

Avrupa'da Yüksek Öğretimin Modernleşmesi:

Toplumsal ve Mali Boyutlar

2011

Avrupa'da Yüksek Öğretimin Modernleşmesi:

Toplumsal ve Mali Boyutlar

2011

Bu kitap Avrupa Komisyonu'nun (Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü) mali desteğiyle Eurydice Türkiye Birimi tarafından yayınlanmıştır (EACEA P9 Eurydice).

Kitap İngilizcede (*Modernisation of Higher Education in Europe 2011: Funding and the Social Dimension*), adıyla, Fransızca'da (*La modernisation de l'enseignement suprieur en Europe 2011: financement et dimension sociale*) ve Almanca'da ise (*Modernisierung der Hochschulbildung in Europa: Finanzierung und soziale*) adıyla yayınlanmıştır.

ISBN 978-92-9201-234-2

doi:10.2797/75792

Bu belgeye Internet üzerinden de erişilebilir (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>).

Metin 2011 Ağustos ayında tamamlanmıştır.

© Eğitim, ses-görsel ve kültür sorumlu ajans, 2011.

Bu yayının içeriği ticari amaçlar için kullanılmamak şartıyla kısmen çoğaltılabilir; ancak kullanılan kısımlarda "Eurydice, Avrupa Eğitim Bilgi Ağı'na" referans verilmeli ve belgenin yayım tarihi belirtilmelidir.

Tüm belgenin çoğaltılmasına ilişkin izin talepleri Eurydice Türkiye Birimi'ne yapılmalıdır.

Eğitim, ses-görsel ve kültür sorumlu ajans

P9 Eurydice

Avenue du Bourget 1 (BOU2)

B-1140 Brussels

Tel. +32 2 299 50 58

Fax +32 2 292 19 71

E-posta: eacea-eurydice@ec.europa.eu

Internet sitesi: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>

ÖNSÖZ

İçinde bulunduğumuz on yıl Avrupa için önemli zorluklar sunmaktadır. Akıllı, sürdürülebilir ve çok boyutlu bir büyüme için Avrupa 2020 stratejisi, eğitim ve özellikle de yüksek öğretimin oynadığı önemli rolün oldukça farkındadır. Ancak, Eğitim, Kültür, Çok Dillilik ve Gençlik gibi çeşitli konulardan sorumlu bir delege olarak, ben, gelecek yıllardaki eğitim ve yüksek öğretimimize yönelik değişimler ve reformlar konusunda oldukça endiseliyim.

Bu Eurydice çalışması da, benim bu konudaki inançlarımı haklı çıkarmakta ve Avrupa'daki yüksek öğretimin modernleşmesine ilişkin önemli mesajları içermektedir. Avrupa'daki yeteneklerden yararlanma konusunda ne yazık ki başarısız kalmaktayız. Yolumuzu değiştirmedikçe, rekabetin gittikçe arttığı bu gelişen dünyada geride kalmamız su götürmez bir gerçektir. Yüksek öğretimin sosyal boyutu bizim her zaman ilgimizi çekmektedir. Bu mümkün olduğu kadar çok sayıda Avrupalı vatandaşa yüksek öğretim eğitiminden yararlanmasını sağlamak anlamına gelmektedir. Bu amacın eğitim politikamızın temelini oluşturması oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca bu gerçekliği tam anlamıyla hayata geçirmek için çeşitli önlemler almak gerekmektedir. Bu durum bizlerin yaptığımız eylemlerin etkilerini detaylı ve etkili bir şekilde gözlemlene şansı sağlayacaktır. Aslında, bu bizim kanıt-temelli politika ürettiğimiz anlamına gelmektedir.

İş pazarımız, her zaman yüksek öğretim tarafından sağlanan bilgi ve yeterliklere sahip mezunlara ihtiyaç duymaktadır. Bu talebin karşılanabilmesi için de bizlerin yüksek öğretime yatırım yapması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Ancak iyi bilindiği gibi, talepler arttıkça, kamu fonu azalmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise, hazırlanan çeşitli raporlar, büyük bir ekonomik krizin etkisinden önce bile böylesi eğilimlerin gündeme geldiğini ortaya koymaktadır. Şimdilerde, hükümetlerin, sınırlı olan bu kaynaklardan en etkili bir şekilde nasıl yararlanacağı üzerine çeşitli seçenekleri bulunmaktadır. Bu seçenekler asla kolay olmayacaktır. Ancak, benim ve Avrupa Komisyonunun inancına göre, gerek kamu gerekse özel anlamda eğitim özellikle de yüksek öğretime yapılan harcamalar büyük oranda artırılmalıdır.

Bu çalışmanın, sosyal boyuta ilişkin önemli noktalara yönelik oldukça geniş bir bakış açısına sahip olduğuna inanıyorum. Bunun böyle olmasından dolayı çok memnunum. İlgili çalışma, ayrıca, bu konuların çeşitli ülkelerdeki doğasına ve ölçeğine yönelik bakış açılarını ve algılarını da ele almaktadır. Çalışma, gelişmekte olan sosyal gruplara odaklanan ülkeler ve evrensel olarak alınan önlemler açısından hareket eden ülkeler arasındaki farkı da ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın bir diğer önemli noktası ise, Avrupa ile ilgili bölümde finansal destek mekanizmaları ve ücretlerin etkisini değil aynı zamanda bu desteklerin her bir sistem için birbirlerini nasıl etkilediğini gösteren ulusal bilgi belgeler şeklinde ortaya koymasındır.

Diğer Eurydice belgeleri olduğu gibi, bu belge de her ülkeye ilişkin yetkil bilgileri paylaşmakta ve ulusal politakalar ve eylemlere ilişkin oldukça önemli bir karşılaştırma sunmaktadır. Avrupa'da birbirimizden fazlasıyla öğreneceğimize yönelik inancım sonsuzdur ve bu yolculuktaki ilk adım birbirimizi anlamaktan geçmektedir. Eminim ki, bu rapor, biz- politika üretenler ve halka- büyük yarar sağlayacaktır. Attığımız bu önemli adımın devamı olarak daha iyi bir gelecek yaratmak için doğru kararlar almak bizim için önemli bir adım olacaktır.

Androulla Vassiliou
Eğitim, Kültür, Çok Dillilik ve Gençlikten Sorumlu
Komisyon Üyesi

İÇİNDEKİLER

Önsöz	3
Giriş: Yüksek Öğretimin Toplumsal Boyutu	7
Toplumsal boyutu anlamak	7
Yüksek Öğretimin Modernleşmesinin Toplumsal Boyutu	8
Bologna sürecinin toplumsal boyuta yönelik amaçları	9
Yüksek öğretimin toplumsal boyutunun empirik incelemesi	9
Bu duruma ulaşmak için ne tür politikalar uygulanmalıdır?	10
Yüksek öğretimin bütçesi ve toplumsal boyutla ilişkisi	11
Öğrenci katkıları ve toplumsal boyut	12
Ulusal bağlamın önemi	13
Çalışmanın amacı ve yapısı	13
Yöntem	14
Bölüm 1: Toplumsal Boyut Politikaları	15
1.1. Toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplar	15
1.2. Okuldan ayrılma/çalışmaların tamamlanmaması	22
1.3. Yüksek öğretim çalışmalarının esnekliği	23
Bölüm 2: Yüksek Öğretimdeki Gelişmeler	31
2.1. Yüksek öğretime katılım eğilimleri	31
2.2. Kamu bütçesinin seviyesi ve iş bölümü öncelikleri	35
2.3. Yüksek öğretim kurumlarının kamu bütçesi- toplumsal boyut için kullanılmayan bir araç mı?	37
2.4. Bütçe formülleri ve toplumsal boyut	39
2.5. Toplumsal boyutunu amacını gerçekleştirmek için performans temelli mekanizmaları kullanmak	40
2.6. Ekonomik krizin etkileri	41

Bölüm 3: Öğrenci Harçları ve Destekleri	45
Giriş	45
3.1. Öğrenci harçları ve desteklerine ilişkin temel yaklaşımlar	45
3.2. Ücretleri kim ödemektedir?	48
3.3. Öğrencilere sağlanan mali destekler	50
3.4. Mali destekleri kim almaktadır?	51
3.5. Karşılıksız burs vermedeki ölçütler	52
3.6. Karşılıklı burs vermedeki ölçütler	53
3.7. Vergi yardımları ve diğer destekler	54
3.8. Öğrencilerin maddi destek sistemlerini finanse etmek	55
Ana Noktalar	59
Ulusal Öğrenci Ücret ve Destek Sistemleri, 2009/10	63
Ulusal Sistem Bilgi Belgeleri Kılavuzu	63
Satın Alma Gücü Standartlarını Hesaplama, 2009	64
Ülke Tabloları	65
Kaynaklar	99
Terimler Dizini	103
Şekiller Listesi	109
Teşekkür	111

GİRİŞ: YÜKSEK ÖĞRETİMİN TOPLUMSAL BOYUTU

Toplumsal boyutu anlamak

Yüksek öğretimce arzulanan ve elde edilen beceri ve yeterliklerin gittikçe önem kazandığı toplumsal ve ekonomik bir ortamda (Avrupa Komisyonu, 2010), yüksek öğretimi nüfusun geniş bir oranı için erişilebilir kılmak ve bu konuda bireylere sayısız fırsat sunmak toplumsal bazda önemli bir zorunluluktur. Bu amacı gerçekleştirme süreci, çoğunlukla yüksek öğretimin toplumsal boyutu olarak ele alınmaktadır. Birçok Avrupa yüksek öğretim sisteminin gelişimi, yüksek öğretimin hızla değişen doğasını gözler önüne sermektedir. Bu gelişimin kaçınılmaz bir sonucu olarak politikalar da değişmektedir.

Son yıllarda, toplumsal boyut kavramı, uluslar arası seviyede birçok önemli siyasi belgenin merkezinde durmaktadır. İlgili belgeler, yüksek öğretimin toplumsal boyutunun, toplumun tüm üyelerine yüksek öğretimden eşit şekilde faydalanabilmeleri için fırsat sunmakla ilgili olduğuna işaret etmektedir.

Kavram yoğun bir şekilde kullanılıyor olsa da, 2007 yılına kadar kabul gören bir tanım henüz ortaya atılmamıştır. Bologna sürecinde, Avrupa'daki yüksek öğretimdeki değişikliğe yönelik en önemli araç olarak ileri sürülen bu kavram, 2001 yılından itibaren bakanlığa ait çeşitli belgelerde belirtilmiştir (EACEA/Eurydice 2010, s. 14). Ancak, 2007 yılında bu kavram sadece Londra'da detaylı bir şekilde ele alınmış ve amaç şöyle belirtilmiştir:

"yüksek öğretime başlayan ve bitiren her öğrenci kendi nüfusunun farklılığını veya diğer bir ifadeyle çeşitliliğini yansıtmak durumundadır " [ve] "toplumsal ve ekonomik altyapılarına ilişkin engeller olmaksızın çalışmalarını tamamlayabilmenin önemi üzerinde durmaktadır"(London Communiqué 2007, s. 5).

Bologna süreci çerçevesinde, 2007 yılından itibaren, "toplumsal boyut" bu amacı gerçekleştirme süreci olarak anlaşılmaktadır (BFUG 2007, s. 11) – Bu durumun bir sonucu olarak da, hükümetlerin politikalarını sürdürdüğü etkinliklerin önemli bir noktasını oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği'nde, 11 Mayıs 2010 tarihli Birlik kararları, toplumsal boyutu şöyle tanımlamaktadır:

"eşit eğitim ve bireylerin ihtiyaçları ışığında onlara sunulan hizmetten yararlanmaları için eşit fırsatlar, eğitim açısından dezavantajlı olarak da nitelendirilen diğer etkenlere neden olabilecek sosyo-ekonomik altyapıdan bağımsız olan sonuçları hedef olarak kendilerine seçmişlerdir" (!).

Benzer şekilde, Avrupa Ekonomik Gelişim ve İşbirliği Topluluğu (AKGİT), yüksek öğretim sistemlerini şöyle ifade etmektedir:

"bireylerin hizmete erişme, katılma ve her türlü fırsattan yararlanmasını olanaklı kılan sistemler, bireylerin yeteneklerine ve göstermiş oldukları çabaya dayanmaktadır. Yüksek öğretim düzeyindeki başarının, kişisel ve toplumsal durumların bir sonucu olmadığını ifade eden bu sistemler, sosyo-ekonomik statü, cinsiyet, etnik köken, göçmen durumu, yaşanan yer, yaş ve sakatlık durumu gibi çeşitli etkenlerin de birer sonuç olmadığını ileri sürmektedir" (OECD 2008, s. 14).

(!) Eğitimin toplumsal boyutuna ilişkin birliğin 11 Mayıs 2010 tarihli kararları, OJ C 135, 26.05.2010, s. 2.

Yüksek Öğretimin Modernleşmesinin Toplumsal Boyutu

Avrupa'daki yüksek öğretim reformu, Avrupa işbirliğinin gündemini uzun süredir meşgul etmektedir. "Yüksek öğretimi modernleştirme", Avrupa Komisyonu tarafından 2006 yılında ileri atılmıştır. Komisyonun ilgili raporunda:

"üniversiteler, Avrupa'nın geleceği, bilgi temelli bir ekonomi ve topluma geçiş için en önemli oyuncular. Ancak, bu önemli sektör, detaylı bir yapılandırmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu, özellikle Avrupa'nın geri planda kalmak istemediği eğitim, araştırma ve yenilik gibi çeşitli alanlarda çok daha büyük önem arz etmektedir (Avrupa Komisyonu 2006, s. 11).

Bu yaklaşım, yüksek öğretimin modernleşmesini, bilgi temelli bir ekonomideki toplumsal ve ekonomik amaçların başarılmasıyla ilişkilendirmektedir. İletişimdeki temel unsur, ihtiyaç duyulan ve sahip olunan arasındaki açığı kapamak ve öğrenci ücretlerini ve destek şemalarını etkinlikleri ve eşitlikleri açısından incelemek ve gerekli müdahaleleri yapmaktır. Komisyon, üye devletleri, uluslar arası standartlar ışığında belirlenen hedefler ve belirteçleri kullanarak –çıktılardan çok ilgili girdiye yönelik- harcama yapmaları konusunda cesaretlendirmiştir. Bu durum da, "temel, rekabetçi ve sonuç temelli bütçe arasındaki dengenin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Komisyon, 2011 yılında modernleşme konusu üzerine yeni bir rapor hazırlamaktadır ve bu çalışma, halen devam etmekte olan çalışmalara bir katkı niteliğinde olmayı amaçlamaktadır.

Yüksek öğretimin geleceğine ilişkin süregelen siyasi tartışmalarda, toplumsal boyut her zaman önem arz etmektedir. Avrupa'daki üniversitelerin modernleşmesine yönelik olarak hazırlanan 2007 yılındaki Komisyon Raporu "yaşam boyu öğrenme fırsatlarının artırılmasını, toplumun her kesiminden insana yüksek öğretimden yararlanma şansı verilmesini ve istihdam geliştirilmesini gerek Avrupa gerekse ulusal düzeyde çok önemli amaçlar olarak değerlendirmektedir. Komisyon, üye devletlerden, yüksek öğretime çok daha fazla sayıda öğrenci almalarını, motivasyonlarını artırmalarını ve öğrenme ortamının iyileştirilmesini talep etmektedir.

Bu noktadan hareketle, Komisyon tarafından 2009 yılında hazırlanan raporda belirtilen kararlar, dört stratejik amaca odaklanmaktadır. Üçüncü amaç, 'eşitlik, sosyal uyum ve aktif vatandaşlık' kavramlarını daha etkin hale getirmektir. Bunu yerine getirirken temel amaç,

'tüm vatandaşların kişisel, toplumsal veya ekonomik durumlarına bakmaksızın hem mesleki becerilerini hem de istihdam için gerekli temel nitelik ve yeterliklerin ömür boyu kazandırılması, güncellenmesi ve geliştirilmesi ve daha detaylı bir öğrenme aktif vatandaşlık ve kültürler arası diyalog gibi önemli kavramların kazandırılmasıdır'.

Somut olarak, komisyon, 2020 yılına kadar 30-40 yaşlarındaki bireylerin en az %40'ının yüksek öğretimden yararlanması gerektiğini ortaya koyan bir standartlaşma politasını benimsemektedir. Komisyon, ayrıca özellikle yüksek öğretim bütçesinin sürdürülebilirliği ve yüksek öğretim hizmetlerinin çeşitliliği gibi konuların yüksek öğretimin modernleşmesi hareketinin gündeminde bulunan en önemli zorluklardan birkaçı olduğunu ortaya koymuştur. Komisyon, benzer şekilde üye devletleri, 'yüksek öğretime erişim ve yüksek öğretimi tamamlama oranlarının artmasını amaçlayan politikaları artırmayı ve toplumun tüm üyelerini ve yetişkin öğrencilerin bu hizmetlerden en üst düzeyde yararlanmaları' gibi önemli konularda göreve çağırmıştır.

Son zamanlarda, Komisyonun Mayıs 2010 kararları, 'yüksek öğretimdeki toplumsal boyutu desteklemek için farklı bütçe sistemlerinin yarattığı etkiyi' detaylı bir şekilde incelemeyi gerekli görmüştür. Komisyon, 'öğrenci harçları, bursları ve ek yardımlar gibi çeşitli öğrenci destekleme yöntemlerini öğrencilerin yüksek öğretimden eşit bir şekilde yararlanabilmesi için önemli bir nokta' olarak görmektedir.

Bologna sürecinin toplumsal boyuta yönelik amaçları

Leuven- Louvain-La-Neuve'de, Bologna bakanları, 'toplumun alt katmanlarında bulunan ve toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen bireylerin yüksek öğretimden eşit bir şekilde yararlanabilmesi için ölçülebilir hedefler oluşturulmasını ve bu hedeflere gelecek on yılda ulaşılmasının gerekliliğini' amaçlamaktadır (Leuven- Louvain-La-Neuve Komisyonu, 2009).

Geçen yıl, Eurydice, Avrupa Yüksek Öğretim alanında kabul gören toplumsal boyut kavramını detaylı bir şekilde incelemiş ve 1999 yılından beri yüksek öğretim sistemlerinde önemli değişikliklerin meydana geldiğini ancak hala çeşitli zorlukların varlığını sürdürdüğünü ortaya koymuştur. Özellikle,

- yüksek öğretimin toplumsal boyutu (...) bir ülkeden diğerine göre değişiklik göstermektedir, dolayısıyla değişim algılanmaktadır.
- çok az ülke, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen bireylerin yüksek öğretimden eşit bir şekilde yararlanmasını artırmaya yönelik Bologna bakanlarınca belirlenen noktaları eğitim politikalarına aktarmış ve politikalarını bunlara göre oluşturmuştur.
- çok az ülke, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların yüksek öğretime katılımını geliştirmek için çeşitli amaçlar belirlemiştir ve bunların sadece yarısı düzenli bir şekilde kendi katılım süreçlerini takip edip, gözlem altında tutmuştur.

Yapılan değerlendirmeler, Avrupa seviyesinde, Avrupa'daki yüksek öğretimi hem daha eşit hem de daha katılımcı hale getirmek için bu konulara dikkat edildiğini gözler önüne sermiştir. Ancak ilgili siyasi bildirimlerin etkileri hala belirsizliğini korumaktadır. Özellikle, yüksek öğretimi tam katılımcı hale getirmek için ulusal seviyede atılan adımlar nelerdir? Bütçe sistemleri, belirtilen toplumsal hedeflerin yerine getirilmesini destekleyecek nitelikte mi hazırlanmıştır? Bu nokta, Avrupa Komisyonunun doğrudan olarak yasal bir etkisi bulunmasa da destekleyici yorumlar yoluyla ulusal gelişmeleri desteklediği alanlarda yakından ilişkilidir.

Yüksek öğretimin toplumsal boyutunun empirik incelemesi

Yüksek öğretimin toplumsal boyutuna ilişkin süregelen bu sorular, gerek bilimsel gerekse politika temelli literatürde incelenmiştir. Sadece akademik değil aynı zamanda Avrupa Üniversiteler Birliği, Avrupa Öğrenciler Birliği gibi doğrudan politika üretmeyen kurumlar da son yıllarda yüksek öğretimin toplumsal boyutuna ilişkin incelemeler yayımlamıştır.

Yüksek öğretime katılım konusunda yapılan araştırmalar, birçok ülkedeki yüksek öğretim sisteminin Avrupa siyasi bildirimlerinde hedeflenen amaçların çok uzağında olduğunu ortaya koymaktadır. Clancy (2010), birçok Avrupa ülkesinde, yüksek öğretime devam eden ve yüksek öğretimi tamamlama noktalarında farklılıkların yaşandığını ortaya koymaktadır. Brenna, Naidoo ve Patel (2009, s. 148-149) kayıtlardaki büyük artışa rağmen büyük çaplı bir eşitsizliğin sürdüğünü ifade etmektedir. Koucky ve arkadaşları (2010, s. 25) ise yüksek öğretimi başarıyla tamamlamak için belirlenen ölçütler olarak hem ailelerin eğitim altyapılarını hem de mesleki durumlarını göz önüne almanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bilgiler, yüksek gelir grubuna ait olan öğrencilerin, daha düşük gelir grubuna ait olanlara göre yüksek öğretim kurumlarını daha çok tamamladığını ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda, yukarıda belirtilen yazarlar, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen bireylerin yüksek öğretime devam etme oranlarının değişiklik gösterdiğini belirtmektedir. Clancy, toplumsal katmanlar arasındaki farklılıklar olsa bile, yüksek öğretime devam etme oranının artmasının tüm toplumsal gruplarının ilgili hizmetten yararlanma olasılığını büyük ölçüde artırdığını ileri sürmektedir. Brenna, Naidoo ve Patel (2009, s. 148) eşitsizliklerin bazı ülkelerde az da olsa azaldığını belirtmektedir. Bu, son birkaç on yıl içinde, Avrupa'daki eğitim kazanımlarının büyük oranda azaldığı gerçeğiyle ilgilidir. Ancak, bu gelişim, ne üye devletler ne de aynı yönde süregelen eğilimlerle benzerlik göstermektedir. Bazı ülkelerde, yüksek öğretimden yararlanma sürecindeki eşitsizlik, 1960-1980 yılları arasında yaşanan eşitsizlik döneminden sonra giderek artmaktadır. Dahası, araştırmalar, farklı ülkelerdeki yüksek öğretime devam etme ve yüksek öğretim kurumundan mezun olma gibi çeşitli mesleki ve eğitsel etkenlerin büyük ölçüde dikkate alınan konular olduğunu ileri sürmektedir (Koucky ve arkadaşları, 2010, s. 26-27). Toplumsal boyuta yönelik hazırlanan Euro öğrenci/Euro stat raporuna göre (2009, s. 66-69), birçok Avrupa Birliği üye devletlerinde yüksek öğretimden mezun olma oranı son yıllarda artış göstermektedir. Ancak, Avrupa Birliği üye devletleri arasında farklılık göstermektedir.

Bu duruma ulaşmak için ne tür politikalar uygulanmalıdır?

Avrupa ülkelerinde çeşitli eğilim ve gelişmelere karşı, yüksek öğretimdeki eşitliği artırmak için ne tür politikalar hazırlanması gerektiği gibi önemli sorular ortaya çıkmaktadır. Eşitlik ve adalet kavramları, Avrupa yüksek öğretim politikalarının önemini altını çizmektedir. İlk kavram, koşulların eşitliğine odaklanan formel bir eşitliktir. Bu bağlamda, temel amaç, hiç kimsenin ayrımcılığa maruz kalmadığı bir sistem oluşturmaktır. Engelleri ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak, öğretime devam ve yüksek öğretim kurumlarından mezun olma durumlarının temelini oluşturmaktadır (Stamm ve Viehhauser 2009, s. 421). Bu meritokratik yaklaşım, yüksek öğretimde önceki toplumsal & eğitsel eşitsizliklerden kaynaklanan dengesizlikleri dikkate almayabilir.

İkinci kavram ise, eşit koşullarla ilgilenmektense sonuçların eşitliğine odaklanmaktadır. Bu yaklaşımın savunucuları, toplumsal eşitsizliği azaltmak için pozitif ayrımcılık veya pozitif tutum-davranışları her fırsatta önermektedir. Ayrıca, kamu bütçesinin ve politika önlemlerinin toplumun dezavantajlı üyelerinin yararına olması gerekliliğini ortaya koymaktadırlar (Fried ve ark., 2007, s. 631). Kamu bütçesi ve önlemlerinin, toplumun dezavantajlı üyelerinin yararına olması gerektiğini ileri sürmektedir. Yüksek öğretime giriş için sadece layıkata güvenmek daha önceki yaşam deneyimlerinde kültürel ve toplumsal anlamda bir avantaja sahip olanlara büyük bir ayrımcılık sunmaktadır.

Bu iki kavram, yüksek öğretim eşitlik politikalarına oldukça farklı bir biçimde uygulanacaktır. Ancak, De Boer, Enders ve Jongbloed (2009, s. 67), yüksek öğretim sisteminden bağımsız olarak eşitlik ve adalet gibi daha geniş toplumsal amaçlara ulaşmanın, yönetsel müdahale için geçerli nedenler olduğunu ileri sürmektedir. Benzer şekilde, Teixeira (2009, s. 57-58), yüksek öğretimdeki pazar rolünün ne kadar çok genişlerse ihtiyaç oldukları eşitlik seviyesinin o derece artması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yüksek öğretimdeki eşitlik politikalarına yönelik OECD tarafından hazırlanan değerlendirme, politikanın, yüksek öğretim sistemini tam katılımcı ve eşit yapmak için kullanıldığı üç temel alan belirlemiştir (OECD, 2008).

İlk olarak, yüksek öğretim sisteminin sahip olduğu esnek yapı, daha geniş bir katılım ve eşitliği mümkün kılmaktadır (Guri-Rosenbilit 2010, s. 32). Bu, formel ve informel öğrenmenin ve profesyonel tecrübelerin farkedilmesi gibi çeşitli önlemleri kullanarak yüksek öğretime başlamaya yönelik önemli yollar önermektedir. Yüksek öğretimin çeşitliliği- anlaşıldığı kadar çok çeşitli olmasa da (Reichert 2009, s. 122)- yüksek öğretime devam etme şansı olmayan bireylerin sayısını mümkün olduğu kadar büyük oranda artırmayı amaçlamaktadır (Jongbloed, 2004).

Geniş bir yelpazeye sahip olan çeşitlilik ve esneklik, yüksek öğretime erişimi kolaylaştırmak için değil aynı zamanda yüksek öğretim kurumlarının bünyesindeki olanakları artırmak için de önemli araçlardan biridir. Bu noktadaki temel amaç, bir yüksek öğretim kurumundan diğerine geçişi kolaylaştırmaktadır (OECD 2008, s. 49).

İkinci olarak, yüksek öğretime seçilme süreci ve seçilme koşullarının sistem eşitliği üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır (Harman 1994, s. 314). Kabul sistemleri, sadece ya ortaöğretimde gösterilen okul başarısına ya da giriş testlerindeki performansa odaklanarak sosyo-ekonomik noktaları da dikkate alabilir (Astin ve Oseguera, 2004). Ayrıca, seçilme sistemi, birçok birey için varolduğu düşünülen fırsatı bir noktada sınırlandıracaktır. Bu da, yüksek öğretime başvurma noktasında bir olumsuzluk doğurabilir. Alternatif yaklaşımlar, hedeflenen işi yerine getirmeyi, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen bireylerin istihdam edilmesi için yüksek öğretim kurumlara yönlendirilmesini de içermektedir. İlgili yaklaşımlar, sosyo-ekonomik altyapıdan kaynaklanan eşitsizliklerin bazılarını azaltmayı amaçlayan başvuru koşullarını da içermektedir (Konsey, 2007, s. 5; OECD 2008, s. 53-56).

OECD tarafından belirlenen politikalar için ortaya atılan üçüncü alan, yüksek öğretim kurumlarını tamamlama oranı ve yüksek öğretimin sonuçları tarafından ele alınmaktadır. Toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplardan gelen öğrenciler, akranlarına göre çok daha fazla zorlukla karşılaşmaktadır. Bu problemi ortadan kaldırmak için alınan önlemler, daha çok akademi temelli ve kariyer danışmanlık destekli bir yapıya sahiptir. Ayrıca, önlemlere yeterli altyapı desteklerinin sağlanması ve cinsiyete karşı hassas bir ortamın sağlanması gibi çeşitli konular da dikkat çekmektedir (OECD 2008, s. 57-66).

Bu ilgili üç alan, toplumsal boyut politikasının amacına ulaşmak için önemli noktalar olarak karşımıza çıkarken, bu önlemler ivedilikle uygun bütçeyle uygulamaya geçirilmelidir. Bu nokta, OECD tarafından eşitsizlik üzerine hazırlanan raporda irdilenmiştir.

Yüksek öğretimin bütçesi ve toplumsal boyutla ilişkisi

Yüksek öğretim kurumlarının devlet bütçesi, AB üye devletlerindeki yüksek öğretimin sahip olduğu payı büyük oranda içinde barındırmaktadır. Yüksek öğretim kurumlarının bütçesinin %70den fazlası devlet tarafından karşılanmaktadır (Eurydice 2008, s. 47) ancak devletler için bütçe, yüksek öğretimi tetikleyen önemli mekanizmalardan biridir (Lepori ve ark., 2007, s. 85). Ülkeler, yüksek öğretime bir çeşitlilik sunmak (Jongbloed, 2004), performans yönetimi artırmak (Frolich ve ark., 2010) ve yüksek öğretim tarafından sunulan hizmetin, bilgi ekonomisi diye de bilinen ekonominin taleplerine uygun hale getirmek (Johnstone, 2009) için kendi tetikleyici güçlerini kullanmaktadır.

Genel olarak, yüksek öğretim özel olarak ise eğitim kurumları sayısız çalışmanın konusunu oluşturmaktadır (Eurydice, 2008). Salmi ve Hauptmann (2006) yenilikçi mekanizmaların kullanımını özellikle de performans temelli alınan önlemler ve bütçe formüllerinin kullanımını gözler önüne sermiştir. Tarihsel gelişmeleri detaylı bir şekilde inceleyerek, yüksek öğretimden daha çok bireyin yararlanması için başarılı bir şekilde uygulanan üç bütçeyi ileri sürmüşlerdir.

- daha az ücret talep ederken yüksek öğretime ayrılan kamu bütçesini artırma
- burslar ve çeşitli katkıların seviyesinin artmasıyla daha yüksek ücret talep etme
- kamu bütçesindeki baskıyı azaltmak için özel üniversitelerin sayısını artırma

Ancak, yüksek öğretim kurumlarının bütçesinin kamu tarafından karşılanması noktasındaki eşitlik ilkesi, mekanizma seçeneğine bağlıyken, öğrencilere sağlanan mali desteğin olumlu bir yanı göze çarpmaktadır. Bu bulgu, Teixeira (2009, s. 57-58) tarafından da doğrulanmaktadır. Teixeira (2009), toplumsal hedefleri yerine getirmek için, yönetsel güce duyulan ihtiyaç ve pazar mekanizmaları

arasındaki karışıklığı belirlemiş ve alana bu konuda oldukça önemli sayılabilecek katkılarda bulunmuştur. Bütçe yükünü bireylere ve ailelerine yüklemek (Salmi ve Hauptman, 2006; Barr, 2004) siyasi açıdan tartışmaya açık bir yaklaşımdır. Diğer ülkelerde ise pazar eğilimli bir sistem uygulanmaktadır. Danimarka, Norveç ve Portekiz'de son zamanlarda yapılan bütçe reformlarına dikkat çekerek, Frolich ve arkadaşları (2010) öğrenci ücretleri de dahil olmak üzere pazar temelli bütçe yaklaşımlarına yönelik bir tavır ortaya koymuşlardır. Bütçe reformu için ortaya atılan güdüleyici unsurlar, öncelikle etkinlik, eşitlik ve sorumluluk iken, toplumsal boyut veya erişime sahip bireylerin sayısını artırma çok daha az önem arz etmektedir (s. 17).

Kamu bütçesinde meydana gelen düşüşün yüksek öğretimi yeterince desteklememesinden dolayı, mali yük büyük çoğunlukla öğrencilere aktarılmaktadır (Browne, 2010; Carr, 2004). Toplumsal zorlukların (Marcucci/Johnstone, 2007) dengelenmesi gerekmektedir. Barr (2004), herkese yönelik hazırlanan ödemelerin bir bileşeni olarak özellikle bir noktaya işaret etmektedir. Toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen bireylerin yüksek öğretimden yararlanması için gerekli desteğin gerekliliğini ortaya koyan Barr, bu konunun önemini gözler önüne sürmeye çalışmıştır.

Öğrenci katkıları ve toplumsal boyut

Son yıllarda, çok sayıdaki araştırma ve kurum, devlet yetkilileri ve özel bireyler arasındaki miktarın artması gerektiğini ortaya koymaktadır (Salmi ve Hoffmann, 2006; Joengbloed, 2004; Barr, 2004; OECD, 2008a; Johnston, 2009). Yüksek öğretim kurumlarının karşılaştığı bu ekonomik zorluklar, 2010 yılında düzenlenen OECDnin yıllık konferansların da ana noktasını oluşturmaktadır. Bu konferanstaki tartışmalarda, özel katkıları araştırmak için algılanan ihtiyaç açık bir şekilde ortadadır. Ekonomik alandaki bu düşüş, devlet bütçesindeki düşüşe neden olurken, yüksek öğretime yönelik oluşan arz artmaya devam etmektedir. Bu bütçe açığının, özel katkılar yoluyla kapatılacağı kabul gören bir görüş niteliğindedir. Özel öğrenci katkılarının, toplumsal boyutu nasıl etkilediği sorusu gündeme gelmektedir. Zira, finans sistemindeki değişikliklerini öğrencilerin isteklerini ve/veya kayıt şanslarını etkileyeceğini beklemek mantıklı bir tutum olacaktır.

Usher ve Cervenán (2005), 16 ülkede yaptıkları araştırmanın neticesinde, özel katkılarla toplumsal boyut arasındaki bağlantıların basitlikten uzak olduğunu ortaya koymuşlardır. Aslında, kayıt ve yüksek öğretimden yararlanma bedelinin etkileri üzerine dünya çapında bilimsel olarak ifade edilebilecek çok fazla çalışma bulunmamaktadır (Marucci ve Johnstone 2007, s. 38). Bu durum, temel eşitliği bilimsel destektense katkı payı almayı tercih eden ve bunu her fırsatta destekleyen Asplund (2008, s. 265) tarafından da doğrulanmaktadır. Harç ücretlerinin yüksek öğretimden yararlanma üzerine etkisiyle ilgili bilimsel çalışmalar oldukça sınırlı ve karışıktır.

Özel katkıların eşitliğini artırmaya destek olması noktasında kullanılan temel unsur ise, yüksek öğretime ayrılan kamu bütçesinin vergi temelli ve dolayısıyla daha zengin bireylerin yüksek öğretime katılmasının bir sonucu olarak düşükten yüksek gelirli bireylere bir bütçe dağıtımı şeklinde ortaya çıkmasıdır. Öte yandan, destekleyici önlemler olmadan mali yükün öğrencilere yüklenmesi, düşük gelir grubuna ait bireylerin yüksek öğretimden yararlanma noktasında olumsuz bir etki yaratmaktadır (Asplund ve arkadaşları 2008, s. 270). Birleşik Krallık ile ilgili verilerin aksine, Avustralya, Hollanda, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletlerinin dezavantajlı bir altyapıya sahip olan öğrencilerin, öğrenci harç sistemindeki en temel unsurlardan biri olması gerektiğini ileri sürmektedir.

Yüksek öğretime öğrenci katkılarının, toplumsal eşitliği sağlamak için destek önlemleri ile beraber yürütülmesi gerekmektedir. Tessler ve arkadaşları (2010), destek sistemlerinin, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların akademik performansını artırdığını ileri sürmektedir. Düşük sosyo-ekonomik grupların bu sürece katılımını desteklemenin en iyi yolu, ilgili ödemenin harç

ücretleriyle birleştirilmesi şeklinde olmalıdır. Bu durum da, öğrencilerin çalışma sırasında kendi eğitimleri için para harcamayacak olmaları anlamına gelmektedir. Sadece yüksek öğretim kurumunu tamamlayan ve ortalama gelir düzeyinin az üzerinde bir maaşa sahip olanların var olması durumunda, bu uygulanmamaktadır (Barr 2004, s. 269). Bu, riskli bir üniversite eğitimini finanse etmenin olası problemlere yönelik yapılan formal incelemeler tarafından da desteklenmektedir. Bu araştırma, öğrencilerin katkılarının toplumsal boyut etkisini değerlendirmenin mümkün olmadığını da ortaya koymaktadır. Öğrencilere sağlanan mali destek hakkındaki sistemli bilgi- özellikle burslar ve katkı payları- da dikkate alınmak durumundadır.

Avrupa ülkeleri, öğrencilere sağlanan destek konusunda farklılıklar göstermektedir. Burslar, katkı payları, aileye sağlanan mali destek, vergi indirimleri ve çeşitli hizmetler. Burslar, birçok ülkede öğrencilere sağlanan desteklerin en yaygınıdır (Asplund ve arkadaşları 2008, s. 267). Aile geliri, temel olarak bursların dağıtılmasını belirleyen en önemli etmendir. Dolayısıyla, burslar, yüksek öğretimdeki eşitsizlik ilkelerine işaret etmektedir (Koucky ve ark., 2010). Daha geniş anlamda ise, Akdeniz ve Fransızca konuşulan Avrupa'da, burslar öğrencilerin oldukça az bir grubunu hedeflerken, Baltık ülkeleri ve Hollanda'da çok sayıda öğrenci burslardan faydalanmaktadır. Bu durum da, Avrupa'daki çeşitliliği gözler önüne sermektedir.

Ulusal bağlamın önemi

Clancy'e göre (2010), diğer ülkelerin tecrübelerinden yararlanmak, yüksek öğretimin sadece elit diye nitelendirilebilecek grubuna yönelik olmadığına üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir noktadır. Clancy (2010), 17-24 yaşlarındaki bireylerin kayıt oranları gibi oldukça basit belirteçlerin, rekabetçi bir bakış açısıyla anlamsız olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkelerin gösterdikleri tavırlar açık bir şekilde belirtilmeli ve karşılaştırmalar yapılırken bu noktalar dikkate alınmalıdır. Benzer şekilde, Guri-Rosenbilt (2010, s. 32), ülkelerin tarihi geçmişlerinin, yüksek öğretim sisteminin baskın kültürünü büyük ölçüde etkilediğini ileri sürmektedir. Bu durum, yüksek öğretime devam eden ve yüksek öğretimi tamamlayan öğrencilere destek olmak için alınan önlemler kadar yüksek öğretim kurumlarının finanse edilmesi üzerinde de etkili olacaktır. Ülkelerin kültürel ve tarihsel kökenlerinin öğrencilerin destek sistemleri üzerine etkileri, bu yapıların sunduğu engel ve fırsatların da altını çizen Eurydice belgelerinde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Çalışmanın amacı ve yapısı

Bu çalışma, yüksek öğretimin toplumsal boyutu üzerine karşılaştırmalı bir veri incelemesinin yapılması için güvenilir bir temel sunmaktadır. 2007 yılında, Avrupa Birliği Konseyi, üye devletlerin uluslar arası anlamda karşılaştırılabilir verinin ilgili konu üzerine toplanabilmesi için yüksek öğretimin toplumsal boyutunu detaylı bir şekilde takip etmesini istemiştir (2007, s. 5). Komisyon (2006, s. 7), Clancy (2010), Koucky ve ark. (2010), Eurostudent ve Eurostat (2009) ve Eggins (2009), politika üretkenler tarafından kullanılan en güncel verilere dayanarak yüksek öğretimin toplumsal boyutuna ilişkin karşılaştırmalı bir araştırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, bu noktaları dikkate alarak, Eurydice üye devletleri için yüksek öğretimin mali ve toplumsal boyutlarına yönelik karşılaştırmalı bir veri incelemesini sunmaktadır.

Önceki çalışmalara dayanarak, toplumsal boyutun incelenmesi aşağıdaki konulara odaklanmak durumundadır.

- ölçek algısı ve problemin doğası (farklı ülkelerde)
- (sınıf, etnik, cinsiyet, bölge) çeşitli konulara odaklanan gruplar
- yüksek öğretime kabul politikaları ve uygulamalar

- yüksek öğretim sisteminin farklılaşması ve düzeni
- temel odak noktasının yüksek öğretime kabul, ayrılma ve başarı üzerine yoğunlaşmış ve yoğunlaşmadığı
- öğrenci deneyimlerinin ve maddi destek mekanizmalarının ve ücretlerinin rolü (Brennan, Naidoo ve Pate 2009, s. 145).

Sonraki bölümler, öncelikle, özel kurumlardan kamu kuruluşlarına odaklanarak, yukarıda belirtilen noktaları ele alacaktır. Bir sonraki bölüm, yüksek öğretimin toplumsal boyutuna ilişkin ulusal yaklaşımları özetlemektedir. Ayrıca, ilgili politikaların eşitlik ve erişimi nasıl geliştirebileceği ve hangi grupların özel ilgiye ihtiyaç duyacağını da irdeleyen bölüm, son on yıl içinde yüksek öğretimde meydana gelen değişiklikler ve bütçe eğilimlerine ve katılımların incelenmesine odaklanacaktır. Bölüm 3 ise, öğrenci ücretlerinin ve öğrenciye sağlanan desteklerin detaylı bir incelemesine odaklanmaktadır.

Ulusal bilgi belgeleri, ücret ve destek sisteminin ana özelliklerini özetleyerek tüm katılımcı ülkeler için hazırlanmakta ve bu ülkelere dağıtılmaktadır. Bu ulusal belirteçler, yüksek öğretimin devlet bütçesi, öğrenci katkılarının sistemi ve öğrenci desteğine yönelik sürdürülen yaklaşımlar birbirleriyle yakından ilişkilidir. Bu ulusal belirteçler, ulusal yaklaşımların ana hatlarını toplumsal boyuta taşımaktadır ve nitel veri bağlamındaki diğer kaynaklardan gelen verilerin oluşmasına olanak tanımaktadır.

Yöntem

Bu çalışma, Mayıs ve Eylül 2010 tarihleri arasında Eurydice Ağı yoluyla toplanan idari verilere işaret etmektedir. Eurydice Avrupa Birimi, yüksek öğretim politikalarına yönelik yapılan daha önceki çalışmalar ve ilgili literatüre dayanarak bir anket geliştirmiştir (EACEA/Eurydice, 2010; EACEA/Eurydice, 2009; Eurydice, 2008; Eurydice, 2007). Ayrıca, siyasi platformdaki tutarlılığı sağlamak için, Bologna sürecindeki tartışmalar da dikkate alınmaktadır. Anketin ilk taslağı Eurydice Ağı için hazırlanmış ve yorumlara açılmıştır.

2009/10 yıllarına ilişkin veriler, Eurydice ağı yoluyla toplanmıştır. İlgili çalışma 31 ülkeyi içermektedir (tüm AB üye devletleri, ayrıca İzlanda, Lihteyştan, Norveç ve Türkiye). Ancak, Lüksemburg ve Portekize ilişkin bilgiler veri toplama aşamasında tamamlanmadığı için eksiktir. Eurostat verileri ise 2010 yılının sonlarına doğru deşifre edilmiştir. Veriler, ulusal bazda idari veri tabanını tamamlamak için sunulmaktadır. Eurostat, bu verilerin yayımlanmasından önce uygulamak zorunda olduğu idari zaman çizelgesinden dolayı, 2008 yılında ortaya çıkan ekonomik krizden önceki verileri sunmaktadır. Ancak, mümkün olduğu noktalarda, son zamanlarda ortaya atılan veriler de dikkate alınmaktadır.

Çalışma, merkezi yönetim seviyesinde toplanan bilgilere dayandığı için, belirli kurumlardaki öğrenciler tarafından yaşanan gerçekliği yansıtmada durumunda ve niyetinde değildir. Ayrıca çalışma, eşitlik veya katılım için yenilikçi önlemler sunmaktan uzaktır. Aksine, yüksek öğretim kurumlarına kabul, devam ve mezuniyet gibi çeşitli konulardaki Eurostat verileriyle kamu kuruluşlarındaki eşitliğin gelişmesine odaklanan ulusal yüksek öğretim politikalarının bağlamsal bazda incelenmesini amaçlamaktadır.

BÖLÜM 1: TOPLUMSAL BOYUT POLİTİKALARI

“Yüksek öğretimin toplumsal boyutu” Avrupa yüksek öğretimine ilişkin sürdürülen tartışmaların önemli konularından biridir. Buna rağmen, kavramın geniş boyuttaki anlamı, toplumsal boyut politikalarını belirleyen uygulamaların, gerek Avrupa seviyesinde belirlenme gerekse ulusal düzeyde karşılaştırma noktasında oldukça zor olması demektir. Bu bölüm, toplumsal boyut politika amaçlarının ulusal bütçe sistemleri yoluyla elde edildiğini ortaya koyan kanıtları bulma sürecinde karşılaşılan zorlukların altını çizmektedir. Üçüncü bölüm ise, Avrupadaki üniversite öğrencilerinin ödemek durumunda olduğu ücretleri ve destek çeşitlerinin rolü ve etkisini inceleyecektir.

Bu bölümün ana noktasını, ülkelerin toplumsal boyut kavramına yönelik taşıdıkları genel bakış açıları oluşturmaktadır. Ülkeler, özellikle toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen alt grupları dikkate alarak toplumsal boyutu genişletme çabalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bologna bakanlarının ilgili konudaki bildirisi (Budapeşte-Viyana Bildirisi 2010, s.2) böylesi politikaların paylaşılması konusuna odaklanmaktadır.

1.1. Toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplar

Neredeyse her ülke, yüksek öğretimden yararlanma olanaklarını artırmak için yoğun bir şekilde çalışmaktadır. Sadece beş ülke (Letonya, Slovakya, İzlanda, Lihteyştan ve Türkiye) bu amacı yüksek öğretim politikasında açık bir şekilde yansıtmamaktadır. İki tane temel yaklaşım ortaya çıkmaktadır. İlk yaklaşım, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların yüksek öğretimden yararlanmasını hedefleyen belirli önlemleri benimsemeyi ve hayata geçirmeyi içerirken, ikinci yaklaşım sadece yüksek öğretime olan katılımı artırmaya odaklanmaktadır. Bu nokta, özellikle dezavantajlı olarak ifade edilen gruplardan yüksek öğretime devam eden katılımcıların sayısını artırmayı hedeflemektedir.

Belçika (Flemish Topluluğu) ve Baltık ülkelerini de içeren çok az sayıdaki ülke, sistemlerin özel önlemlere gerek olmaksızın tüm vatandaşların ilgili hizmetlerden yararlanmasını mümkün kılacak şekilde düzenlenmiştir. Bu, belirli grupları hedefleyen önlemlerin eksik olduğunu ortaya koyan bir durumdur.

Ancak, birçok ülke, iki yaklaşımın farklı noktalarını sentezlemektedir. Çoğunluk ise, yüksek öğretimden yararlanma noktasındaki engelleri ortadan kaldırmak ve yararlanma fırsatlarını artırma konusunda genel bir yaklaşımın altını çizmektedir. Bu ülkelerin büyük çoğunluğu, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupları tanımlamaz, ancak cinsiyet, etnik köken, din veya sakatlık durumu, cinsiyet eğilimi ve yaş gibi diğer etkenleri dikkate almaksızın herkese genel bir çerçevede hizmet sağlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu, Avrupa seviyesinde ayrımcılığa karşı duruşu sergileyen yasalarla yakın ilişki halindedir. Yüksek öğretim sistemlerini belirleyen formel eşitlik kavramıyla da örtüşmektedir. Bu noktadaki ana odağı, kişisel atyapılarını dikkate almaksızın herkese eşit bir şekilde yaklaşan koşulların eşitliği kavramıdır.

Ancak resmi belgelerinde, ülkelerin çoğu, özel ilgi gerektiren belirli grupları tanımlamaktadır. Sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, sakatlık durumu ve etnik köken, bu grupları tanımlamak için en sık kullanılan kavramlardır. Yunanistan, Kıbrıs veya Romanya gibi bazı ülkeler, toplumun büyük çoğunluğu tarafından temsil edilmeyen grupların üyeleri için özel alanlar ayırmaktadır. Bulgaristan ise, toplumsal olarak dışlanmış ve dezavantajlı olarak ifade edilebilecek bazı gruplar için yüksek öğretime katılmaları süreçlerini birleştirmektedir. Macaristan, 25 yaşın üzerinde olan öğrencilere ek puanlar vermekte ve toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların da yüksek öğretime katılmasını her

fırsatta desteklemektedir. İrlanda'da, Yüksek Öğretime Giriş Yolu ve Yüksek Öğretime Giriş Şeması şeklinde adlandırılacak olan çeşitli belgeler, öğrencileri, sosyo-ekonomik ve sakatlık seviyelerine göre ayırmaktadır. Birleşik Krallık (Kuzey İrlanda) dinle ilgili noktaları toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplar ile ilişkilendirip “çalışan genç protestan erkekleri” bu gruba dahil etmektedir.

1.1.1. Sosyo-ekonomik durum

Avrupa seviyesinde, sosyo-ekonomik durumun yaygın bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun bir sonucu olarak da, ülke bazında değişik noktalar ele alınmaktadır. Genellikle, yüksek öğretime katılım açısından ele alındığında, sosyo-ekonomik durum kavramı, düşük gelir düzeyinden gelen bireyleri ve/veya aileleriyle yakından ilgilidir. Dahası, çocuklu öğrenciler (Danimarka, Macaristan ve Birleşik Krallık) veya yetimler (Estonya ve Litvanya) yardıma ihtiyaç duyan sosyo-ekonomik grup olarak ifade edilmektedir. Birkaç ülke, tenha bölgelerde bulunan bireyleri (Macaristan) ve kırsal alanda (Estonya ve Romanya) yaşayan gençleri ifade etmektedir. Belçika'da (Fransızca konuşulan toplumlarda) üniversite olmayan yüksek öğretim kurumlarına ayrılan maddi desteklerin bir bölümü personele ayrılmak zorundadır. İlgili etkinlikler ve ilk nesil öğrencilere yardımcı olmak durumundadır. Çek Cumhuriyeti, çalışma programları ve öğrenci katılımı yoluyla toplumsal dışlanma riskinde bulunan öğrencilerin sürece katılmasını desteklemektedir. Genel olarak bakıldığında, amaç, kuruma aidiyet, bağlılık ve uygulanan etkinliklerde tutarlılık yaratmaktır.

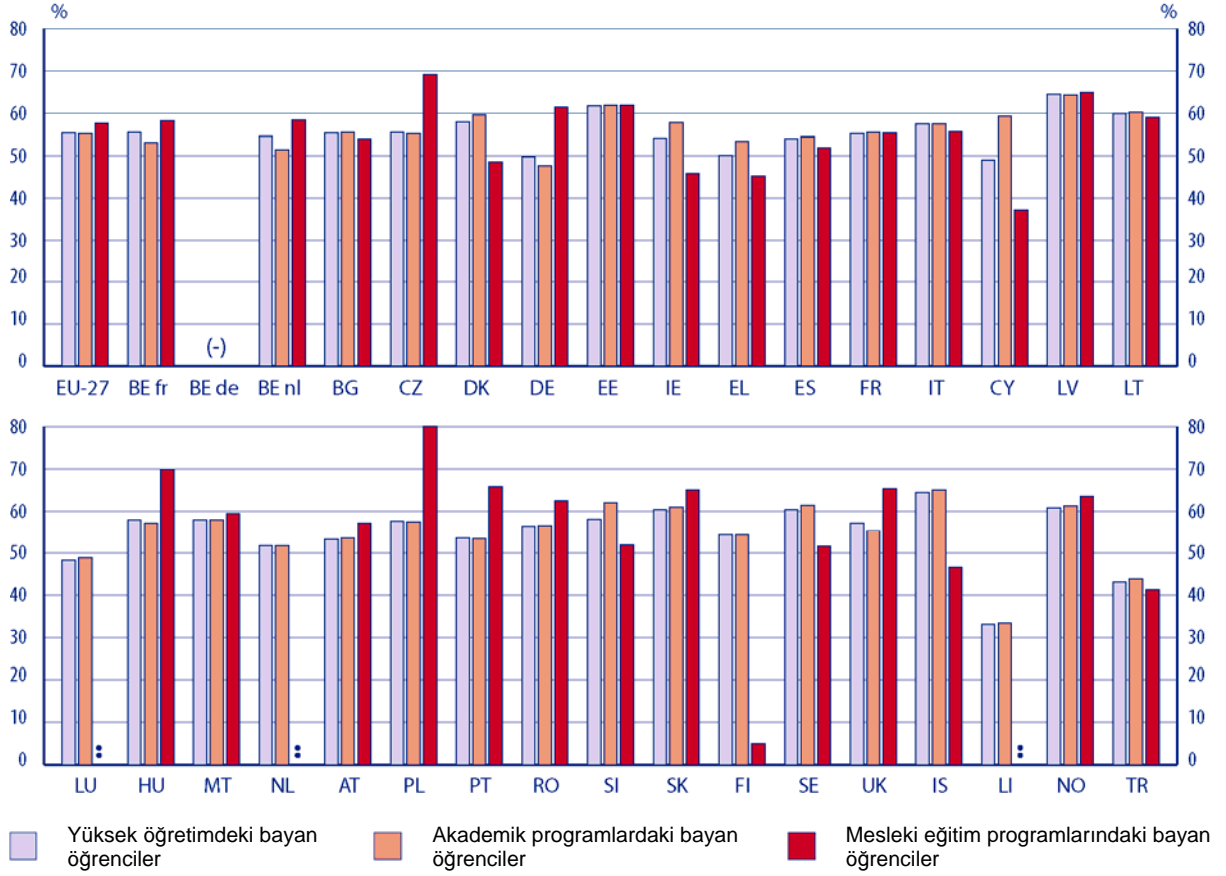
Tüm ülkeler için, sosyo-ekonomik durumun etkisi, öğrenci ücretlerinden ve destek sistemlerinden etkilenmektedir. Bölüm 3, Avrupa ülkelerinin bu konuya nasıl yaklaştığını açıklamaktadır.

1.1.2. Cinsiyet

Birkaç ülke, son yıllarda yüksek öğretimde büyük ölçüde değişiklik gösteren cinsiyet dengesini işaret ederek cinsiyeti temel bir etken olarak görmektedir. Bütün olarak bakıldığında ise, kadınlar nüfus bazında erkeklerden daha çokken, akademik dünyada bu durum benzerlik göstermemektedir. Şekil 1.1'de da gösterildiği gibi, sadece beş tane ülkenin yüksek öğretiminde %50den daha az sayıda bayan öğrenci bulunmaktadır (Almanya, Kıbrıs, Lüksemburg, Lihteyştan ve Türkiye). Dahası, ilk üç ülkede, oran 48.26dan 49.72ye doğru artmaktadır. Diğer bir deyişle, %50ye yakındır. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise Kıbrıs, Lihteyştan ve Lüksemburg gibi küçük ülkelerin öğrencilerinin çoğunun yurt dışında eğitim gördüğünü ve ulusal istatistiklere dahil edilmediğidir.

Bu değişiklikler, ülke yönetimlerinin siyasi önlemlerindenense toplumsal değişikliklerle açıklanmaktadır. Ancak, birçok ülke cinsiyet stereotiplerine ve geleneksel cinsiyet ayrımlarına dikkat çekmektedir. 2008 Eurostat verilerine göre, bayan öğrenciler AB-27 (şekil 1.1) tüm yüksek öğretim öğrencilerinin %55.01ine ulaşmıştır ve bu eğilim birkaç yıldır kendini göstermektedir. Diğer yandan, Matematik, Bilim ve Teknoloji konularındaki öğrencilerin toplam sayısının bayan öğrencilere oranı sadece %30.15dir. Bu konularda kadınların daha az tercih edilmesi erkeklerin diğer branşlardaki oranıyla dengelenmektedir (EACEA/Eurydice 2010, s. 97).

◆◆◆ Şekil 1.1: Yüksek öğretime kayıtlı bayan öğrencilerin oranı, ISCED 5-6, 2008

	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT
Yüksek öğretimdeki bayan öğrenciler	55.3	55.5	(-)	54.7	55.3	55.5	58.0	49.7	61.7	54.2	50.1	54.0	55.2	57.4	49.0	64.4	59.9
Akademik programlardaki bayan öğrenciler	55.2	53.1	(-)	51.4	55.6	55.3	59.7	47.7	61.9	57.8	53.4	54.5	55.6	57.5	59.3	64.4	60.3
Mesleki eğitim programlarındaki bayan öğrenciler	57.6	58.3	(-)	58.4	54.1	69.1	48.6	61.4	61.9	45.8	45.3	51.9	55.3	55.7	37.2	65.0	59.1
	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
Yüksek öğretimdeki bayan öğrenciler	48.3	58.0	57.9	51.7	53.3	57.6	53.5	56.3	58.1	60.3	54.2	60.3	57.2	64.4	33.0	60.8	43.1
Akademik programlardaki bayan öğrenciler	48.8	57.2	57.9	51.8	53.5	57.4	53.4	56.6	62.1	60.9	54.4	61.5	55.3	65.0	33.3	61.2	43.9
Mesleki eğitim programlarındaki bayan öğrenciler	:	69.9	59.4	:	57.2	80.1	65.8	62.4	51.9	65.1	5.0	51.5	65.3	46.6	:	63.6	41.2

Kaynak: Eurostat.

Belirli ülke notları

Belçika: Bağımsız özel kurumlar dahil edilmemektedir.

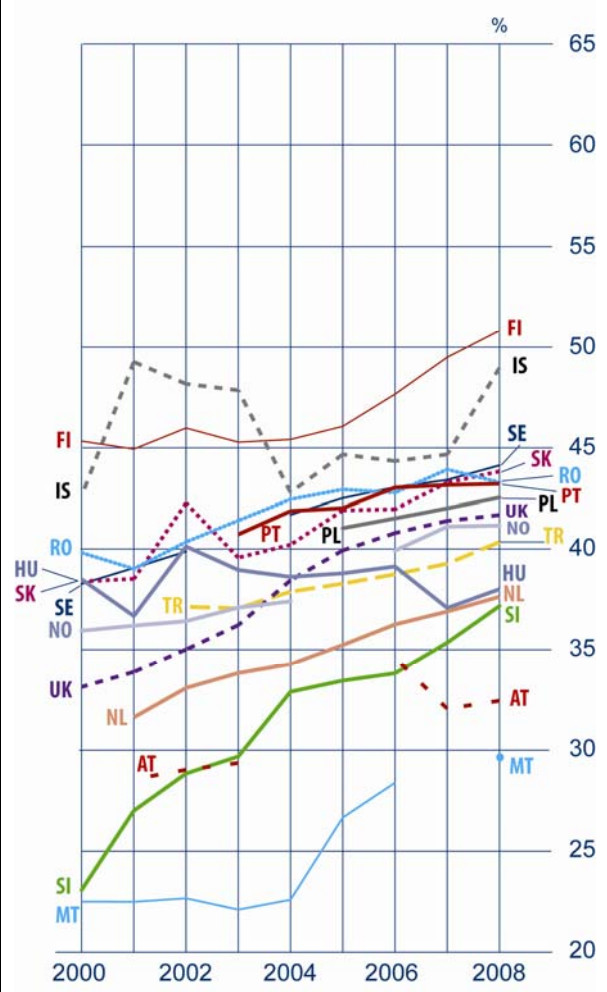
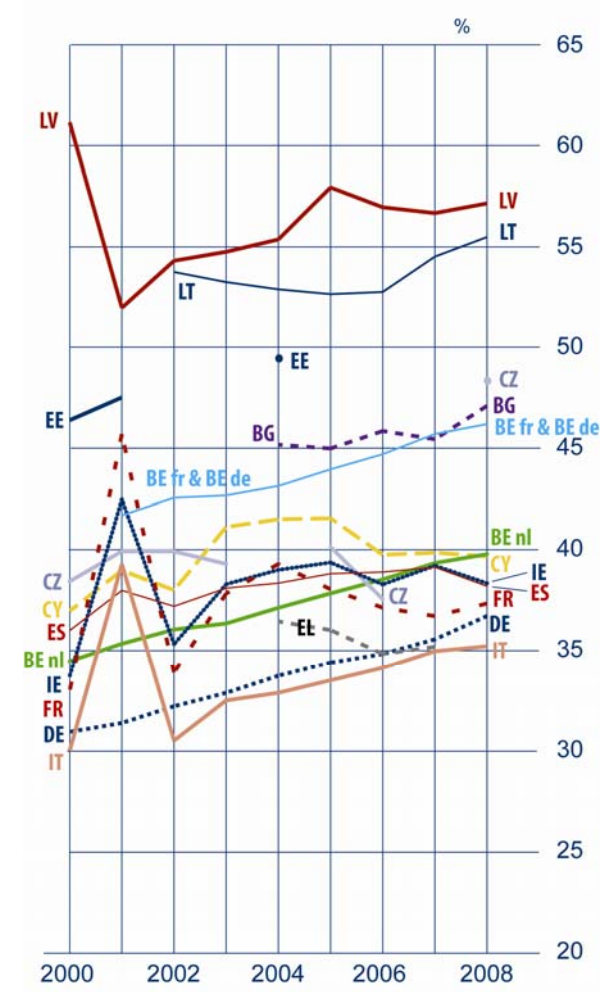
Almanya: ISCED 6 dahil edilmemektedir.

Kıbrıs, Lüksemburg ve Lihteystan: Birçok öğrenci yurt dışında eğitim almaktadır ve yukarıdaki şekile dahil edilmemektedir.

Lüksemburg: Veriler, tüm ISCED 5A ve ISCED 5B programlarını kapsamamaktadır.

◆◆◆ Şekil 1.2: Yüksek öğretimdeki bayan öğretmenlerin oranları ISCED 5-6, 2000-2008

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BE (¹)	:	41.7	42.6	42.7	43.1	44.0	44.7	45.7	46.2
BE nl	34.5	35.3	36.1	36.4	37.1	37.8	38.5	39.3	39.8
BG	:	:	:	:	45.2	45.0	45.8	45.4	47.1
CZ	38.4	39.9	39.9	39.3	:	40.1	37.6	:	48
DK	:	:	:	:	:	:	:	:	:
DE	31.0	31.4	32.2	32.9	33.7	34.4	34.8	35.6	36.7
EE	46.4	47.5	:	:	48.8	:	:	:	:
IE	33.7	42.5	35.3	38.3	39.0	39.4	38.3	39.2	38.3
EL	:	:	:	:	36.5	36.0	34.8	35.2	:
ES	36.0	38.0	37.2	38.1	38.4	38.8	38.9	39.1	38.2
FR	33.0	45.7	33.9	37.8	39.3	38.0	37.1	36.7	37.3
IT	30.0	39.3	30.5	32.5	32.9	33.5	34.1	35.0	35.2
CY	37.0	39.0	38.0	41.1	41.5	41.6	39.8	39.9	39.7
LV	61.2	52.0	54.3	54.8	55.4	57.9	57.0	56.7	57.2
LT	:	:	53.8	53.3	52.9	52.7	52.8	54.5	55.5
LU	:	:	:	:	:	:	:	:	:

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HU	38.5	36.7	40.1	39.0	38.6	38.8	39.1	37.1	38.0
MT	22.5	22.5	22.7	22.1	22.6	26.7	28.4	:	29.9
NL	:	31.6	33.1	33.8	34.3	35.2	36.3	36.9	37.6
AT	:	28.6	29.0	29.4	:	:	34.6	32.1	32.5
PL	:	:	:	:	:	41.0	41.5	42.0	42.5
PT	:	:	:	40.7	41.9	42.0	43.0	43.2	43.2
RO	39.8	39.0	40.4	41.4	42.5	42.9	42.8	43.9	43.3
SI	23.1	27.0	28.8	29.7	32.9	33.5	33.8	35.4	37.2
SK	38.4	38.5	42.3	39.6	40.2	41.9	42.0	43.3	43.8
FI	45.3	44.9	46.0	45.3	45.4	46.1	47.7	49.5	50.8
SE	38.3	39.1	39.9	:	41.7	42.5	43.1	43.4	44.1
UK	33.1	33.9	35.0	36.2	38.5	39.9	40.8	41.4	41.7
IS	42.6	49.3	48.2	47.9	42.8	44.7	44.3	44.7	49.0
LI	:	:	:	:	:	:	:	:	:
NO	35.9	36.2	36.4	37.1	37.4	:	39.9	41.1	41.2
TR	:	:	37.1	37.1	37.9	38.3	38.8	39.3	40.3

Kaynak: Eurostat.

BE (¹) = BE fr ve BE de

Birkaç ülke, matematik ve fenle ilgili konulara kadınların katılımını artırmak için belirli önlemler almıştır. 2008 yılında, Almanya, doğal bilimler, mühendislik, bilgisayar, matematik konularında profesyonel personel ve bayan öğrenci sayısını artırmak için bir program geliştirmiştir. Avusturya da, benzer şekilde, yukarıda belirtilen branşlardaki bayan öğretmen elemanı ve araştırmacı sayısını artırmayı ve %40lık bir standart getirmeyi amaçlamaktadır. Polonya, Matematik, Fen ve Teknoloji konularındaki bayan araştırmacı ve öğretim elemanı sayısını artırmak için bilgi kampanyaları yürütmektedir. Avrupa sınırları içinde, yüksek öğretimdeki dikey ve yatay ayrımcılığı hedefleyen diğer girişimler ve projeler bulunmaktadır (EACEA/Eurydice 2010, s. 97-107).

Cinsiyetle ilgili stereotipler ve toplumsal ve eğitimsel rol modellerinin eksikliği, Birleşik Krallık (İskoçya) tarafından üzerinde durulan konulardır. Hedeflenen mali destek, izleme şemaları ve topluluk projeleri böylesi cinsiyet dengesizliklerini ortadan kaldırmak için uygulamaya konulan temel önlemler arasındadır.

Yüksek öğretimdeki öğretim elemanı nüfusu, ezici bir şekilde erkeklerden oluşsa da, Litvanya, Letonya ve Finlandiya gibi ülkelerde akademik yaşantıda bulunan bayan öğretim elemanlarının sayısında %50den daha fazla bir artış göze çarpmaktadır (Şekil 1.2). Ancak bayan akademik personelin oranı dikkate alınmalıdır. Zira, istatistiksel veriler farklı personel seviyelerini tek bir başlık altında toplama eğilimi göstermektedir. Cinsiyet dağılımındaki önemli farklılıklar ortaya çıkmamaktadır (EACEA/Eurydice 2010, s. 104).

Sonuç olarak, birçok ülke cinsiyet dengesizliğinden söz etse de, bu durum alınan özel önlemlerce kolay bir şekilde çözülmektedir. Ancak, ülkeler, özel programlar yoluyla bu sonuçlarla ilgilenmek için hatırı sayılır miktarda çaba sarf edilmektedir. Cinsiyet eşitsizliğine yönelik herhangi bir düzenlemenin olmadığı durumlarda, tam olarak temsil edilmeyen erkeklerdense bazı çalışma alanlarındaki bayanların hedefleri ortaya çıkmaktadır.

1.1.3. Engelli durumu

Ülkeler, engelli bireyleri toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplar olarak değerlendirmektedir. Ancak, engelli kavramının ulusal bazdaki tanımı, Avrupa genelinde kabul gören bir tanım olmadığı için, bu konudaki anlayış ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Avrupa Komisyonu 2010a, s. 4). Bunun doğal bir sonucu olarak, bu hedef gruplarının birbirleriyle ne kadar karşılaştırıldığı veya ülke politikalarının ne kadar ilişkili olduğunu bilmek zordur.

Birkaç ülke, engelli öğrencilerin özel ihtiyaçlarını karşılamının gerekliliğini vurgulamaktadır. Buradaki temel nokta, fiziksel anlamda kurumlara ulaşımın sağlanması ve öğrenme altyapısının uygun hale getirilmesidir. Özel öğrenme teçhizatının eksikliğini ortadan kaldırmak için atılan adımlar, Makedonya ve Slovenya'da önemli öncelikler olarak göze çarpmaktadır. Birleşik Krallık'ta, yüksek öğretim kurumları, engelli öğrencilerinin belirli ihtiyaçları için çeşitli düzenlemeler yapmak durumundadır. Ayrıca, öğrenciler için düzenlemeler yapmak kurumun en önemli görevlerinden biridir. Dolayısıyla, planlar, engelli öğrencilere sorun teşkil edecek olası sorunları ortadan kaldıracak şekilde hazırlanmalıdır.

Ancak, Estonyalı yetkililer, engelli öğrencilerin ihtiyaçlarının her zaman iyi bir şekilde anlaşılmadığına yönelik bir endişeyi dile getirmektedir. Ayrıca, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının, engelli insanların ihtiyaçlarından haberdar olmadığını ve uygun önlemlerin en kısa zamanda alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Danimarka ve Birleşik Krallık (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda), engelli öğrencilerin öğrenci destek sistemi sayesinde önemli bir miktarda desteğe ulaşabildiği ilginç bir yaklaşımı ileri sürmüştür.

Danimarka'da ise, engelli öğrencilerin sınıflandırılması için genel önlemler almaktansa, öğrenci destek sistemi, hedeflenen bireysel destek için belirli isteklere cevap vermeyi amaçlamaktadır. Bu noktadaki amaç, öğrencilerin eşit bir şekilde eğitimlerini tamamlamalarını mümkün kılmaktır. Birleşik Krallık'ta, engelli öğrenciler için planlanan ve uygulanan düzenlemelere ek olarak, mali destek de öğrencilere harçlık şeklinde verilmektedir.

Hedeflenen rehberlik ve danışma hizmetleri, sadece bir kaç ülkede belirtilmiştir. Birçok Avusturya ve Almanya üniversitesinde, engelli çocuklara danışmanlık hizmeti sunan, ayrımcılığa maruz kalanları destekleyen ve ek maddi konularda onlara bilgi veren engelli öğrenciler merkezi bulunmaktadır. Benzer şekilde, Slovenya'da ise, yüksek öğretim kurumlarının çoğu, özel ilgiye muhtaç öğrencilerle çalışmış olan personeli istihdam etmektedir. Ayrıca, hem öğrenci hem de öğretim elemanını bilgilendirmek öğrencilerin sahip oldukları potansiyellerini artırmayı amaçlamaktadır. Yunanistan'da ise, hedeflenen amaçlar doğrultusunda bir takım uygulamalara rastlamak mümkündür. Sağlık problemi olan öğrenciler, yaşadıkları yere en yakın olan yüksek öğretim kurumuna yönlendirilmektedir. Birleşik Krallık'ta ise (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda), kurumsal bazda sağlanan bütçe mekanizması, öğrenme zorluğu ve engeli bulunan öğrencilere sunulan hizmeti geliştirme noktasında öğrencilere destek hizmetlerini genişletmeyi amaçlamaktadır.

1.1.4. Etnik köken

Etnik köken kavramı, ülkeler bazında hatta ülkelerin kendi içlerinde bile farklı algılanmaktadır. Sınıflandırmalar, sorunlu olabilmektedir. Etnik grupların sınıflandırmaları kültürel ve tarihsel olarak rastlantısaldır ve cinsiyet sınıflandırmasında olduğu gibi düzenlenmektedir. Ancak, kültürel anlayıştaki birçok farklılığa rağmen, etnik köken kavramı, göçmen veya ikinci nesil göçmen öğrencileri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Kuzey Avrupa'da belirli etnik grupların yüksek öğretim sürecine dahil edilmesine yönelik bazı adımlar başarılı uygulamalara atılmaktadır. Norveç'te, tüm göçmenlerin %16'sı 2010 yılında yüksek öğretime girme başarısı göstermiştir. İkinci nesil içinse bu oran 19-24 yaşlarındaki bireyler için %38 oranındadır. Bütün olarak ele alındığında, nüfusun %30'unun ikinci nesil göçmenlerin, birinci nesildekilerden çok daha başarılı olduğu ortaya çıkmaktadır. İkinci nesil göçmenlerin, tıp, diş hekimliği, işletme, hukuk ve teknoloji gibi çeşitli alanlara eğilimi olduğu bilinmektedir. Norveç Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, daha çok göçmen ve ikinci nesil göçmen öğrenciyi, öğretmen yetiştirmeye katmak için çeşitli kampanyalar düzenlemektedir. Göçmen sayısındaki artış nedeniyle, daha çok göçmen öğrencinin yüksek öğretime kazandırılması önem arz etmektedir. Zira gelecekteki öğretmen nüfusu, bu öğrencilerden oluşacaktır.

Finlandiya, yüksek öğretimde bulunan göçmen öğrencilerin oranıyla tüm nüfus içindeki göçmenlerin oranını dengelemeyi amaç edinmiştir. İlgili hedef, aynı zamanda, öğrencilerin kültürel anlamdaki öğrenmeleri ve dil becerilerini geliştirme konusuna da odaklanmaktadır. Dil, bütçenin, öğrencilerin ulusal dil sınavlarındaki puanlarını artırmak için ulusal dilin öğrenilmesini desteklemek için kullanıldığı Estonya'da temel noktadır. Birleşik Krallık (İskoçya), kurumların bireysel dersleri ve bölümleri geliştirmesi için gerekli stratejileri geliştirmesi konusunda cesaretlendirilmesi için Eşitlik İlkesini benimsemiştir ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ <http://www.universities-scotland.ac.uk/raceequalitytoolkit/>

Bulgaristan, Macaristan ve Romanya çingene kökenli vatandaşları toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grup olarak ele almaktadır. Bulgaristan, bu vatandaşların üniversitelere devam edebilmesi için özel kurslar hazırlamaktadır.

1.1.5. Yaş

Bazı ülkeler, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplar için yaş etkeni önemli görmektedir. Ayrıca, olgun öğrencilerin katılımını artırmak için çeşitli önlemler benimsemektedir. Ulusal bazda çeşitli karşılaştırmalar yapıldığında, tipik bir yüksek öğretim öğrencisinde çeşitli önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, İrlanda ve Malta'da, olgun bir öğrenci, 23 yaşından sonra üniversite eğitimine başlayan öğrenciyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, üniversite öğrencilerinin genel olarak 18-22 arasında olduğu gerçekliğiyle örtüşmektedir. Aksine, Norveç'te ise, 2010 yılındaki tüm kayıtlı öğrencilerin sadece %54'ü 25 yaşın altındadır. %11.6lık bir dilim ise 41 yaş ve üstündekilerden oluşmaktadır.

Çalışan nüfusu hedef alan eylemlerle yaşlı vatandaşların yüksek öğretime katılmasını destekleyen önlemler arasında bir ayırım yapılmaktadır.

İlk sınıflandırmaya ilişkin olarak, Çek Cumhuriyeti, nüfusta aktif olmayan bireylerin yüksek öğretime katılımlarını artırmak için çeşitli önlemler almıştır. Slovenya'da ise, bu konuda çeşitli adımlar atılmaktadır. Yetişkinlere yönelik kısa süreli kurslar, yüksek öğretim kurumları tarafından verilmektedir. Yaşlanan toplumlardaki demografik durumu iyileştirmek amacıyla 2010 yılında, Yetişkin Eğitimi Planı isimli bir belge hazırlanmıştır. Ayrıca, Hollanda, kısa süreli yüksek öğretim programlarını özellikle yetişkin öğrenciler için hedeflerken, Almanya'daki çalışan insanlara yönelik hazırlanan akşam kurslarını başarıyla tamamlanması bu bireylerin yüksek öğretime geçişini mümkün kılmaktadır. İspanya ise, 25,40 ve 45 yaşından daha büyük olan bireylerin yüksek öğretim sürecine katılabilmesi için üç adet yetişkin öğrenci sınıflandırmasını uygulamaya koymuştur. Belçika'da, hem Fransız hem de Flemish toplumlarında, yetişkinlerin eğitim seviyelerini artırmak için çeşitli yüksek öğretim programları bulunmaktadır.

Birkaç ülke, yüksek öğretimden özellikle yaşlı vatandaşların yararlanmasını mümkün kılmak ve bu fırsatları artırma konusundaki ihtiyacın farkındadır. Bu çerçevede, bazı ülkeler, yaşam boyu öğrenme stratejileri bağlamında hareket etmektedir. İspanya'da, sözde "kıdemli programları", Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da "Üçüncü Nesil Üniversiteleri"de hazırlanmıştır. Ana hedef grubunu ise, programları bir lisans derecesinden bir sertifikayı hak eden emekli bireyleri oluşturmaktadır.

1.1.6. İzleme

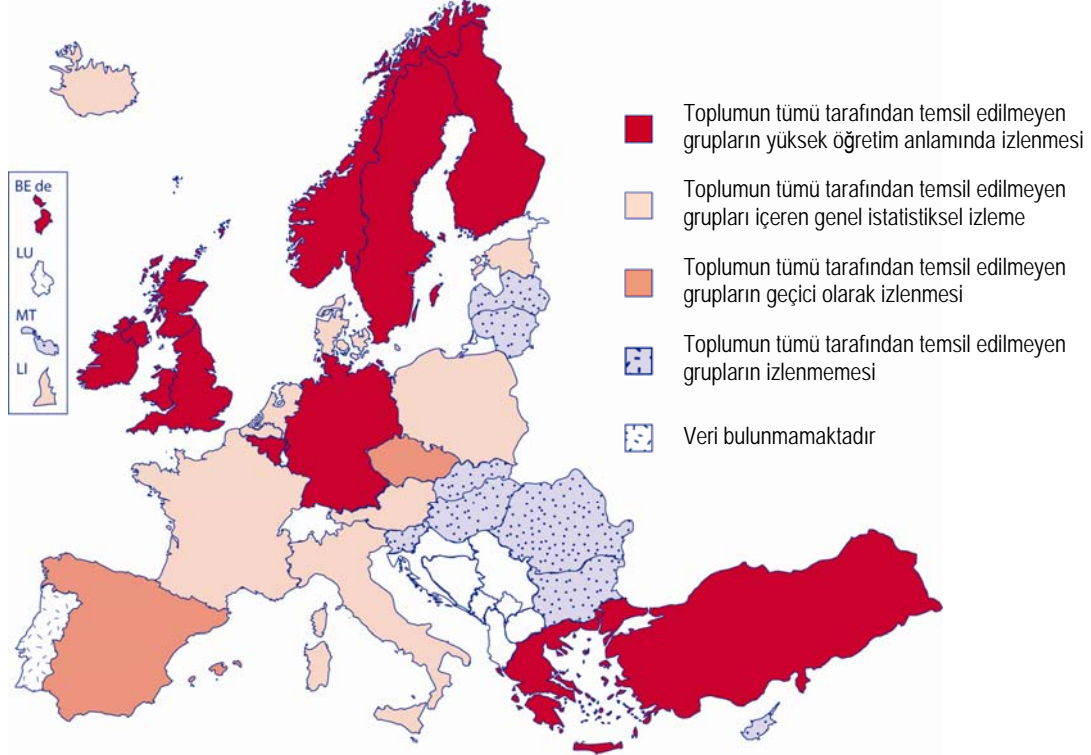
Tüm ülkeler, öğrencilerin gelişimlerini yakından izlediklerini belirtse de, genellikle öğrenci nüfusunun az bir bölümüne odaklanmaktadır. Ayrıca, izleme ve bu izleme sürecinin gerçek etkisi arasındaki ilişki üzerine verilen düzenli geri bildirimler her zaman uygulanabilir değildir.

Ülkelerin çoğunluğunun, öğrencilerin farklı noktalarını izleme konusunda çeşitli sistemleri bulunmaktadır. Birçok ülke, bu etkinliği daha çok düzenli olarak oluşturulan istatistiksel anlamda yapılan bir izlemenin parçası olarak yapmaktadır. Veri toplama, genel olarak grupların sosyo-ekonomik altyapı, cinsiyet, etnik köken ve sakatlık durumuna ilişkin bilgilerine odaklanmaktadır. İspanya, Malta ve Norveç, bilginin, ailelerin profesyonel ve eğitim altyapılarına yönelik olarak toplandığını belirtmiştir.

İlgili veri, öğrencilerin kayıt yaptırımlarından sonra yüksek öğretim kurumlarınca toplanmaktadır. Bu veriler, öğrenci numaralarındaki eğiliminin, ulusal eşitlik, çeşitli siyasi gelişmeler ve uygulamalarına

olan etkisi açısından değerlendirmektedir. İzleme, araştırma etkinlikleri, bütçenin oluşturulması için eşit bir şekilde önem arz etmektedir. Bazı ülkelerde ise engelli bireyler gibi toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen bireyler için özel sınıflandırmalara göre ayrılmış yüksek öğretim kurumlarındaki yerlerin düzenlenmesi de aynı şekilde oldukça önemlidir. Yunanistan ve Kıbrıs'ta, bazı dinsel gruplara ayrılan yerlerin oranları yasalarca düzenlenmektedir. Birkaç ülke, yüksek öğretime yönelik toplanan bilginin bulunduğu veri bankaları ve belirli ulusal yetkilileri oluşturmuştur.

◆◆◆ Şekil 1.3: Öğrencilerin durumlarının izlenmesi, 2009/10

Kaynak: Eurydice.

1.2. Okuldan ayrılma/çalışmaların tamamlanmaması

Ülkelerin yarısından fazlasının, yüksek öğretimi tamamlama oranının artmasını amaçlayan çeşitli politikaları bulunmaktadır ve çok az sayıda ülke, yüksek öğretim kurumlarının öğrencilerinin eğitimlerini tamamlama oranlarını bildirmesi gerektiğini şart koşmaktadır. Bu nokta, genellikle, yüksek öğretimden sorumlu olan bakanlığa sunulmaktadır. Ancak, sadece Danimarka, Avusturya, Finlandiya, Birleşik Krallık ve Norveç, bu verileri internette erişilebilir olarak yayımlamaktadır. Yüksek öğretimi tamamlama oranlarını artırmaya yönelik politikaları olan sadece iki tane ülke (Bulgaristan ve İrlanda) bulunmaktadır, ancak yüksek öğretim kurumlarının bunu rapor etmesi gibi bir zorunluluğu yoktur. Bu noktada, politikaların etkililiğini anlama konusunda sınırlama olabilmektedir.

Çoğu ülkenin, yüksek öğretim kurumlarını tamamlama oranlarındaki artışa yönelik çeşitli motivasyon kaynakları bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ta ise, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların yüksek öğretimden yararlanma oranını artırmak için oluşturulan bütçe (Bölüm 2), yüksek öğretimden ayrılma sayısını azaltmak adına ek destek sağlamak durumundadır.

Ancak, ilgili konudaki politikaların doğrudan belirtilmektense ima edildiği ülkeler bulunmaktadır. İzlanda, herhangi bir politika iddiasında bulunmayan ülkelerden biridir. Ancak, mezun öğrencilerin sayısı, yüksek öğretim kurumları için gelecekteki bütçe şemasına dahil edilmiştir. Bir diğer yaklaşım ise, sınava giren öğrencilerin sayısına odaklanmaktadır, dolayısıyla çıktıya çok da fazla bakmadan öğrencilerin süreçte yaşadıklarına bakmayı amaçlamaktadır. Ancak, Macaristan'daki yüksek öğretim kurumları, kurumlara kayıtlı olan öğrencilerin sayısını içeren bir takım belirteçlere dayanarak oluşturulan bütçeden pay almaktadırlar. Bu, yüksek öğretim kurumları için olumsuz bir nokta olarak değerlendirilebilir.

Bütün olarak bakıldığında, oran, bütçe formülünü oluşturmada önemli bir belirteç olduğu için, on beş eğitim sistemi, yüksek öğretimi tamamlama oranının yüksek öğretim kurumlarının bütçesi üzerinde büyük etkisi olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştur. İspanya, okuldan ayrılmanın ve yüksek öğretimle ilgili çalışmaların gerekenden daha uzun sürmesinin akredite olmayan programlar için temel unsurlar olarak değerlendirildiği daha katı olan bir sistem benimsemiştir. Ayrıca, birçok Fransa ve İspanya bölgesinde yüksek öğretim ücretleri, bir öğrencinin aynı dersi ikinci veya üçüncü kez almasını da artırmaktadır. Normal şartlarda ücretsiz olan programlarda sınıf tekrarı yapan öğrencilerin eğitim ücretlerine el koyma uygulaması, Çek Cumhuriyeti, İrlanda, Letonya, Polonya ve Slovakya'da yürürlükte dir.

Birçok ülke, yüksek öğretimi tamamlama oranını artırmak için öğrencilere yönelik akademik hizmetler ve rehberlik servisini uygulamaya koymuş veya bu uygulamalarını daha da genişletmiştir. Norveç, Bireysel Eğitim Planını yayımlamıştır. Adı geçen belge, tüm öğrencilerin yüksek öğretime kaydolduklarında doldurmaları gereken bir belgedir. Öğrenciler, tam veya yarı zamanlı olarak eğitimlerini sürdürmek istediğini, almak istedikleri dersleri, dönem başına planlanan AKTS kredilerini bu belge aracılığıyla belirlemektedir. Birçok yüksek öğretim kurumu, planda belirtilen hedeflerin gerisinde kalan öğrencilerle bireysel incelemeler ve görüşmeler düzenlemektedir.

Öğrencilerin aldıkları lisans derecelerinin yeniden düzenlenmesi, lisans ve yüksek lisans programlarının oluşturulması, çalışmaların tamamlanmasına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu nokta özellikle, Çek Cumhuriyeti ve İtalya tarafından belirtilmiştir ancak diğer sistemlerin sayısına ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

1.3. Yüksek öğretim çalışmalarının esnekliği

Avrupa Komisyonunda da belirtildiği gibi, üniversiteler Avrupa'nın geleceği konusunda ve bilgi-temelli ekonomi ve topluma geçiş noktalarında önemli oyuncular (Avrupa Komisyonu 2006, s. 11). Yüksek öğretim kurumları, daha esnek öğrenme seçenekleri sunmak ve özellikle dezavantajlı olarak ifade edilebilecek olan bireylerin yüksek öğretime katılımı konusunda elinden geleni yapmak durumundadır. Genelde yüksek öğretimin modernleşmesi özelde ise alternatif giriş yollarının genişletilmesi birçok ülke için hala oldukça zordur (Şekil 1.4). Ancak, yüksek öğretim konusunda yürütülen çalışmaların esnek bir yapıya oturtulması hem iş pazarı hem de toplum açısından önemli bir zorunluluktur. Dolayısıyla, üye devletler, yüksek öğretime geçiş noktasında gerekli önlemleri almak ve yeni gereklilikler ışığında kendi yüksek öğretim sistemlerini düzenlemek durumundadır (s. 12).

Bu çabaların temel amacı, Avrupa yüksek öğretim alanını daha etkili ve açık bir hale getirmektir. Bu, hızla değişen ekonominin zorluklarıyla başa çıkmak için bilgi-temelli bir toplum yaratmaya yardımcı olacaktır. Yüksek öğretim sistemleri ne kadar açık ve erişilebilir olursa vatandaşlara hayatları boyunca yüksek öğretime katılma konusunda daha fazla izin verilecek, bunun sonucunda da daha çok birey bu sürece büyük ölçüde katkıda bulunacaktır.

Hemen hemen her ülkenin yüksek öğretim politikasının, yüksek öğretimi daha esnek bir hale getirmek için çeşitli yasaları veya bu konuyla ilgili özel önlemleri bulunmaktadır. Sağlanan bu hizmetler arasında en yaygın olanı ise, formel olmayan veya formel olmayacak şekilde elde edilen bilgi ve deneyimlerin ve yarı zamanlı çalışmalarlardır.

Yüksek öğretimdeki esneklik, yeni gelişmelerin devam etmesiyle daha da genişlemektedir. Uzaktan eğitim, e-öğrenme, Yunanistan, İspanya, Kıbrıs, Hollanda ve Norveç gibi birçok ülkedeki açık üniversitelerinin gelişmesi, geleneksel yüksek öğretim kurumlarının nasıl geliştiğini ve değiştiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, yüksek öğretim kurumlarının, özellikle çalışan bireylere yüksek öğretimden yararlanma şansı sunan e-öğrenme ve uzaktan öğrenme programları bulunmaktadır.

Birkaç ülke, öğrencilere lisans diploması veren ve daha sonra ya iş pazarına girmesine ya da yüksek lisans eğitimine devam etmesine olanak tanıyan çalışmaların esnekliğinin bir sonucu olarak iki boyutlu yüksek öğretim sisteminden söz etmektedir. Bu durum, lisans diplomasıyla iş pazarında yer edinemeyen bireylerin yüksek lisans programlarından ayrılanların sayısını azaltmaktadır. Ülkeler, öğrencilere, ihtiyaçlarına göre kendi ders yüklerini düzenlemeleri için esneklik sağlamanın özellikle dezavantajlı gruplar açısından oldukça yardımcı olacağı görüşünde birleşmektedirler.

1.3.1. Yüksek öğretime giriş yolları

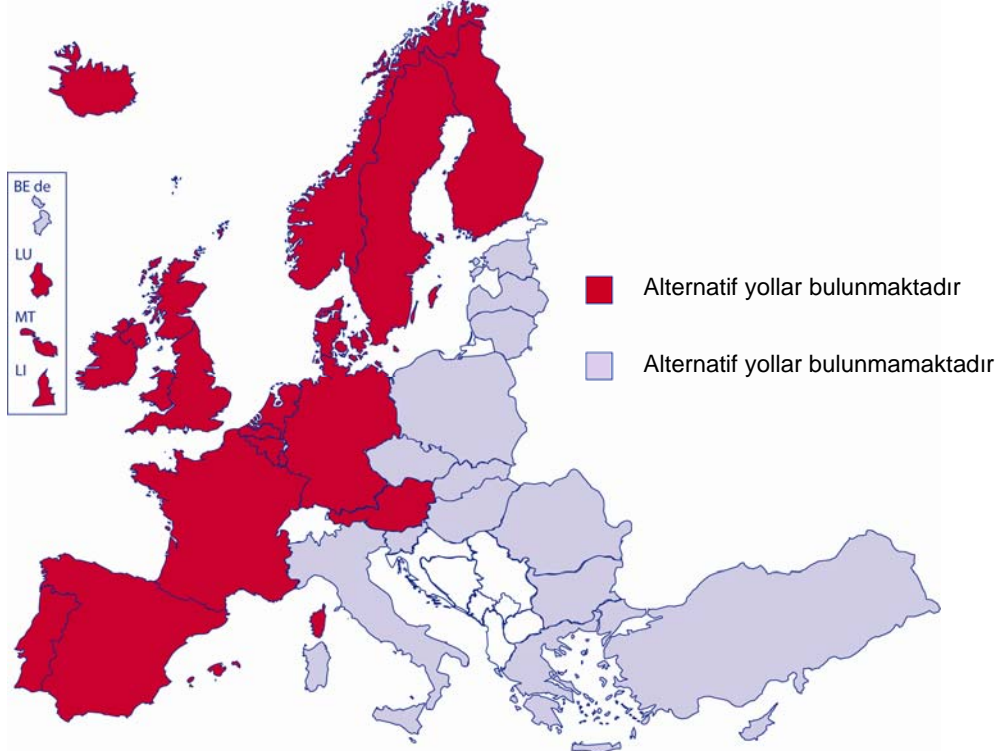
Yüksek öğretim sistemindeki esnekliğin ne derece olduğu yüksek öğretime giriş yollarını inceleyerek değerlendirilebilir. Avrupa, bireylere yüksek öğretimden yararlanması için olanak tanıyan ve tanımayan ülkeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İlgili verileri sağlayan ülkelerin yarısı, yüksek öğretime giriş standartlarını karşılayan bireylerin, yüksek öğretime giriş konusunda garantilerinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Yüksek öğretime giriş hakkının garanti edilmesi, eğitim felsefesinin bir konusudur ve birçok sistem kurumsal bazda seçim anlayışını benimsemektedir. Pratik uygulamalarda, en yaygın engel, bazı veya tüm çalışma alanlarındaki finanse edilen yerlerin sayılarının kısıtlı olmasıdır. Bu da, yasalarca düzenlenmektedir. Bir diğer seçenek olarak, yüksek öğretim kurumlarının, tüm veya bazı çalışma alanlarında kendi giriş süreçleri bulunmaktadır. Seçim aşamalarında uygulanan ulusal yaklaşımlar genel olarak tıp ve diş hekimliği gibi sağlıkla ilgili mesleklerdir. Seçim aşamaları, genellikle güzel sanatlarla ilgili alanlarda da uygulanmaktadır (görsel ve sahne sanatları).

Yüksek öğretim kurumlarına giriş oranlarını artırmak için, farklı giriş yolları birçok ülke tarafından değerlendirilmektedir. En yaygın olanı ise, orta öğretimi tamamladıktan tasdikname belgesini almak şeklindedir. Benzer şekilde, mesleki eğitimin nitelikleri, birçok ülkede yüksek öğretime girişi mümkün kılmaktadır. Örneğin, Estonya'da, mesleki eğitim veren okullardan mezun olanların %10.9u, 2009-2010 yılında yüksek öğretim kurumlarında kendi eğitimlerine devam etmişlerdir.

Şekil 1.4, yüksek öğretime giriş sürecinde en azından bir tane alternatif yola sahip olan ülkeleri göstermektedir. Ancak, sanat eğitimi söz konusu olduğunda, yüksek öğretime kabul, uygulanan sınavlar ve değerlendirme, başvuran bireylere üstün yeteneklerini gösterme imkanı tanıyacak şekilde bireysel bazda değerlendirilmektedir. Şekil, sadece bir alanda bulunan böylesi alternatif yollara sahip olan ülkeleri içermemektedir.

Birkaç ülke, bireysel öğrenmeyi, önceki öğrenme alışkanlıklarının ve yüksek öğretime giriş sürecinde üniversitelerin sağladığı alternatif bir yol olarak ele almıştır. İrlanda, İspanya, Hollanda ve Norveç, zorunlu derslerin başarılı bir şekilde tamamlanması veya iş tecrübesinin belirli bir süre devam etmesi gibi zorunluluklara tabi olan belirli bir yaşın üstündeki bireylerin yüksek öğretimden yararlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bazı ülkelerde, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplara ait olan öğrencileri, yüksek öğretime kabul sürecinde özel düzenlemelerden yararlanmaktadırlar (Bölüm 1.1).

◆◆◆ Figure 1.4: Geleneksel olmayan öğrenciler için yüksek öğretime giriş yolları

Kaynak: Eurydice.

Açıklayıcı not

Alternatif yollar bulunmaktadır. Sanat eğitimi dışındaki bir alanda yüksek öğretime girişte en azından bir alternatif yol bulunmaktadır. Genel veya mesleki liselerden alınan okuldan ayrılma belgesi diye de ifade edilebilecek olan belge yüksek öğretime giriş için gerekli bir koşul değildir.

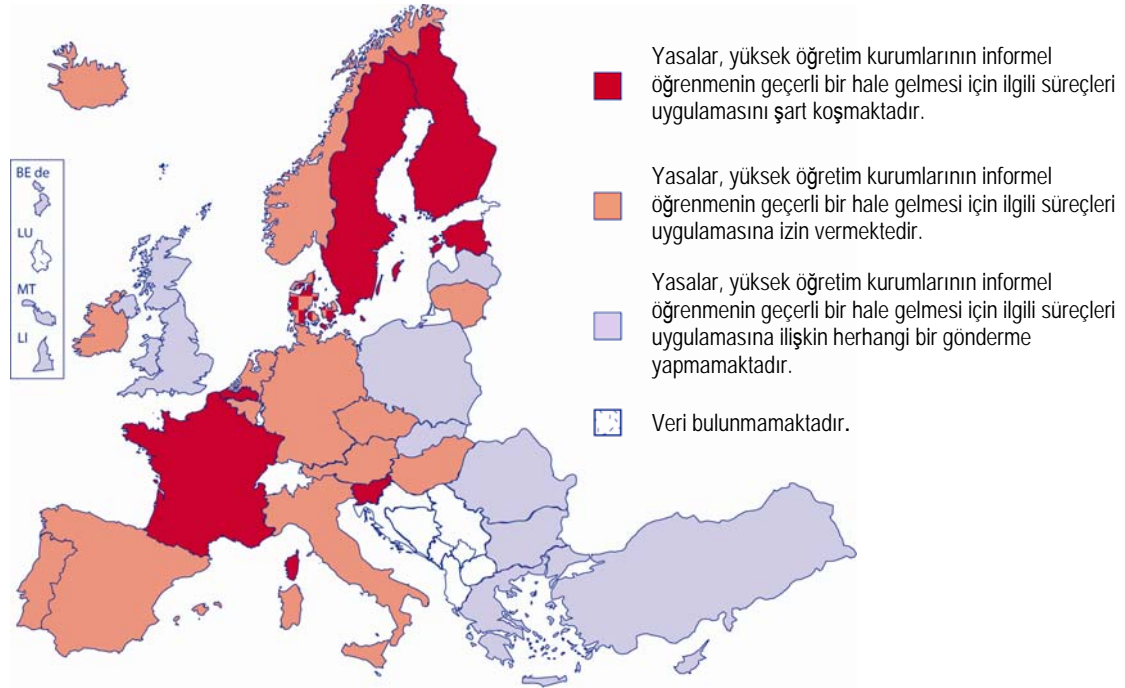
1.3.2. Önceki öğrenme deneyimlerinin dikkate alınması

Önceki öğrenme deneyimlerinin dikkate alınması (ÖÖDDA), süreci kolaylaştırmak için uygulanan bir mekanizma ve öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarına göre yüksek öğretim hizmetlerinin daha iyi bir şekilde hazırlanması olarak ele alınmaktadır. ÖÖDDA, yüksek öğretimi kolaylaştıran bir araç veya kendi başına bir giriş yoludur. Böyle yasal hizmetleri bulunan ülkelerin sayısı son on yıl içinde büyük oranda artmaktadır ve ilgili yasalar Yunanistan, Romanya ve Malta gibi diğer ülkelerde hazırlanma aşamasındadır. Malta, informel öğrenmenin geçerlilik kazanması için çeşitli pilot projeler yürütmektedir. Ancak, ÖÖDDA, yüksek öğretime giriş konusunda öğrenciye yardımcı olabildiği ve daha yüksek bir öğretim kurumuna (yüksek lisans ve doktora) devamını desteklediği için fikirlerin sık sık bu konu üzerine odaklanması şaşırtıcı değildir (EACEA/Eurydice 2001, s. 45).

Şekil 1.4 ve 1.5'in de ortaya koyduğu üzere, yüksek öğretime giriş konusunda alternatif yolu bulunmayan altı ülkenin, önceki öğrenme deneyimlerini dikkate alma hususuna izin veren yasal düzenlemeleri bulunmaktadır. Yüksek öğretime giriş konusunda alternatif yolları bulunmayan Estonya ve Slovenya, yine de kurumların önceki öğrenme deneyimlerini dikkate almasını şart koşmaktadır. Alternatif yolu bulunmayan geri kalan dokuz ülkedeki durum ise, daha çok kurumların pratik uygulamalarına bağlı olmakla birlikte öğrenciler için net bir çerçeve sunmaktan uzaktır.

ÖÖDDA'yla ilgili durumları inceleyen ülkelerin çoğunun, ÖÖDDA genel çerçevesini oluşturan başlıkları veya yasaları bulunurken, yüksek öğretim kurumları, ölçütleri ve süreyi belirlemede özerktir. ÖÖDDA, genellikle informel öğrenme, yaygın öğrenme ve staj uygulaması yoluyla elde edilen bilgi, beceri ve yeterlikler olarak tanımlanmaktadır. Ancak, Danimarka, İrlanda, İspanya, Slovenya ve Norveç, tek bir kavramın Avrupa sınırları içinde birçok farklı şekilde anlaşıldığını ve kullanıldığını ifade ederek, ÖÖDDA'nın kendi tanımlarının bir parçası olarak formel öğrenmeyi de kapsadığını ifade etmektedir.

◆ ◆ ◆ **Şekil 1.5: Yüksek öğretim sektöründeki informel öğrenme ve önceki öğrenme deneyimlerini geçerli hale getirme konusunda ortaya atılan yasal çerçeveler, 2009/10**

Ülkelere ilişkin notlar

Danimarka: Yüksek öğretime ilişkin sorumluluklar, Eğitim Bakanlığı, Bilim, Teknoloji ve Geliştirme Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Eğitim Bakanlığının altında bulunan programlar için, yasalar yüksek öğretim kurumlarının informel öğrenmenin geçerli bir hale gelmesi için ilgili süreçleri uygulamasına izin vermektedir. Diğer bakanlığın altındaki faaliyetler içinse, kurumların böyle programları uygulaması beklenmektedir.

ÖÖDDA yoluyla bir yüksek öğretim programına giriş hakkı kazanma ihtimali ve ÖÖDDA'yı temel alarak bir program çerçevesinde öğrenme ile akredite edilme ihtimalini ayırmak son derece önemlidir. Avrupa sınırları içindeki durum farklılık göstermektedir ve her ülke bu iki olasılığa izin vermemektedir. Genel olarak, birçok ülkedeki yüksek öğretim yasaları, yüksek öğretim kurumlarına, önceki yaygın ve informel öğrenmenin dikkate alınması için çeşitli uygulamaların hayata geçirilmesi konusunda özerklik vermektedir. On bir ülke ve Belçika'nın Almanca konuşulan topluluğunda yasalar, yüksek öğretim sektöründeki geçerliğe işaret etmektedir. Yaygın ve formel öğrenmedeki öğrenme deneyimlerinin geçerliğinin oldukça yaygın bir uygulama olduğu ülkeler de bulunmaktadır.

Bazı durumlarda, ÖÖDDA, tüm programları geçerli hale getirmek için kullanılabilir. Örneğin, Belçika'da (Flemish Topluluğu), kurumun, önceki öğrenme deneyiminin geçerli hale getirilmesini ve elde edilen nitelikleri temel alarak, sözkonusu bireyin gerekli nitelikleri kazanmasını dikkate alması durumunda öğrenciler lisans veya yüksek lisans derecesi alabilmektedir. Benzer şekilde, Fransa'da önceki öğrenme deneyimlerinin onaylanması, kısmen veya tam olarak elde edilen ödülleri amaçlamaktadır. Bu durum, üç yıl tecrübeye sahip olduğunu kanıtlayan tüm adaylara açıktır.

Yüksek öğretime girişe gelince, birkaç ülke, ÖÖDDA'nın yaşla ilgili olduğu hizmetleri içermektedir. İspanya ise, 25, 40 ve 45 yaşından büyük olan bireyleri üç sınıf olarak ele almaktadır. Geleneksel giriş koşullarını karşılayan 25 yaşının üstündeki adaylar, özel olarak yürütülen üniversite giriş sınavının başarılı bir şekilde tamamlanmasıyla yüksek öğretim kurumlarına kabul edilmektedir. Yüksek öğretime girişte yeterli niteliğe sahip olmayan 40 yaşın üzerindeki bireyler, eğer önceki öğrenme deneyimleri ilgilendikleri çalışmalarla ilgiliyse kendi profesyonel deneyimlerini doğrulamaktadır. 45 yaşının üstünde olan ve herhangi bir niteliğe sahip olmayan bireyler, özel bir testin tamamlanmasının ardından yüksek öğretim kurumlarına katılabilmektedir. Hollanda, ilgili yasasında, 21 yaşının üzerindeki bireylerin sınavların sonucuna göre yüksek öğretime kabul edildiğini şart koşmaktadır. Norveç'te ise, beş yıl tecrübeye sahip olan ve altı alanda belirtilen seviyeyi başarıyla tamamlayan (Norveççe, İngilizce, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Tarih) 23 yaş ve üstündeki adaylar, yüksek öğretime giriş için gerekli olan gereklilikleri karşılamaktadır. Ayrıca, ÖÖDDA'yı dayanarak oluşturulan kabul durumu, 25 yaşındaki ve üstündeki tüm bireylere açıktır.

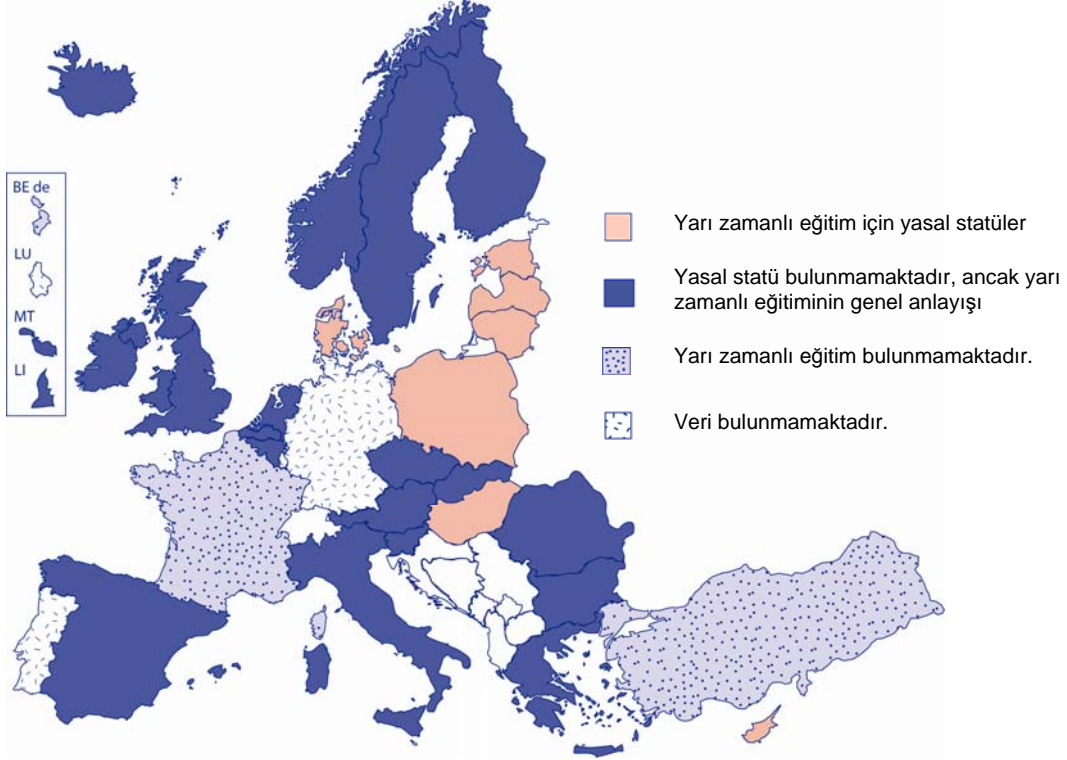
Bazı ülkeler ise, kredi sayısı veya programın süresiyle ilgili olan ÖÖDDA'nın boyutuna ilişkin belirli kısıtlamalar koymaktadır. Belçika'da (Fransız Topluluğunda), üç yıl profesyonel anlamda tecrübeye sahip olan öğrenciler, ÖÖDDA'yı temel alarak birtakım muafiyet durumlarından yararlanmaktadır. Almanya'da ise, ÖÖDDA seviyesi, bir yüksek öğretim kurumunun %50sine ulaşmaktadır. İtalya'daki yüksek öğretim kurumlarına, lisans seviyesi için 60 yüksek lisans seviyesi içinse 40dan daha fazla kredi almalarına izin verilmemektedir. Çek Cumhuriyeti'ndeki yüksek öğretim kurumları, lisans programlarının başarılı bir şekilde tamamlanması için gerekli olan kredilerin %60ını öğrencilerin almasını şart koşmaktadır, ancak ÖÖDDA nadiren uygulanmaktadır.

İlgili programlara giriş ve kısmen de olsa programın tamamlanmasının dışında, ÖÖDDA, yüksek öğretim kurumlarına giriş aşamasında uygulanan ölçütlerden biri olarak kullanılmaktadır. Estonya'da ise, bireylerin, yüksek öğretim kurumlarına girmeleri için bir takım formal niteliklere sahip olması gerekmektedir. Ancak, ödül gibi diğer yeterlikler seçim aşamasında oldukça etkili olarak nitelendirilebilecek diğer noktalardır. Benzer şekilde, Slovenya'da ise, önceki öğrenme deneyimleri, seçme aşamasında ek bir ölçüt olarak dikkate alınmaktadır.

1.3.3. Yarı zamanlı eğitim

Ülkelerin yarısından azının yarı zamanlı eğitim diye yasal bir statüsü bulunmaktadır (Şekil 1.6). Geri kalan ülkelerin çoğunun, yarı zamanlı eğitim konusunda ortak bir anlayışı bulunmaktadır ve nitelendirmelerini çoğunlukla AKTS kredilerinin sayılarına veya tam zamanlı eğitim ile karşılaştıkları çalışmalara dayandırmaktadır. Bazı ülkeler, yarı zamanlı eğitimi sadece eğitime adanan sürenin uzunluğu olarak değil aynı zamanda eğitim farklı düzenlemeleri şeklinde de belirtmektedir. En temel uygulamalar, akşam ve hafta sonu veya blok eğitim şeklinde ifade edilebilecek olan ve Romanya'da uygulanan sistemdir. Sadece birkaç ülkenin yarı zamanlı eğitim konusunda yasal bir statüsü bulunmamaktadır. Bu durum, çoğunlukla bireylerin ihtiyaçlarına göre çalışma yüklerinin oluşturulmasına olanak tanıyan esneklikten kaynaklanmaktadır. Yarı zamanlı eğitim için yasal bir statüsü olan ülkeler ise, yukarıda belirtilen benzer unsurları kullanmaktadır.

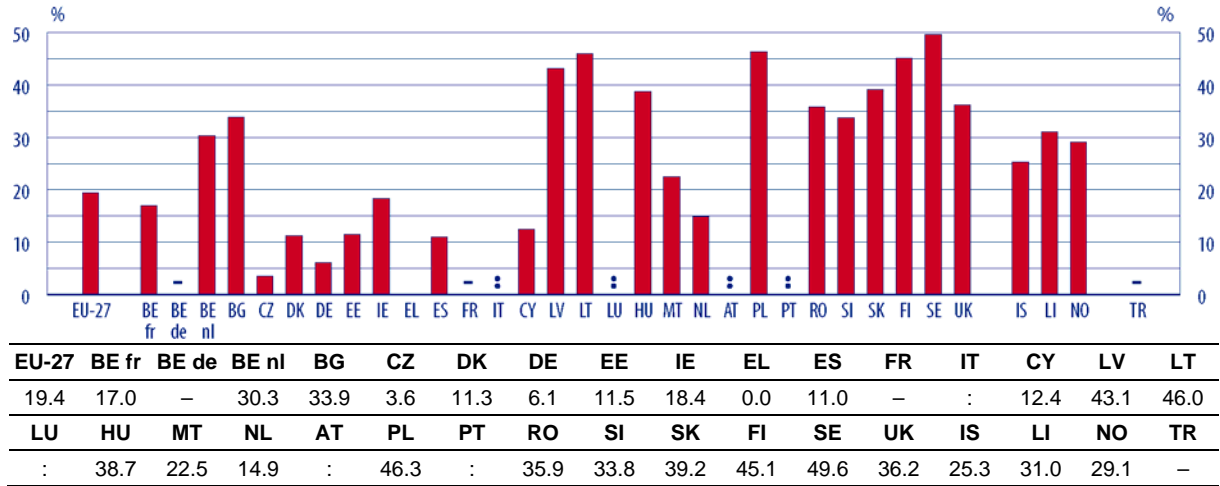
◆◆◆ Şekil 1.6. Avrupa'daki yarı zamanlı eğitim kavramının tanımı, 2009/10

Kaynak: Eurydice.

◆◆◆ Şekil 1.7. Yarı zamanlı öğrencilerin katılım oranları, ISCED 5-6, 2008

Kaynak: Eurostat.

Açıklayıcı not

Yarı ve tam zamanlı eğitim tanımı, ders yükü için ne çeşit önlemlerin alındığına bağlıdır. Ders yükü, akademik değer veya ilerleme açısından ölçülmelidir. Ayrıca, sınıfta geçirilen zaman ve kullanılan kaynaklar da dikkate alınmalıdır. Ulusal verilerin uygunluğu, ülkelerin hangi yöntemleri kullanarak öğrencileri yarı veya tam zamanlı diye ayırdığını ortaya koymaktadır (UNESCO/OECD/Eurostat, 2010).

Ülkelerdeki yarı zamanlı öğrencilerin oranını detaylı bir şekilde inceledikten sonra (Şekil 1.7), AB-27 %19.44'lük ortalamaya rağmen, Lihteyştan ile birlikte AB bünyesinde bulunan on bir eğitim sisteminin, belirtilen beş ülkeyi de içeren oranının %30'dan fazla olduğu ifade edilmiştir (Letonya, Litvanya, Polonya, Finlandiya ve İsveç). Bu ülkelerin yarı zamanlı eğitime ilişkin çeşitli anlayışları ve buna uygun sürdürülen politikaları bulunmaktadır. Belirtilmesi gereken ilginç bir nokta ise, İtalya, Lüksemburg ve Avusturya'nın yarı zamanlı eğitim konusunda ortak bir anlayışı bulunsa da, yarı zamanlı öğrencilerin sayısına ilişkin net bir veri Eurostat tarafından kayıt altına alınmamıştır. Aksine, yarı zamanlı eğitim konusunda ortak bir anlayışa sahip olan ülkeler, ilgili konuda yeterli miktarda veriyi paylaşmaktadır. Bu veriler, Şekil 1.7'de görülmektedir.

Neredeyse tüm ülkelerde, yüksek öğretim kurumlarının, yarı zamanlı eğitim sunma konusunda karar verme özerkliği bulunmaktadır. Birçoğunda, yarı zamanlı eğitim olanakları bulunmaktadır.

Belçika (Flemish Topluluğu), tüm yüksek öğretim kurumlarının yarı zamanlı eğitim sağlamak zorunda olduğunu belirten tek ülkedir. Ayrıca, tüm programlar, esnek öğrenme aşamalarına göre hazırlanmalıdır. Esnek Öğrenme Aşamaları Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra (2004), yüksek öğretim kurumları, ilgili programlarını üç ana öğrenme sözleşmesi altında sunmak zorundadır: Lisans sözleşmesi, kredi sözleşmesi ve sınav sözleşmesi. Lisans sözleşmesi altında, farklı öğrenme aşamaları, öğrencilere çalışma alanlarını artırma konusunda özerklik sağlamaktadır. Programlar, akademik yıl başına 60 (tam zamanlı programlar) veya 54 krediden daha az (yarı zamanlı programlar) olmaktadır. Kredi sözleşmesi altında ise, öğrenciler, bir veya birkaç program için kredi sertifikası almak amacıyla sınavlara katılmaktadır.

Sadece birkaç ülke, tam zamanlı öğrencilerle aynı desteğe sahip olmayan yarı zamanlı öğrencilere yardımcı olmayı amaç edinen maddi desteklerden söz etmektedir. Bu konuya ilişkin mali düzenlemeler, Birleşik Krallık'ta (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda) gelir dağılımlı burslar, yarı zamanlı öğrenciler için harç parasından muaf olma ve motive edici burslar (İskoçya) şeklinde uygulanmaktadır. Hollanda'da ise, mali düzenlemeler, yarı zamanlı eğitimi daha etkileyici hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Altı ülkenin (Estonya, Kıbrıs, Macaristan, Finlandiya, İsveç ve Norveç), tam ve yarı zamanlı öğrencilerin ödedikleri ücrete ilişkin yasal düzenlemesi bulunmaktadır. Ancak, Estonya'da, bu uygulamalar, tam zamanlı öğrencilerin statüsüne bağlıdır, ve uygulamada öğrenciler, tam zamanlı eğitime daha yakın durmaktadır. Kıbrıs, dönem başı, çalışma haftası başına en fazla 20 saatlik bir çalışma sürecinden söz etmektedir. Bu oran, tatil dönemlerinde, haftada 38 saate kadar çıkabilmektedir. Çalışma izinleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilmektedir. Finlandiya, İsveç ve Norveç, eğitim sırasında çalışma ücretinin öğrencilere mali destek olarak verilmesini şart koşmaktadır.

Macaristan, öğrencileriyle ilgili olarak kuralları belirlemiştir. 2008 yılında patlak veren ekonomik krizin etkilerine bir tepki olarak, İrlanda, yeni işsiz kalmış olan bireylere esnek yarı zamanlı çalışma alanları yaratma konusunda adım atmıştır.

1.3.4. Esnek öğrenmeyi artırmak için işverenler ve yüksek öğretim kurumları arasındaki ilişkiler

Ülkelerin yarısının esnek öğrenmeyi artırmak için işverenler ve yüksek öğretim kurumları arasındaki ilişkilerle ilgili olarak herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Bu da, hala yapılması gereken birçok işin olduğunu ortaya koymaktadır. Letonya ve İsveç'teki yüksek öğretim kurumları, yeni kurslar ve eğitim programları geliştirme gibi çeşitli konularda yerel şirketlerle ve toplumdaki diğer paydaşlarıyla işbirliği yapmaktadır. Benzer şekilde, bazı ülkelerde, yaşam boyu öğrenme çerçevesinde çeşitli eğitim programları sunmak için yüksek öğretim kurumları ve işverenler arasında yapılan anlaşmalar da bulunmaktadır. İspanya, Letonya ve Macaristan'da, yeni bir öğrenme programı hazırlayarak ve uygulayarak, işverenlere danışmanlık yapmak zorunludur. İspanya ve Birleşik Krallık'ta (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda) işverenlerin üniversitelerin yönetimi üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır.

İşverenler ve yüksek öğretim kurumları arasındaki ortaklığa ilişkin belirtilmesi gereken önemli örnek Birleşik Krallık'ta (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda) uygulanan "mesleki yüksek okul derecesi"dir. Bu iki yıllık program, yüksek öğretim kurumları ve işverenlerce düzenlenmektedir ve iş temelli becerilerin yanında her türlü iş için gereken genel becerileri de sunmaktadır. Geleneksel anlamdaki kabul nitelikleri her zaman gerekmemektedir. Bu durum da, doğal olarak, yüksek öğretime devam edemeyecek olan bireyler için bu tür programları daha çekici hale getirmektedir. Bu uygulamanın yürürlüğe konmasındaki amaçlar, orta seviyedeki becerileri artırmak ve yüksek öğretime devam eden bireylerin sayısında iyileştirmeye gitmektir. Bu programın sonunda elde edilen diploma, öğrencilere ya lisans seviyesinde çalışmalarına devam etme ya da iş pazarına girme olanağı tanımaktadır. Bu nitelikler, İskoçya'da bu iki senelik programın birinci aşaması olarak değerlendirilebilecek olan Yüksek Ulusal Diplomayla eşit düzeydedir.

Eğitim programları sırasındaki staj deneyimini kolaylaştıran iş sözleşmeleri şeklinde hazırlanan özel hizmetler Fransa'da uygulanmaktadır. Yasal çerçevenin, çirak sözleşmesi ve staj sözleşmesi olmak üzere iki tane temel türü bulunmaktadır. Her ikisinin de, ilgili program sırasında staj deneyimini izleme gibi önemli görevleri bulunmaktadır.

BÖLÜM 2: YÜKSEK ÖĞRETİMDEKİ GELİŞMELER

Bu bölüm, özellikle katılım oranları, kamu bütçesi ve ekonomik krizin etkisi gibi alanlara odaklanarak son on yılda Avrupa yüksek öğretim dünyasında yaşanan gelişmelerin genel eğilimlerini incelemektedir. Eurostat ve Eurydice belgelerinden ulusal politikalara ilişkin istatistiksel veriler, yüksek öğretime katılıma büyük ölçüde etkide bulunan çeşitli etkenlerin altını çizmek amacıyla toplanmaktadır.

2.1. Yüksek öğretime katılım eğilimleri

Son on yıl içinde Avrupa Yüksek Öğretimindeki en önemli eğilimlerden biri, sektörün oldukça hızlı bir şekilde genişlemesidir. Şekil 2.1, 2000-2008 yılları arasındaki öğrenci sayılarının Eurostat verilerini göstermektedir. 2000li yılların aksine, AB-27 öğrenci sayıları yüzde 20 oranında artış göstermiştir. Ancak, ülkeler arasındaki farklılıklar oldukça önemlidir. Avrupa Birliği ülkeleri Çek Cumhuriyeti (%55), Yunanistan (%51), Kıbrıs (%147), Litvanya (%68), Macaristan (%35), Malta (%50), Polonya (%37), Romanya (%133), Slovenya (%38) ve Slovakya (%69). Avrupa Birliği dışındaki ülkelere İtalya (%72) ve Türkiye (%149). Bu ülkelerin ortak özelliği, her birinin öğrenci artışı konusunda büyük oranda bir gelişme göstermiş olmasıdır. Belçika, Almanya, İrlanda, Fransa, İtalya ve Avusturya'da öğrenci sayısındaki artış yüzde 10 oranındadır. Portekiz durağan bir gelişme gösterirken, İspanya, öğrenci sayısının yüzde 2.6 oranında gelişme gösterdiği tek ülkedir.

Avrupa'da görülen bu eğilim, yüksek öğretimin kitleleşmeye yönelik küresel bir hareket ile benzerlik göstermektedir. Diğer bölgelerdeki ülkelerin gösterdiği gelişim eğilimlerinin, Avrupa'dakilerinden çok daha önemli ve hızlı olduğunu her zaman hatırlamak gerekmektedir (Altbach, Reisberg ve Rumbley 2009, s. 38).

Ayrıca, birçok ülke öğrenci sayıları anlamında önemli bir ilerleme gösterirken diğer ülkeler benzer bir gelişim göstermemiştir. Bulgaristan ve Avusturya'daki öğrenci sayısındaki bu değişiklik, olumlu kazanımları müteakip bir şekilde öğrenci sayısındaki bir düşüşle açıklanmaktadır. Güçlü artışın tam tersi bir eğilim ve düşük kazanımlar, Almanya ve İrlanda'da ortaya çıkmaktadır.

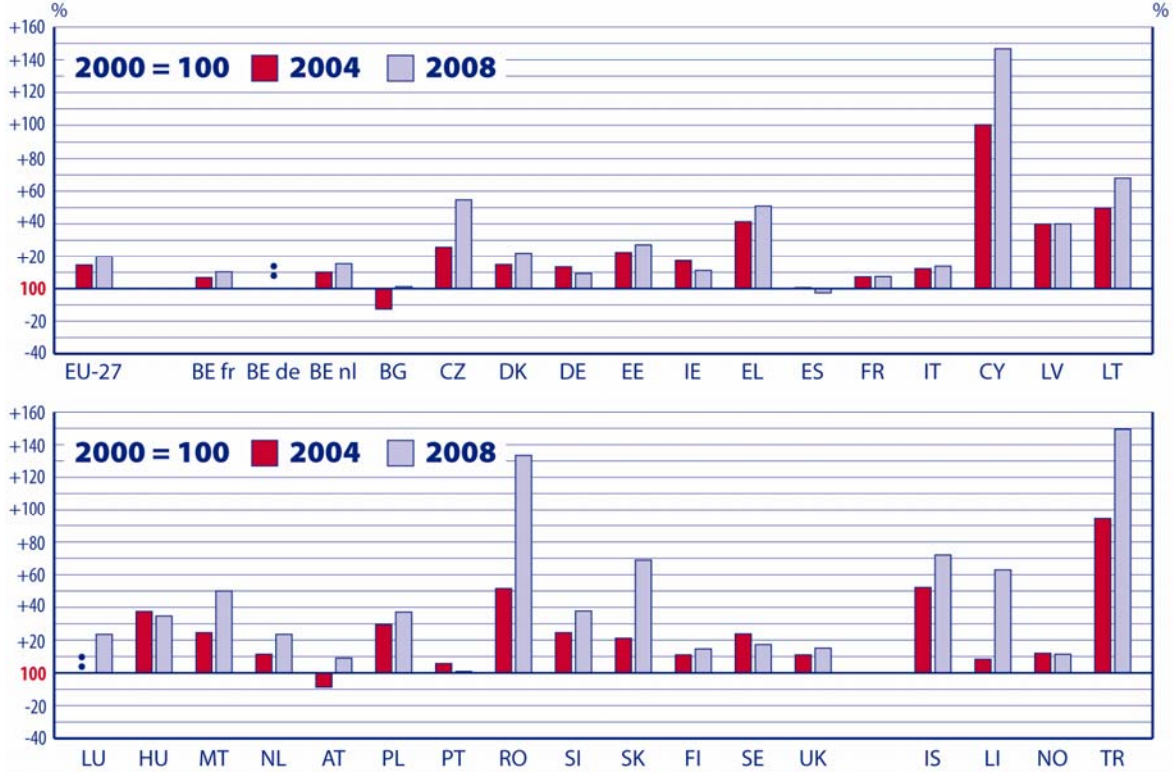
Avrupa'daki öğrenci nüfusu giderek arttıkça, buna paralel olarak yüksek öğretim kurumlarının sayısı da artış göstermektedir. Avrupa sınırları içinde, bu artışın büyük oranı mesleki ve profesyonel yüksek öğretim programları sağlayan kurumlarda görülmektedir. Eğitim sektörü, büyük oranda bir gelişme gösterdikçe, hükümetler de buna paralel olarak yüksek öğretim kurumlarını dikkate almıştır. Bu yeni kurulan özel kurumların çoğu, küçük olmakla birlikte daha çok Doğu ve Orta Avrupa'da bulunmaktadır.

Ancak, yüksek öğretim kurumlarının sayısındaki artış her yerde aynı değildir. Bir kaç yüksek öğretim kurumunun sistemi, kurumların sayısında ortaya çıkan azalmayı bir başka eğilim olarak ortaya koymuştur.

Katılımdaki dinamikler üzerine daha detaylı bir resim için, öğrencilerin sayısındaki değişiklikler, 18-34 arasındaki öğrencilerin oranlarına ilişkin bilgilerle ilişkili olarak incelenmelidir.

Avusturya'da, yüksek öğretimdeki öğrencilerin sayısındaki değişiklik ve katılım eğilimleri, 2000 yılındaki harç ücretlerinin açıklanması ve bu harç ücretlerinin 2009 yılında kısmen ortadan kaldırılmasıyla ilgilidir.

◆◆◆ Şekil 2.1: 2000 yılıyla karşılaştırıldığında yüksek öğretime kayıtlı öğrenci sayılarındaki eğilimler, 2000-2008

Year 2000 = index 100

%	EU-27	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT
2004	+14.5	+6.8	:	+10.1	-12.6	+25.7	+14.8	+13.4	+22.5	+17.2	+41.4	+0.6	+7.2	+12.2	+100.2	+39.9	+49.8
2008	+19.6	+10.2	:	+15.3	+1.2	+54.7	+22	+9.3	+27.1	+11.1	+51	-2.6	+7.4	+13.8	+146.7	+40	+68
	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
2004	:	+37.5	+24.6	+11.4	-8.7	+29.4	+5.7	+51.5	+24.6	+21.2	+11	+23.9	+11	+52.2	+8.4	+12	+94.3
2008	+23.6	+34.7	+50	+23.5	+9	+37.1	+0.8	+133.4	+37.7	+68.8	+14.6	+17.3	+15.1	+72	+62.9	+11.4	+149.4

Kaynak: Eurostat.

Ülkelere ilişkin notlar

Belçika: Bağımsız özel kurumlar dahil edilmemektedir.

Çek Cumhuriyeti: Yüksek öğretime ilişkin şekiller vysoké školy (ISCED 5A) ve vyšší odborné školy (ISCED 5B) ilişkin verileri içermektedir.

Kıbrıs, Lüksemburg ve Lihteyştan: Birçok öğrenci yurtdışında okumaktadır ve dahil edilmemektedir.

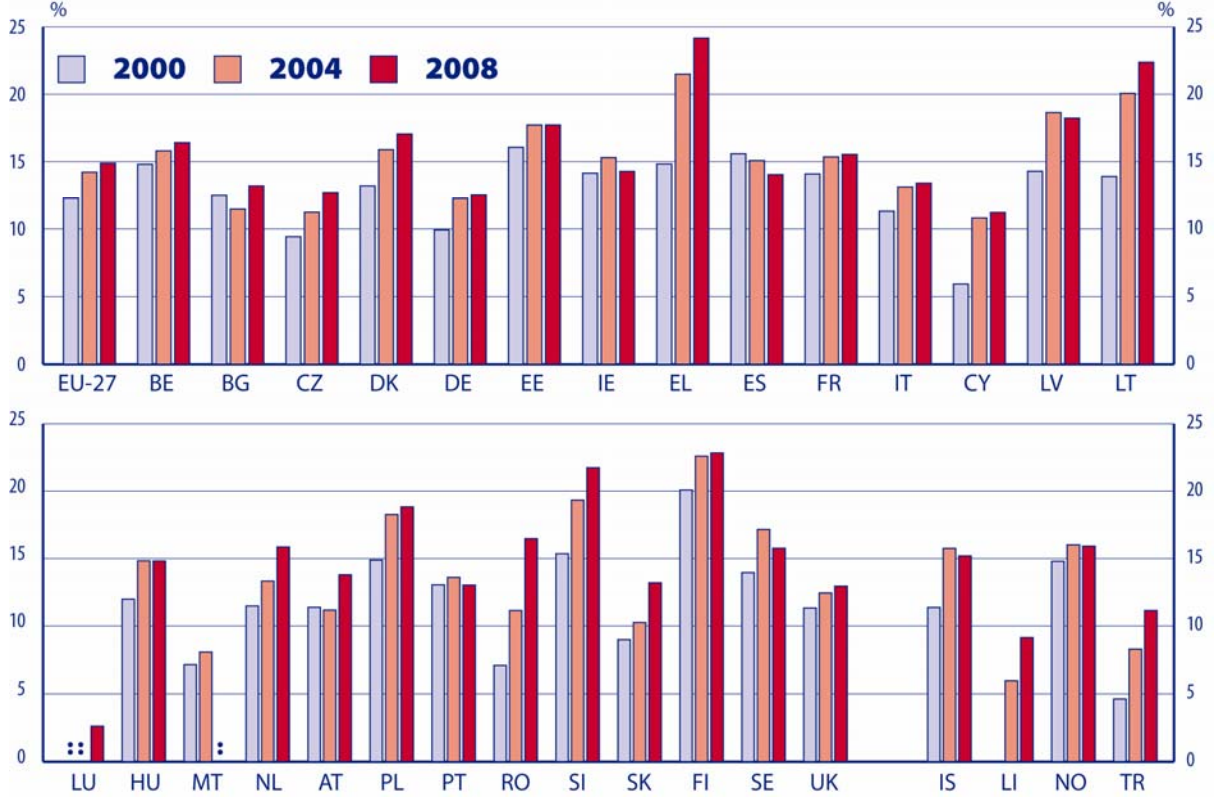
Lüksemburg: İlgili veri ISCED 5A ve ISCED 5B programlarını içermediğinden dolayı dikkate alınmamaktadır.

◆◆◆

Şekil 2.2, öğrencilerin katılım oranlarını 18-24 yaş grubundaki tüm nüfusun yüzdesi olarak ortaya koymaktadır. Ancak, başarıyı tam olarak ortaya koymamaktadır. Katılım oranlarındaki eğilim, öğrenci sayılarının tam sayısına ilişkin gözlemlenen eğilimleri tam anlamıyla doğrulamaktadır. 2008-2008 yılları arasında, Avrupa Birliği'ne katılım oranları yüzde 2.6 oranında artış göstererek yüzde 15 düzeyine ulaşmıştır. Yunanistan, Litvanya, Slovenya ve Finlandiya'da, bu oran, yüzde 22 ile 24 arasında değişiklik göstermektedir. Ayrıca, Yunanistan, Litvanya, Slovenya ve Türkiye, yüzde 6 ile 10 arasında değişen artış oranıyla en yüksek artış yüzdesini göstermişlerdir. Aksine, yüksek öğretimdeki gençlerin oranı özellikle İspanya'da azalırken, Portekiz'de bu oran değişiklik göstermemiştir.

Yüksek eğitime katılım oranları aralarında erişim politikaları, maddi desteğin uygunluğu, iş pazarındaki yüksek beceri talebi veya demografi ve genel ekonomik durumun büyük rol oynadığı çeşitli etkenlerden büyük oranda etkilenmektedir.

◆◆◆ Şekil 2.2: 18-34 yaş gruplarında yüksek eğitime katılım oranlarındaki genel eğilimler, 2000-2008

	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
2000	12.3	14.8	12.5	9.4	13.2	9.9	16.1	14.1	14.8	15.6	14.1	11.3	5.9	14.3	13.9	:
2004	14.2	15.8	11.5	11.2	15.9	12.3	17.7	15.3	21.5	15.1	15.4	13.1	10.8	18.6	20.1	:
2008	14.9	16.4	13.2	12.7	17.1	12.5	17.7	14.3	24.2	14.0	15.5	13.4	11.2	18.2	22.4	2.6
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
2000	12.0	7.1	11.5	11.4	14.9	13.1	7.1	15.4	9.0	20.1	14.0	11.3	11.3	:	14.8	4.6
2004	14.8	8.1	13.3	11.2	18.3	13.6	11.1	19.3	10.2	22.6	17.2	12.4	15.8	6.0	16.0	8.3
2008	14.8	:	15.9	13.8	18.8	13.0	16.5	21.7	13.2	22.8	15.8	13.0	15.2	9.1	15.9	11.1

Kaynak: Eurostat.

Ülkelere ilişkin notlar

Belçika: Bağımsız özel kurumlar dahil edilmemektedir.

Çek Cumhuriyeti: Yüksek eğitime ilişkin şekiller vysoké školy (ISCED 5A) ve vyšší odborné školy (ISCED 5B) ilişkin verileri içermektedir.

Almanya, İtalya ve Polonya: ISCED 6 seviyesi dahil edilmemektedir.

İrlanda: 30-34 yaş grubu 35 ve üstündeki yaş gruplarını da içermektedir.

Yunanistan: Yüksek katılım oranı, kısmen de olsa Yunanistan'daki Kıbrıslı öğrencilerin yüksek oranından etkilenmektedir.

Kıbrıs: Birçok öğrenci yurtdışında okumaktadır ve dahil edilmemektedir.

Lüksemburg: Veriler, ISCED 5A ve ISCED 5B programlarını kapsamadığı için dikkate alınmamaktadır.

Malta: 2008 yılına ilişkin öğrenci yaşları bilgisi bulunmamaktadır.

Avusturya: Şekil 3.1'e bakınız.

Polonya: ISCED 5: Kayıtlara ilişkin veriler 17 yaş üstündekileri içermektedir. 26-28 yaş. ISCED 5B: Kayıtlara ilişkin veriler bulunmamaktadır. 30-34 yaş – ISCED 5: Kayıtlara ilişkin veriler, 35 yaş ve üzerindekiyle ilgilidir.

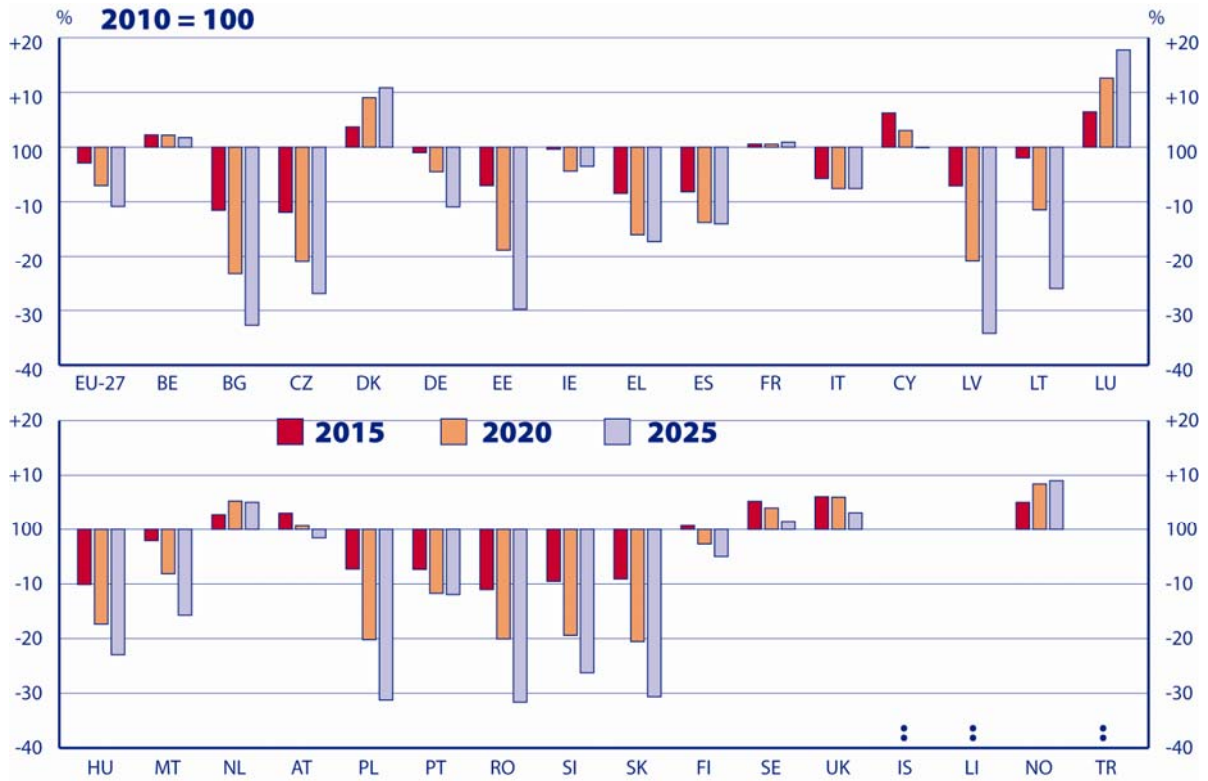
Lihteyştan: Birçok öğrenci yurtdışında okumaktadır ve dahil edilmemektedir.

Son yıllarda, nüfustaki azalma ve yaşlanma, çeşitli politika alanlarındaki endişeleri ortaya koymaktadır. Yüksek öğretim söz konusu olduğunda, demografik değişim ve özellikle genç grupların artması, katılımı, masrafı ve öğretim elemanlarını büyük ölçüde etkilemektedir.

Şekil 2.3, 18-34 yaşındaki nüfustaki değişimi yüzde bazında göstermektedir. Bu verilere göre, ilgili yaş grubundaki demografik düşüş, Orta, Doğu ve Kuzey Avrupa'daki ülkeleri büyük ölçüde etkileyecektir. Ortalama olarak, ilgili ülkelerde bu oran yüzde 20ye ulaşmaktadır. Ancak, Bulgaristan, Letonya, Polonya, Romanya ve Slovakya'da bulunan genç grupların, 2025e kadar yüzde 30dan daha fazla artış göstermesi tahmin edilmektedir. Aksine, Avrupa'nın diğer bölümlerindeki birçok ülke, genç nüfusun sayısı konusunda olumlu sinyaller vermektedir. Büyüme, Danimarka, Lüksemburg, Hollanda, Birleşik Krallık ve Norveç'te önemli miktarlarda olurken, Belçika, Fransa, İsveç ve Kıbrıs da olumlu göstergelere sahiptir.

◆ ◆ ◆ Şekil 2.3: 2010-2015, 2010-2020 ve 2010-2025 yılları arasında 18-34 yaş grupları için gözlemlenen nüfus değişiklikleri

2010 = 100 %	EU-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU
2015	-2.9	2.2	-11.6	-11.9	3.7	-1.0	-7.0	-0.4	-8.5	-8.2	0.5	-5.7	6.3	-7.1	-2.0	6.4
2020	-7.0	2.2	-23.2	-20.9	9.0	-4.5	-18.8	-4.4	-16.0	-13.8	0.5	-7.6	3.0	-20.8	-11.5	12.6
2025	-10.9	1.7	-32.7	-26.9	10.9	-10.9	-29.8	-3.5	-17.3	-14.0	0.9	-7.6	-0.1	-34.2	-26.0	17.8
2010 = 100 %	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
2015	-10.1	-2.1	2.8	3.1	-7.3	-7.3	-11.0	-9.5	-9.1	0.7	5.2	6.1	:	:	5.0	:
2020	-17.3	-8.1	5.3	0.7	-20.2	-11.7	-20.0	-19.4	-20.5	-2.7	4.0	6.0	:	:	8.4	:
2025	-22.9	-15.7	5.0	-1.6	-31.2	-12.0	-31.6	-26.3	-30.6	-5.0	1.5	3.1	:	:	9.0	:

Kaynak: Eurostat.

Ülkelere ilişkin notlar

Çek Cumhuriyeti: Şekil 3.1'e bakınız.

Birçok Avrupa ülkesi, demografik eğilimler ve göstergelerin, özellikle kapasite geliştirme ve bütçe konularına ilişkin orta ve uzun vadeli stratejik planlarda dikkate alındığını belirtmektedir. Ancak, Belçika, Yunanistan, İspanya, Kıbrıs, Avusturya, Birleşik Krallık (İngiltere ve Kuzey İrlanda), Slovakya ve İzlanda'da, demografik incelemeler, yüksek öğretim kurumları için doğrudan strateji belgelerine yansıtılmamaktadır. Bu ülkeler arasında, Yunanistan, İspanya ve Slovakya, tipik yüksek öğretim yaş grubunda önemli bir azalma oranına sahiptir.

Bazı Avrupa ülkelerindeki istatistiklere göre, demografik değişikliğin politika gelişimine etkisinin iki boyutlu olması beklenmektedir. İlk olarak, yaşam boyu öğrenmeye yönelik destek, öğrenci yapısının çeşitliliği ve yüksek öğretime girişin artırılması gibi konular ele alınacaktır. İkinci önemli nokta ise, bu demografik eğilimlerin, bazı kapasite ve bütçe düzenlemelerini içermesidir.

Hem çalışan bireylerin sayısının azalması hem de yüksek öğretim mezunlarına yönelik olan talebin artmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan durumla ilgilenmek zorunda kalan ülkeler, yaşam boyu öğrenme hizmetlerinin artırılmasını planlamaktadır. Bazı ülkeler ise, Finlandiya'daki göçmen kökenli öğrenciler, Letonya ve Polonya'daki yabancı uyruklular gibi toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların yüksek öğretime erişimini artırmayı amaçlamaktadır.

Demografik özellikleri temel alarak, bazı ülkelerdeki katılım oranlarındaki artışın, ilgili yaş grubunun azalması ile ilişkilendirebileceği ortaya sürülebilmektedir. Ancak, olumsuz demografik eğilimlere cevap olarak, yüksek öğretim kurumlarının düzenlenmesi ve ek programların hazırlanması da göz önüne alınmaktadır.

2.2. Kamu bütçesinin seviyesi ve iş bölümü öncelikleri

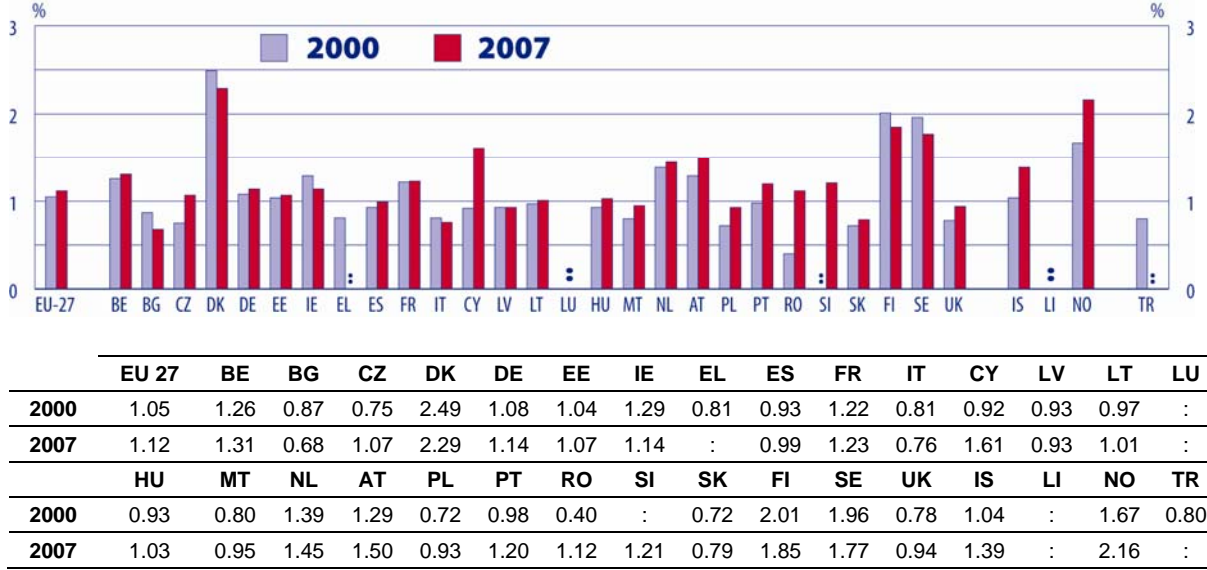
Avrupa yüksek öğretim kurumlarının bütçeleri, çoğunlukla devlet tarafından oluşturulmaktadır. Ancak, bazı ülkelerde, özel yatırım da yüksek öğretime ayrılan tüm bütçe çerçevesinde önemli bir pay almaktadır (Avrupa Komisyonu 2008, s. 6). Şekil 2.4, yüksek öğretime harcanan kamu bütçesinin GSMH'ya oranını (Gayri Safi Milli Hasıla) göstermektedir. Avrupa sınırları içinde, oranlar değişse de, birçok ülke harcamalarında bir durağanlık yaşamıştır. Altı ülke, ilgili dönemde harcamaların azaltıldığını da ifade etmiştir. Bu eğilime istisna olabilecek iki ülke, sistemin durağanlaşmasına rağmen, yüksek öğretime ayrılan bütçede sürekli bir artışın görüldüğü Kıbrıs ve Romanya'dır.

İtalya, Letonya, Macaristan, Polonya, Slovakya ve Birleşik Krallık gibi diğer ülkeler, durağan ancak nispeten düşük seviyeleri gösteren bir bütçeye sahip olmuşlardır. Bulgaristan ise, 2000 yılında %0.9, 2007 yılında ise %0.7 oranında bir düşüş yaşamıştır.

2007 yılında, Avrupa ülkeleri, kendi GSMH'larının yüzde 1.12'sini yüksek öğretime ayırmıştır. Baltık ülkelerindeki kamu harcamaları, öğrencilere sağlanan desteklerden dolayı ortalamanın oldukça üzerinde seyretmektedir. (3. bölüme bakınız). Belçika, Kıbrıs, Hollanda ve Avusturya'daki yüksek öğretime devletin ayırdığı harcama ortalamanın üzerindedir. Aksine, Bulgaristan, İtalya, Letonya, Polonya, Slovakya ve Birleşik Krallık'taki harcamalar GSMH'nın yüzde 1 oranında altındadır.

2008 yılına kadar gözlemlenen devlet harcamalarındaki durağanlık, geniş çaplı önlemler alınmadıkça, yüksek öğretime ayrılan bütçedeki artışın mümkün olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda, kamu bütçesinin, sektörün devamlılığı ve erişimin genişlemesi için hayati önem taşıdığı çok net bir şekilde görülmektedir.

◆◆◆ Şekil 2.4: GSMH'nin yüzdesi olarak yüksek öğretime harcanan tüm kamu bütçesi

Kaynak: Eurostat.

Ülkelere ilişkin notlar

AB-27: Tahmini şekiller

Belçika: Masraflar, bağımsız özel kurumları içermemektedir ve 2000 yılı için Almanca konuşulan topluluklarda zorunlu emeklilik ikramiyesi bulunmamaktadır.

Çek Cumhuriyeti: Şekil 3.1'e bakınız.

Danimarka: 2007 yılı için: Yüksek öğretime yönelik masraflar, orta öğretim sonrası ve yüksek öğretim seviyesinde kısmen karşılanmaktadır. Araştırma ve geliştirme masraflarına bütçe ayrılmamaktadır.

İrlanda ve İspanya: 2000 yılı için: Yan hizmetlere yönelik masraflar bulunmamaktadır.

Yunanistan: 2000 yılı için: Emeklilik ikramiyesi bulunmamaktadır.

Kıbrıs: Yurtdışında bulunan çocuk ve öğrencilere maddi destek sağlanmaktadır.

Litvanya: "Diğer özel müteşebbüslere" devlet bütçesinin aktarılması mümkün değildir.

Portekiz: 2000 yılı için: Yan hizmetlere yönelik masraflar ve yerel seviyedeki masraflar bulunmamaktadır.

Slovakya: 2000 yılı için: ISCED 5Bye yönelik harcamalar bulunmamaktadır.

Birleşik Krallık: 2000 yılı için: Yan hizmetlere yönelik masraflar ve yerel seviyedeki harcamalar ise 1 Nisan 30 Mart tarihleri arasından yürürlükte olan yıllık maddi plan çerçevesinde şekillenmektedir.

İzlanda: Yüksek öğretime yönelik masraflar, orta öğretim sonrası ve yüksek öğretim seviyesinde kısmen karşılanmaktadır. Araştırma ve geliştirme masraflarına bütçe ayrılmamaktadır.

Türkiye: Bölgesel ve yerel hükümetler düzeyinde harcamalar bulunmamaktadır.

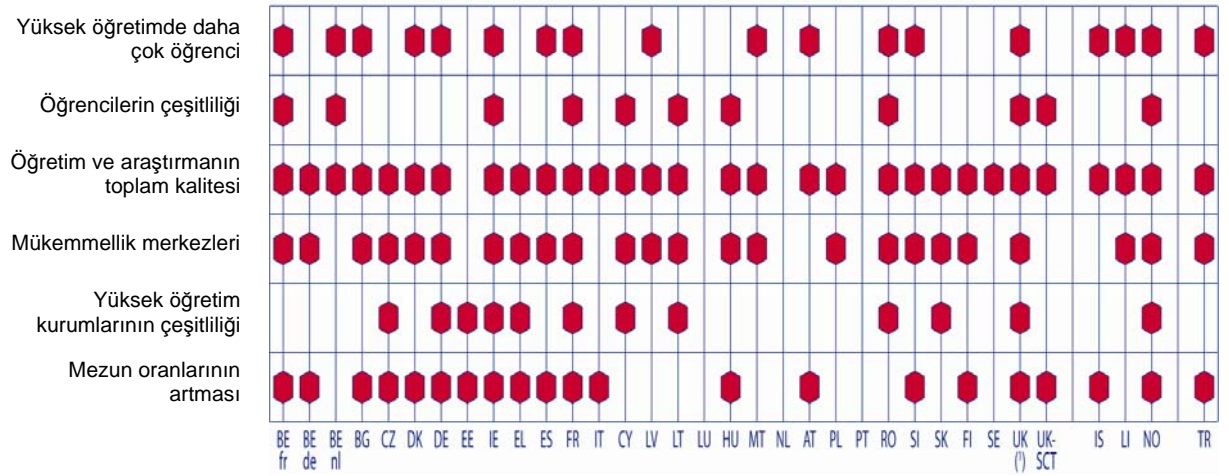
Devlet bütçesinin paylaşılmasına ilişkin yürürlükte olan politikaların öncelikli maddeleri şekil 2.5de gösterilmektedir.

Listeden en önemli amaçları seçmeleri istendiğinde, ülkeler çoğunlukla, dört veya daha çok sınıflandırma seçmektedir. Gerçekte, İrlanda, Fransa, Birleşik Krallık (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda) ve Norveç. İrlanda, belirtilen tüm amaçların devlet bütçesi bağlamında oldukça önemli olduğuna dikkat çekmektedir.

Sınıflandırmalar arasında, ülkeler, en çok öğretim ve araştırmanın kalitesinin geliştirilmesine yönelik bir endişe taşıdıklarını ve en önemli önceliğin bu olduğunu belirtmektedir. Bu endişenin, yüksek öğretime harcanan devlet bütçesinin beklenen artışın altında olduğunu göstermesi açısından önemli olduğunu belirtmekte yarar vardır. En çok sözü edilen diğer amaçlara gelince, öğretim ve araştırmanın üst seviyeye çıkması için çeşitli merkezler kurulması ve zaman içinde öğrencilerin yüksek öğretimden daha büyük oranlarda yararlanmasıdır. Bu noktalar, sistemin kalitesi açısından büyük önem arz etmektedir ve yüksek öğretim politikalarının oluşturulması noktasında ikinci önemli boyutu da gözler önüne sermektedir.

Aksine, toplumsal boyutlarla doğrudan ilişkili olan amaçlar, çeşitli graplardan öğrencilerin yüksek öğretimden yararlanmasını sağlamak ve yüksek öğretim kurumlarının çeşitlendirilmesi mümkün kılmak öncelikli olarak ele alınmalıdır. 13 ulusal sistemde öğrencilerin çeşitli graplardan gelmesi bir öncelik olarak dikkat çekerken (Birleşik Krallık), sadece 13 ulusal sistemde yüksek öğretim kurumlarının çeşitliliğinden söz etmek mümkündür. Bu da, Avrupa seviyesinde hazırlanan politikalara, tartışmalara ve atılan adımlara rağmen, toplumsal boyutu iyileştirmek, her zaman en yüksek ulusal öncelik olarak ele alınmamaktadır.

◆◆◆ Şekil 2.5: Yüksek öğretimin devlet bütçesindeki en önemli amaçları, 2009-2010

Kaynak: Eurydice.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

2.3. Yüksek öğretim kurumlarının kamu bütçesi- toplumsal boyut için kullanılmayan bir araç mı?

Girişte de belirtildiği gibi, hükümetlerin kamu bütçelerini yüksek öğretime kaydırmaları en önemli tetikleyici unsurlarından birkaçını sağlamaktadır (Lepori ve ark. 2007, s. 85). Aslında, Salmi ve Hauptman (2006, s. 35), paylaşım mekanizması noktasında, bireylerin şansa sahip olmasının eşitlik ve erişim üzerinde olumlu katkıları olduğunu ortaya koymuştur. Yüksek öğretim kurumları, çeşitli mekanizmalarca bu uygulamayı farklı şekillerde yürütmüştür. Bu zamana kadar toplanan veriler, yüksek öğretim kurumlarının bütçesinin güçlü bir toplumsal boyutunun bulunmadığını ortaya koymaktadır. Doğal olarak, bu durum da incelenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak, birçok ülke, farklı bütçe mekanizmalarının bir karışımını kullanmaktadır. Bir sonraki bölüm, %70 veya daha fazlasının kamu bütçesinden karşılandığı en önemli mekanizmaları ele alacaktır. Ülkelerin çoğunda, ek bütçe mekanizmaları kullanılmaktadır.

Ülkelerin çoğunda, yüksek öğretim kurumlarına ayrılan devlet bütçesinin büyük çoğunluğu, tek bir bütçe mekanizmasıyla belirlenmektedir. Sadece yedi ülke, kamu bütçesinin %70ini sağlamak için iki tane farklı mekanizmanın bileşiminden yararlanmaktadır. Bu ülkeler arasında, tipik diye ifade edilebilecek herhangi bir bileşim bulunmamaktadır.

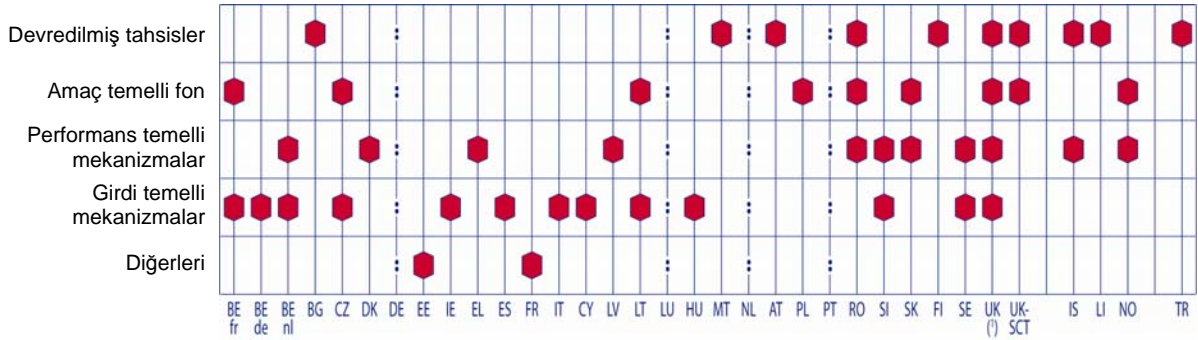
Formülün bir parçası olarak değerlendirilen ve kurumlara sağlanan girdilere odaklanan girdi-temelli mekanizmalar, toplam on yüksek öğretim sisteminde en yaygın olarak kullanılan yaklaşımlardır. Gerçekte, Belçika'nın Almanca konuşulan topluluğu, İrlanda, İtalya ve Kıbrıs, bütçelerini tam anlamıyla girdi-temelli mekanizmalara dayandırmaktadır. Macaristan'da, kamu bütçesinin yüzde 91i girdilere

dayanmaktadır. İrlanda ise, kendi yaklaşımını değiştirme kararı vermiş ve gelecek yıllarda performans temelli bir yaklaşım benimseyecektir.

Devredilmiş tahsisler, hükümetler ve yüksek öğretim kurumları arasındaki anlaşmalara dayanan otomatik olmayan ve bir önceki yıla ait olan tahsislere dayanarak hazırlanan tahsis mekanizmaları, yüksek öğretim kurumlarının kamu bütçesi biçimindeki geleneksel halleridir (Salmi ve Hauptman 2006, s. 4). Avrupa'da, yüksek öğretim kurumları içinde ikinci en önemli bütçe mekanizması olarak kullanılmaktadırlar. Bazı politikalar, ilgili politikaların hem yüksek öğretime erişim hem de eşitlik anlamında olumsuz etkilendiğini ifade etse de (Ibid., p. 92), Avusturya, Romanya ve Birleşik Krallık'ta, devredilmiş tahsislere eşlik eden ve doğrudan eşitlik ve erişimi artırmayı amaçlayan diğer bütçe mekanizmaları bulunmaktadır.

Bütçelerin bazıları, yüksek öğretim kurumlarınca hazırlanan masrafların, görevler ve amaçlara doğrudan bağlandığı harcama sınıflandırılmalarına dayanmaktadır (Salmi ve Hauptman 2006, s. 9; Lepori ve ark. 2007, s. 88). Bu bütçe türü, rekabetçi süreçler yoluyla dağıtılmaktadır ve "hedeflenen bütçe" olarak isimlendirilmektedir. Ayrıca, yüksek öğretim kurumları için temel bir bütçe mekanizması olarak kullanılmamaktadır. Polonya bu anlamda, yüksek öğretim kurumlarına ayrılan devlet katkılarının %70inin özel amaçlar için ayrıldığını belirtmesi açısından tek olma özelliğini taşımaktadır.

◆◆◆ Şekil 2.6: Yüksek öğretim kurumları için en önemli bütçe mekanizmaları

Kaynak: Eurydice.

UK (¹) = UK-ENG/WLS/NIR

Açıklayıcı Not

En önemli bütçe mekanizmaları, toplamda yüzde 70 oranında veya daha fazla oranda bir katkı sağlamaktadır.

Ülkelere ilişkin notlar

Fransa: Sınava giren öğrencilerin sayısıyla belirlenen blok fon.

Finlandiya: Üniversiteler için ayrılmış hisseler, performans ve sonuçları dikkate almaktadır. Bu hisseler, çoğunlukla öğrenci sayılarını dikkate almaktadır.

◆◆◆

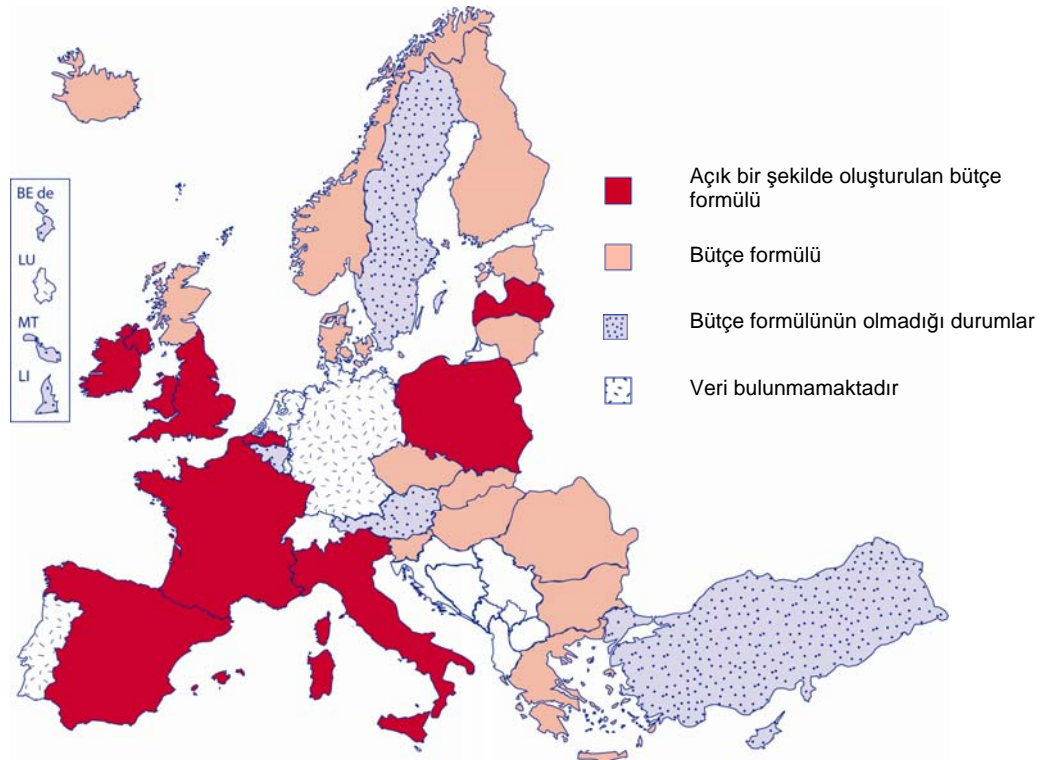
Performans temelli mekanizmalar, belirli bir süre boyunca bir kurum tarafından beklenen sonuçlarla yakından ilgilidir. Bu mekanizmalar, daha çok mezun sayıları gibi çıktılar veya öğrenci sayısı gibi girdilere dayanmaktadır. Şekil 2.8nin de gösterdiği gibi bu mekanizmalar oldukça yaygındır. Ancak, kamu bütçesinin çoğundan sorumlu olmayan birçok ülkede de, bu durum geçerlidir. Danimarka, Yunanistan ve Letonya, bu mekanizma yoluyla yüzde 70den çok daha büyük oranda hizmet sağlamaktadır. Letonya'da, daha çok performans temelli bir bütçe tartışılmaktadır. Estonya'da ise, bütçenin büyük çoğunluğu, mezunlara dayanmaktadır. Ancak, yüksek öğretim kurumları cezalandırılmadığı için, sistem performans temelli olarak adlandırılmaz. Fransa'da, bu hizmetler, sınava giren öğrencilerin sayısına bağlıdır ve bu durum da "diğerleri" olarak isimlendirilmektedir. Slovenya, bütçe formülü noktasında, girdi temelli bir yaklaşımla performans temelli bir yaklaşımın karışımını kullanmaktadır. Salmi ve Hauptman (2006, s. 62) performans temelli yaklaşımların, yüksek öğretim bütçesi ve kamu politikalarının amaçları arasında doğrudan bir bağlantı oluşturduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak, ilgili mekanizmalar, sağlanan toplumsal boyutların geliştirilmesi anlamında önemli birer araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa'da kullanılan en önemli mekanizmalarının incelenmesi, toplumsal boyutu artırmak için en uygun olan mekanizmanın her iki uygulama da olmadığını gözler önüne sermiştir. Bütçe mekanizmalarıyla yürütülen toplumsal boyutun amaçlarını bulmaktansa, diğer bütçe mekanizmalarının böyle amaçlar için detaylı bir şekilde kullanılabilmesi düşünülmektedir. Dolayısıyla, bütçe formüllerinin ve performans temelli mekanizmaların bileşenlerini detaylı bir şekilde incelemek gerekmektedir.

2.4. Bütçe formülleri ve toplumsal boyut

Ülke ve bölgelerin çoğunda, ana bütçe mekanizması, bir bütçe formülüyle oluşturulmaktadır. Birkaç ülkede, formüller, yüksek öğretim kurumlarına ayrılan blok fonunu belirlemek için kullanılmaktadır. Ülkelerin çoğunun, performans hedefleri, geçmişte gösterdikleri performansları, kalite ve uygulanabilirliğin kendi formüllerindeki yansımaları vardır. Birçok Avrupa ülkesi, bütçe formülünü kullanmaktadır, ancak toplumsal boyutu geliştirmek için bunları nadiren kullanmaktadırlar. Sadece sekiz ülkede, bütçe formüllerinin katılımı genişletmek gibi noktalara yönelik net göndermeler bulunmaktadır. Belçika'nın Flemish Topluluğunda, İrlanda, Fransa, İtalya ve Polonya'da, dezavantajlı öğrenciler ikramiye ile ödüllendirilirken, Birleşik Krallık'taki bütçe yapıları katılımı artırmak için kurumlara ek bütçeler sağlamaktadır. Bu, eşitlik kavramı üzerine olumlu olarak değerlendirilebilecek olan birkaç yaklaşımdan biridir. İspanya'da, personelin ve öğrencilerin cinsiyeti en azından bazı bölgesel formüllerde dikkate alınırken, Letonya yüksek öğretim kurumlarına aktarılan devlet bütçesini hesaplarken bursların değerleri üzerinde durmaktadır. Miktarlar genellikle sınırlıdır. Örneğin, İtalya'da, 6 milyon avro değerinde burs engelli öğrencilerin yüksek öğretime katılımlarını artırmak için kullanılmaktadır.

◆◆◆ Şekil 2.7: Toplumsal boyuta ilişkin noktaları geliştirmek için bütçe formüllerinin kullanılması, 2009/10

Kaynak: Eurydice.

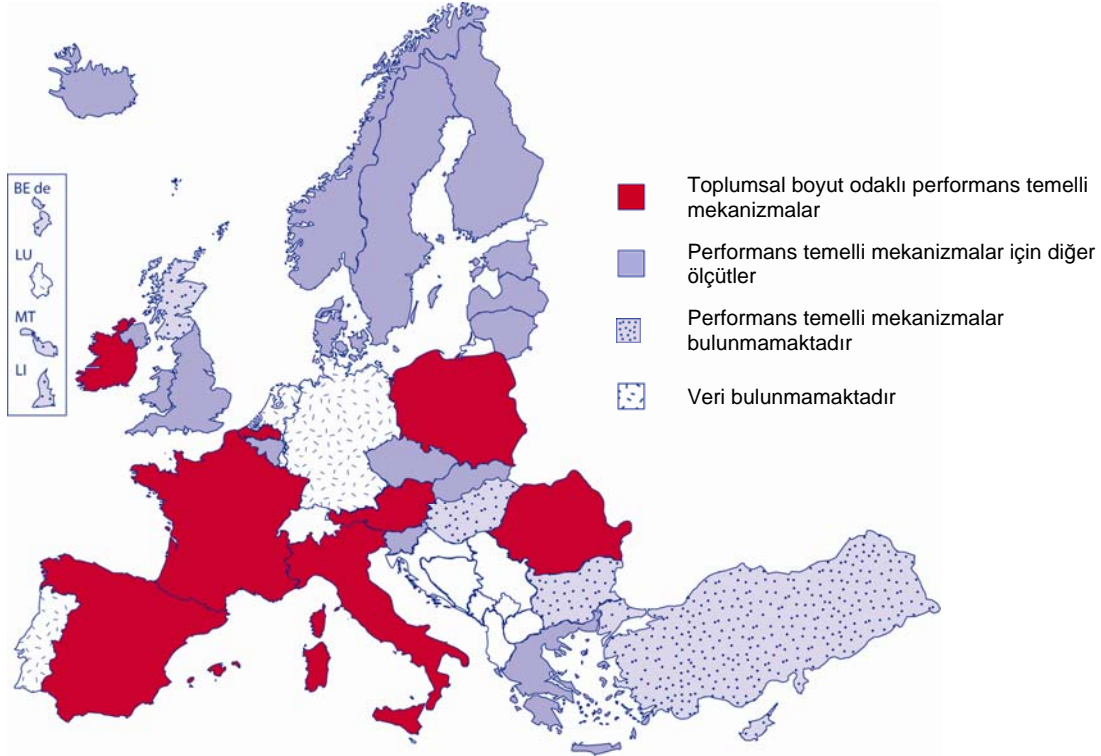
2.5. Toplumsal boyutunu amacını gerçekleştirmek için performans temelli mekanizmaları kullanmak

Performans temelli mekanizmalar, özellikle sonuçlara odaklandığı için belirli amaçlara ulaşma noktasında yüksek öğretim kurumlarını ödüllendirme açısından oldukça önemli araçlardır (Frohlich ve ark. 2010, s. 10). Toplumsal boyutu artırmak için, performans temelli önlemler, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen bireylerin yüksek öğretim hizmetinden büyük ölçüde yararlanabilmesi için üniversiteleri ödüllенmektedir.

Bologna üyelerinin de şart koştuğu bu madde, toplumsal boyut politikalarının ana noktasını oluşturmaktadır. Avrupa ülkelerinin 22 tanesinden sadece 8 tanesi performans temelli mekanizmaları kullanmaktadır ve bunu toplumsal boyutun önemli bir noktası olarak ele almaktadır. Bu unsurlar sosyo-ekonomik altyapı, öğrencilerin cinsiyeti, etnik köken ve öğrencilerin coğrafi kökenleri ve yaşlarıdır. Sekiz ülkenin beşinde ise, engelli durumu, performans temelli mekanizmaların ana noktasını oluştururken, diğer üç ülkede öğrencilerin sosyo-ekonomik altyapıları ve cinsiyetleri dikkate alınmaktadır. Sonuç olarak, ülkeler, kendi performans önlemlerindeki toplumsal boyutu dikkate aldığımda, birkaç önemli unsuru da birleştirmektedir. Ancak, İtalya ve Fransa, kendilerini sadece engelli durumu, cinsiyet ve sosyo ekonomik koşullarla sınırlandırmaktadır. Avusturya ise, engelli, bayan ve çalışan öğrenciler için özel önlemler sunan performans antlaşmaları oluşturmuştur.

Performans temelli mekanizmalar, toplumsal boyutu artırmak için kullanılan önemli bir araç olarak değerlendirildiği için, böylesi amaçlar için sınırlı bir şekilde kullanılması belki de toplumsal boyut amacını yerine getirmek için endişe verici bir nokta olarak karşımıza çıkacaktır.

◆ ◆ ◆ Şekil 2.8: Toplumsal boyuta odaklanan performans temelli mekanizmalar

Kaynak: Eurydice.

2.6. Ekonomik krizin etkileri

Avrupa sınırları içinde, ekonomik krizin hem yüksek öğretime erişim hem de finanse etme konuları üzerine önemli etkileri olacaktır ve bu alanlardaki önemli gelişmeleri de yakından etkileyecektir (Eggins ve West, 2010).

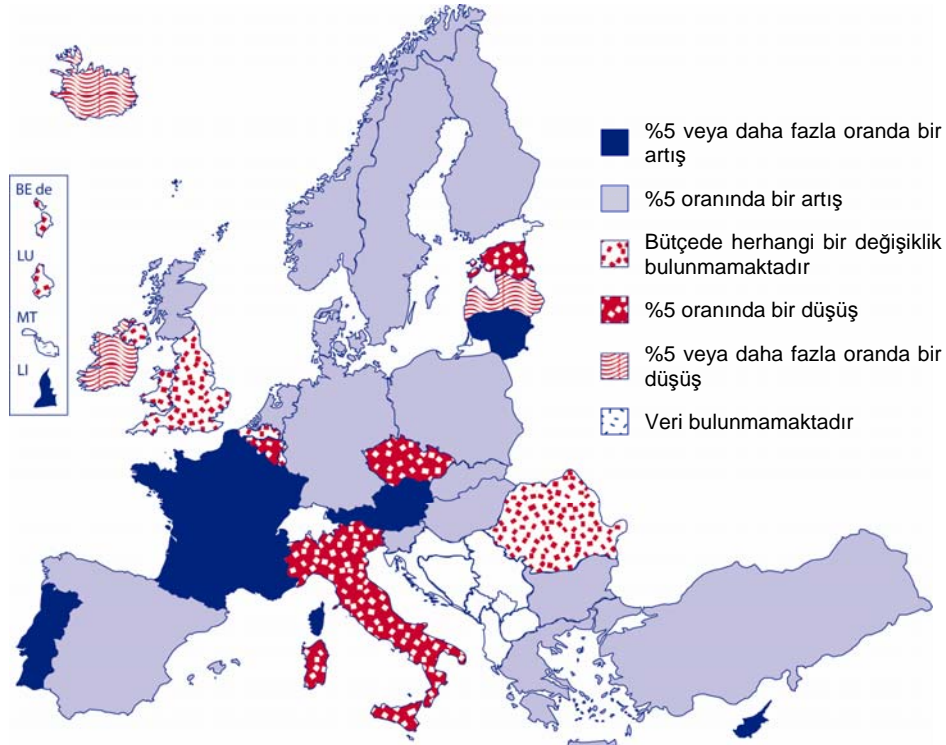
Avrupa Birliğine ilişkin verilerin karşılaştırılabilir bir kaynağının olmaması durumunda, öğrenci başına ayrılan bütçe, kriz dönemi için detaylı bir şekilde incelenmektedir. Ulusal verilere dayanılarak hazırlanan incelemeler ve oluşturulan tanımlar dikkate alınarak bir rapor oluşturulmuştur.

Eurydice, 2009 yılından itibaren, yüksek öğretimde yaşanan krizlere yönelik ulusal bazda önlemlerle ilgili tüm bilgileri toplamaktadır. Avrupalı devletlerinin tepkileri her zaman aynı değildir ve küçük çaplı olanlardan devlet harcamalarındaki kesintilere kadar değişiklik göstermektedir. Ekonomik krize yönelik olan tepkiler, Avrupa sınırları içinde olduğu gibi her yerde büyük oranda farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, çoğunlukla ulusal bağlam, ekonomik durum ve siyasi önceliklere göre şekillenmektedir.

Seçilen ulusal politikaların yanında, ulusal seviyede ortaya çıkan problemin iki önemli belirteci, yüksek öğretim bütçesinde ve ilgili teşvik paketlerinin benimsenmesinde gözlenen değişiklikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.9, 46 Avrupa ülkesinin bütçe verilerini 2010 Avrupa'sında "Yüksek Öğretime Odaklanma" isimli Eurydice yayınında incelendiği şekliyle sunmaktadır (EACEA/Eurydice 2010, s. 44). 2009 yılında ise, Avrupa ülkelerinin çoğu ya 2008–2009 öğretim yılına göre bütçesini artırmış ya da sabit tutmuştur. Ancak, birkaç ülke, bütçe kesintilerini uygulamaya koymuştur. Eurydice ülkeleri arasında sadece İrlanda, Letonya ve İzlanda bütçe kesintisi yolunu tercih etmiştir.

◆◆◆ Şekil 2.9: 2008/09dan 2009/10a yüksek öğretim bütçesinde yaşanan değişiklikler

Kaynak: Eurydice, 2010 Avrupa'sında Yüksek Öğretime Odaklanma.

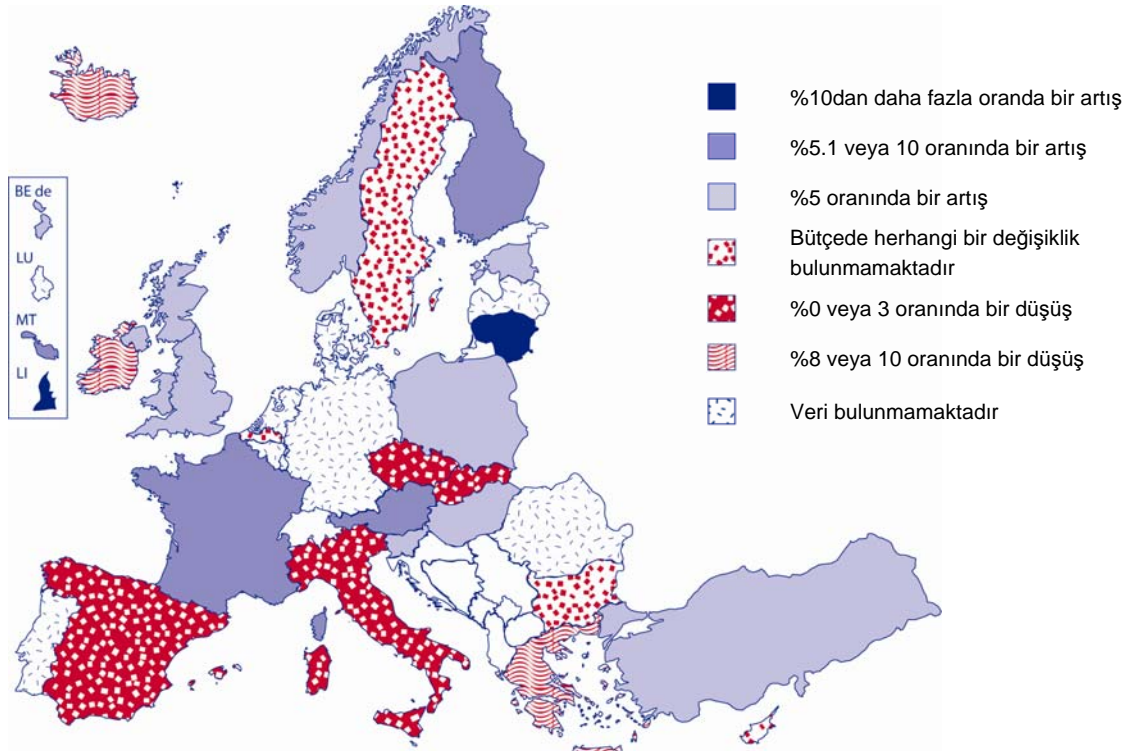
Acıklayıcı Not

Çek Cumhuriyeti: Veriler, 2009 ve 2010 yıllarına işaret etmektedir.

2010/11 akademik yılı için, durum, şekil 2.10da gösterildiği gibi az da olsa değişiklik göstermiştir. Avrupa ülkelerinin çoğu, yüksek öğretim harcamalarını artırmıştır ki bu da teşvik paketlerinin benimsenmesi ve uygulanmasıyla ilgilidir. Sadece altı ülkede, ulusal yüksek öğretim bütçeleri düşüş göstermiştir. Bunlar arasında, İrlanda, İtalya ve İzlanda kamu bütçelerinde ikinci sıralı düşüş gösteren ülkeler olarak dikkat çekmektedir. İrlanda ve İzlanda eğitim yetkilileri, yıllık yüzde 8 ile 10 arasında değişiklik gösteren bir düşüş oranını önemli bütçe kesintileri olarak değerlendirmektedir. 2010/11 yılı için, Yunanistan, yüksek öğretim harcamalarını yüzde 8 ila 10 arasında düşürmüştür. Bu grupta bulunan diğer ülkelerin AB ortalaması civarında veya biraz üstünde kesintilere giderken, İtalya'nın, kamu harcamalarını AB ortalamasının altında olan GSMH'nin bir payını temel alarak azaltıyor olması dikkat edilmesi gereken noktalardır (Şekil 2.4).

◆ ◆ ◆ Şekil 2.10: 2008/09dan 2009/10a yüksek öğretim bütçesinde yaşanan değişiklikler

Kaynak: Eurydice, 2010 Avrupa'sında Yüksek Öğretime Odaklanma

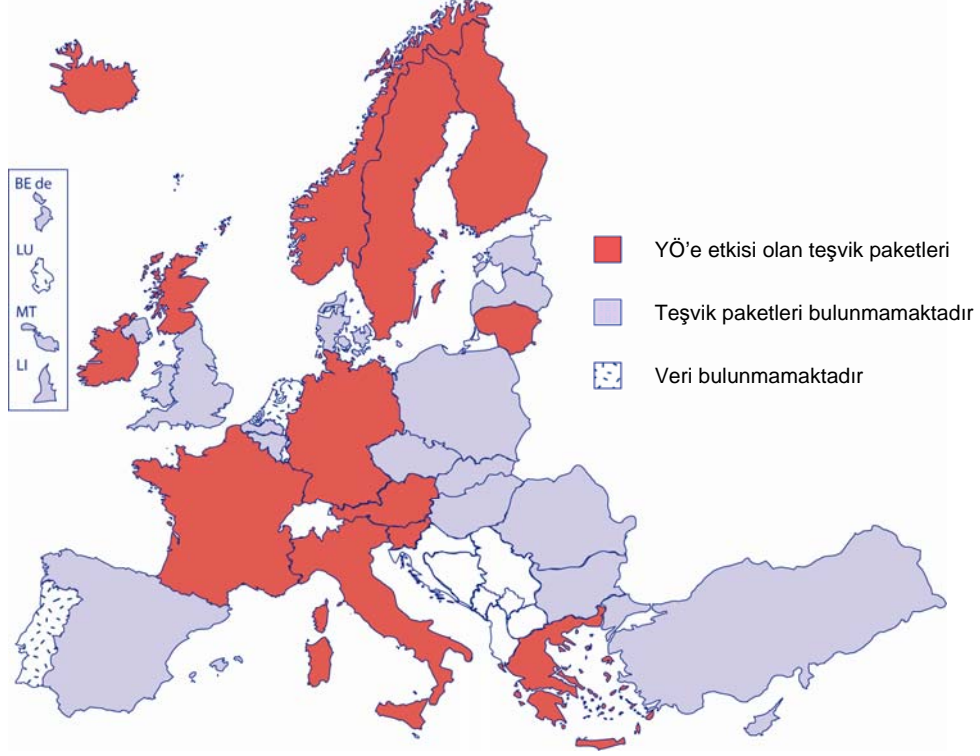
Açıklayıcı Not

Çek Cumhuriyeti: Veriler, 2009 ve 2010 yıllarına işaret etmektedir.

Yüksek öğretimin kamu bütçesine ilişkin bir diğer önemli gelişme ise, Avrupa yüksek öğretim sistemlerindeki teşvik paketlerinin benimsenmesidir. Şekil 2.11in de gösterdiği gibi, teşvik paketleri Avrupa'nın on üç ülkesinde uygulanmaktadır. Bu ülkelerin bazıları, ekonomik anlamda çeşitli zorluklar yaşamaktadır. Dolayısıyla, İrlanda, Yunanistan, İtalya ve İzlanda, özel bütçesinin bir kısmını bu ekonomik zorluklarla mücadelede ayırmıştır. Ancak, Almanya, Fransa, Finlandiya, İsveç ve Norveç, ilgili teşvik paketleri benimsemiş ve krize rağmen Baltık ülkelerinin, yüksek öğretime ayrılan devlet harcamasının yüksek seviyelerini yakalamaya yakın oldukları gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, Almanya ve Fransa da, kendi ulusal sistemlerinde devam eden reformlar için gerekli bütçeyi oluşturma konusunda son derece kararlıdır.

◆◆◆ Şekil 2.11: Yüksek öğretimde teşvik paketlerinin benimsenmesi, 2009/10

Kaynak: Eurydice.

Teşvik paketlerinin bir parçası olarak, hedeflenen bütçe, araştırma ve/veya öğretime ayrılmıştır. Öğrencilere sağlanan destekler ise, sadece dört ülkede teşvik paketlerinin bir parçasıdır (İtalya, Litvanya, Birleşik Krallık (İskoçya) ve İzlanda). Bu durum, ekonomik iyileşmeyi sağlamak için toplumsal boyuta ilişkin ortaya atılan amaçlara öncelik verilmediğinin bir işaretidir.

Önemli bütçe kesintilerine rağmen, Avrupa devletleri, yüksek öğretim sektörüne destek verme politikasına karşı oldukça olumlu tepkiler göstermiştir. Bu da, yüksek öğretim harcamalarını sürekli tutmak için benimsenen küresel eğilimle benzerlik göstermektedir (Varghese, 2010). Sektörü koruma kararı, ekonomi bilgisi, ekonomik büyüme ve gelişmeye verilen önemin fark edilmesi olarak yorumlanabilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2011). Ancak, uygulanan bütçelerin seviyelerinin ve önceliklerinin Avrupa standartlarında toplumsal boyuta ilişkin oluşturulması düşünülen seviyeye çıkıp çıkmayacağı belli değildir.

BÖLÜM 3: ÖĞRENCİ HARÇLARI VE DESTEKLERİ

Giriş

Öğrenci harçları ve destekleri, Avrupa seviyesinde anlaması ve karşılaştırması oldukça zor olan konulardandır. Bunun temel nedeni, dikkate alınması gereken sayısız boyutun olması ve veriler arası ilişkilerin son derece detaylı bir şekilde ele alınmasıdır. Örneğin, “öğrenciler X ülkesinde öğretimlerini kendileri karşılamaktadır” ifadesi oldukça anlaşılır olabilmektedir, ancak öte yandan, bütçe gerçekliğini öğrenci açısından tam anlamıyla anlamamızı mümkün kılamayacaktır. “Öğrenciler” ifadesi tüm öğrencileri mi karşılamaktadır? Eğer bazılarıysa, öğrencilerin ne kadar ödeyeceğine karar veren ölçütler nelerdir? Öğrenciler ne kadar ödemektedir? Ücretler, kayıttan sonra mı yoksa mezuniyetten sonra mı ödenmektedir? Bu sorulara cevap verilmiş olsa bile, verilen bilgiler eksik kalmaktadır. Resmin geri kalanı ise, öğrencilere sağlanan desteklere ilişkin bilgilerle tamamlanmaktadır. Öğrenciler veya ailelerinin çeşitli türlerde desteklere ulaşma imkânı bulunmakta mıdır? Eğer öyleyse, koşullar ve ölçütler nelerdir?

Bu bölüm, Avrupa sınırları içinde uygulanan öğrenci harçları ve desteklerine ilişkin sistemlerin tamamını sergileme amacıyla değildir. Ancak, öğrenci harçları ve desteklerinin en önemli unsurlarına ilişkin ulusal yükseköğretim sistemlerindeki ana yaklaşımları göstermeyi amaçlamaktadır. Böylesi karmaşık olan konun, bu bölümde, sadece geniş bir çaplı bir özeti sunulacaktır, daha detaylı bilgi için ulusal sistem belgelerinden yararlanılabilmektedir.

3.1. Öğrenci harçları ve desteklerine ilişkin temel yaklaşımlar

Şekil 3.1a, ulusal sistemlerin iki temel özelliklerinden elde edilen bilgileri birleştirmektedir. İlk özellik, öğrencilerin harç ücreti ödeyip ödemeyeceğidir. İkinci nokta ise, öğrencilerin burs alıp alamayacağıdır. Ücretler açısından, öğrenci dernek ve birimlerinin katkıları dışında, öğrencilerin karşılamak zorunda olduğu tüm masraflar dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla, ücretler için bildirilen nedenler aynı şekilde ücretlerin seviyeleri de dikkate alınmamaktadır. Bu konulara ilişkin bilgiler, ulusal sistem belgelerinden elde edilebilmektedir.

◆◆◆ Şekil 3.1a: Harç ödeyen ve burs alan birinci ve ikinci aşamadaki öğrencilerin oranları, 2009/10

	Azınlık ücret ödemektedir		
Çoğunluk burs almaktadır	DK, MT, FI, SE, UK-SCT, LI, NO	CY, NL, SK, UK-EWNI	Çoğunluk ücret ödemektedir
	DE, EL, LT, HU, AT	BE, BG, CZ, EE, IE, ES, FR, IT, LV, PL, RO, SI, IS, TR	
	Azınlık burs almaktadır		

Kaynak: Eurydice.

Açıklayıcı not

Bu şekil, basitleştirilmiş bir özet sunmaktadır ve bu bölümde bulunan diğer bilgilerle birlikte okunmalıdır. Odaklanılan konular aşağıdaki gibidir:

- harç ödeyen öğrencilerin oranı, ödenen miktarlar değil;
- öğrenci desteklerinin burslar dışındaki diğer biçimleri dikkate alınmamaktadır.

Ülkelere ilişkin notlar

Birleşik Krallık: Bilgiler sadece birinci aşamada bulunan tam zamanlı öğrencileri ilgilennmektedir.

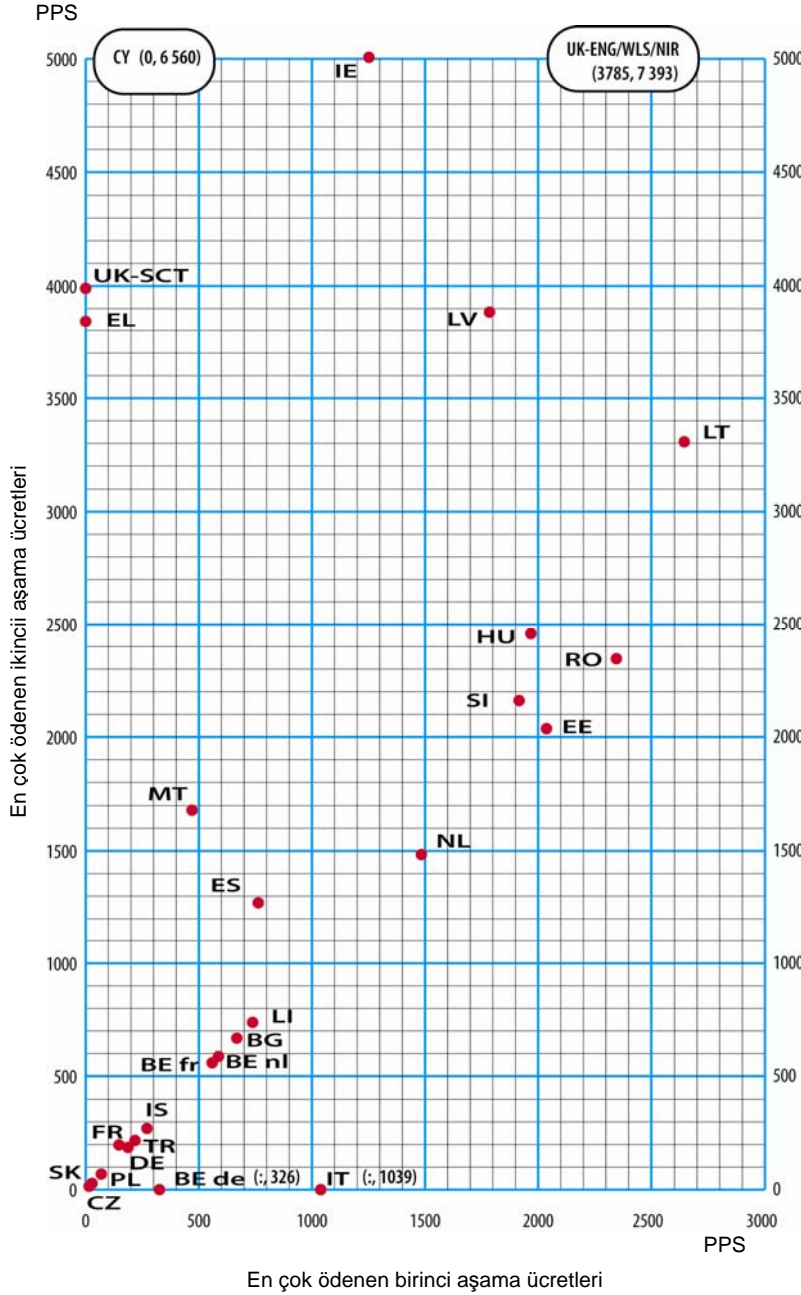
Öğrenci desteklerin öncelikli göstergesi, burslara odaklanmak, öğrencilere maddi anlamda sağlanan diğer destekleri dikkate almayan bir basitleştirmeden başka bir şey değildir. Ancak, burslar, yine bir çok ülkede en önemli göstergedir. Neredeyse tüm ulusal sistemlerin kendi burs sistemleri bulunmaktadır. Bu destek biçimleri, verilen borçlar, vergi indirimleri veya diğer destekler olarak ifade edilse de, ana nokta her zaman sağlanan burslar olmuştur.

Ulusal sistemlerin bu iki temel unsurlarını inceleyerek, Avrupa sınırları içinde, ülkelerin dört temel sınıflandırması ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, öğrencilerin çoğunun harç ödediği ve burs aldığı ülkeler bulunmaktadır. Bu sınıflandırmayla ilgili olarak dört tane temel ulusal sistem bulunmaktadır (Kıbrıs, Hollanda, Slovakya ve Birleşik Krallık (Galler ve Kuzey İrlanda)). İlk bakışta, bu model, devlet hem öğrencilerin büyük çoğunluğuna mali destek sağladığı hem yüksek öğretim kurumları öğrencilerden çeşitli vesileler para talep ettiği için ilginç görülebilmektedir. Ancak, bu ulusal sistemlerin detaylı bir şekilde anlaşılması, ödeme ve destek sistemlerini net bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir. İlk bakışta ilginç gözükmesinin altında yatan temel neden ise, bu ülkelerdeki öğrencilerden ücret talep edilmesidir. Aynı zamanda, burs sistemi, genellikle belirli öğrenci gruplarını hedeflemektedir. Kıbrıs, sadece ikinci aşamadaki Kıbrıslı ve AB öğrencilerinin birinci aşamada harç ödememesini sağlayarak bu sınıflandırmaya dahil olmuştur. Bu gruba ayrıca, Birleşik Krallık (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda) da girmektedir. Bu ülkelerin ortak noktası ise, harçların sadece mezuniyetten sonra ödendiği ve mezun öğrencilerin bir gelir ettiği sistemdir. Dolayısıyla, harçlar, burslar gerei ödenene kadar mezuniyet vergisi şeklinde uygulanmaktadır. Bu sistemde harçlarla toplanan paraların bir bölümü, hedeflenen öğrenci desteği olarak tekrar sisteme dönmektedir.

İkinci olarak, öğrencilerin büyük çoğunluğunun harç ödediği, azının ise burs aldığı bir sistemin uygulandığı ülkelerin sınıflandırması bulunmaktadır. Böyle bir sistem ilk bakışta öğrenci yanlısı gibi durmasa da, genel resmin, harçların seviyesini ve farklı öğrenci profil ve bütçelerine etkisini göstermediğini akılda tutmak son derece önemlidir. Dolayısıyla, bu sınıflandırmanın, harçların düşük seviyede tutulduğu ve öğrencilerin çoğu için karşılanabilir olduğu ülkeleri içerdiğini dikkate almak son derece önem arz etmektedir. Bu sınıflandırmaya ait olan ülkeler, "maddi yeniden dağıtım modeli" olarak değerlendirilmektedir. Bu model, birinci sınıflandırmanın ait olduğu ülkelerle birçok ortak noktaya sahiptir. Her iki durumda da, sistemler, kaynağa en çok ihtiyaç duyanlar için kullanılan geliri oluşturmaktadır. Ancak, sistemlerin hiçbirinde, tüm gelirlerin öğrencilere destek için kullanılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla, oluşturulan bütçe, diğer amaçlar için kullanılmaktadır.

Üçüncü model, şüphesiz, öğrencilerin çoğu için en çok tercih edilendir. Bu modelde, azınlıklar harç parası ödemekte, çoğunluk ise burs almaktadır. Bu model, sadece yedi ülkede- Danimarka, Malta, Finlandiya, İsveç, Birleşik Krallık (İskoçya), Lihteystan ve Norveç- uygulanmaktadır. Bu ülkelerin coğrafi dağılımları nedeniyle, bu modelin daha çok Kuzey Avrupa veya Baltık modeli olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu modelin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için temel koşul, yüksek öğretimin değeri ve önemi konusunda güçlü bir toplumsal uzlaşma ve öğrenci desteklerini artırmaya yönelik atılan adımlara yönelik istekliliktir.

◆◆◆ Şekil 3.1b: En yaygın ödenen birinci ve ikinci aşamadaki eğitim harçları, 2009/10

	1st cycle	2nd cycle
BE fr	559	559
BE de	326	:
BE nl	587	587
BG	668	668
CZ	28	28
DK	no fees	no fees
DE	187	187
EE	2037	2037
IE	1252	5007
EL	no fees	3844
ES	763	1271
FR	147	198
IT	1039	:
CY	no fees	6560
LV	1785	3885
LT	2646	3307
LU	:	:
HU	1968	2457
MT	470	1680
NL	1484	1484
AT	no fees	no fees
PL	69	69
PT	:	:
RO	2346	2346
SI	1916	2161
SK	15	15
FI	no fees	no fees
SE	no fees	no fees
UK (1)	3785	7393
UK-SCT	no fees	3990
IS	271	271
LI	738	738
NO	no fees	no fees
TR	218	218

Kaynak: Eurydice.

UK (1)= UK-ENG/ WLS/ NIR

Sonuncu model, öğrencilerin çok azının harç ödediği ve burs aldığı ülkeleri içermektedir. Bu grup, beş tane ülkeden oluşmaktadır (Almanya, Yunanistan, Litvanya, Macaristan ve Avusturya). Bu ülkeler, birinci grubun bir aynası niteliğindedir. Devlet, ne burs sağlamaktadır ne de öğrencilerden eğitimleri için para talep etmektedir. Ancak, Almanya, harçların ödenmesi, daha çok coğrafi bir durum olarak algılandığı ve burslar öğrenci destek sisteminin bir parçası olduğu için bu ülkeler arasında özel bir yere sahiptir. 2005 yılında yürürlüğe giren Anayasa Mahkemesi kararıyla, harçların ödenmesi 16 ülkeden sadece yedisinde zorunlu olduğundan dolayı, tüm Batı Almanya'da öğrencilerden harç alınmaktadır. Bu haliyle Almanya'nın resmi, büyük ayrımları yansıtmaya ihtiyacını gözler önüne sermektedir. Dört

model içinde, öğrenci destekleri sistemi yoluyla toplumsal boyut ilkesine yönelik belirgin bir politikası bulunan tek sistem budur. Ancak, bu genel ifade, diğer noktaların detaylı bir şekilde incelenmesini de gerekli görmektedir.

Öğrencilerden talep edilen harç ücretlerindeki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Şekil 3.1b, en yaygın ödenen birinci ve ikinci aşamadaki eğitim harçlarına dayanmaktadır.

İlk olarak, öğrenciler açısından oluşan temel farklılıklar, son derece önemlidir. Harçların öğrencilerden talep edilmediği ülkelere (Danimarka, Avusturya, Finlandiya, İsveç ve Norveç) çok düşük ücretlerin talep edildiği ülkelere göre değişiklik gösteren durumlar söz konusudur.

İkinci olarak, ulusal harç seviyeleri genellikle iki aşama arasında benzerlik gösterirken, birinci aşamaki akranlarında çok daha fazla harçların öğrencilerden talep edildiği ikinci aşamaya yönelik bir eğilim göze çarpmaktadır. Bu eğilim, yüksek harç ücretlerinin talep edildiği ülkeler için özellikle gözle görülebilir bir noktadır.

3.2. Ücretleri kim ödemektedir?

Şekil 3.2, öğrenci harçlarına odaklanmaktadır ve öğrencilerin harçlarını ödedikleri ana ölçütü gözler önüne sermektedir. Ulusal yaklaşımlar çok çeşitlilik göstermektedir. Farklı unsurları birleştiren ve beş ana sınıflandırma şeklinde ortaya çıkan yaklaşımlar bulunmaktadır. Burada dikkate alınan durum, ulusal ve AB öğrencileridir. Harçlardaki farklı düzenlemeler, AB üyesi olmayan ülkelerin öğrencileri içindir ve bu konuya ilişkin detaylı bilgiler ulusal bilgi belgelerinde bulunmaktadır.

Öğrencilerin hiçbir şekilde harç ödemediği sadece üç tane ulusal sistem bulunmaktadır (Finlandiya, İsveç ve Norveç). Ancak, Birleşik Krallık (İskoçya) özel bir duruma sahiptir. Zira İskoç ve AB öğrencileri harç ödemesine de, Birleşik Krallık'ın diğer bölümlerindeki öğrenciler harç ödemek durumundadır. Danimarka, tam zamanlı öğretim için harç ödemeyen bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, genel olarak AB öğrencileri Avusturya'da harç ücreti ödemesine bile, iki dönemden sonraki eğitimlerine devam edenler için harç talep edilmektedir.

Belçika (Almanca konuşulan topluluk) ve Çek Cumhuriyeti, Hollanda, Slovakya, Slovenya ve Birleşik Krallık (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda), İzlanda, Lihteyştan ve Türkiye'de, tüm öğrenciler harç ücreti ödemektedir, ödeyenler ve ödemeyenler arasında belirli bir ölçüt bulunmamaktadır. Türkiye'de, tüm öğrenciler harç ücreti ödemek zorunda olsa bile, ödenen ücretin ne kadar olacağıyla ilgili çeşitli ölçütler bulunmaktadır. Avusturya'da, ücreti ödeyenlerin hepsi aynı miktarı ödemektedirler. Ancak diğer ülkelerde, harç ücretleri talep edilmektedir ve hangi öğrencilerin ne kadar harç ödeyeceği ölçütler ışığında belirlenmektedir.

Hangi öğrencilerin harç ödeyeceğine ilişkin ilişkin ölçütlerin sınıflandırılması ise kişiye özel değildir. Birçok ülke, farklı şekillerde çeşitli ölçütleri birleştirmektedir. Ayrımda kullanılan en yaygın ölçüt ise, öğrencilerin nüfuslarıyla ilgili özellikleri değil (sosyo-ekonomik, akademik performans) ilgili bölümleri ve seçtikleri çalışma alanlarıyla ilgilidir. Bu ölçütler, Belçika (Fransız ve Flemish Topluluklarında), Bulgaristan, Almanya, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Romanya, Slovenya ve Slovakya'daki sistemle yakından ilgilidir. Bu ülkeler içinde, çeşitli farklılıklar dikkat çekmektedir. Yunanistan'da, örneğin, harç ücretleri, ikinci aşama programları için talep edilirken, ilk aşamada bu söz konusu olmayabilir. Diğer ülkelerde ise (Letonya, Litvanya ve Macaristan), sanat ve beşeri bölümler öğrencileri en az harç ücretini öderken, sağlık alanlarındaki öğrencilerden en yüksek harç ücretleri talep edilmektedir. Danimarka, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya ve Slovakya'da, yarı zamanlı eğitim, farklı bir ücretlendirmeye tabidir.

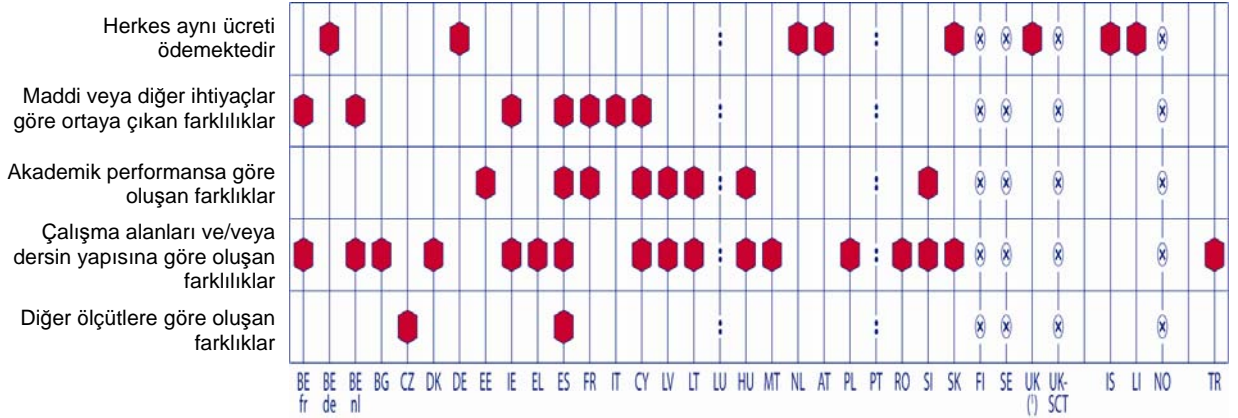
Maddi boyutlar (öğrencilerin ekonomik durumları), altı sistemdeki öğrenci harçlarının oluşturulmasında ana ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Belçika (Fransız ve Flemish Topluluklarında), İspanya, Fransa, İtalya ve Kıbrıs bu sistemleri oluşturmaktadır.

Dokuz ülke ise- Estonya, İspanya, Fransa, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan- akademik performansı değerlendirme ölçütü olarak ele almaktadır. Fransa için, maddi ve performans ölçütlerinin bir karışımı sözkonusudur. Öğrencilere burs sağlama ve onları harç ücretini ödemediği muaf tutacak karar ise, mali ölçütlere dayanmaktadır. Ancak, yüksek öğretim süresince burs almaya devam edebilmesi için, akademik anlamda bir takım ölçütler bulunmaktadır.

Ayrıca, ölçütlerin birleştirilerek uygulandığı ülkeleri dikkate almak gereklidir. Dört ülke (Letonya, Litvanya, Macaristan ve Slovenya) akademik performans ve öğrencilerin okudukları alanları göz önüne almaktadır. Belçika, hem Fransız hem de Flemish toplulukları, öğrencilerin ekonomik durumlarını belirleyici ölçüt olarak alan tek ülkedir. Aynı zamanda, Fransa, maddi ölçütler ile akademik performansı bir arada değerlendirmektedir. Kıbrıs ve İspanya'nın çeşitli ölçütleri bir arada değerlendirdiği geniş çaplı bir ölçüt listesi bulunmaktadır. İspanya'ya gelince, öğrencilerin harç ödeyip ödememesi sadece ailenin maddi durumuna bakılarak değerlendirilmektedir. Diğer ölçütler ise, ödenen ücretin miktarına ilişkindir.

Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Slovakya, yüksek öğretim kurumları bir yabancı dilde öğretilen programlar için kendi ücretlerini belirlemede özgür oldukları için yukarıda belirtilenlerden farklı bir görüntü sunmaktadırlar. Ancak, diğer tüm durumlarda, harçlar, giriş ücretleriyle sınırlıdır ve bir akademik yıldan daha fazla süren çalışmalar için de öğrencilerden ücret talep edilmektedir. Letonya'da, çoğu öğrenciden ücret talep edilse de, bir yabancı dildeki programlar için kredi başına düşen ücretler genellikle ana dildeki programlardan daha yüksektir.

◆ ◆ ◆ Şekil 3.2: Birinci ve ikinci aşamadaki öğrencilerin harç durumlarını belirlemede kullanılan ölçütler, 2009/10

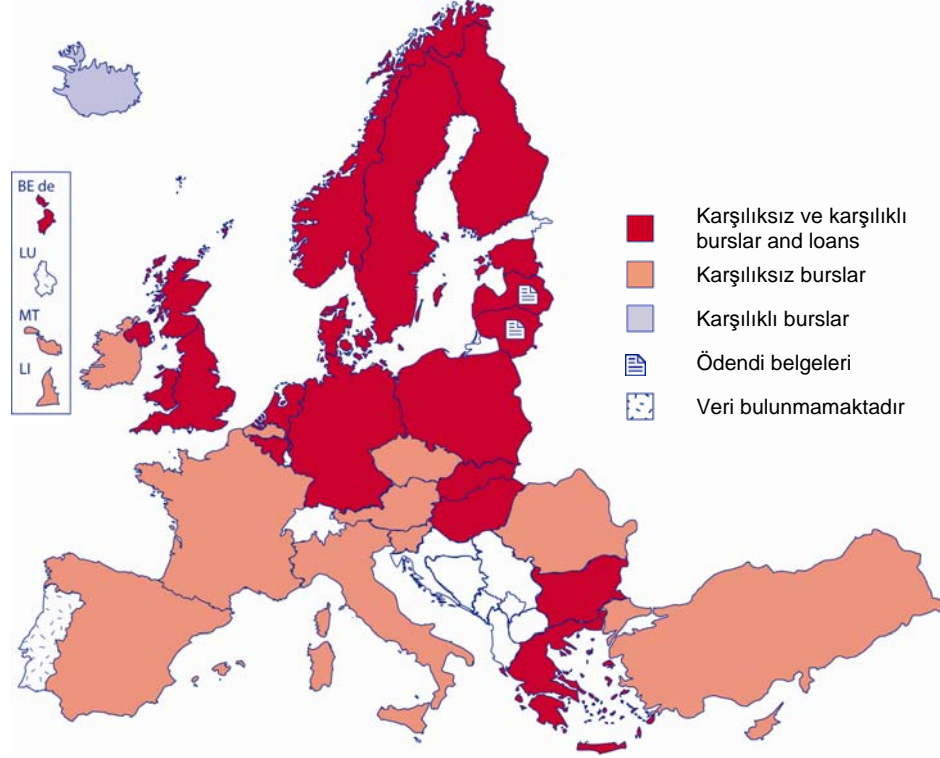
⊗ Ücret bulunmamaktadır

Kaynak: Eurydice.

UK (1) = UK-ENG/WLS/NIR

◆ ◆ ◆

◆◆◆ Şekil 3.3: Birinci ve ikinci aşamadaki öğrenci desteklerinin temel biçimleri, 2009/10

3.3. Öğrencilere sağlanan mali destekler

Öğrencilerin ödemek durumunda olduğu harç ücretlerini inceledikten sonra, bu durumu, öğrencilere çeşitli biçimlerde sunulan mali desteklerle karşılaştırmak son derece önemlidir. Şekil 3.3, öğrencilere ulusal düzeyde sağlanan mali desteklerin en önemli noktalarını göstermektedir. Sadece yüksek öğretimin birinci aşamasındaki öğrencilerin gerçekliğini yansıtan Birleşik Krallık dışında, yüksek öğretimin birinci ve ikinci aşamalarındaki mali destekleri ortaya koymaktadır.

En çarpıcı olan ilk nokta, karşılıklı ve karşılıksız bursları birleştiren ülkelerdir. Aslında, bu durum, birçok Avrupa ülkesi için geçerlidir. Ancak, bazı burs biçimleri, her iki aşamada da mümkünken, öğrenciye verilen karşılıklı bursların ülkelerin üçte ikisinde alınması söz konusuysen, bursların geri ödenmesi durumu büyük oranda çeşitlilik göstermektedir. Bazı durumlardaki burslara yönelik artan talep, harç ücretleriyle yakından ilişkilidir. Örneğin, harç ücretlerinin oldukça düşük olduğu Fransa'da karşılıklı burs alan öğrencilerin sayısı oldukça azdır (%0.1). Birleşik Krallık (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda) ise tam tersi bir görüntü sergilemektedir. Diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında oldukça yüksek olan öğrenci harçları göze çarpmaktadır. İzlanda, öğrenci destek sisteminin sadece burslara dayandığı tek Avrupa ülkesidir.

Birleşik sistemlerde karşılıklı ve karşılıksız bursların önemi ülkeler arasında da değişiklik göstermektedir. İsveç'te, öğrencilerin %70'i devlet bursu alırken, Estonya'da bu oran sadece %15'dir. Ulusal bilgi belgelerinin de gösterdiği gibi, bursların değerleri de ülkeler arasında çeşitlilik göstermektedir. İrlanda'da, ailenin durumu, yaşadığı evin yüksek öğretim kurumundan uzaklığı ve çeşitli araçlar gibi diğer noktaları dikkate alarak burs miktarları bir akademik yılda 330 Avro ile 6 355 Avro arasında değişiklik göstermektedir.

Öğrencilere sağlanan desteklerin dengesi de değişiklik göstermektedir. Almanya'da, Bafög karşılıklı ve karşılıksız burslardan oluşmaktadır. Düzenli olarak verilen desteğin sona ermesi durumunda, bir yılı geçirmek için öğrencilere banka destekli çeşitli krediler konusunda yardımcı olunabilmektedir. Hollanda'da ise, burslar tamamıyla performans temellidir. Öğrenciler, ilk ödemenin gerçekleşeceği 10 yıl içinde mezun olmaları durumunda, destekleri aslında karşılıksız bir burs niteliğindedir. Ancak, bu belirtilen zaman diliminde mezun olamazlarsa, karşılıksız bursları geri ödenmek durumunda olan karşılıklı burslara dönüşecektir. Birleşik Krallık'ta (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda), öğrencilere verilen karşılıklı burslar, öğrencilerin mezuniyetlerinden sonra geri ödenmek durumundadır. Bu gerçekleşmezse, birtakım olumsuz durumlar ortaya çıkmaktadır.

Bazı ülkeler, farklı alanlarda okuyan öğrencileri desteklemektedir. Birleşik Krallık içinde, devlet bursları sadece birinci aşamadaki öğrenciler içinken, Araştırma Konseyleri ikinci aşamada bulunan öğrencilere de maddi destek sağlamaktadır. Ayrıca, sağlık çalışanları ve öğretim işinde bulunanlara yönelik burslar da bulunmaktadır.

Letonya ve Litvanya, eğitim ücretlerini dengelemek için hediye çekleri kullanmaktadır. Bu yaklaşım, Avrupa sınırları içinde seyrek kullanılmaktadır (cf. Salmi ve Hauptman 2006, s. 28). Bu iki ülkede bile, kullanımları son derece sınırlıdır. Letonya, bu hediye çeklerini, üç yıl içinde bir lisans derecesi kazanan işsiz bireyler için kullanmaktadır. Litvanya ise, hediye çeklerini öğrencilerin bazı durumlarına göre dağıtmaktadır.

Öğrenci destek mekanizmaları ve bursu vermenin performans mı yoksa ihtiyaç temelli mi olacağına karar verme aşaması arasında çeşitli ilişkiler bulunmaktadır. Maddi ihtiyaçlar, öğrencilere burs verilirken dikkat edilen en önemli unsurken (Estonya bu konuda bir istisnadır), bursların dağıtılması noktasında çok az başvurulan bir unsurdur (Belçika-Fransız Topluluğu ve Polonya)

3.4. Mali destekleri kim almaktadır?

Şekil 3.4, karşılıklı veya karşılıksız burs alan öğrenciler için kullanılan temel ölçütleri göstermektedir. Ülkeler tarafından yapılan tercihlere neden olan felsefi soru, öğrencilere sağlanan mali desteğin adil bir şekilde dağıtılmasıdır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken birçok önemli boyut bulunmaktadır. İlk olarak, uygun kaynaklar mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde dağıtılacak mıdır? Yoksa azınlık grubu kaynakların aslan payını mı almalıdır? Etkilerini artırmaları için kaynakların hedeflenmesine karar verilirse, hangi öğrenciler buna hak kazanmalıdır? Toplumsal boyut anlamında, maddi ihtiyaçlar çerçevesinde sağlanacak desteği amaç edinmek daha etkili ve adil bir yol mudur? Yoksa çalışmalarını başarıyla tamamlayanlar hangi ölçüde maddi destekle ödüllendirilmelidir? Bütçe yardımları, eşit potansiyele sahip olanların pahasına toplumsal olarak avantajlı olan öğrencileri ödüllendirerek toplumsal eşitliği geliştirmekte midir?

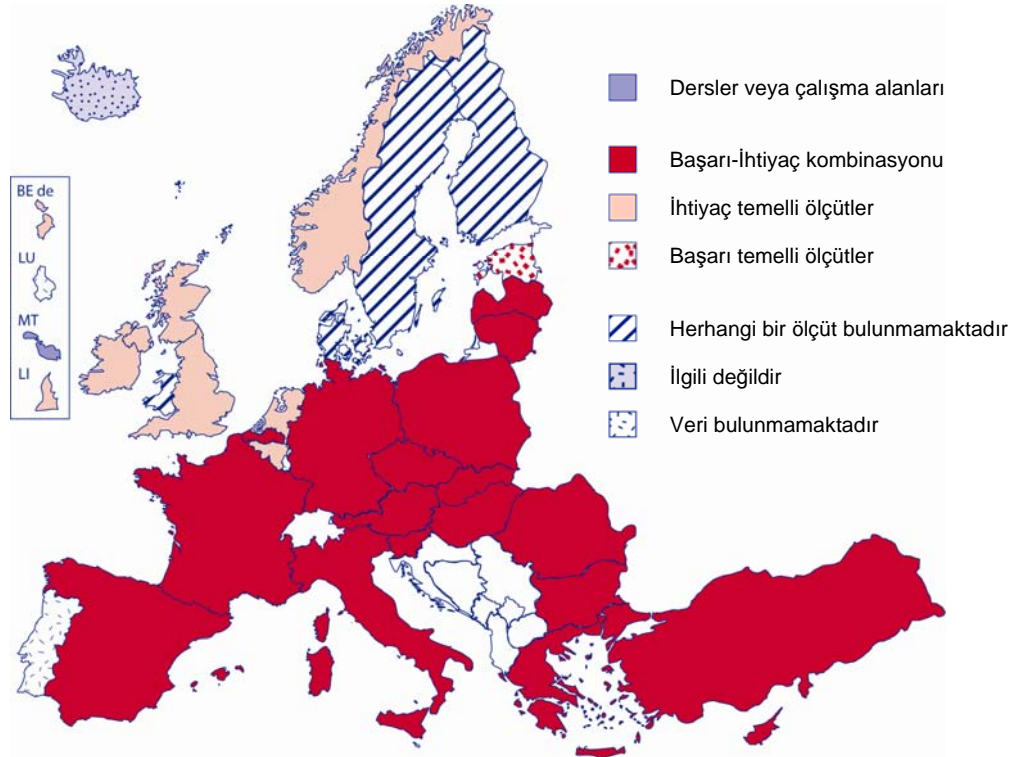
3.5. Karşılıksız burs vermedeki ölçütler

Dört tane ülkenin- Danimarka, Finlandiya, İsveç ve Birleşik Krallık (Galler)- tam zamanlı öğrenciler için başarı seviyesiyle ilişkili bazı gerekliliklerin karşılanması durumunda bursların verildiği sistemleri bulunmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerde herhangi bir ölçüt bulunmamaktadır. Diğer tüm ülkeler içinse, temel soru, bursların maddi ihtiyaçlar mı yoksa akademik performans mı yoksa her ikisinin bir birleşimi sonunda verilir verilmemiştir.

Ülkelerin büyük çoğunluğu, bu iki ölçütü birleştirmek suretiyle uygulamaktadır. Diğer bir deyişle, mali açıdan ihtiyaçları olan öğrencilerle akademik performans konusunda oldukça başarılı olanlar dikkate alınmaktadır. Estonya, derslerin veya çalışma alanlarının durumunu dikkate alarak ölçütleri beraber uygulamaktadır. Yunanistan ise, temel burs sistemini, sınav performanslarına ve akademik başarıya göre şekillendirerek öğrencilerin maddi boyutlarını dikkate almamaktadır. Ancak, bursların miktarı konusunda, dikkate alınan ölçütlerden bir öğrencilerin maddi durumlarıdır.

Çok az sayıdaki ülke- Belçika (Fransız Topluluğu), İrlanda, Hollanda, Finlandiya, Birleşik Krallık ve Lihteyştan- burslarını sadece maddi ihtiyaçları dikkate alarak öğrencilere vermektedir. Ancak bazı durumlarda, bursun miktarı veya bursun uzayıp uzamayacağı öğrencilerin göstermiş olduğu akademik performanslara bağlıdır.

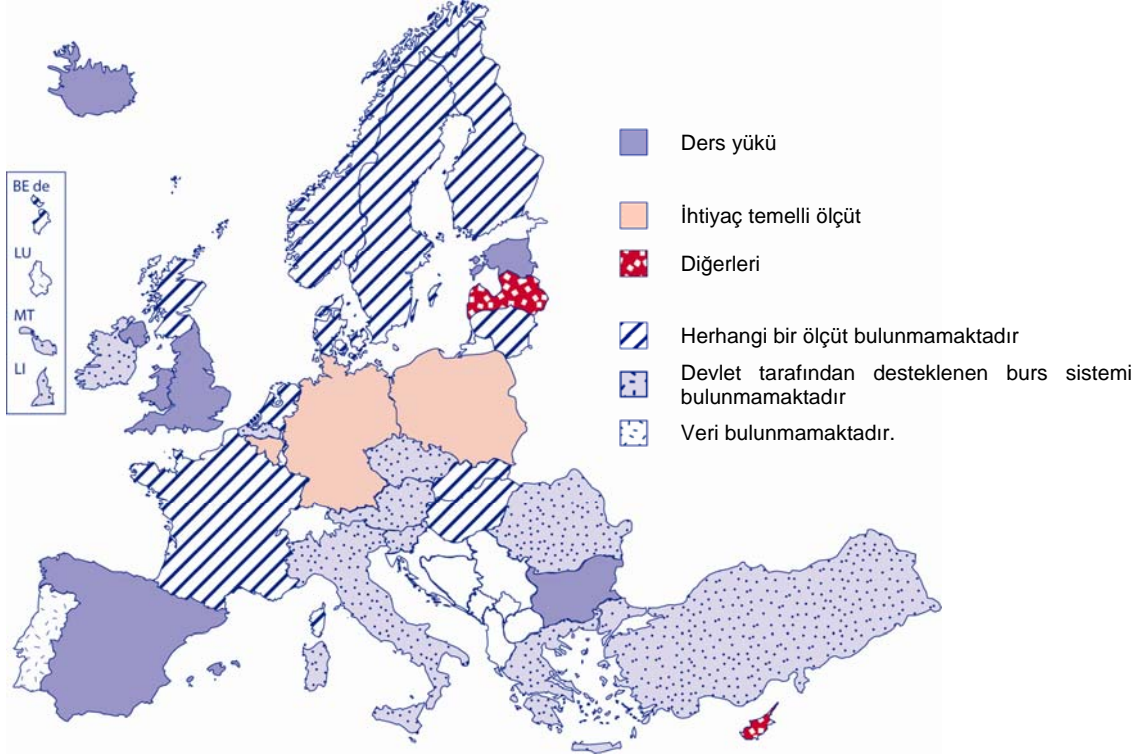
◆◆◆ Şekil 3.4: Birinci ve ikinci aşamada bursların dağıtılmasına yönelik ölçütler, 2009/10

Kaynak: Eurydice.

◆◆◆ Şekil 3.5: Birinci ve ikinci aşamada sağlanan karşılıklı bursları belirlemedeki ölçütler, 2009/10

Kaynak: Eurydice.

3.6. Karşılıklı burs vermedeki ölçütler

Öğrencilere sağlanan karşılıklı burslarla ilgili olarak, bu çalışma, sadece devlet tarafından sağlanan burslara odaklanırken, bireylerin bankalarla iletişime geçerek alabileceği kredileri dikkate almamaktadır. Devlet tarafından sağlanan burslar, Avrupa'da bulunan ülkelerin üçte ikisinde bulunmaktadır. 23 tane ulusal sistemde bu konular yürürlükteyken, 11 ulusal sistemde ise maddi yardım sadece burslar yoluyla gerçekleşmektedir.

Evrensel bursların sadece İsveç ve Danimarka'da uygulanırken, karşılıklı bursların toplam on ulusal sistemde yürürlükte olması düşündürücü bir noktadır (Belçika-Almanca konuşulan topluluk, Danimarka, Fransa, Litvanya, Macaristan, Hollanda, Slovakya, Finlandiya, İsveç ve Norveç). Fransa'da ise, çok az sayıdaki öğrenci burslardan yararlanmaktadır.

Almanya'nın bu konuda oldukça karmaşık bir sistemi bulunmaktadır. En önemlisi, devlet tarafından sağlanan "BAföG"dir. İhtiyaç temeline göre şekillenen ve sadece tam zamanlı öğrencileri kapsayan bir sistem, Almanya'da etkili olarak uygulanmaktadır. BAföG banka kredisi ek koşullarla birlikte öğrencilere sunulmaktadır. Ancak buradaki en önemli nokta olağan bursun tamamlanmış olmasıdır. Ayrıca, "Eğitim Kredisi" ("Bildungskredit") diye isimlendirilen ve üstün başarı gösteren tam zamanlı öğrencilere verilen bir diğer burs çeşidi de bulunmaktadır. Son olarak, KfW Öğrenci kredisi ("Studienkredit") sadece tam zamanlı öğrencilere verilmektedir. Tüm verilen burslarda yaş sınırlaması bulunmaktadır.

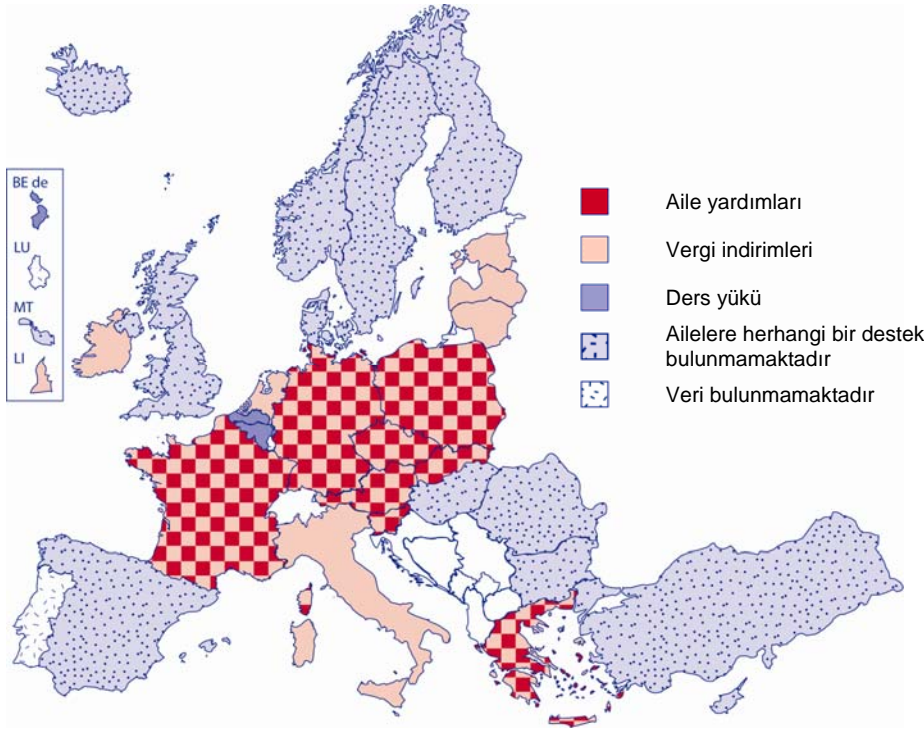
Karşılıklı ve karşılıksız burslar arasındaki en önemli fark, ihtiyaç temelli ölçütlerin birbirleriyle ilişkili olduğudur. Ancak, sadece iki ulusal sistemde (Belçika- Fransız Topluluğu ve Polonya), burs

dağıtımına ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Maddi yardım, karşılıklı burslar şeklinde verildiğinde, öğrenciler bu bursları geri ödemek durumundadır.

Benzer şekilde, Bulgaristan, Estonya, İspanya, Birleşik Krallık ve İzlanda'da, burslardan yararlanmak bazı çalışma alanlarına bağlıdır. İspanya'da, burslar ikinci aşamadaki yüksek lisans programıyla sınırlıyken, Birleşik Krallık'ta öğrenci burs sistemi ilk aşamadaki öğrenciler için düzenlenmiştir. Estonya ve Slovakya'da ise, sadece tam zamanlı öğrenciler burslardan yararlanabilmektedir.

Letonya, bursların sadece %20'sini öğrenci burs sisteminden sağladığı için özel bir duruma sahiptir. Bursların %20'si devlet tarafından verilirken, diğerleri başarı ölçütüne göre şekillenmektedir. Tüm burslar için, öğrencilerin aldıkları bursu geri ödemek zorunda olmadığı durumlar için 65 yaşından büyük bir belirleyici kişinin olması gerekmektedir.

◆ ◆ ◆ Şekil 3.6: Vergi yardımları ve ailelere yönelik diğer destek türleri, 2009/10

Kaynak: Eurydice.

3.7. Vergi yardımları ve diğer destekler

Birçok insan, karşılıklı ve karşılıksız bursları öğrenci destekleriyle ilişkili olarak değerlendirirken, vergi konusunda yapılan yardımlar ve diğer destekler Avrupa ülkelerinin çoğunda önemli bir rol oynamaktadır. Böylesi bilgiler, kendileri de birer ebevyın olan öğrencilerle ilgili değildir. Şekil 3.6, Avrupa, çocukları yüksek öğretim gören, aileri yardım alan ve almayan öğrenciler açısından ikiye bölünmüş durumdadır.

Dokuz ülke (Belçika, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Yunanistan, Avusturya, Polonya, Slovenya ve Slovakya), hem aileler için vergi indirimi hem de ailelere yönelik diğer maddi yardımları sağlamaktadır. Yedi tane ülkede ise (Estonya, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Hollanda ve Lihteyştan), yüksek öğretim eğitimlerini sürdüren öğrencilerin aileleri sadece vergi konusunda yardım alırken, ek yardımlar

söz konusu değildir. Dolayısıyla, tüm bu ülkelerde, öğrencilerden ailelere sağlanan destekler sistemin en önemli parçasını oluşturmaktadır.

Bu durum, ne vergi konusunda yardımların ne de ailelere yönelik diğer yardımların bulunduğu geri kalan 16 ülkedeki durumla zıtlık göstermektedir. Baltık ülkelerindeki (Danimarka, Finlandiya, İsveç, İzlanda ve Norveç) bu gerçeklik, yetişkin öğrencilere sağlanan bir hizmet olarak yüksek öğretim kültürünün temelini oluşturan önemli bir uygulamadır. Bu durum, Avrupa'da sadece Baltık ülkelerinde bulunan yüksek öğretime giriş yaşıyla benzerlik göstermektedir.

Ancak, ailelerin maddi anlamda bir yardım veya vergi indirimden yararlanmadığı almadığı ülkeler sadece Baltık ülkeleri değildir. Bu gerçeklik, AB'nin iki büyük üyesinde (İspanya ve Birleşik Krallık), birçok Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde (Bulgaristan, Macaristan ve Romanya), Kıbrıs, Malta ve Türkiye'de de görülmektedir.

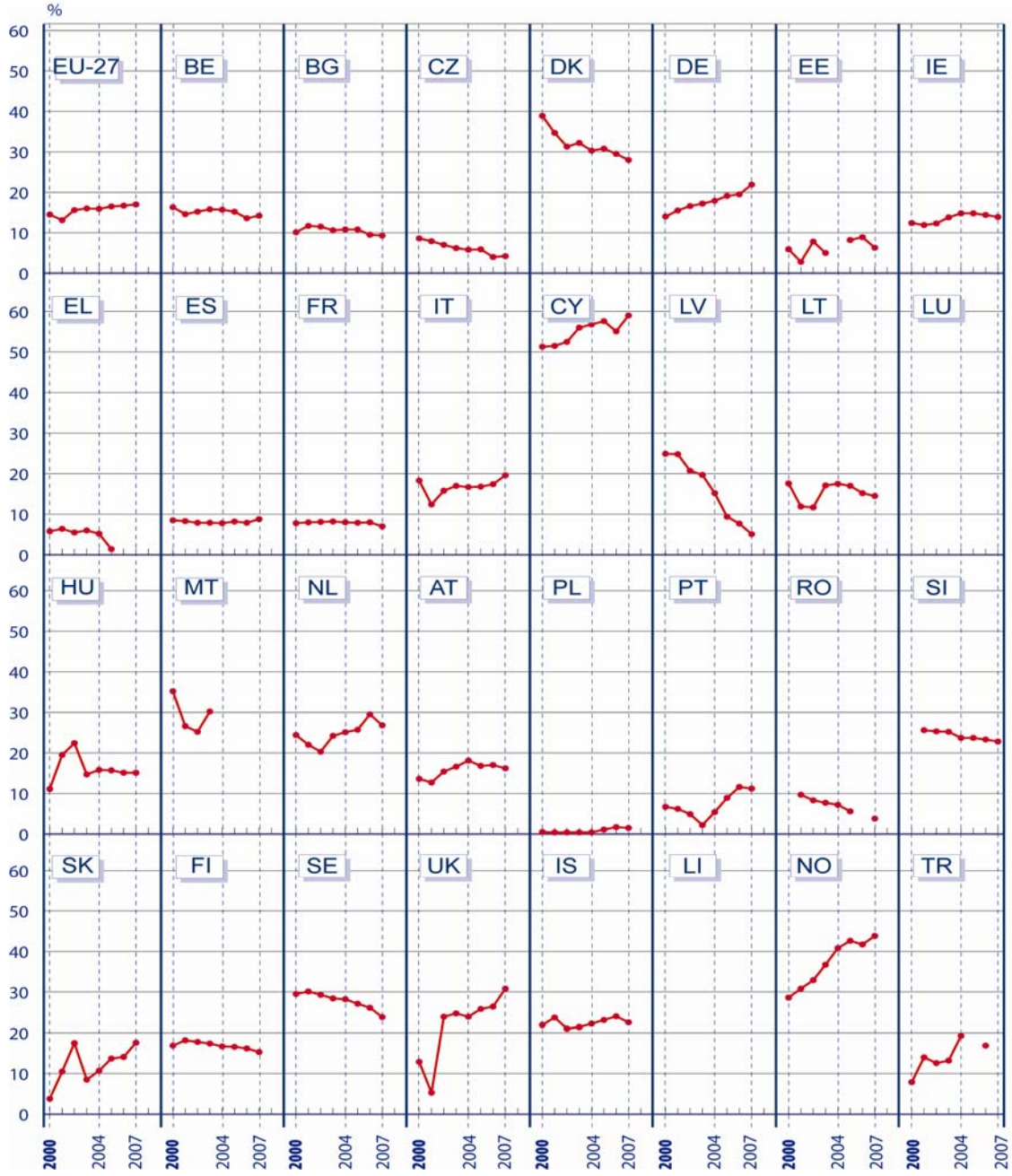
3.8. Öğrencilerin maddi destek sistemlerini finanse etmek

Destek sistemlerinin niteliği ve uzunluğu doğrudan bütçeden ayrılan para ile ilgilidir. Şekil 3.7, Avrupa Birliği'ndeki evrimi ve 2000-2007 yılları arasındaki üye devletin öğrencilere devletten ayırdıkları payı göstermektedir.

AB ülkelerindeki ortalama değer yüzde 14.5 den 17'e doğru bir artış göstermiştir. Avrupa ülkeleri arasında böyle farklı durum ve gerçeklikleri görmek mümkündür. Genel olarak, ülkeleri üç tane dengeli grup altında toplamak mümkündür. Öğrencilere sağlanan mali desteğin önemli ölçüde artış gösterdiği ülkeler bulunmaktadır. Bu durum, Almanya, Kıbrıs, Macaristan, Portekiz, Slovakya, Birleşik Krallık, Norveç ve Türkiye için geçerlidir. İkinci grup ise, maddi yardımlara ayrılan miktarın 2000-2007 yılları arasında çok az değişiklik gösterdiği ülkelerdir. Bulgaristan, Estonya, İrlanda, İspanya, Fransa, İtalya, Polonya, Finlandiya ve İzlanda bu gruba girmektedir. Son olarak, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Yunanistan, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovenya ve İsveç gibi ülkeler aşağıya doğru bir eğilim göstermektedir.

Bu üç ulusal eğilimi dikkate almaksızın, öğrencilere ayrılan maddi desteklere yönelik çok önemli farklılıklar bulunmaktadır. Genel olarak, oranlar Kıbrıs için %59 olan oran Polonya için bu oran %1.5'dir. 2007 yılını bilgilerin en güncelini toplandığı yıl olarak ele aldıklarında ve ekonomik krizin henüz başlamadığı düşünülürse, öğrencilere çeşitli destek programları yoluyla yardımda bulunan ülkeler sırasıyla Kıbrıs (%59), Norveç (%43.8), Birleşik Krallık (%30.8), Danimarka (%28) ve Hollanda'dır (%26.8). Yüksek öğretim bütçelerinin belirli bir oranının yatıran ülkeler sırasıyla, Polonya (%1.5), Romanya (%3.8), Çek Cumhuriyeti (%4.2), Letonya (%5.1) ve Estonya'dır (%6.3). Bu oranlar, yüksek öğretim bütçeleri açısından değerlendirilirken, Avrupa'da öğrencilere sağlanan destekler açısından büyük farklılıkları işaret ettiği oldukça açıktır.

◆◆◆ Şekil 3.7: Yüksek öğretimde öğrencilere sağlanan maddi yardımın tüm kamu harcamaları içindeki yeri, 2000-2007

Kaynak: Eurostat.

Açıklayıcı not

Öğrencilere sağlanan burslar, grafiğe dahil edilmemiştir. 2000-2007 yılı arasında, kamu kaynaklarınca sağlanan öğrenci bursları, birkaç ülkede uygulanmamaktadır.

Ülkeler ilişkin notlar

Belçika: Masraflar, özel kurumları ve Almanca konuşulan topluluğu kapsamamaktadır.

Danimarka ve İzlanda: Yüksekökol seviyesindeki masraflar, yüksek öğretime dahil edilmiştir.

İrlanda, İspanya, Portekiz, Birleşik Krallık ve İzlanda: Yardımcı hizmetler için harcamalar bulunmamaktadır.

Kıbrıs: Yurtdışında okuyan öğrencilere sağlanan maddi yardım bulunmaktadır.

Portekiz: Bölgesel ve yöresel yönetimler düzeyinde harcamalar bulunmamaktadır.

Slovakya: ISCED 5B seviyesindeki harcamalar, orta öğretim sonrası eğitime dahil edilmiştir.

Dikkate alınması gereken bir diğer nokta ise, köklü değişikliklerin yaşandığı ülkelerdir. Bu ülkeler arasında, Birleşik Krallık, 2000 yılındaki %12.9dan 2007 yılındaki %30.8lik bir artış gösteren en büyük artış oranıyla dikkat çekmektedir. %15den %44e varan bir artış gösteren Norveç ise, yatırımlar konusunda önemli atılımlar kaydetmiştir. Danimarka ise, Norveç'in tam tersi bir görüntü çizerek 2000 yılındaki %39luk orandan 2007 yılındaki %28lik orana doğru bir gerileme yaşamıştır. Ancak, maddi anlamdaki en dramatik düşüş %24.9dan %5.1 ile Letonya'da yaşanmıştır. Daha sonraları, ekonomik krizin bir sonucu olarak, yüksek öğretim bütçe kesintilerinde çok ciddi sıkıntılar yaşadığı için Letonya'da gözlemlenen bu düşüş oldukça dikkate alınması gereken bir noktadır. Çek Cumhuriyeti, son yedi yıl içinde sadece %4.4lük bir düşüş yaşamış olsa da, 2000 yılındaki %8.6lık başlangıç seviyesinden aşağıdadır.

Dolayısıyla, yaşanan bu düşüş oldukça önemlidir ve büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bu bölümde sunulan bilgiler, öğrencilere sağlanan maddi destek şeklindedir ve sağlanan yardımın seviyesi ve hedeflenen bütçeye ulaşılması konusundaki çabalar açısından değerlendirilmektedir.

Elde edilen bu bilgilerden ortaya çıkacak soru şudur: Hangi seviyede bütçe seviyesi dayanaklı olarak değerlendirilmektedir ve ne zaman bir bütçenin kritik noktada olduğu düşünülmektedir? Bu, bu çalışmanın yanıt verebileceği bir soru değildir. Ancak ortaya çıkan tablo, Avrupa sınırları içindeki maddi destek sistemlerinin çeşitlilik göstermesinin yeterli ölçüde dikkate alınmadığını ve ulusal düzeydeki farklılıkların yüksek öğretim üzerinde hem olumlu hem de olumsuz anlamda sonuçları olacağını gözler önüne sermektedir.

ANA NOKTALAR

Bağlam

Bu rapor, yüksek öğretimin toplumsal boyutuna yakından bakmaktadır. Söz konusu boyut eğitim dünyasında elde edilmesi güç bir kavram olarak değerlendirilse de, son yıllarda gerek Avrupa gerekse ulusal bazdaki tüm tartışmalarda gittikçe önem kazanmaktadır. Temel olarak bakıldığında, toplumsal boyut, mümkün olduğu kısa süre içinde tüm bireylerin yüksek öğretimden en etkin bir şekilde yararlanmasını ele almaktadır.

Avrupa yüksek öğretim sektöründeki en önemli eğilimlerden biri, öğrenci sayısının ortalama %25 oranında artış göstermesidir. Bu süreç, bilgi temelli toplumlara yönelik gerçekleşen bir küresel değişikliğin bir sonucudur. Aynı zamanda, bu durum, Avrupa için de çeşitli zorluklar doğurmaktadır. Bu zorluklar, Avrupa Birliği'nin modernleşme gündeminde belirtilmektedir. Avrupa Komisyonu, hızla değişen bilgi temelli toplum ve ekonomilerdeki vatandaşların eğitime katkıda bulunmak için Avrupa yüksek öğretim sistemlerindeki reform ihtiyacının gerekliliğini sık sık vurgulamaktadır. Ayrıca, gelecekte atılacak adımlar için, toplumsal boyut ve bütçe konularını temel alanlardan biri olarak değerlendirmektedir. Bu da, yüksek öğretimi katılımı artırmak için, hükümetler arası sorumluluğa bir örnek olarak çeşitli siyasi etkinliklerin yürütüldüğü Bologna sürecinde toplumsal boyutlara verilen önemle benzerlik göstermektedir.

Demokratikleşme

Toplumsal eğilimler ışığında, yüksek öğretimden sorumlu bakanlar sıklıkla "yüksek öğretime giren, devam eden ve yüksek öğretimi bitiren öğrencilerin toplumun tamamını yansıtmaması gerekliliğini" ortaya koymaktadır (London Communiqué 2007, s. 5). Ayrıca, "öğrencilerin toplumsal ve ekonomik altyapıdan kaynaklanan engeller olmaksızın eğitimlerine devam etmelerinin" çok önemli olduğunu dile getirmişlerdir (London Communiqué 2007, s. 5). Bu rapor, ayrıca, bu görüşü gerçeğe dönüştürmek için Avrupa sınırları içinde alınan önlemleri yakından incelemekte ve toplumsal boyut anlayışına yakından bakmaktadır.

Neredeyse tüm ülkeler, yüksek öğretime erişimi artırma konusunun önemli bir siyasi amaç olduğunu belirtmektedir. Ancak, yüksek öğretimdeki kaliteyi artırmak en önemli siyasi amaç olarak ele alındığından dolayı, Avrupa ülkeleri için en öncelikli madde değildir.

Bu iki konu- erişimi artırma ve kaliteyi geliştirme- ulusal yüksek öğretim sistemlerinde karşılaşılan zorluklardan ikisi olarak ele alınırken, toplumsal boyutun kalitesine yönelik tartışmaları ele alan ve bunları değerlendiren çok az veri bulunmaktadır. Bu ayrım, gelecekte, uyumsuz siyasi yaklaşımlara neden olabilecek bir problem haline dönüşebilmektedir.

Makro-seviyeli bütçe eğilimleri

Devlet bütçesine yapılan baskılar ve ekonomik krizden önce, yüksek öğretime yapılan yatırımlar, katılımı artırmaya yönelik oluşan eğilimlerle uyum göstermemektedir. Aslında, 2008 yılından önce, yüksek öğretime erişim hızlı bir şekilde artış gösterirken, GSMH'nin bir oranı olarak birçok ülke 2008 yılından önceki yıllarda ulusal yüksek öğretim eğitim bütçelerini kesmiştir.

2008 yılından itibaren, bütçe eğilimleri değişiklik göstermektedir. Çok önemli kesintiler yapılırken, birkaç Avrupa ülkesi, yüksek öğretim sistemlerindeki destek önlemlerini içeren teşvik paketlerini

benimsemişlerdir. İş pazarında eğitilmiş insanlara duyulan ihtiyaçtan dolayı, uygulanan bu strateji, ekonomik krizin uzun dönemli etkilerini azaltmada daha başarılı olabilmektedir.

Yüksek öğretim kurumlarını finanse etme

Ülkelerin çoğu, girdi temelli bütçe, amaç temelli bütçe veya performans temelli mekanizmalar gibi çeşitli mekanizmalara dayanmaktadır. Bu temel bütçe mekanizmaları, toplumsal boyut amacına ulaşmada seyrek olarak kullanılmaktadır. Yerine, toplumsal boyutun önemli noktalarını dikkate alan birçok ülkede daha marjinal bütçe mekanizmaları bulunmaktadır.

Bütün olarak bakıldığında, siyasi maddelerdeki toplumsal boyutun zorluğuna rağmen, diğer amaçlar- özellikle öğretim ve araştırmanın kalitesi ve sistemlerin etkinliği gibi- sadece genel politika belgelerinde değil aynı zamanda yüksek öğretim kurumlarının kamu bütçesindeki mekanizmalarında da bulunmaktadır. Dolayısıyla, ulusal yüksek öğretim bütçe sistemlerinin, yüksek öğretime erişimi artırma amacı kapsamında toplumsal boyutu artırmak ve desteklemek için kanıt bulmak oldukça zordur.

Demografik Eğilimler

Avrupa'daki demografik yapı, ülkeleri büyük ölçüde etkilemektedir, ancak bu etki kıtanın farklı bölgelerinde çok farklı hissedilmektedir.

2010 yılında 2025 yılına kadar 18-34 yaşlarındaki bireylerin sayısındaki düşüş, Doğu, Orta ve Güney Avrupa'da bulunan ülkeleri büyük ölçüde etkileyecektir. Aksine, Kuzey Avrupa'daki ülkelerin çok az bir kısmı, genç nüfus için olumlu sinyaller vermektedir.

Demografik değişimin siyasi gelişmeler üzerine etkisi, iki aşamada ortaya çıkabilmektedir. İlk olarak, nitelikli mezun sayısında bir düşüşten kaçınılırsa, yüksek öğretim, yaşam boyu öğrenmeyi destekleme yoluyla yeni potansiyel öğrencilere ulaşmalıdır ve öğrencilerin çeşitliliğini artıracak eylemlere girişmelidir. Bu bağlamda, bu rapor, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen ve yetişkin bireylere yüksek öğretime katılmaları konusunda ihtiyacın fazlasıyla görüldüğü birçok ülke, böyle önlemlerin en az alındığı ülkeler olarak değerlendirilmektedir. İkinci olarak, bu demografik eğilimler, kapasite ve bütçe konusunda yapılan yeniden düzenlemelerin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Birçok Avrupa ülkesinin, demografik eğilimlerin ve yönelimlerin, kapasite gelişimi ve bütçe konusunda orta ve uzun vadeli stratejik planlama boyutunda dikkate alınmasını rapor etmesi olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir. Ancak, hala sistemlerin bu hızla gelişmekte olan gerçekleri dikkate alarak yeterli bir şekilde uyum gösterip göstermeyeceği belirsizliğini korumaktadır.

Toplumsal boyutu genişletmek için alınan önlemler

Yüksek öğretim politikalarının temel bir unsuru olmasına rağmen, sosyo-ekonomik statü, cinsiyet, engelli durumu ve etnik köken gibi çeşitli etkenleri dikkate alarak bazı gruplara yardımcı olmak için alınan özel önlemler çok seyrek de olsa kullanılmaktadır. Tipik önlemler, grup üyeleri için ayrılan alanlar, belirli gruplara yönelik hazırlanmış olan bilgi programlar, hedeflenen rehberlik ve destek hizmetlerinin sağlanması şeklinde özetlenebilmektedir. Bazı ülkeler, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyenlerin yüksek öğretime katılımını artırmak için alınan önlemlere odaklanırken, diğer ülkeler, katılımı artırmak için genel bir yaklaşım benimsemektedirler. Bu ikinci grup, genel bir yaklaşımın, toplumsal olarak dezavantajlı nitelendirilebilecek olan grupların da yüksek öğretime katılımını artıracığını ifade etmektedir.

Eurydice üye devletlerinin yarısından fazlası, yüksek öğretime erişim konusunda alternatif yollar oluştururken, on beş ulusal sistemin bu konuda herhangi bir alternatif yolu bulunmamaktadır. Ayrıca, alternatif yolu bulunmayan önemli miktardaki sistemin, informal öğrenmenin geçerliliğini dikkate almayla ilgili olarak eksik düzenlemeleri bulunmaktadır. Aynı zamanda, önceki öğrenme deneyimlerinin dikkate alınmasının bir sistem özelliği olduğu ülkelerde, yüksek öğretim kurumlarının bu konuya ilişkin ölçüt ve süreçleri belirlemeyle ilgili olarak özerkliği bulunmaktadır.

Hedef belirleme ve izleme

Bazı ülkeler, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplarla ilgili olarak devlet standartları veya hedefler belirlese de, bu uygulama ne yazık ki çok gelişmiş değildir.

Yüksek öğretime katılımı artırmak için alınan önlemlerin etkisini Avrupa seviyesinde hesaplamak oldukça zordur. Zira ülkeler sadece farklı önlemleri birleştirmez aynı zamanda öğrencilerin farklı boyutlarını da gözlem altında tutmaktadır. Ülkelerin yarısından fazlası yüksek öğretim kurumlarının öğrencilerin yüksek öğretimi tamamlama oranlarını bildirmesini şart koşmaktadır. Ancak, sadece beş ülke, ilgili verileri kamuoyuyla paylaşmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, toplumsal boyutu inceleyen sistemler henüz geliştirilmemiştir.

Ücretler ve destek

Bu rapor, öğrencilere sağlanan destek ve ücret sistemlerin genel hatlarını karşılaştırmalı bir biçimde sunmaktadır. Bu iki konuya ilişkin detaylı bilgi ulusal bilgi belgelerinde bulunmaktadır.

Ücretler ve öğrenci desteklerinin, toplumsal boyut üzerinde birçok anlamda önemli etkisi bulunmaktadır. Özellikle, öğrenci destekleri ve öğrencilerin harç parası ödeme konusundaki zorunluluğu, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen grupların yüksek öğretime erişimi konusunda üyeler üzerinde oldukça güçlü sayılabilecek etkisi bulunmaktadır. Ücretler, düşük gelirli ve dezavantajlı grupların yüksek öğretimden yararlanma şansını büyük ölçüde azaltmaktadır. Destek mekanizmaları, oldukça etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Ücretler ve sağlanan destek arasındaki denge ve hedeflenen kaynaklara en etkili bir şekilde nasıl ulaşılabileceği sorusu, yüksek öğretim politikaları açısından önem arz etmektedir. Ancak, bireylerin yüksek öğretime katılma noktasındaki kararları birçok etkene bağlıdır. Bireylerin önceki eğitim fırsatları ve toplumsal durumları gibi değerlendirilebilecek olan bu etkenler, bu raporda bilgilerle elde edilmemiştir.

Avrupa sınırları içindeki mali destek sistemlerinin çeşitliliği yeterli bir şekilde dikkate alınmamaktadır. Bu farklı ulusal gerçekliklerin, gerek olumlu gerekse olumsuz olarak birçok vatandaşa yüksek öğretimden yararlanma konusunda önemli etkileri bulunmaktadır. Sonuç olarak, destek ve ücret sisteminin yüksek öğretim sistemlerinin performansı üzerinde büyük etkileri vardır.

Avrupa'daki ulusal gerçeklik ise, hiçbir öğrencinin ücret ödemediği durumlardan her öğrencinin ücret ödemek durumunda kaldığı durumlara kadar değişiklik göstermektedir.

Diğer bir deyişle, bu konuda oldukça değişik durumlar söz konusudur. Ayrıca, ücretlerin ve desteklerin seviyeleri aşırı derecede çeşitli olabilmektedir. Aslında, ücret ve destek sistemi Avrupa yüksek öğretiminin en temel ve çarpıcı özellikleri olarak ele alınmaktadır.

Birçok ülkede, teorik olarak, öğrenciler eğitimleri için ücret ödemek zorundadır, ancak çeşitli ölçütler, hangi öğrencilerin ne kadar ücret ödeyeceğini belirlemek için kullanılmaktadır. Bu ölçütler, çoğunlukla

çalışma alanı ve programına bağlıdır ancak öğrenci nüfusu ve bu iki yaklaşımın birleşimi şeklinde de ortaya çıkmaktadır.

Birçok Avrupa ülkesi, karşılıklı ve karşılıksız bursları birleştirmektedir. Karşılıksız bursların önemi de çeşitli bağlamlarda büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Karşılıksız burslar, seyrek de olsa tüm ülkelerde bulunmaktadır, maddi ihtiyaç ve akademik performansı dikkate almak suretiyle verilmektedir. Öğrenciye verilen karşılıklı burslar ise, Avrupa'da ülkelerin üçte ikisinde uygulanmaktadır. İzlanda, öğrencilere devlet desteğinin sadece karşılıklı burslar sürdürüldüğü tek ülkedir.

Dolaylı bir şekilde verilen öğrenci desteklerine ilişkin ortaya çıkan resim oldukça farklıdır ve ülkelerin toplumsal politikalarıyla yakından ilgilidir. Dokuz ülke, ailelere vergi indirimleri sunmaktadır. Yedi tane ülkede ise, ailelere sağlanan vergi indirimi, dolaylı bir şekilde verilen desteğin tek mekanizmasıdır. Toplam on altı sistemde, ne vergi indirimleri ne de aileler yönelik diğer destekler bulunmaktadır.

Sonuçlar

Rapor, ülkelerin, son yıllarda yüksek öğretim sistemlerinde meydana gelen değişikliklere ayak uydurmak için çok uğraştığını göstermektedir. Bu toplumsal boyut, her zaman yüksek öğretim politikaları için önemli bir unsur olarak değerlendirilmemiştir. Ancak, birçok ülkede, toplumun tümü tarafından temsil edilmeyen gruplara ulaşmak için sayısız özel önlem uygulanmaktadır.

Siyasi bildiriler, alınan önlemlerle her zaman uyum göstermeyebilmektedir. Bunları hayata geçirmek ve mekanizmaları izlemek için kullanmak mümkündür. Yaşam boyu öğrenmenin küresel pazarda rekabetçi olabilmek için işgücü sağlamanın bir gereklilik olduğu günümüzde, yüksek öğretime girişteki geleneksel yaklaşımlar son derece riskli olarak değerlendirilmektedir.

Bazıları 2008 yılından öncesine işaret ederken, yüksek öğretim sektörüne yatırım yapmak toplumsal ve ekonomik gelişmelerin sağladığı önemli noktalardandır.

Toplumsal boyut konularını yakından incelemek hem AB hem de ulusal düzeyde ele alınmak gereken bir noktadır.

Ulusal Sistem Bilgi Belgeleri Kılavuzu

Genel Bilgi

Ulusal sistem bilgi belgeleri devlet ücretleri ve sistemini incelemeyi amaçlamaktadır. Şekil, sistemin ana özelliklerini göstermeyi amaçlarken, metin, okuyucuya ana hatların daha iyi bir şekilde anlaşılması için temel noktaları vermektedir. İlgili bilgiler, devlet veya hükümete bağlı yüksek öğretim kurumlarıyla ilgilidir. Özel yüksek öğretim kurumları bu belgeye dahil edilmemiştir. Bilgiler, birinci ve ikinci aşamadaki öğrencileri kapsamaktadır. Lisans üstü eğitim öğrencileriyle ilgili ücret ve destek düzenlemeleri burada yer almamaktadır. Konaklama, ulaşım ve yiyecek-içeceklerle ilgili bilgiler buraya dahil edilmemiştir.

Şekil

- Ücretlerin aralığı hem yarı hem de tam zamanlı öğrencileri kapsamaktadır ve Satın Alma Gücü Standartında (SAGS) yıl bazında gösterilmektedir. Bu durum da, birçok farklı ülke için şekillerin masraflar açısından değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak, metinde belirtilen tüm kaynakların ulusal para biriminde verildiği unutulmamalıdır⁽¹⁾. Ücretler, öğrencilerin ödemek zorunda oldukları kayıt, sertifika paralarını da içermektedir
- Ulusal tanımlara bağlı olan uluslar arası öğrenciler (AB/AOTD (Avrupa Ortak Ticaret Derneği) / AED (Avrupa Ekonomik Derneği)ne ait olmayan öğrenciler) şekilde ele alınmamaktadır.
- Şekil, birinci ve ikinci aşamayı ücretler açısından farklı olarak değerlendirmektedir.
- Burslar biçiminde sağlanan destek, ihtiyaç ve başarı temelli destek kavramlarından farklıdır. Bu durum birçok ülkede uygulanmaktadır.
- Şekil, öğrenci destek sistemlerinin üç olası unsurunu içermektedir. Bunlar sırasıyla:
 - **Burslar:** Ulusal anlamda bir burs sisteminin varolması durumunda uygulanan bir unsurdur ve öğrencilerin sadece %5den fazlası bundan yararlanmaktadır..
 - **Ailelere vergi anlamda sağlanan destek:** Bu uygulama, sadece yüksek öğretimdeki öğrencilerin ailelerine yönelik bir vergi yardımı sözkonusuysa yürürlüktedir.
 - **Aile yardımları:** Yüksek öğretimdeki öğrencilerin aileleri, aile yardımından yararlanırsa bu destek uygulanmaktadır.
- Hem ücret hem de destekle ilgili şekiller, en az, yaygın ve en çok ücretleri ve bursları sağlamayı amaçlamaktadır.

⁽¹⁾ Ulusal para birimleriyle ilgili daha detaylı bilgi için belgenin en arka sayfasında bulunan ulusal şekil tablosuna bakınız.

Metin

Ücretler

Bu bölüm, ücret sisteminin ana hatlarını ulusal para biriminde vermektedir.

Destek

Bu bölüm, ülkelerde uygulanan destek sistemlerini incelemektedir. Karşılıksız ve karşılıklı burslar, ailelere yönelik vergi indirimi ve aile yardımlarını içermektedir.

Bu noktadaki temel amaç, ulusal sistemdeki bu unsurların etkileşimini açıklamak ve şekilleri daha net bir şekilde açıklamaktır. İlgili metin, sistemin temel mekanizmalarını okuyucuya kazandırmayı amaçlamaktadır. Bazı özel destek mekanizmaları ilgili metne dahil edilmemiştir.

Karşılıksız burslar, ulusal para biriminde verilmektedir, ihtiyaç ve başarı temelli burslar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu sınıflandırma, geri ödenmek zorunda olmayan her türlü maddi desteği içermektedir. Ancak, yurtdışı eğitimleri için verilen burslar bu bölüme dahil edilmemektedir.

Karşılıklı burslar, bu bölümde belirtilmektedir. Öğrenci burs sistemi ve burs alan öğrencilerin oranlarına ilişkin bilgiler de ilgili metinde bulunmaktadır.

Ailelere vergi anlamında sağlanan destek, çocukları yüksek öğretime devam eden ailelere vergi anlamında bir rahatlatma sağlamaktadır. İlgili bilgiler, vergi anlamındaki rahatlatmanın miktarını, bu yardımın nasıl talep edileceğini ve kimlerin bu yardımdan yararlanabileceğini vermektedir.

Aile yardımları, ülkelerin öğrenci destek sistemindeki yardım miktarlarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Planlanan Reformlar

Bu bölüm, ücret ve destek sistemini önemli ölçüde değiştirecek planlanan reformlarla ilgili kısa bilgileri içermektedir.

Satın Alma Gücü Standartlarını Hesaplama, 2009

EU-27	1	EL	0.94311	HU	170.111	SK	0.675267
BE	1.14887	ES	0.944109	MT	0.744156	FI	1.20762
BG	0.868238	FR	1.16454	NL	1.12533	SE	11.8628
CZ	17.9382	IT	1.03345	AT	1.12125	UK	0.852114
DK	10.5604	CY	0.914611	PL	2.46905	IS	169.575
DE	1.06916	LV	0.476175	PT	0.839641	LI (CH) *	2.03173
EE	10.8005	LT	2.13163	RO	2.13458	NO	11.741
IE	1.19827	LU	1.19716	SI	0.835268	TR	1.23631

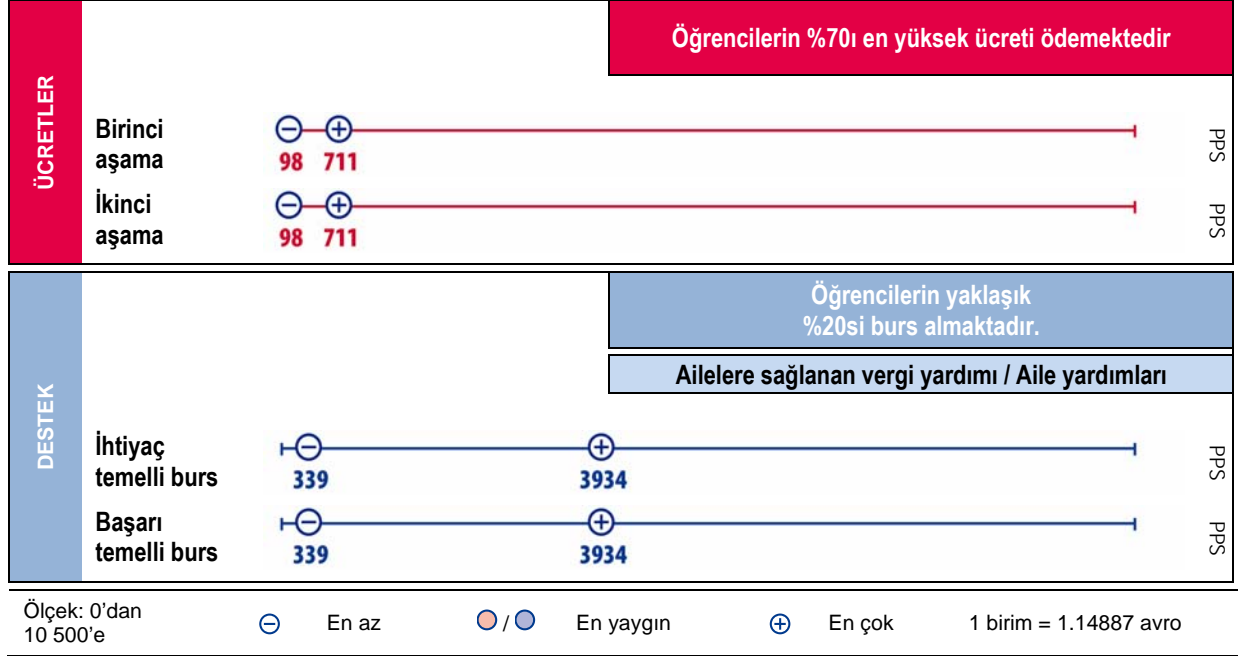
* Lihteyştan için İsveç kuru kullanıldı.

Ülke Tabloları

Belçika – Fransız Topluluğu	66
Belçika – Fransız Topluluğu	66
Belçika – Flaman Topluluğu	68
Bulgaristan	69
Çek Cumhuriyeti	70
Danimarka	70
Almanya	72
Estonya	73
İrlanda	74
Yunanistan	75
İspanya	75
Fransa	77
İtalya	78
Kıbrıs	78
Letonya	80
Litvanya	81
Macaristan	82
Malta	83
Hollanda	84
Avusturya	85
Polonya	85
Romanya	87
Slovenya	88
Slovakya	89
Finlandiya	90
İsveç	91
Birleşik Krallık – İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda	92
Birleşik Krallık – İskoçya	93
İzlanda	94
Lihteyştan	95
Norveç	96
Türkiye	97

BELÇİKA – FRANSIZ TOPLULUĞU

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Ücret sınırları devlet tarafından belirlenmektedir. Miktarlar, öğrencilerin maddi durumlarına bağlıdır. En yüksek miktar 817 avrodur. Ortalama ise 487 avro civarındadır (burs almayan öğrenciler için geçerlidir.). En düşük miktar ise, 113 avro civarındadır (burs alan öğrenciler için geçerlidir).

Destek

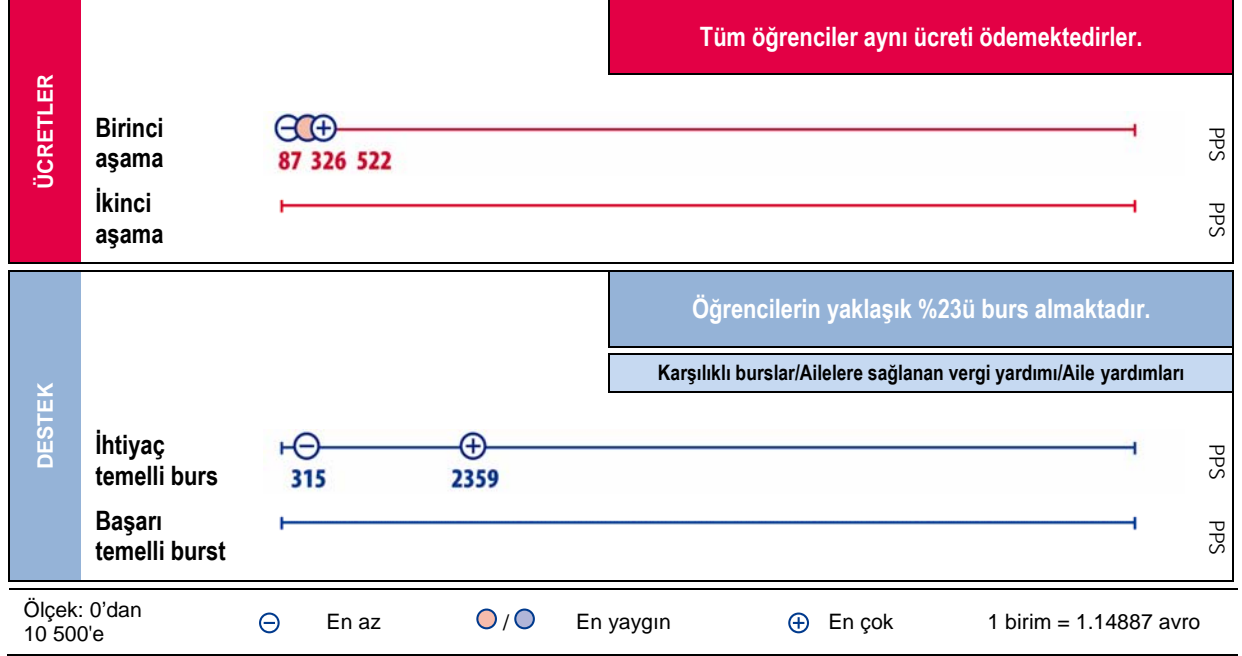
- **Devlet tarafından verilen karşılıksız burslar**, 35 yaşın altındaki gelir düzeyi düşük öğrenciler için geçerlidir. Öğrenciler, bu maddi yardımdan yararlanmak için her yıl başvuru yapmak durumundadır. Sağlanacak desteğin miktarı ise, yıllık olarak 390 ile 4 520 avro arasında değişiklik göstermektedir.
- **Karşılıklı burslar**, üç tane çocuğa bakmakla yükümlü olan aileler için geçerlidir. Çok az sayıdaki aile (0.02) bu burstan yararlanmaktadır.
- Öğrencilerin aileleri, bakmak zorunda oldukları çocukların sayısına bağlı olarak **vergi indirimden** yararlanmaktadır. Bu miktar, tek çocuklu aileler için 1 370, iki çocuklu aileler için 3 520, üç için 7 880, dört için 12 750 iken, bu sayıdan sonraki her çocuk için ilave 4 879 avro değerindedir.
- **Aileye sağlanan yardımlar ise**, çocuk sayısına bağlı olarak aylık 86.77 avrodan başlamaktadır. Çocuklar eğitim gördüğü sürece, bu yardım aileye sağlanmaktadır. Çocukların 25 yaşına bastığı tarihe kadar süren bu yardım, yıllık olarak 5 190 avrodan az gelire sahip olan aileler içindir.

Planlanan Reformlar

- 2010 yılında yürürlüğe giren, Yüksek Öğretime Özgür Erişim ve Demokratikleşme isimli hareketin benimsenmesinden sonra, bursa sahip olan öğrenciler harç ücreti ödemekten muaf tutulmuşlardır. Burs alamayan öğrenciler ise, %50ye kadar indirimden yararlanmak suretiyle harç ücretini ödemek durumundadır.
- 2017 yılına kadar üniversite olmayan yüksek öğretim kurumları, kayıt ücretinin yanında ek ücretler de talep edebilmektedir. Ancak, toplam miktar, 817 avroyu geçmemektedir. Ek ücretler ise 0 ile 417 avro arasında değişiklik göstermektedir. Öğrencinin durumuna göre belirlenen bu ücretler, 2017 yılına kadar azalacaktır. 2017 yılından itibaren ise, üniversite olmayan yüksek öğretim kurumları herhangi bir ücret talebinde bulunamayacaktır.

BELÇİKA – ALMANCA KONUŞULAN TOPLULUK

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

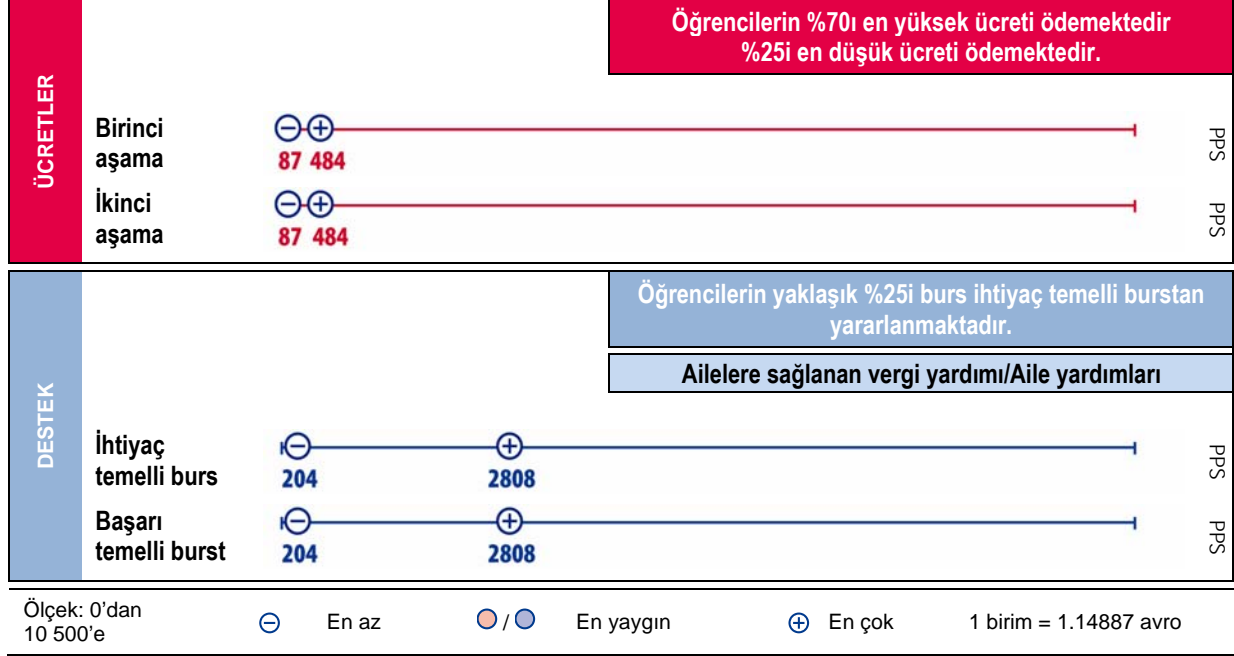
- Yüksek öğretim hizmeti, sadece ISCED 5B seviyesinde bulunmaktadır. Tüm öğrenciler, kayıt esnasında ücret ödemek durumundadır. Miktarlar teorik olarak 100 ile 600 avro arasında değişmektedir. Pratikte ise, tüm öğrenciler 375 avro ödemek durumundadır.
- Ücretlerin miktarı, öğrencinin gelirin'e göre değişiklik göstermektedir. Öğrenci burstan yararlanmaya uygunsa, ödenecek en yüksek ücret 100 avrodur.

Destek

- **Devlet tarafından verilen karşılıksız burslar**, ihtiyaç temellidir. Ailenin geliri, bursun verilip verilmeyeceğini belirlemektedir. Burslar, yüksek öğretime devam eden öğrenciler için ulusal sosyal güvenlik sistemi vasıtasıyla verilmektedir. Yıllık miktarlar 362 ile 1 710 avro arasında değişiklik göstermektedir.
- **Karşılıklı burslar**, birinci aşamadaki öğrenciler için 750, ikinci aşamadakiler içinse 1 250 avro şeklindedir. Uygulanan faiz miktarı ise, % 0 ile 3 arasında değişmektedir. Öğrencilerin gelirin'e göre şekillenen burslar, öğrencilerin mezuniyetinden en geç üç yıl içinde geri ödenmelidir.
- Öğrencilerin aileleri, bakmak zorunda oldukları çocukların sayısına bağlı olarak **vergi indirimden** yararlanmaktadır. Bu miktar, tek çocuklu aileler için 1 370, iki çocuklular için 3 520, üç için 7 880, dört için 12 750 iken, bu sayıdan sonraki her çocuk için ilave 4 879 avro değerindedir.
- **Aileye sağlanan yardımlar ise**, çocuk sayısına bağlı olarak aylık 86.77 avrodan başlamaktadır. Çocuklar eğitim gördüğü sürece, bu yardım aileye sağlanmaktadır. Çocukların 25 yaşına bastığı tarihe kadar süren bu yardım, yıllık olarak 5 190 avrodan az gelire sahip olan aileler içindir.

BELÇİKA- FLAMAN TOPLULUĞU

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

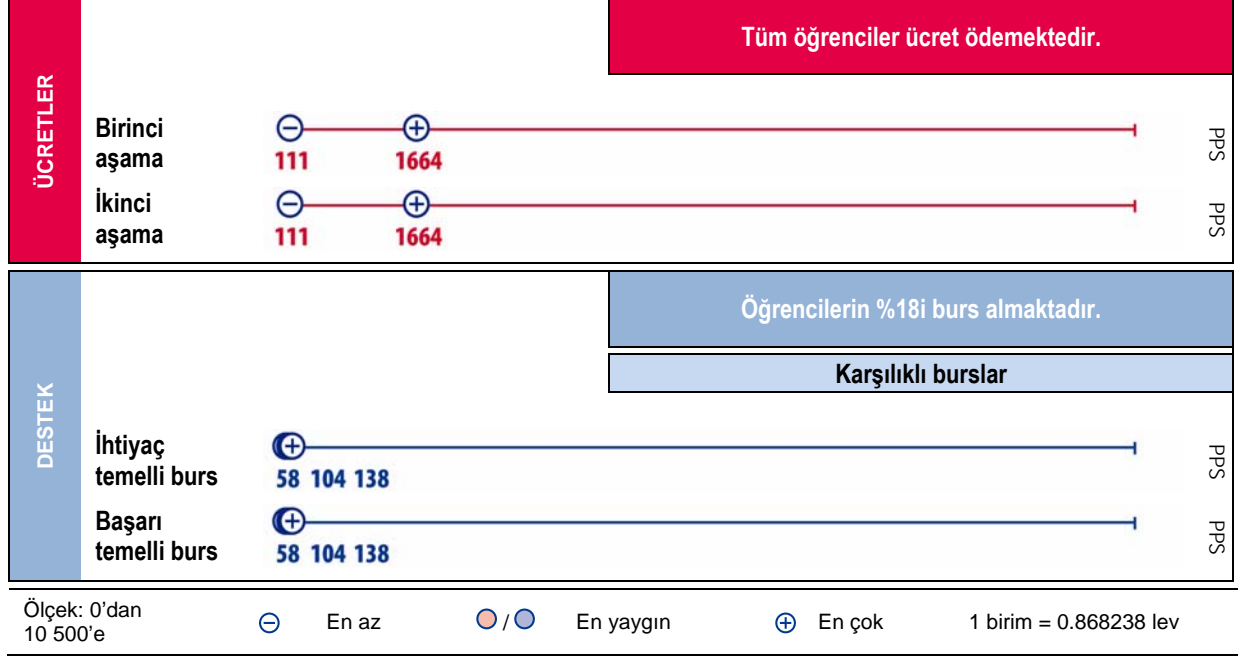
- 61 avro değerindeki kayıt ücreti, kayıt sırasında alınmaktadır. Ayrıca, öğrenciler, AKTS kredilerinin sayısına göre ders ücreti de ödemektedir. Her kredi, 7.5 avro değerindedir.
- Ücretler, öğrencinin geliri ve ilgili alana göre değişiklik göstermektedir. Öğrenci burstan yararlanmaya uygunsa, ödenecek en yüksek ücret 100 avrodur.

Destek

- Devlet tarafından verilen karşılıksız burslar**, ihtiyaç veya başarı temellidir. Burslardan yararlanma durumu, ailenin ve/veya öğrencinin gelir veya geçmiş akademik dönemde gösterilen performansla belirlenmektedir. Miktarlar, 234 ile 3 226 avro arasında değişmektedir.
- Karşılıklı burs bulunmamaktadır.
- Öğrencilerin aileleri, bakmak zorunda oldukları çocukların sayısına bağlı olarak **vergi indirimden** yararlanmaktadır. Bu miktar, tek çocuklu aileler için 1 370, iki çocuklular için 3 520, üç için 7 880, dört için 12 750 iken, bu sayıdan sonraki her çocuk için ilave 4 879 avro değerindedir.
- Aileye sağlanan yardımlar ise**, çocuk sayısına bağlı olarak aylık 86.77 avrodan başlamaktadır. Çocuklar eğitim gördüğü sürece, bu yardım aileye sağlanmaktadır. Çocukların 25 yaşına bastığı tarihe kadar süren bu yardım, yıllık olarak 5 190 avrodan az gelire sahip olan aileler içindir.

BULGARİSTAN

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

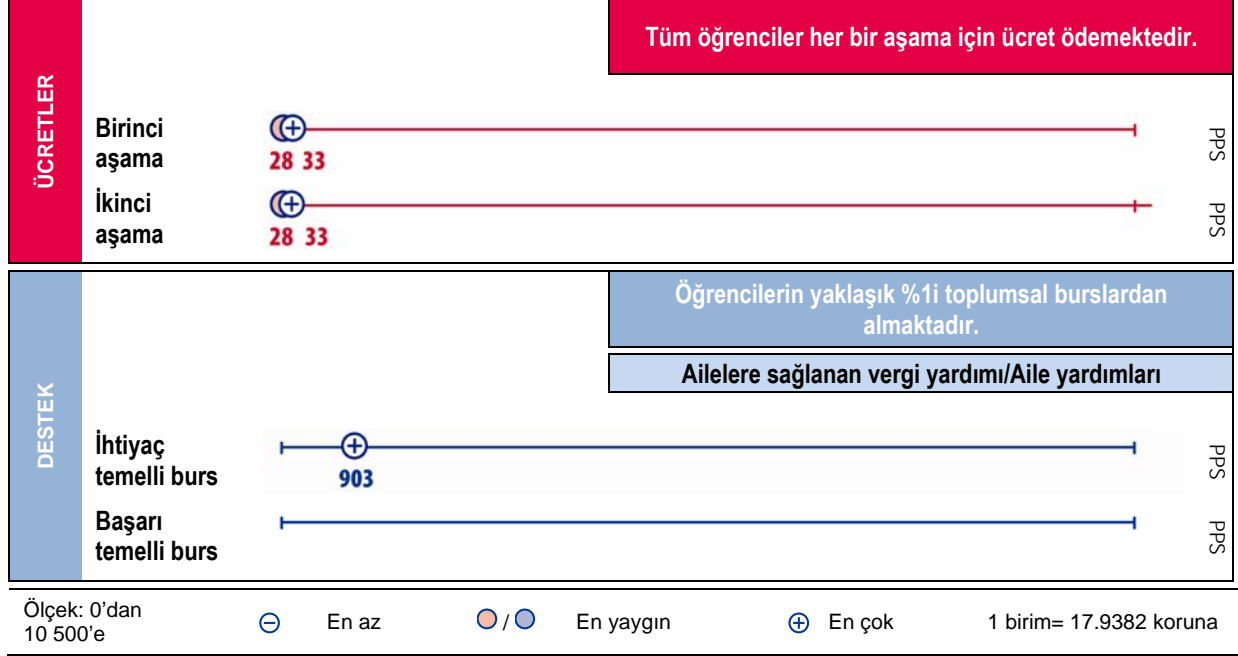
- Devlet üniversiteleri kendi ücretlerini belirlemektedir. En yüksek ücretler ise devlet tarafından belirlenmektedir.
- Öğrenci harçları programın türüne bağlıdır. Ücretler, ortalama olarak, yarı zamanlı çalışmalar için her iki aşamada da 96 ile 1 445 lev arasında değişiklik göstermektedir.
- Bazı öğrenciler harç ücreti ödemekten muaf tutulmaktadır. Öksüz ve yetimler, engelli öğrenciler, savaş mağdurları ve askeri okullardaki son sınıf öğrencileri harç ücreti ödememektedir.

Destek

- Burslar**, tüm öğrencilere verilmektedir. İhtiyaç ve başarıyı dikkate alarak yüksek öğretim kurumlarınca dağıtılmaktadır. Miktarlar 50 ile 120 lev arasında değişmektedir.
- 35 yaşından küçük olan tam zamanlı öğrenciler, devletin verdiği karşılıklı burslara başvurabilmektedir.
- Aile yardımları veya vergi indirimleri türü destek programları bulunmamaktadır.

ÇEK CUMHURİYETİ

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Ücretler, sadece giriş süreciyle ilgilidir ve her aşama için ödenmek durumundadır. Herhangi bir harç ücreti yüksek öğretim öğrencileri tarafından ödenmemektedir.
- Normal eğitim süresini en az bir yıl süreyle aşan öğrenciler harç ödemek durumundadır. Ödenecek en az tutar, 8 823 çek korunasıdır. Yasayla herhangi bir en üst ücretlendirme yapılmamıştır.
- İkinci veya daha fazla diploma derecesi almak isteyen öğrenciler de ücret ödemek durumundadır (en fazla 2 941 Çek korunası).
- Herhangi bir yabancı dil programına kayıtlı olan öğrenciler de harç ücreti ödemek durumundadır ve en çok ne kadar ödeme yapacakları yasayla belirlenmemiştir.

Destek

- **Karşılıksız burslar**, çalışmalarındaki mükemmelliğe, araştırmalara ve diğer etkinliklere göre verilmektedir.
- Burslar, konaklama bursu olarak her çeşit bölgeden gelen öğrencilere verilmektedir (yıllık 6 250 çek korunası).
- Toplumsal burslar ise ekonomik olarak zor durumdaki öğrencilere verilmektedir (yıllık 16 200 çek korunası)
- Devlet tarafından sağlanan herhangi bir burs bulunmamaktadır.
- **Aile yardımları** bulunmaktadır. Bu yardımların sağlanması, ailenin ekonomik durumuna bağlıdır. Bu yardımlar öğrenciler 26 yaşına kadar yapılmaktadır. eğer ailenin geliri normal seviyenin 2.4 katı daha azsa bir çocu k aylık olarak 700 çek korunası almaktadır.
- **Aileye yönelik sağlanan vergi yardımları**, vergi rahatlaması şeklinde sunulmaktadır. Her bir çocuğu dikkate alarak düzenlenmektedir.

DANİMARKA

TEMEL ÖZELLİKLER

ÜCRETLER	Herhangi bir ücret bulunmamaktadır.	
	Birinci aşama	pps
	İkinci aşama	pps
DESTEK	Tüm öğrenciler burs almaktadır.	
	Karşılıklı burslar	
	İhtiyaç Başıarı temelli burs	pps
	İhtiyaç temelli burs	pps
Ölçek: 0'dan 10 500'e		
⊖ En az ○ / ● En yaygın ⊕ En çok 1 birim = 10.5604 kroni		

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

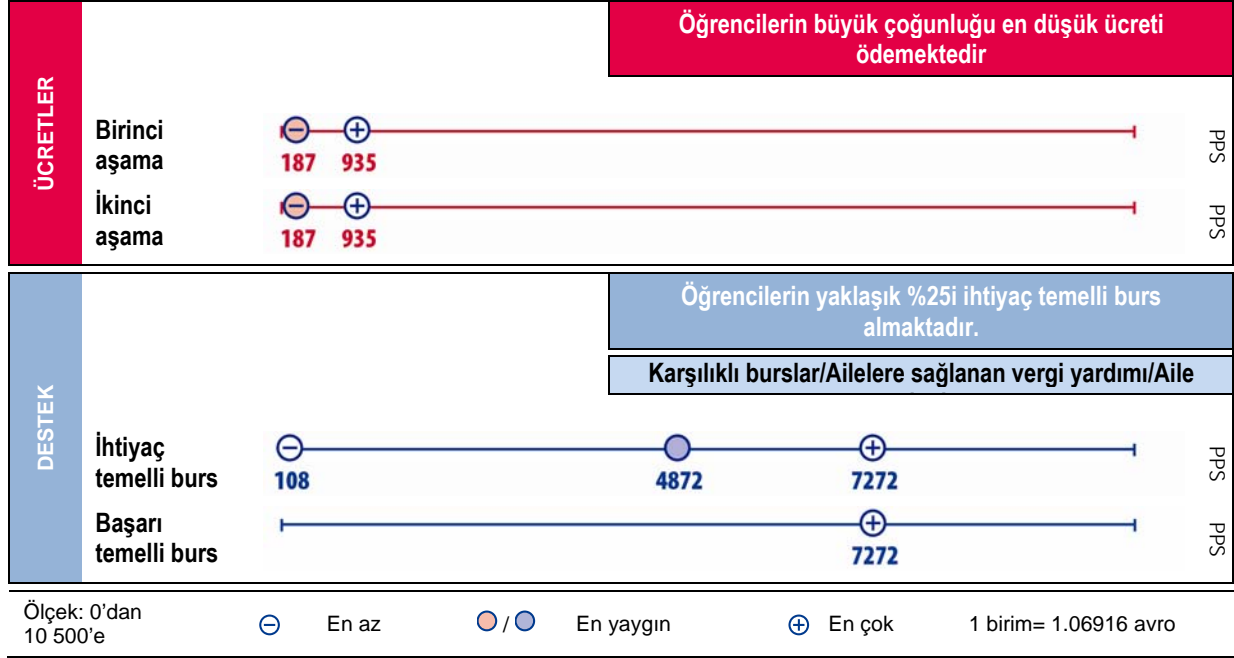
- Ulusal ve AB tam zamanlı öğrenciler için herhangi bir ücret bulunmamaktadır.
- Yarı zamanlı eğitimleri sürdüren tüm öğrenciler yüksek öğretim kurumları tarafından belirlenen ücretleri ödemek durumundadır.
- Uluslar arası öğrenciler, yüksek öğretim kurumları tarafından belirlenen ücretleri ödemek durumundadır.

Destek

- **Devlet tarafından verilen karşılıksız burslar**, tüm öğrenciler içindir. En yüksek miktar, 12 ay süreyle yalnız başına yaşayan öğrencilere aylık olan verilen 5 384 Danimarka kronudur. Bunun dışında diğer burslar da bulunmaktadır. Engelli durumda olan ücretler ve anne-babası boşanmış çocuklara da ek yardımlar yapılmaktadır.
- **Devlet tarafından verilen karşılıklı burslar**, aylık 2 755 Danimarka kronu şeklinde tüm öğrencilere verilmektedir. Bu süre boyunca, yıllık %4 oranında bir faiz işlemektedir. Öğrenciler, mezuniyetinden en fazla bir yıl sonra aldıkları bursu geri ödemek durumundadır. Burs, 15 yıl içinde tamamıyla geri ödenmiş olmalıdır. Öğrencilerin neredeyse yarısı bu burstan yararlanmaktadır.
- Vergi indirimi veya aile yardımları şeklinde destekler bulunmamaktadır.

ALMANYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

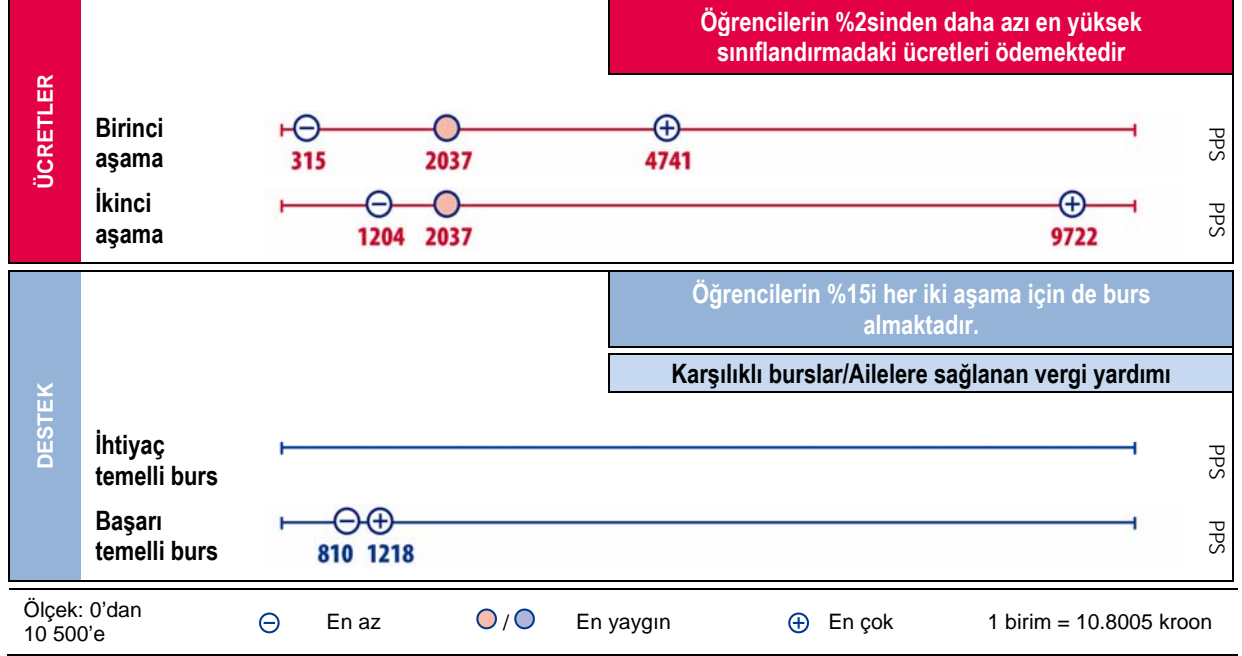
- Lander'in büyük çoğunluğunda, eğitim ücretsizdir. Sadece Baden-Württemberg, Bavaria, Hamburg, Lower-Saxony and Northrhine-Westphalia yerleşimlerindeki öğrenciler, akademik dönem başına en fazla 1 000 avro ödemek durumundadır. Sadece idari harcamalar öğrenciler tarafından karşılanmaktadır.
- Normal eğitim dönemini aşması durumunda, öğrenciler, ücret ödemek durumundadırlar
- Öğrenciler ihtiyaç veya başarı temelli ölçütlere bağlı olarak bazı ücretlerden muaf tutulmaktadır.
- AB dışındaki ülkelerin öğrencilerine farklı ücretler uygulanmaktadır.

Destek

- **Devlet tarafından sağlanan öğrenci destekleri**, verilen destek miktarının yarısını faiz şeklinde ödenmesi suretiyle uygulanmaktadır. Toplam miktar, aylık olarak 10 ile 648 avro arasında değişiklik göstermektedir (2010 yılından itibaren 670 avro). Bursların verilmesi ve miktarı genel olarak, gelir, aile durumu, ev durumu ve engelli durumu göz önüne alınarak oluşturulmaktadır. 10 000 avro değerindeki bir miktar mezuniyet sonrası geri ödenmek durumundadır.
- Bu burslardan yararlanmak için öğrencilerin 35 yaşından küçük olması gerekmektedir.
- **Başarı temelli destek**, tam anlamıyla karşılıksız burs olarak verilmektedir. Verilecek burs miktarı ise, öğrencinin durumu detaylı bir şekilde incelendikten sonra belirlenmektedir.
- Karşılıklı olan verilen burslar hem harç ücretini hem de yaşam giderlerini karşılamaktadır. 7 200 ile 54 600 avro arasında değişiklik gösteren bu burs farklı bölgelerde uygulanmaktadır. Her iki miktar da aylık taksitler şeklinde geri ödenmektedir.
- Aileler iki çocukları olması durumunda aylık 184, üç çocukta 190, dört veya daha fazlasında ise 215 avro destek almaktadırlar. Vergi indirimi ise, öğrenciler 25 yaşına gelene kadar uygulanmaktadır.

ESTONYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

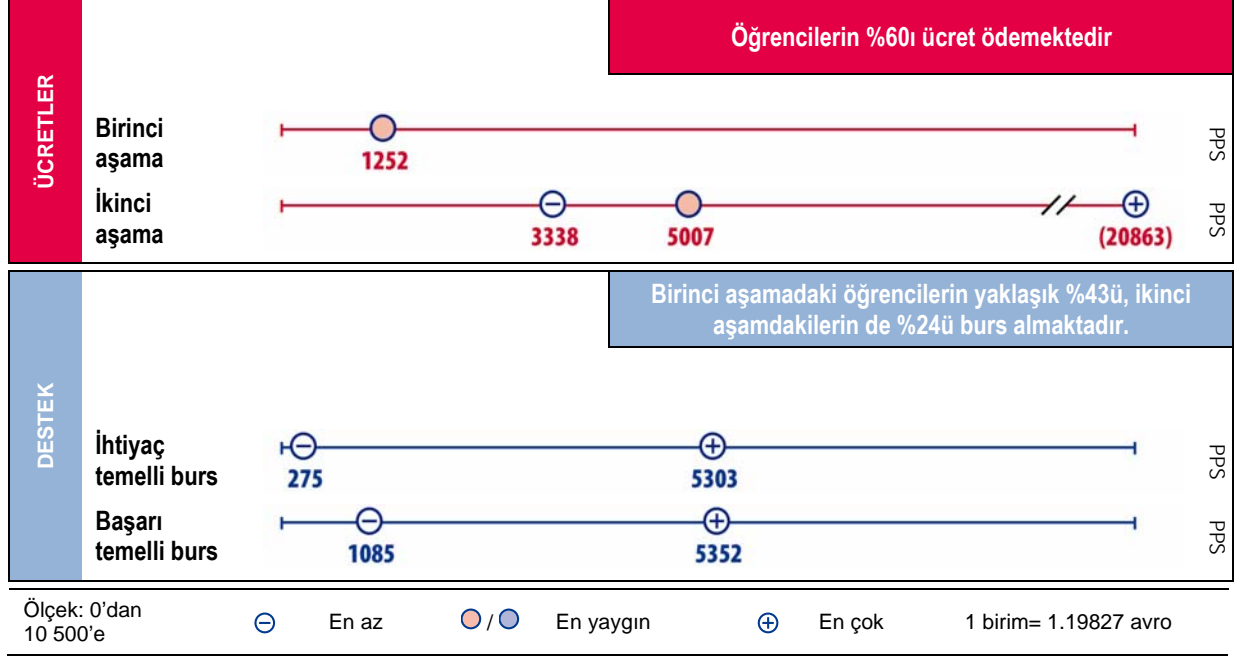
- Devlet tarafından okutulan öğrenciler herhangi bir ücret ödememektedir. Bu durum genellikle, öğrencilerin göstermiş olduğu akademik başarıdan kaynaklanmaktadır.
- Devletle herhangi bir bağlantısı olmayan öğrenciler ise, harç ücreti ödemek durumundadır. Ödenecek miktar, ilgili alana ve arz edilen öğrenci sayısına göre değişmektedir. Yüksek öğretim kurumları kendi ücretlerini belirlemektedir. İki akademik yıl arasında harç ücreti %10'dan daha fazla artamaz.

Destek

- Karşılıksız burslar**, hem birinci hem de ikinci aşamada tam zamanlı öğrencilerin yaklaşık %15'ine verilmektedir. Ortalama burs miktarı aylık olarak 875-avro iken, ek yardımlar en fazla 440-avro olmaktadır. Bu burslar, başarı ölçütleri dikkate alınarak verilmektedir.
- Tam zamanlı öğrenciler devlet tarafından verilen karşılıklı burslara başvurabilmektedir.
- Ailelere sağlanan vergi indirimleri**, hem öğrencilerinin statüsüne hem de öğrencilerin diğer statülerine bağlıdır (yaş, evlilik vs). Herhangi bir aile yardımı bulunmamaktadır.

İRLANDA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- İlk aşamadaki öğrenciler için, tam zamanlı AB öğrencileri, harç ücreti ödemekten muaf tutulmaktadır. Ancak, yıllık olarak 1 500 avro değerinde bir ücret ödemek durumundadırlar.
- İkinci aşamadakiler içinse, öğrencilerin çoğu harç ücreti ödemektedir.
- Yarı zamanlı öğrencilerin ödedikleri ise, tam zamanlı öğrencilerin ödediklerinin herdeyse yarısıdır.
- Uluslar arası öğrenci harçları ise, sabit değildir ve yüksek öğretim kurumlarınınca belirlenmektedir.

Destek

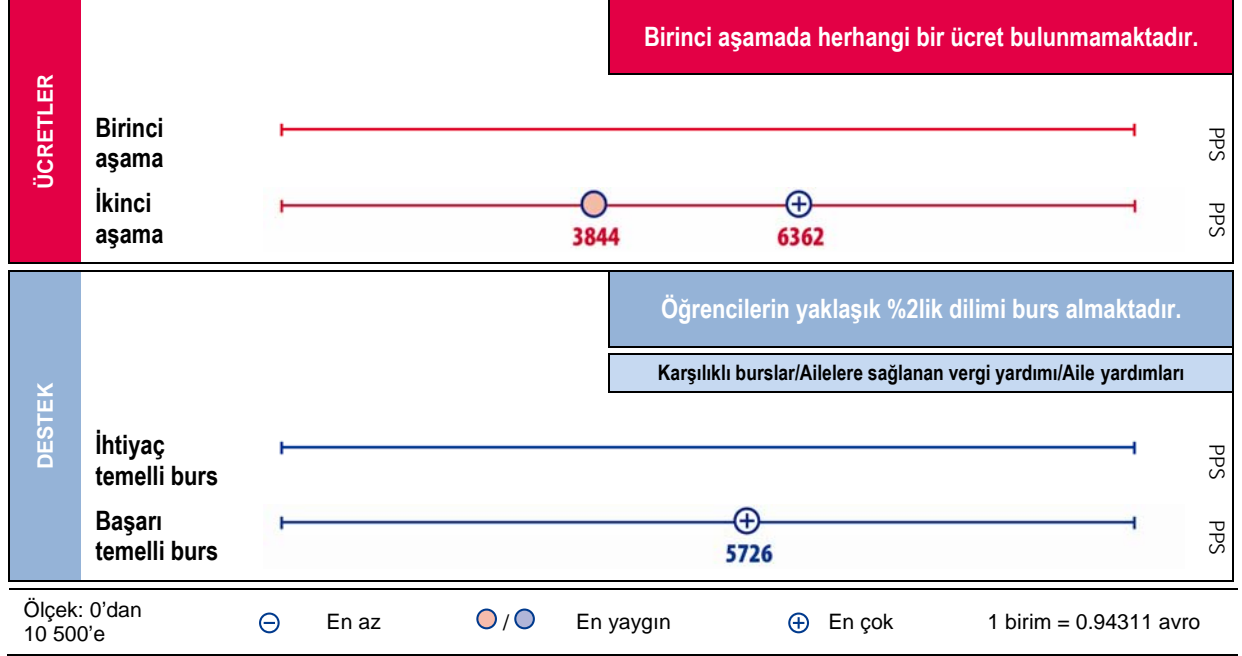
- **İhtiyaç temelli karşılıksız burslar**, Eğitim Bakanlığı tarafından verilmektedir. Burs miktarları, yıllık olarak 330 ile 6 355 avro arasında değişiklik göstermektedir. Burs alan öğrenciler 1 500 avro ücreti ödemek durumundadır.
- Aynı bölüm, **beş çeşit başarı temelli burs** sağlamaktadır. Burs miktarları akademik dönem başına 1 300 ile 6 413 avro arasında değişmektedir. Bu bursların bazıları, ihtiyaç temelli ölçüt başlığı altında ele alınmaktadır.
- Öğrencilerin, barınma, yiyecek, ulus ve önceki akademik başarıları gibi belirli ihtiyaçlarını karşılanması gerekmektedir. Bu öğrenciler, tam zamanlı olmak durumundadır.
- **Vergi indirimi**, yüksek öğretim kurumlarına ödenen miktarlar üzerinden yapılmaktadır.
- Herhangi bir karşılıksız burs veya aile yardımı 22 yaş üstünde bulunan ve tam zamanlı olarak öğrenimine devam eden öğrencilere destek sağlamaktadır.

Planlanan reformlar

2011/12 akademik yılından itibaren, öğrenciden istenen ücret yıllık olarak 2 000 avro artırılabacaktır ve "öğrenci katkısı" diye isimlendirilecektir. Bu miktar, öğrencilerin kayıt, sınav ve öğrenci hizmetlerinin yanında, harç ücretine bir çeşit katkı olarak da değerlendirilecektir. Bu konudaki temel bir taslak, 2011/12 akademik yılında tanıtılacak ve 2012den itibaren tüm burs başvuruları tek bir merkezden yönetilecektir.

YUNANİSTAN

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

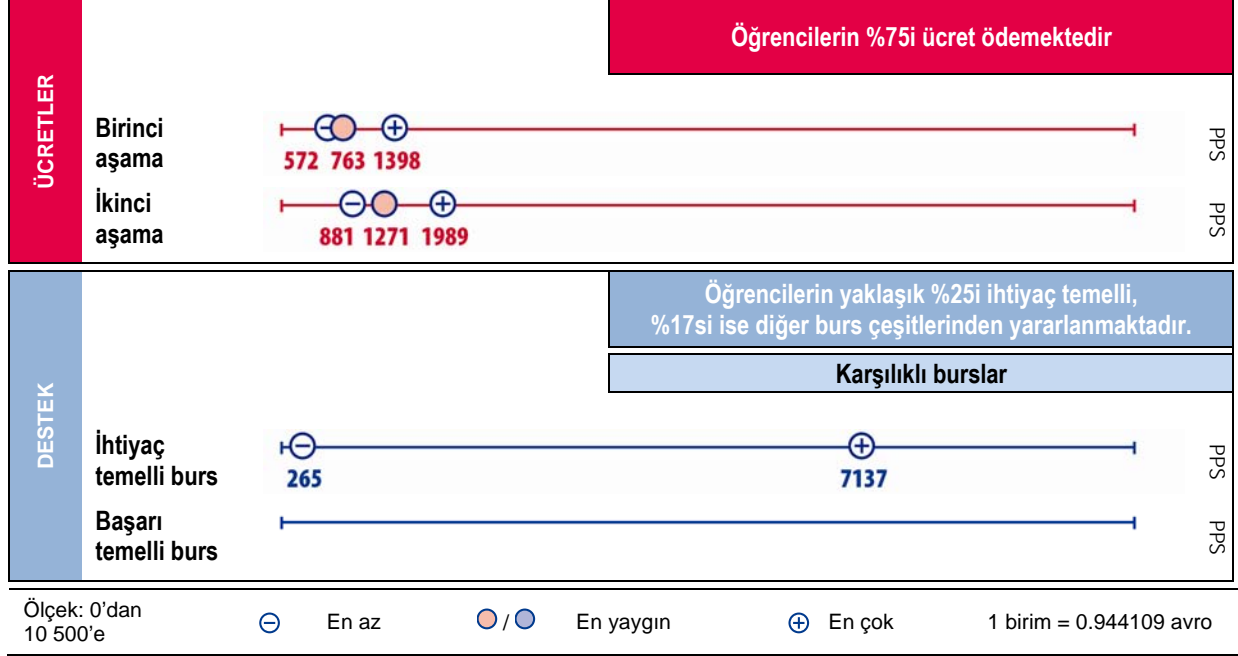
- İlk aşamadaki tam zamanlı öğrenciler için harç ücreti bulunmamaktadır. Sadece Helenik Açık Üniversitesinin öğrencileri, 700 ile 2100 avro arasında değişen miktarlarda harç ücreti ödemek durumundadır.
- İkinci aşamadaki öğrenciler ise ücret ödemek durumundadır. Miktarlar, yüksek öğretim kurumlarının yüksek lisans derecelerinde belirtilmektedir.
- Bazı sınıflandırmalara tabi olan öğrenciler harç ücreti ödemekten muaf tutulmaktadır. Bunlar arasında Devlet Burs Derneğinin bursundan yararlananlar sayılabilmektedir.

Destek

- Burslar**, Ulusal Burs Derneği, Eğitim Bakanlığı ve Dış İlişkiler Bakanlığı vasıtalarıyla verilmektedir.
- Ulusal Burs Derneği, ulusal sınavda başarılı olan öğrencilere aylık 450 avro değerinde bir destek sağlamaktadır.
- İkinci aşamadaki öğrenciler, sadece devlet tarafından sağlanan burslara başvurabilmektedir.
- Öğrencilerin aileleri, vergi indiriminden yararlanmaktadır. Ayrıca, her çocuk için 1 000 avro değerinde aile yardımında da yararlanmaktadır. Ancak, en önemli iki koşul çocukların 25 yaşının altında olması ve evde yaşamamasıdır.

İSPANYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

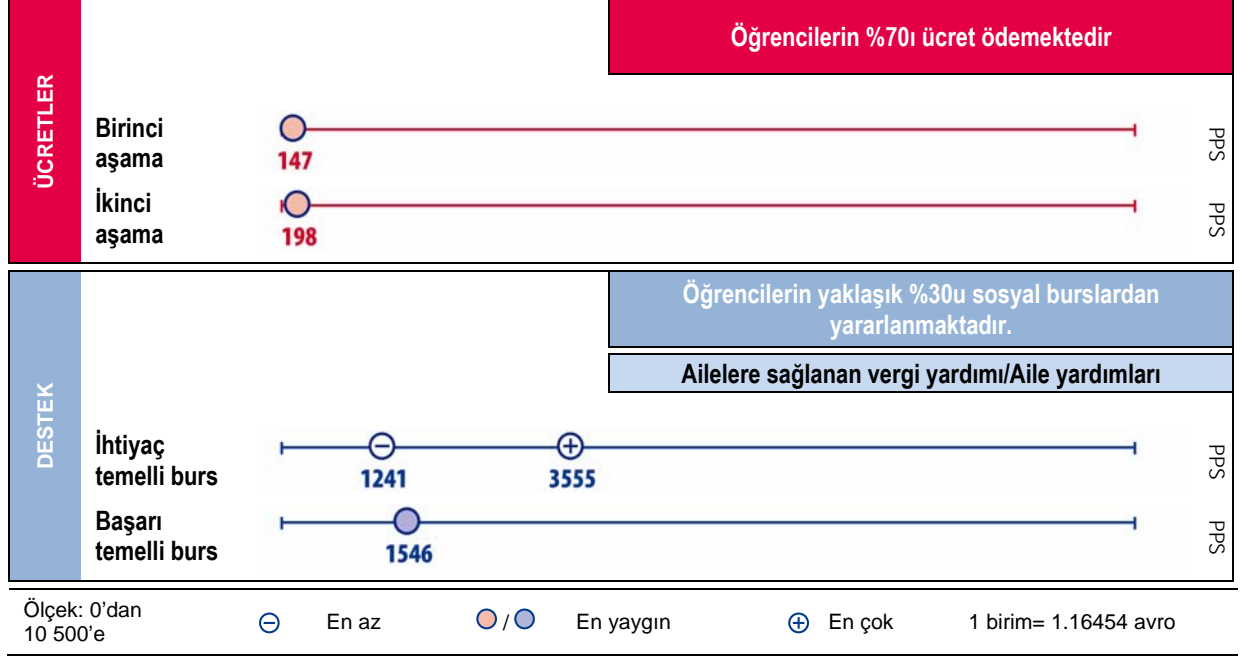
- Ücret miktarı alınan AKTS kredisi sayısına göre belirlenmektedir. Ayrıca, değişik alanlara göre farklılık gösteren fiyatlar birinci aşama için 540 ile 1 320, ikinci aşama için ise 832 ile 1 878 avro arasında değişiklik göstermektedir.
- Bazı yeni yüksek lisans programları, programın maliyetine ek olarak %30 ek ücret de talep edebilmektedir. Bu ücret, en çok 6 000 avroya çıkmaktadır.
- Başarı ve ihtiyaç dikkate alınarak bazı öğrenciler harç ücreti ödemekten muaf tutulabilmektedir. Aile geliri, en önemli ölçüt olarak öne çıkarken, akademik başarı en az dikkate alınan unsurdur. Çok az durumda ise, gösterilen muhteşem bir performans harç ücretinden muaf olmanın yegane koşuludur.

Destek

- **Öğrenci bursları**, hem ulusal hem de bölgesel bazda verilmektedir. Bir öğrencinin İspanyol kökene sahip olup olmadığı, harç ücreti ödeyip ödemediği ve ekonomik durumuna bağlı olarak verilen bu bursların miktarı yıllık olarak 1 592 ile 6 738 avro arasında değişiklik göstermektedir.
- Bursların sağlanmasındaki temel ölçütler öğrencilerin geliri ve aile durumudur.
- **Karşılıklı burslar ise** sadece ikinci aşamadaki öğrenciler için geçerlidir. En yüksek burs miktarı 12 000 (6 000 avro İspanya'daki yüksek lisans programları için) 21 aylık için ise her ay 800 avro şeklindedir. Gei ödeme mezuniyetten üç yıl sonra başlamaktadır.
- **Vergi indirimi veya aile yardımı** bulunmamaktadır.

FRANSA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

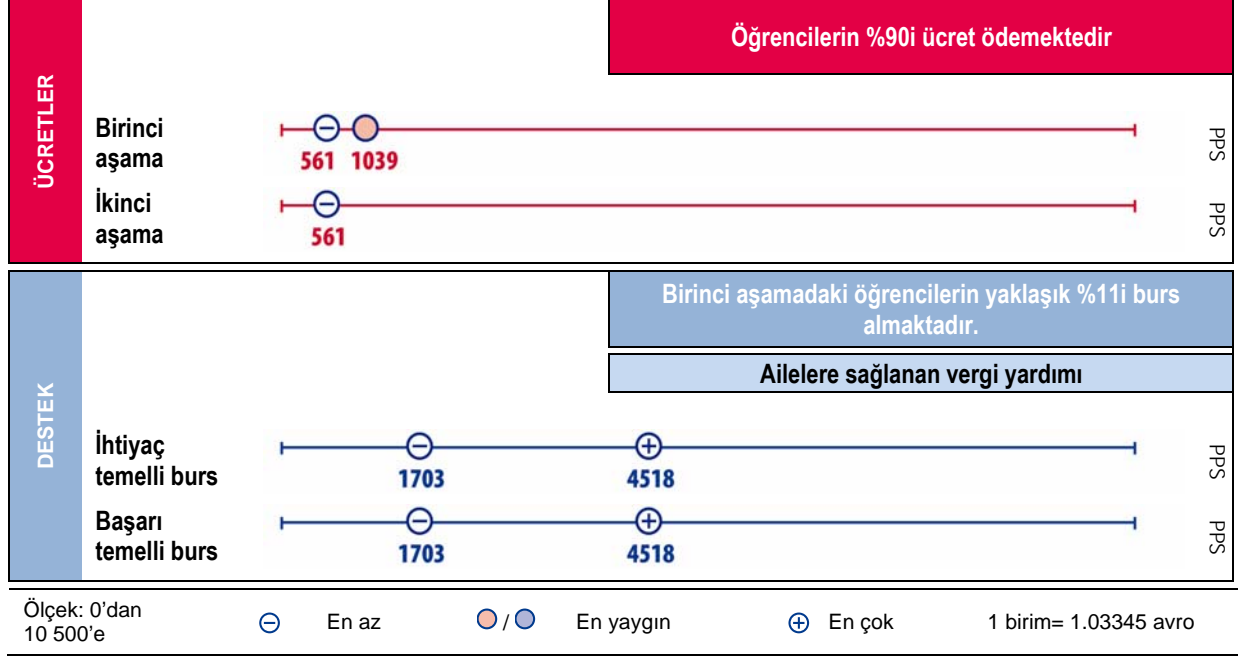
- Birinci aşama için ücretler 171 avro iken, ikinci aşamada 231 avro civarındadır. Mühendislik okulları ve büyük okullardaki ücretler değişiklik göstermekle birlikte en yaygın olan ücret yıllık 538 avrodur.
- Burstan faydalanan öğrenciler (öğrenci nüfusunun yaklaşık %30'u) harç ücretlerinden muaf tutulmaktadır.

Destek

- **Burslar**, 28 yaşından küçük olan öğrencilerin maddi ihtiyaçlarını dikkate almak suretiyle verilmektedir.
- Burs miktarı, maddi ihtiyaçların değerlendirilmesine bağlı olarak verilirken, 1 445 ile 4 140 avro arasında değişiklik göstermektedir.
- **Karşılıklı burslar ise**, en fazla 15 000 avro olarak verilmektedir. Üniversite öğrencilerinin %0.1'inden daha azı bu çeşit burslardan yararlanmaktadır.
- Aileler, **vergi indiriminden** yararlanmaktadır. Öğrenciler 25 yaşından büyük ise ve maddi olarak aileye bağlı ise verilen burs ailenin harcamaları dikkate alınarak ortalama bir ücretlendirme yoluyla hesaplanmaktadır.
- **Aile yardımları**, 20 yaşın altında iki veya daha fazla çocuğa bakmakla yükümlü ailelere verilmektedir. Aylık olarak verilen en yüksek miktar 125 avro iken bu fiyat her bir çocuğun aileye katılmasıyla artış göstermektedir.

İTALYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Birinci aşamadaki tam zamanlı öğrenciler ortalama yıllık olarak 1 074 avro ödemektedir. İkinci aşamadaki öğrencilerin ortalama ücretleri belli değildir. Miktarlar, öğrencilerin ekonomik koşullarına ve başarılarına göre değişiklik göstermektedir.
- Yarı zamanlı ve uzaktan eğitim öğrencileri daha az ücret ödemektedir. Engelli öğrenciler içinse bir indirim bulunmaktadır.

Destek

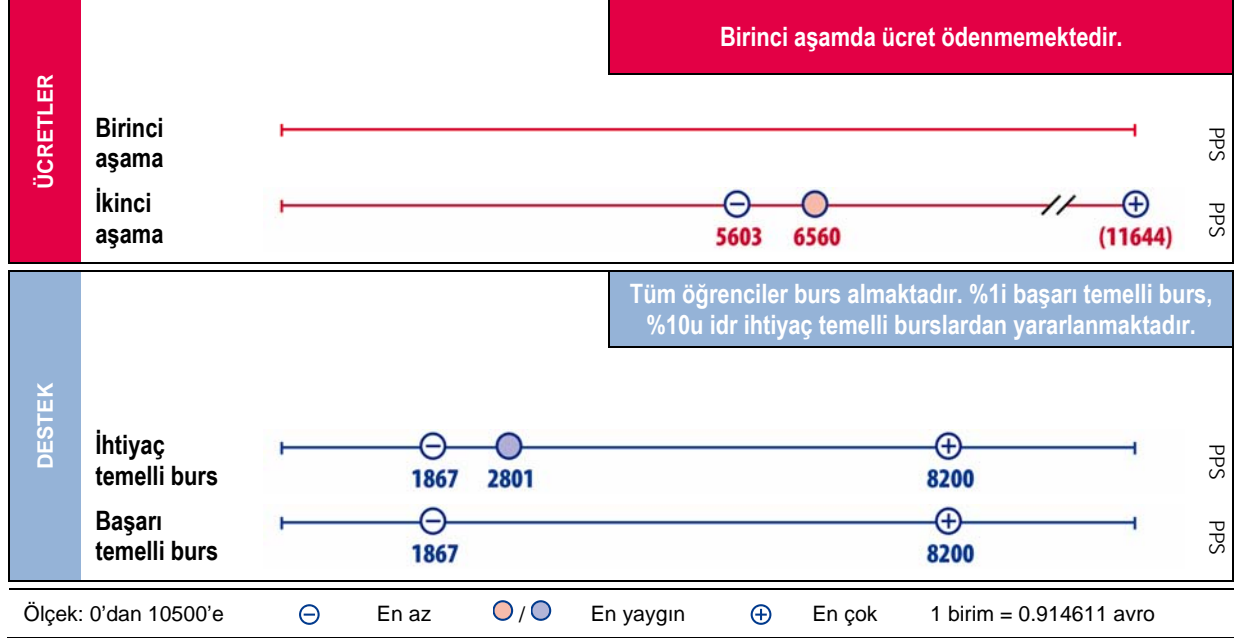
- Devlet tarafından sağlanan burslar**, ekonomik ihtiyaç veya akademik başarıya göre verilmektedir. Verilecek miktar, öğrencinin ailesiyle yaşayıp yaşamaması gibi noktalar göz önüne alınarak yılda 1 760 ile 4 669 avro arasında değişmektedir.
- Aileler, **vergi indirimden**, eğitim masrafları dikkate alınarak yararlanmaktadır.
- Karşılıksız burs veya aile yardımı bulunmamaktadır.

Planlanan reformlar

- 2011 yılında devlet bütçesinde yapılacak kesinti 2010 yılındakini göz önüne alınarak tahmin edilmektedir.

KIBRIS

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

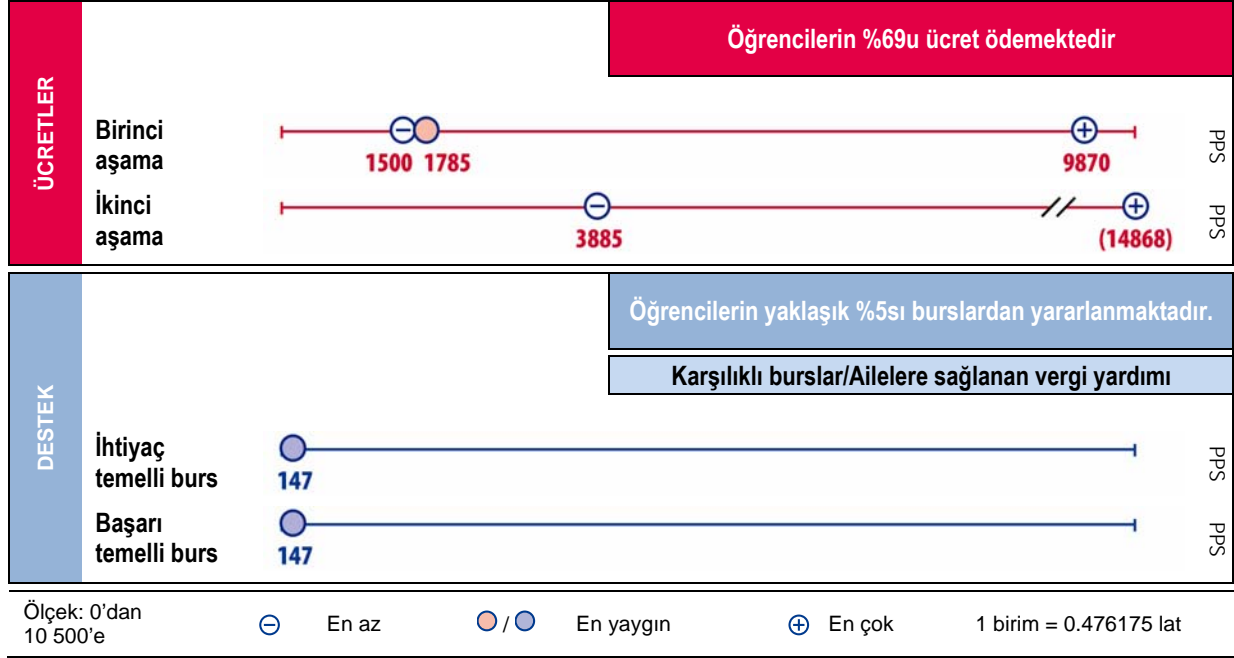
- Yüksek öğretim kurumları, Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından belirlenen sınırlar içinde kendi okul ücretlerini belirlemektedir.
- Birinci aşamadaki Kıbrıslı ve AB öğrencileri devlet üniversitelelerinde okumaları durumunda herhangi bir ücret ödememektedir.

Destek

- Tüm Kıbrıslı öğrenciler, Maliye Bakanlığınca ödenen **yıllık bir burstan** (1 700 avro) yararlanmaktadır. Harç ücreti ödeyen öğrenciler için ek 850 avro burs bulunmaktadır. Ayrıca, geniş bir aileye mensup olan öğrencilere de 850 avro ek burs sağlanmaktadır.
- Öğrencilerin yaklaşık %1'i burslardan yararlanmaktadır. Bursların verilmesindeki ana ölçüt, akademik başarı ve sosyoekonomik durumdur. Öğrenciler, lisans eğitimleri için 3 400 avroya kadar burs alabilmektedir. Yüksek lisans için burs miktarı ise ikinci aşamadaki öğrenciler için 5 000 avroya kadar çıkabilmektedir.
- Kıbrıslı öğrencilerin %10'u, yaşam, kitap, kira ve bilgisayar masrafları için burs almaktadır.
- Karşılıklı burslar sadece Türk tarafında mal sahipleri için verilmektedir.
- Herhangi bir vergi indirimi veya aile yardımı bulunmamaktadır.

LETONYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

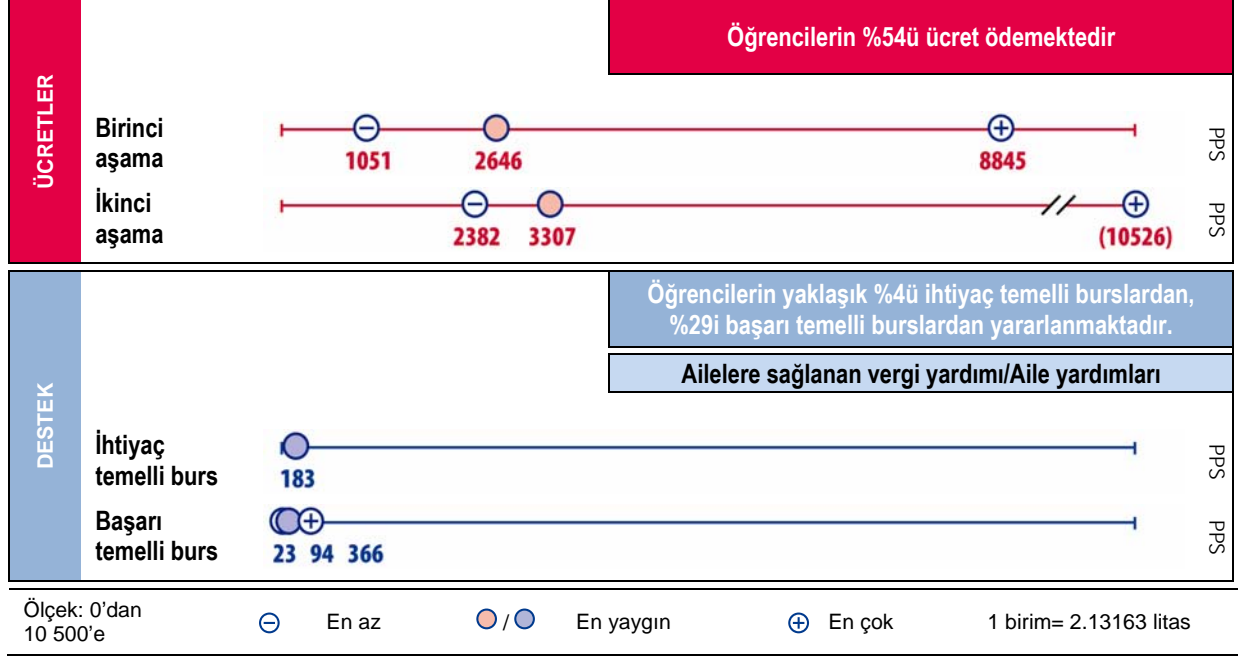
- Devlet okullarında okuyan öğrenciler harç ücreti ödememektedir.
- Akşam kurslarına da devam edenler olmak üzere öğrencilerin çoğu harç ücreti ödemektedir.
- Harç ücretleri alan ve ders yüküne göre değişiklik göstermektedir. Her yüksek öğretim kurumu kendi fiyatını kendi belirlemektedir. Harç ücretleri ortalama olarak birinci aşama için 500 ile 850 lats, ikinci aşama içinse 1 850 ile 7 080 lats arasında değişiklik göstermektedir.

Destek

- **Devlet tarafından sağlanan burslar**, akademik başarı dikkate alınarak verilmektedir. Fen bilimleri, bilgisayar teknolojileri ve mühendislik alanlarındaki öğrencilerin önceliği bulunmaktadır.
- Diğer **devlet bursları**, akademik başarıya dayanmaktadır. Son zamanlarda, ihtiyaç temelli ölçütler de dikkate alınmaktadır. Engelli veya öksüz öğrenciler, geniş bir aileye sahip olan ve ekonomik anlamda ihtiyaç sahibi olan öğrenciler burs verilme aşamasında tercih edilmektedir. Birinci ve ikinci aşama için en düşük burs miktarı 70 latsdır.
- İki çeşit **karşılıklı burs** bulunmaktadır. İlki dersler ile ilgili harcamaları karşılarken, ikincisi yaşam giderleriyle ilgilidir. Burslar, mezuniyetin ardından 12 ay içinde geri ödenmelidir.
- **Ailelere yönelik vergi** indirimi, yıllık 150 lats şeklinde olup, sağlık bakımı ve eğitim masraflarını karşılamaktadır. .
- Herhangi bir **aile yardımı** bulunmamaktadır.

LİTVANYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Devlet okullarında okuyan öğrenciler ücret ödememektedir.
- Yaklaşık olarak öğrencilerin yarısı, okudukları alan ve (tam veya yarı zamanlı) zaman türüne göre ücret ödemektedir.
- İlk aşamada, öğrencilerin ödediği ücretler 2 241 ile 18 854 litas arasında değişiklik göstermektedir.
- İkinci aşamada ise ücretler, 5 077 ile 22 438 litas arasında değişmektedir.
- Yüksek eğitim kurumları, AB üyesi olmayan ülkelerin vatandaşları için yüksek harç ücretleri belirlemektedir.

Destek

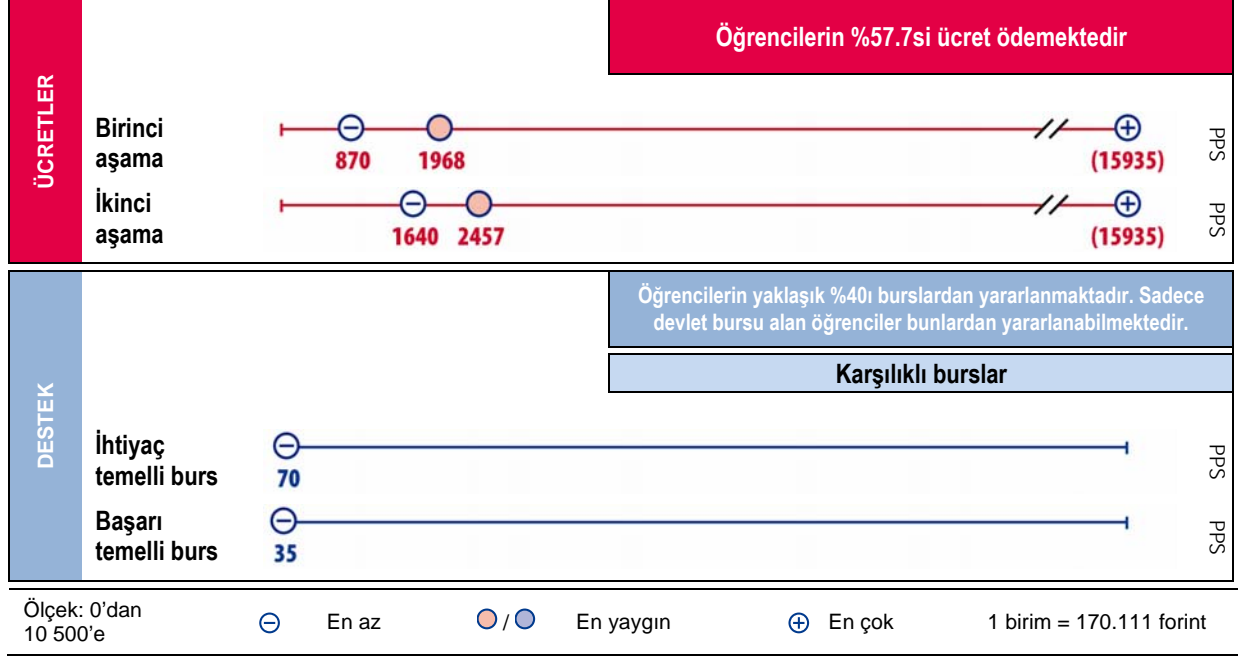
- İki tane **temel burs türü** bulunmaktadır: Akademik başarı ve toplumsal burs.
- **Akademik başarı dikkate alınarak verilen burs miktarı**, yüksek öğretim kurumları tarafından belirlenmektedir. Aylık olarak 50 ile 780 litas arasında değişen burs miktarları en yaygın olarak 200 litastır. 2009/10 yılında, öğrencilerin % 29.1'i bu burslardan yararlanmıştır.
- **Toplumsal burslar** ise, düşük sosyo-ekonomik altyapıya sahip, engelli ve öksüz öğrencilere verilmektedir. Devlet tarafından belirlenen burs miktarları, aylık 390 litas şeklinde ödenmektedir. 2009/10 yılında, öğrencilerin %4.1'i bu tür burslardan yararlanmıştır.
- 2009 yılından itibaren, öğrenciler her akademik yılda verilen **devlet destekli karşılıksız burslardan** yararlanmaktadır. Yıllık olarak 6 500 litastan daha yüksek olamayan burslar, öğrencilerin yaklaşık olarak % 5.6'sı tarafından geri ödenmektedir.
- **Vergi yardımları**, öğrencilerin 26 yaşından küçük olması durumlarda ailelere yapılmaktadır.
- Herhangi bir **aile yardımı** bulunmaktadır.

Planlanan reformlar

- 1 Ağustos 2011 tarihinden itibaren, devlet, 2000 yılından itibaren devlet burslarından yararlanan öğrencileri için faiz ödeyecektir.

MACARİSTAN

TEMEL NOKTALAR

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

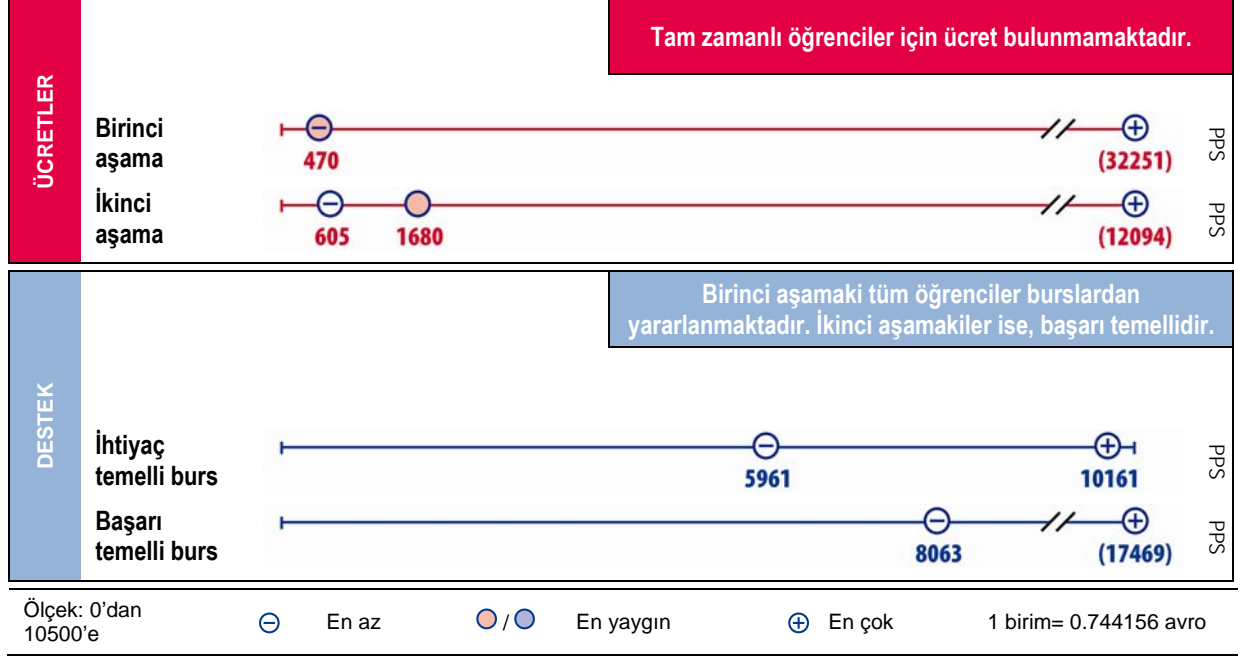
- Ücretler, devletten yardım alan ve eğitim süresini aşan bireylere uygulanmaktadır. Devlet yardımı almayan üstün başarı gösteren en fazla %10luk dilime giren öğrenciler devlet bursundan yararlanmak için başvuruda bulunabilmektedir.
- Harç ücretleri, komisyon tarafından belirlenmektedir ve öğrenci başına toplam eğitim masrafının en az %50'sine ulaşmak durumundadır. Harç miktarları en çok 2 710 800 olurken en az 279 000 olarak belirlenmektedir.

Destek

- Sadece **devlet bursundan** yararlanan öğrenciler burslardan yararlanmaktadır.
- **Devlet tarafından sağlanan karşılıklı bursların** miktarı aylık en fazla 40 000 forinttir. Öksüz ve aileleri çalışmayanlar da aylık 10 000 forint yardım almaktadır.
- Herhangi bir vergi indirimi veya aile yardımı bulunmamaktadır.

MALTA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

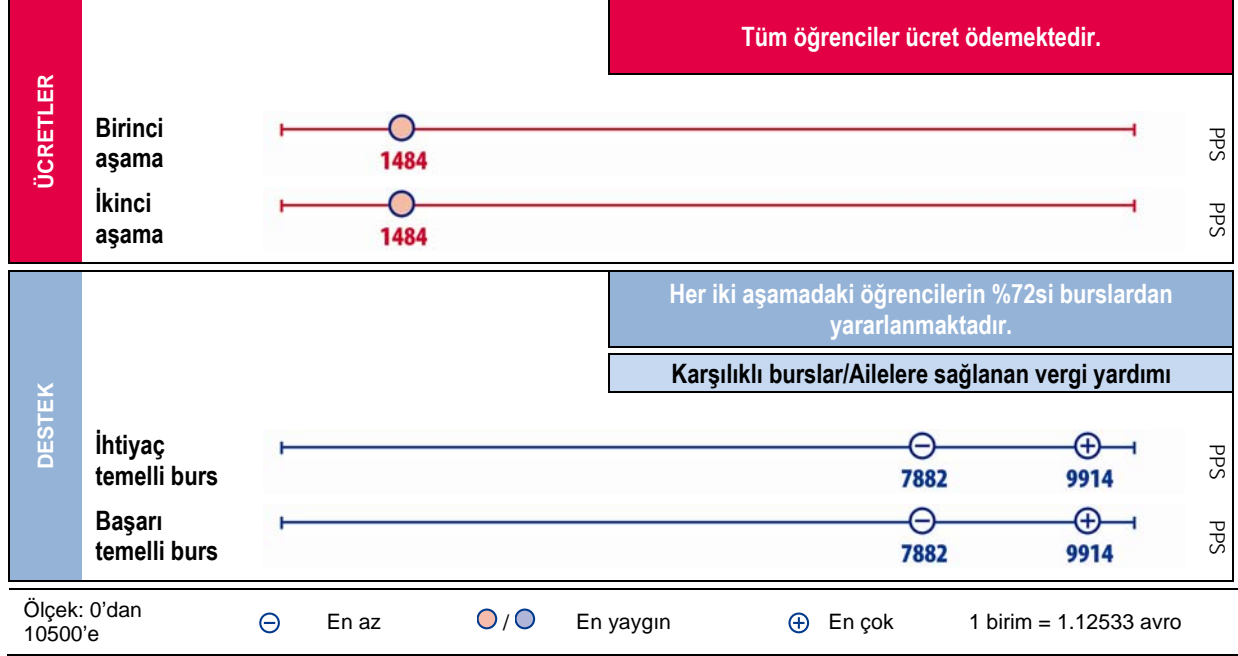
- Tam zamanlı öğrenciler ücret ödememektedir. Sadece akşam derslerine, uzaktan eğitim veya diğer üniversitelerle ortaklaşa verilen derslere devam eden öğrenciler ücret ödemek durumundadır.
- Harç ücretleri ilgili alana göre değişiklik göstermektedir. Ortalama 350 ile 450 avro arasında değişen ücretler, lisans öğrencileri tarafından ödenmektedir. 9 000 ile 24 000 avro arasında değişen en fazla harç ücretini ise, tam zamanlı tıp öğrencileri ödemektedir.

Destek

- Devlet tarafından sağlanan karşılıksız burslar**, tüm öğrencilere verilmektedir. Öğrenciler, ilk yıl için ekim ayından Haziran ayına kadar haftalık 86 avro almaktadır. Eğer fen veya iletişim teknolojileri üzerine çalışma yaparlarsa bu miktar haftada 146 avroya çıkmıştır.
- Burslar, genellikle akademik başarıyı dikkate alınarak verilmektedir.
- Herhangi bir **karşılıksız burs, ailelere vergi indrimi ve aile yardımları** bulunmamaktadır.

HOLLANDA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Harç ücreti merkezi olarak belirlenmektedir (şu anda yıllık olarak 1 670 avro) ve bu miktar öğrenciler tarafından geri ödenmek durumundadır.
- Aynı seviyedeki ikinci bir lisans programına kayıtlı öğrenciler, farklı ücretler ödemek durumundadır. Farklı ücretler, yüksek öğretim kurumlarınca belirlenmektedir.

Destek

- Öğrenci bursları devlet tarafından verilmektedir. Tüm tam zamanlı öğrencilerin burs alma hakkı bulunmaktadır. Ortalama olarak 95.61 ile 266.23 avro arasında değişen burslar, standart bir lisans programına kayıtlı öğrenciler için geçerlidir. Öğrencilerinin ailelerinin geliri, öğrencilerin aileleriyle beraber yaşayıp yaşamadığı gibi çeşitli noktaları dikkat ederek, 219.16 ile 239.08 avro arasında değişen burslar öğrencilere yıllık olarak verilmektedir.
- Öğrenciler, yaşam giderlerini (aylık 289.38 avro) ve harç ücretlerini (aylık 135 avro) karşılamak için **karşılıklı burs** almaktadır. Faiz oranı hükümet tarafından ödenen faiz oranına eşittir.
- Maddi yardım almayan öğrencilerin aileleri, çocukların hayatlarını devam ettirebilmeleri için **vergi indiriminde** yararlanmaktadır.
- Herhangi bir **aile yardımı** bulunmamaktadır.

AVUSTURYA

TEMEL ÖZELLİKLER

ÜCRETLER		B öğrencileri için ücret bulunmamaktadır.	
ÜCRETLER	Birinci aşama	-----	
	İkinci aşama	-----	
DESTEK	Öğrencilerin %18i ihtiyaç temelli burslardan yararlanmaktadır.		
	Ailelere sağlanan vergi yardımı/Aile yardımları		
DESTEK	İhtiyaç temelli burs	⊖ 54	⊕ 7983
	Başarı temelli burs	⊖ 54	⊕ 7983

Ölçek: 0'dan 10 500'e ⊖ En az ⊙ / ⊕ En yaygın ⊕ En çok 1 birim= 1.12125 avro

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

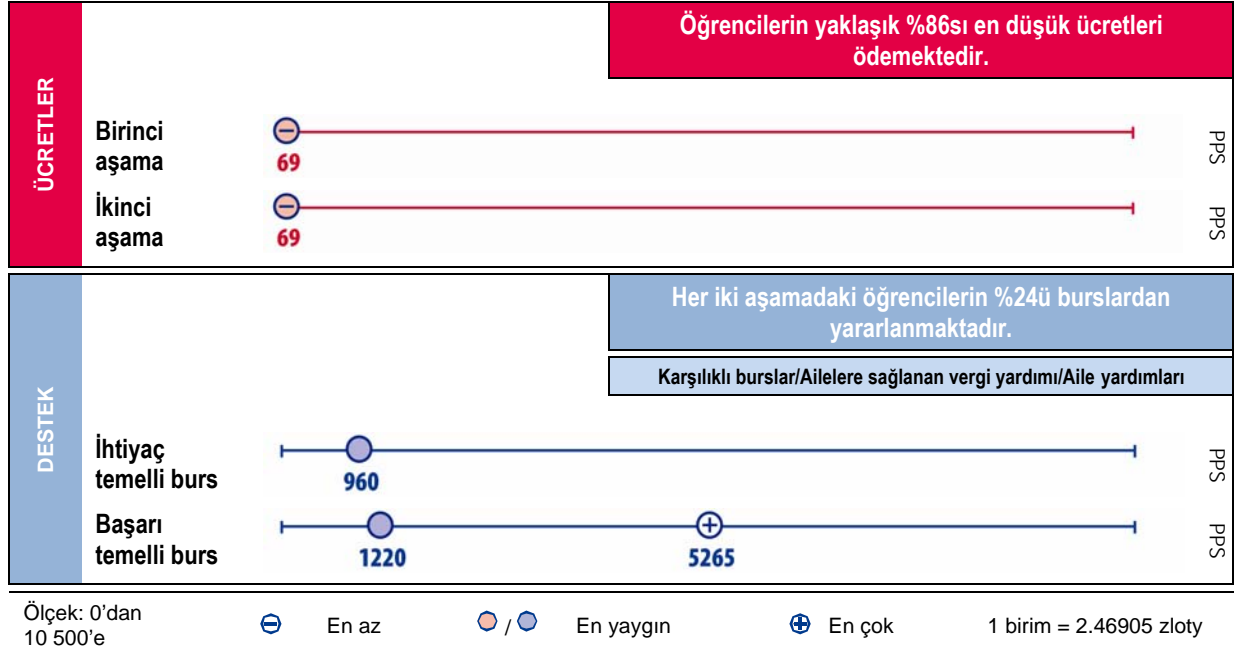
- AB öğrencileri ve aynı haklara sahip olanlar harç ücreti ödemek zorunda değildir. Sadece normal eğitim dönemini aşmaları durumunda, dönem başı 363.36 avro ödemek zorundadırlar.
- Öğrenciler, yarı zamanlı çalışması, bir hastalıktan muzdarip olması ve yedi yaşına kadar olan bir çocuğun bakımından sorumlu olması ve yurtdışında okuması durumunda bu ücretten muaf tutulmaktadır.
- Diğer tüm öğrenciler harç ücreti ödemek durumundadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki öğrenciler, üniversitenin kararına göre bu ücretleri ödemekten muaf tutulmaktadır. Eğer öğrenciler, harç ücreti ödemek durumundaysa, bu dönem başına 363.36 avro civarındadır.

Destek

- Devlet tarafından verilen burslar, genel olarak iki temel bölüme ayrılmaktadır. Nakit para olarak burstan yararlananlar ve aileleri vasıtasıyla nakit para şeklinde olmayan çeşitli yardımlar.
- Doğrudan sağlanan nakit yardım yıllık olarak 8 952 avro aylık olarak ödenmektedir. Verilecek yardım, ailenin kaç kişiden oluştuğuna, ebeveynlerin maddi durumlarına göre belirlenmektedir.
- Burslar, akademik başarının ilk iki yılda düşük olması dışında geri ödenmektedir.
- Öğrencilerin aileleri, aile yardımı (152.70 avro) ve **vergi indirim**i (çocuk başına 58.40 avro) şeklinde yardımlardan yararlanmaktadır.
- Herrhangi bir karşılıklı burs bulunmamaktadır.

POLONYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücret

- Öğrenciler, yüksek öğretim bakanlığı tarafından belirlenen idari ücretleri ödemek durumundadır.
- Harç ücreti, genellikle yarı zamanlı öğrencilere tarafından ödenmektedir. Ancak, düşük ekonomik durumu, sağlık problemleri gibi çeşitli noktalar ışığında birtakım indirimlerden yararlanmak mümkündür.
- Tam zamanlı öğrenciler ise, sadece sene tekrarı yapmaları durumunda harç ücreti ödemek durumundadır.

Destek

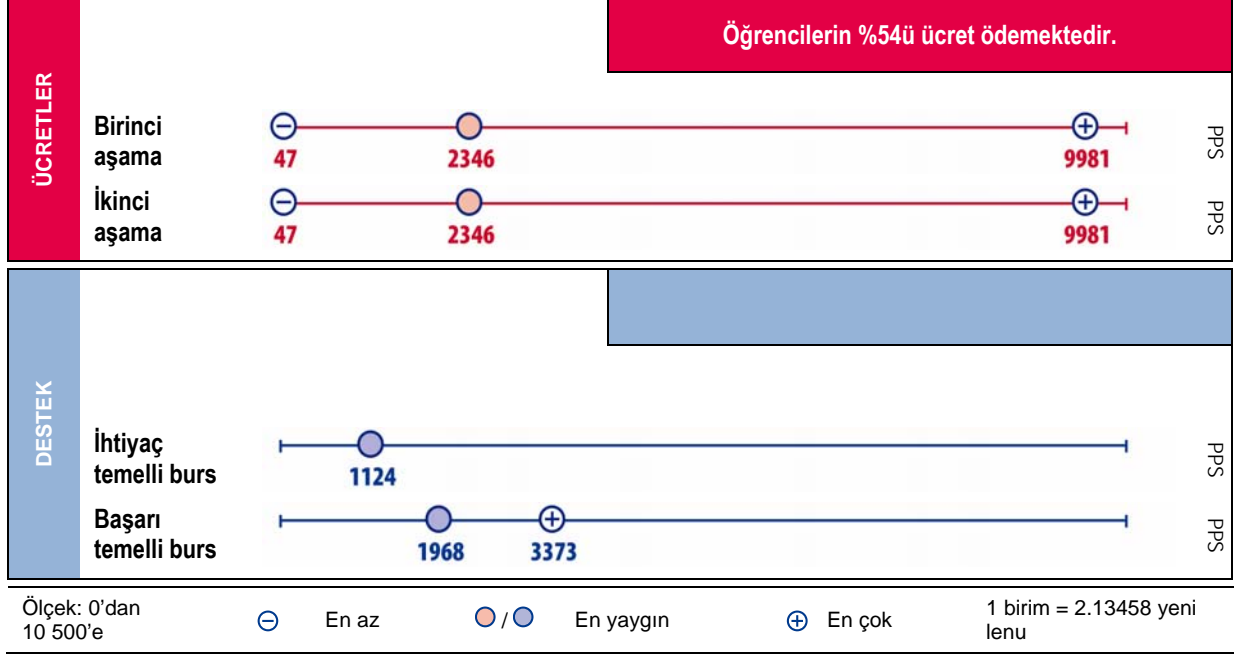
- **İhtiyaç temelli burslar**, sadece ailelerin ekonomik durumlarının düşük olması durumunda verilirken, başarı temelli burslar ise akademik veya sporda başarıları dikkate alınarak dağıtılmaktadır.
- **Karşılıklı burslar ise**, yıllık olarak verilmektedir. Buradaki temel ölçüt ailelerin gelirlerinin düşük olmasıdır.
- **Vergi indirimleri**, 2009 yılında öğrenci başına 1 112.4 zloty yardım verilmektedir. Eğer aileler bakım yardımı veya diğer sosyal yardımlarından yararlanıyorsa bu miktarda çeşitli değişiklikler olmaktadır.
- **Aile yardımları ise**, öğrencilerin engelli durumu ve düşük gelirleri dikkate alınarak verilmektedir.

Planlanan reformlar

- 18 Mart 2011 tarihinde çıkarılan yasa, 1 Ekim 2011'den itibaren geçerli olacaktır.
- Tam zamanlı öğrenciler, ikinci veya başka bir lisans programına devam etmesi durumunda harç ücreti ödemek durumundadır. Bu konudaki istisnalar, akademik, sportif olarak gösterilen başarılarıdır. Öğrenciler, AKTS kredilerini aşan dersler için de ödeme yapmak durumundadır. Birinci aşamadaki öğrenciler için bu, 180 kredi, yüksek lisans öğrencileri için 300 kredidir.
- Ücretsiz olarak verilen idari servisler kataloğu tanıtılacaktır. Kataloğa göre, yüksek öğretim kurumu, herhangi bir ücret talep etmeyecektir.
- İhtiyaç temelli burslara göre düzenlenen gelir kişi başına 410.8 ile 739.7 zloty arasında değişmektedir. Verilecek miktar yüksek öğretim kurumlarınca belirlenmektedir.
- Öğrencilere verilecek olan karşılıklı burslar, devlet güvencesindedir. Ailenin geliri, kişi başına 600 zloyta denk gelmesi durumunda 100% garanti sözkonusudur. Ailenin geliri kişi başına 610-1000 zloyt arasında olursa %70 garanti verilmektedir.

ROMANYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücret

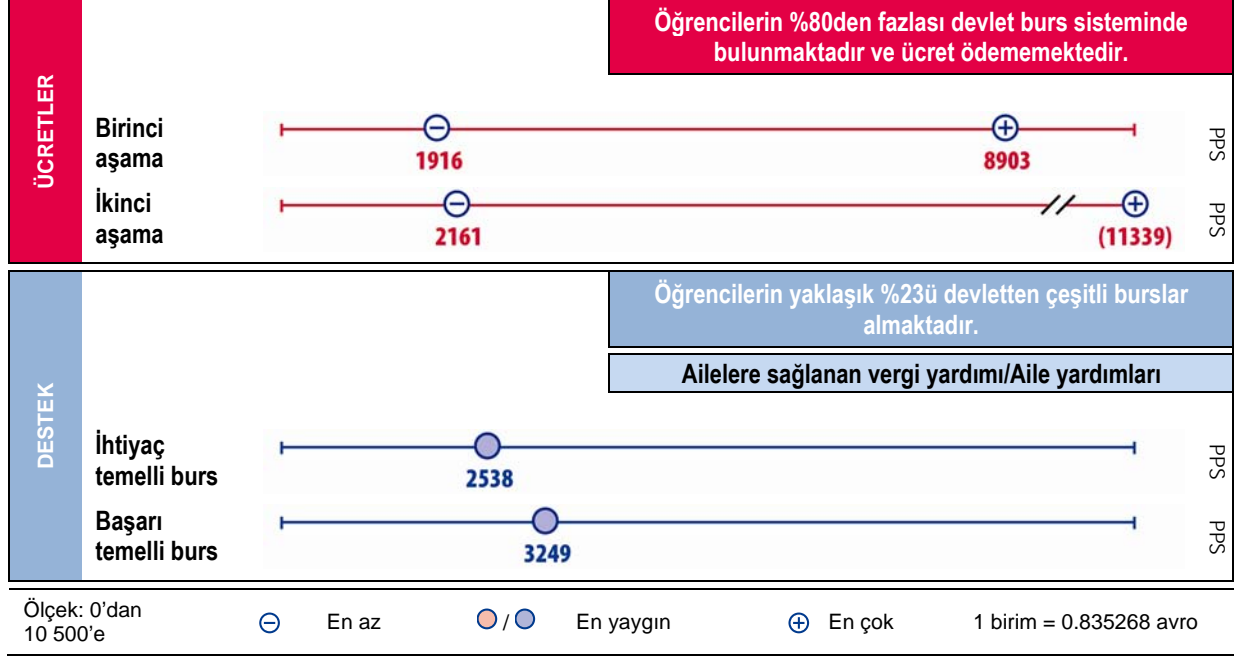
- Her üniversitenin senatosu tüm programlar için ödenmesi gereken harç ücretini belirlemektedir. Senato ayrıca ihtiyaç veya başarıyı dikkate alarak çeşitli indirimlere de karar vermektedir. Tüm öğrenciler idari ve kayıt ücretlerini ödemek durumundadır.
- En düşük ve yüksek ücretler Yüksek Öğretim Ulusal Konseyi tarafından belirlenmektedir. Her üniversitenin yüksek öğretim kurum belgesinde gösterilmektedir. Harç ücretleri genellikle, öğrencilerin %11.2si için 2 840.59 leudur. Ortalama ücret ise 7 481 leudur.

Destek

- Başarı temelli burslar çeşitli şekillerde verilmektedir: Çalışma bursları (aylık 250 leu) ve başarı temelli burslar da verilmektedir. Yüksek başarı bursları 600 leuya kadar çıkabilmektedir.
- İhtiyaç temelli burslar, çoğunlukla aylık olarak 200 leudur.
- Burs miktarları, yüksek öğretim kurumları tarafından belirlenmektedir. Öğrenci konaklamalarındaki yaşam ve gıda giderlerini karşılamayı amaçlamaktadır. Üniversiteler, kendi burs miktarlarını kendi senatolarında belirlemektedir. Ancak, bütçeler bir üst organ olan bakanlıkça oluşturulmaktadır.
- Herhangi bir karşılıksız burs, aile yardımı ve aileler için vergi indirimi bulunmamaktadır.

SLOVENYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Devlet üniversitelerine devam eden tam zamanlı öğrenciler herhangi bir harç ücreti ödemek zorunda değildir. Sadece kayıt parası ve tekrar girmek zorunda oldukları sınavların ücretlerini ödemek zorundadırlar.
- Devlet bursundan yararlanmayan tam zamanlı öğrenciler, yarı zamanlı öğrenciler ve AB ülkeleri dışındaki ülkelerden gelen uluslar arası öğrenciler aynı harç ücretini ödemek durumundadır. Ödedikleri miktar, birinci aşama için genellikle 1 600 ile 7 436 avro arasında değişirken, ikinci aşamadaki harç ücretleri 1 805 ile 9 471 avro arasındadır.
- Ortalama harç ücreti ilgili programların ücretlerini kayıtlı öğrenci sayısına bölmek suretiyle belirlenmektedir.

Destek

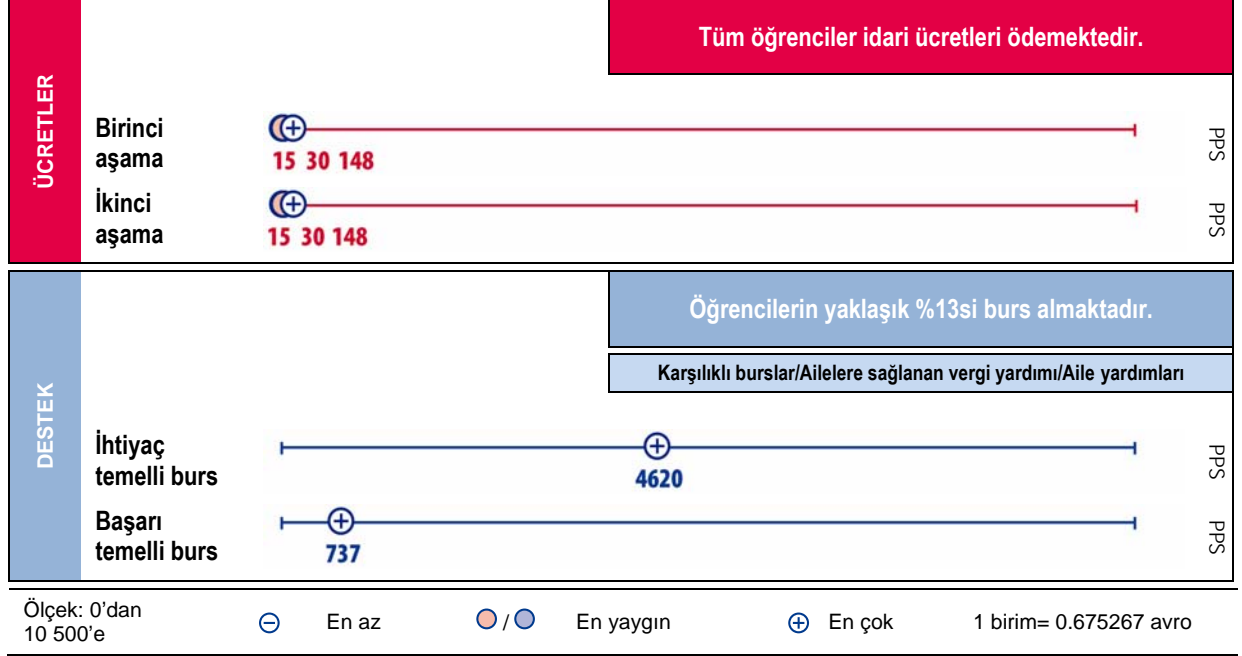
- Ekonomik ve toplumsal olarak dezavantajlı olarak nitelendirilecek olan öğrenciler için ulusal burslar bulunmaktadır. Başarı temelli burslar da verilmektedir. Öğrenciler, 26 yaşından küçük olmak durumundadır.
- Herhangi bir **karşılıksız burs** bulunmamaktadır.
- Aile yardımı**, Slovenya'daki ortalama maaşını oranı olarak ailenin sahip olduğu geliri temel alarak verilmektedir (2009 yılı için öğrenci başına aylık 19.64 ile 135.55 arasında değişmektedir).
- Ailelere sağlanan vergi indirimi desteklenen çocukların sayısına bağlıdır (2009 yılında yıllık 2 251.46 ile 7 351.57) 26 yaşından küçük olan ve yüksek eğitimi sürdüren her öğrencinin ailesi bu yardımdan yararlanmaktadır.

Planlanan reformlar

- 2010 yılında yürürlüğe giren Kamu Bütçesi Hakları diğer sosyal yardımlar arasında bursları en ön planda ele almaktadır. Burs Hareketi, Slovenya meclisinde yasal süreçte bulunmaktadır. Amacı, öğrencilerin burs alabilmesi olanakları artırmaktır.

SLOVAKYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Tüm öğrenciler, 10 ile 100 avro arasında değişen kayıt ücretini ödemek durumundadır. Devlet üniversitelerine devam eden tam zamanlı öğrenciler, eğitimlerini normal süre içinde tamamlamaları durumunda harç ücreti ödememektedir.
- Normal eğitim süresini aşan öğrenciler veya aynı anda birden fazla lisans programına devam eden öğrenciler, harç ücreti ödemek zorundadır. Bu ücretler, birinci aşama için 400 ile 1 000 avro arasında değişirken, ikinci aşama için 500 ile 1 500 avro arasındadır. Yarı zamanlı programa devam eden öğrenciler birinci aşamada 2 100 avro, ikinci aşamada ise 3 150 avro ödemek zorundadır.
- Harç ücreti ve diğer ücretler tam zamanlı eğitimin ortalama ücretinin %50'sinden fazla olamaz.
- AB ülkelerinin dışındaki öğrenciler yıllık 3 000 ile 8 000 avro arasında harç ücreti ödemek durumundadır.

Destek

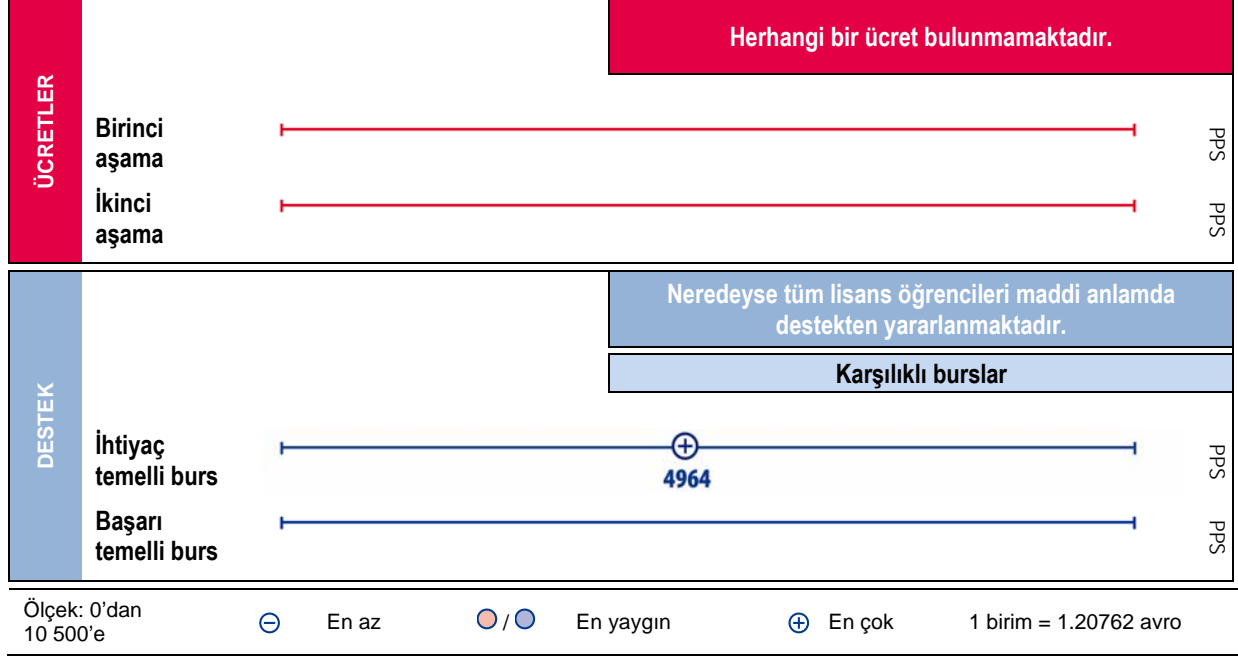
- Sosyal burslardan yararlanmak belirli koşullara bağlıdır. Motivasyon bursları, çalışmalarında, araştırmalarında, artistik veya sportif etkinliklerinde olağanüstü başarı gösteren öğrencilere verilmektedir.
- Yıllık olan 1 327.76 avro şeklinde devlet tarafından verilen karşılıksız burslar, Öğrenci Burslar Birliği aracılığıyla dağıtılmaktadır. 2010/11 yılından itibaren öğrencilerin harç ücretlerini karşılamak için 2655.52 avro tutarında ek burslar da bulunmaktadır.
- Aile yardımları**, 25 yaşına kadar olan öğrencilerin ailelerine verilmektedir (21.25 avro).
- Ailelere sağlanan **vergi yardımları** ise, aylık 20 avro vergi indirimi şeklinde yapılmaktadır.

Planlanan reformlar

Eğitim, Bilim, Araştırma ve Spor Bakanlığı, Yüksek Öğretim Hareketi isimli bir yasa çıkarmıştır. Hükümet tarafından 2011 Ocak ayında kabul edilene 1 Ocak 2012 yılından itibaren yürürlüğe girecek olan yasa sadece bir akademik dönem için değil tüm dönemlerdeki dış çalışmalara yönelik harç ücretlerinin en üst limitlerini içermektedir. Yüksek öğretim kurumları, sadece tam zamanlı öğrencilerden ve AB öğrencilerinden ücret talep etmektedir. Bu ücretler, sadece, Eğitim, Bilim, Araştırma ve Spor Bakanlığına oluşturulan en üst ücretlerle sınırlıdır.

FİNLANDİYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Herhangi bir öğrenci ücreti bulunmamaktadır.

Destek

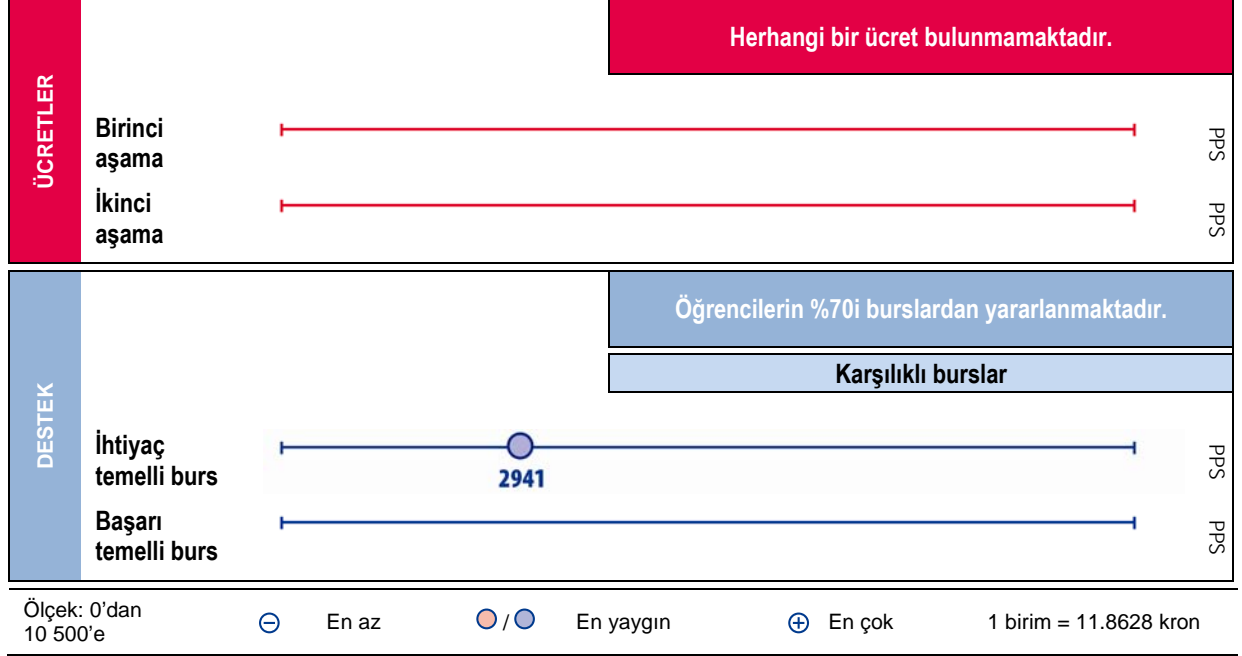
- Burslar**, öğrencilerin aileleriyle yaşayıp yaşamamasına ve yaşlara bağlı olarak sadece normal eğitim dönemi içinde eğitimlerini tamamlayan öğrencilere verilmektedir. Ortalama olarak burslar, aylık 55 ile 298 avro arasında değişmektedir.
- Yalnız başına öğrenciler için kira bedelinin %80i karşılanmaktadır. En yüksek ücret aylık 201.60 avrodur.
- Yukarıda adı geçen burslar yıllık geliri 11 850nin altında olan öğrenciler için geçerlidir.
- 18-19 yaşlarında olan ve aileleriyle birlikte yaşamayan öğrenciler karşılıklı burslardan yararlanmaktadır.
- Herhangi bir vergi indrimi ve aile yardımı bulunmamaktadır.

Planlanan reformlar

- 1 Ağustos 2011 tarihinden itibaren, öğrencilerin maddi yardımları üzerine oluşturulan düzenlemeler, öğrencilerin çalışmalarını nasıl yürütecekleri konusunda önemlidir. Yeni yasalar, maddi desteği mümkün kılmak için akademik yıl/kredi sayısını en üst seviyeye çıkaracaktır. 2011 sonbaharından itibaren, öğrencilere sağlanan maddi yardım, öğrenci sadece ikinci aşamaya kabul edildiğinde iki temel nokta dikkate alınarak verilmektedir. Birinci aşama için verilecek en yüksek yardım ancak 37 ay mümkün olurken ikinci aşamada bu süre 28 ay şeklindedir. Bir yüksek lisans programının tamamlanması için gerekli zaman en fazla 55 aydır.

İSVEÇ

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- İsveçli/AB öğrencileri için herhangi bir ücret bulunmamaktadır.

Destek

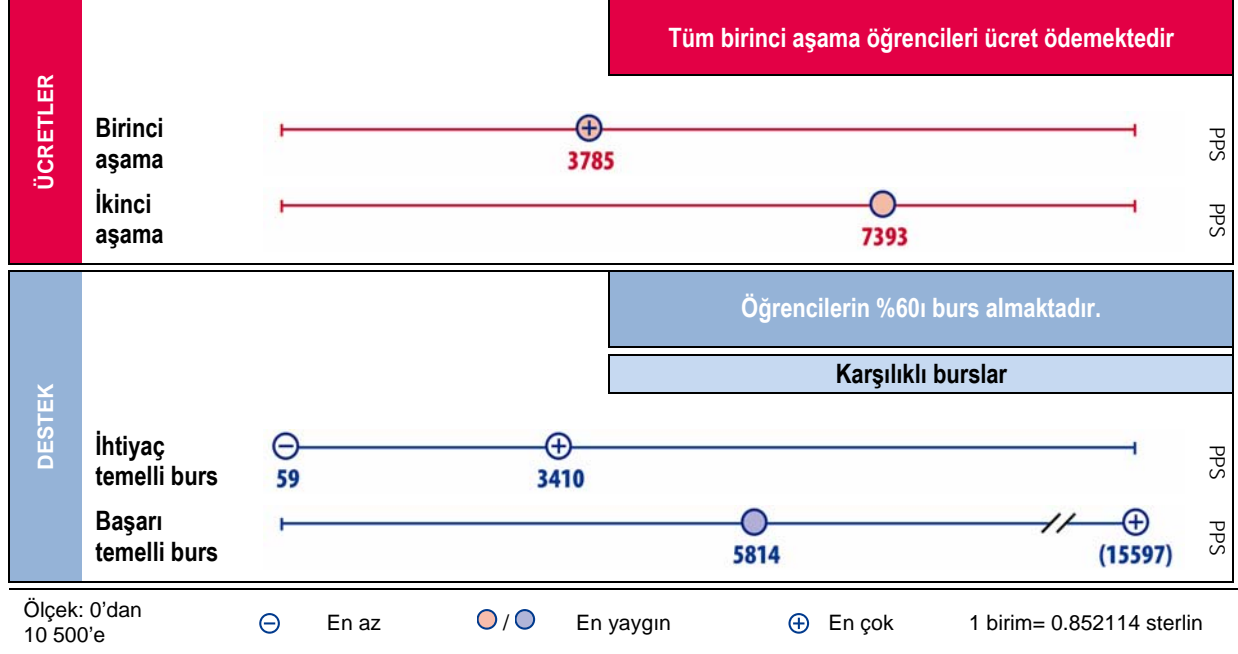
- Haftalık olarak dokuz ay süreyle verilen 671 kron değerindeki burslar yaygın olarak dağıtılmaktadır.
- Aylık olarak verilen 1 284 kron değerindeki karşılıklı burslar bulunmaktadır.
- 1 veya 4 çocuklu öğrenciler ve yurtdışında okuyan öğrenciler, her hafta 128 ile 293 arasında değişen miktarlarda yardımlardan yararlanmaktadır.
- Uluslar arası öğrenciler için belirlenen harç ücretine paralel olarak, iki tane yeni burs programı da uygulamaya konulmuştur.
- Herhangi bir vergi yardımı ve aile yardımı bulunmamaktadır.

Planlanan reformlar

- Haziran 2010da, Riksdag, "yabancı öğrencilerin harç ücreti isimli yasaya olumlu yaklaşmıştır" (2009/10:65). Bu yasanın hayata geçmesiyle birlikte, yüksek öğretim hem AB devletlerindeki hem de İsveçli öğrenciler için bedava olmuştur. Diğer ülkelerin vatandaşları ise, yüksek öğretim eğitimleri için ücret ödemek durumundadır (<http://www.sweden.gov.se/sb/d/12798>).
- Yüksek öğretim kurumları kendi ücretlerini kendi yönetmelikleri doğrultusunda belirlemektedirler.

BİRLEŞİK KRALLIK – İNGİLTERE, GALLER VE KUZEY İRLANDA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Birinci aşamadaki tam zamanlı öğrenciler için ücretler, yüksek öğretim kurumlarınca belirlenmektedir (yıllık 3 225 sterlin). Ücretler lisans programları için en yüksek ücretlere göre verilmektedir.
- Birinci aşamadaki tam zamanlı öğrenciler eğitimleri tamamlandığında geri ödemek zorunda oldukları karşılıklı burslarını gelir düzeylerine göre almaktadır (yıllık olarak ortalama 15 000 sterlin). Ödemeler, vergi sistemi yoluyla toplanan 15 000 sterlinden fazla olması durumunda burstan yararlananların gelirinin yüzde dokuzu şeklinde alınmaktadır.
- İkinci aşamdaki tüm tam zamanlı ve uluslar arası öğrenciler için ücretler, yüksek öğretim kurumlarınca belirlenmektedir. Özellikle, yarı zamanlı ve uluslar arası öğrenciler için büyük farklılıklar bulunmaktadır. İlgili şekil, sadece tüm zamanlı öğrenciler için ortalama ücreti göstermektedir: 4 955 = 5 814 Sterlin. Araştırma programına dahil olan öğrenciler içinse, ücretler yıllık olarak 3 390 sterlin şeklindedir.

Destek

- Birinci aşamdaki tüm tam zamanlı öğrenciler için, genel olan ve merkezi yönetimce belirlenen bir karşılıksız burs ve harç ücretleri sistemi bulunmaktadır. Ayrıca, düşük gelirli öğrencilere ek gelir sağlamak için çeşitli burslar da bulunmaktadır. Bunlar farklılık göstermektedir. Ancak, şekilde gösterilmemektedir.
- Birinci aşamada bulunan tüm tam zamanlı öğrenciler için, yaşam giderlerini karşılamak adına verilen burs miktarı, ailenin gelirin, öğrencinin ailesiyle yaşayıp yaşamadığına, Londra dışında okuyup okumadığına ve herhangi bir burstan yararlanıp yararlanmadığına bağlıdır. Burs miktarı, ailenin gelirinine bağlı olmakla beraber, İngiltere ve Galler'de öğrencilerin %60'ı yıllık 2 906 sterlin olan burstan yararlanırken, Kuzey İrlanda'daki öğrencilerin aldığı burs miktarı ise 3 406 sterlindir.
- Galler'de, tüm tam zamanlı öğrenciler, harç ücretlerinin yarısını karşılayan burstan yararlanmıştır.
- Yarı zamanlı öğrenciler için çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır; bunlar harç ücretini içermeyen ihtiyaç temelli burslardır.
- Genel bir sistem bulunmama ile birlikte, birkaç alan dışında, öğrencilerin çoğu kendi masraflarını karşılamaktadır. Şekilde gösterilen başarı temelli burslar ise, Londra dışında yaşayan öğrenciler için bir çeşit harçlığı ifade etmektedir (yıllık 13 290 sterlin). Harçlıklar ve ücretlerden muaf olma durumları rekabetçi bir ortamda öğrencilere verilmektedir.
- Vergi indirimi ve aile yardımları**, öğrenci destek sisteminde herhangi bir rol oynamaktadır..

Planlanan reformlar

İngiltere'de, 2010 Aralığında alınan meclis kararına göre, harç ücreti ve maddi destek paketlerinde bir çeşit değişiklik olacaktır. 2012 Eylül ayından itibaren yürürlüğe girecek olan bu yasanın temel unsurları aşağıdaki gibidir:

- Kurumlar, 6 000 sterlin değerindeki yeni temel harç ücretini talep edecektir. Ancak, çeşitli önlemler üstesinde gelebilmek için 9 000 sterlinden daha fazla bir ücret talep edebilecektir. Bu durum da, öğrencilerin yüksek öğretimden yararlanması daha mümkün olacaktır.
- Devlet ayrıca, 21 000 sterlin olan bursların geri ödenmesi konusunda çeşitli değişiklikler yapmayı planlamaktadır. Geri ödeme süresini artırarak ve faizde birkaç düzenlemeyle bu süreci öğrenciler için daha kolay bir hale getirecektir.
- Karşılıklı burslar, sadece yarı zamanlı öğrencilere verilecektir, ancak yarı zamanlı öğrencilerin eğitimleri sırasında kendilerine yardımcı olacak her türlü yolun sağlanması mümkün olacaktır.

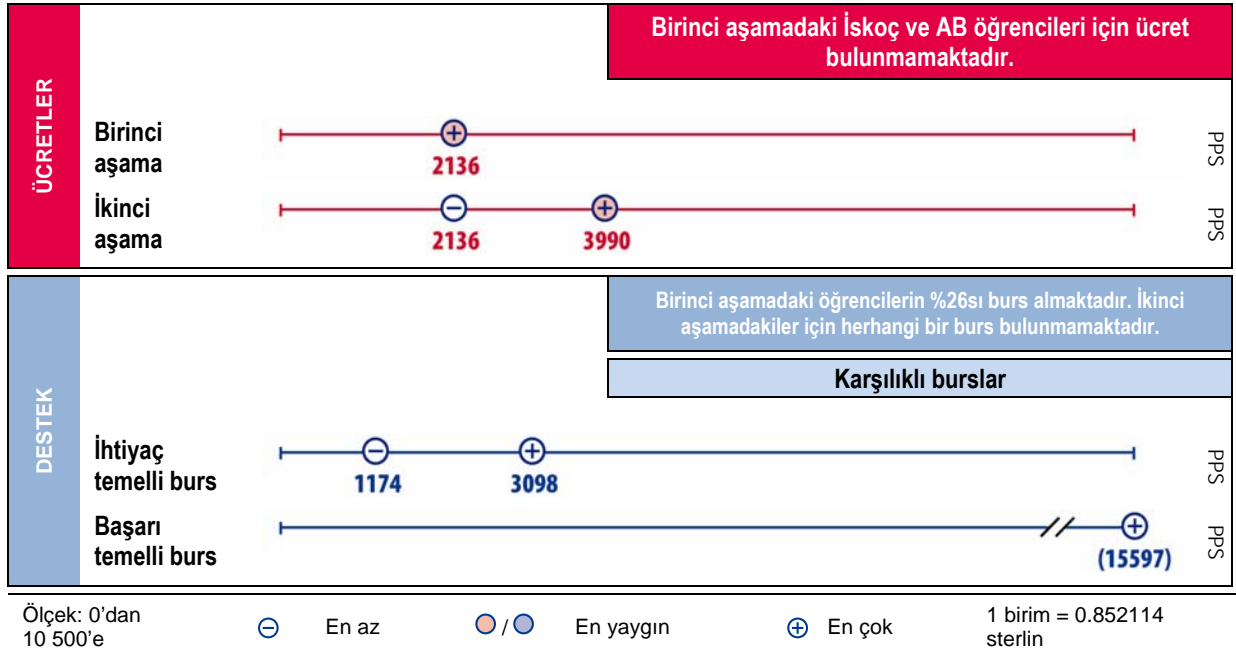
Galler'de, harç ücretlerini artırmak için yürürlüğe giren planların hemen ardından, Galler Hükümeti, kurumların öğrencilerden daha fazla ücret talep etmesini mümkün kılan düzenlemeleri onaylamıştır. Eylül 2011den itibaren yürürlüğe giren harç ücreti ve maddi destek paketi aşağıdaki önemli noktaları içermektedir:

- Kurumlar, 4 000 sterlin değerindeki harç ücretlerini talep edecektir, ancak, çeşitli önlemlerin üstesinden gelebilmek için 9 000 sterlinden daha fazla bir ücret talep edebilecektir. Bu durum da, öğrencilerin yüksek öğretimden yararlanması daha mümkün olacaktır. Ayrıca, eğitim ve fırsat eşitliği konusunda da çeşitli planlar bulunmaktadır.
- Karşılıksız burslar, sadece birinci aşamadaki yarı zamanlı öğrencilere verilecektir.

Kuzey İrlanda'da, kurumların harç ücreti artırmasına olanak tanıyan planların açıklanmasından sonra, Kuzey İrlanda'daki gelecek politikalarına yönelik çeşitli tartışmalar ortaya çıkmıştır. Kuzey İrlanda Hükümeti, harç ücretleri ve maddi düzenlemeler için çeşitli seçenekler ortaya koymaktadır.

BİRLEŞİK KRALLIK- İSKOÇYA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

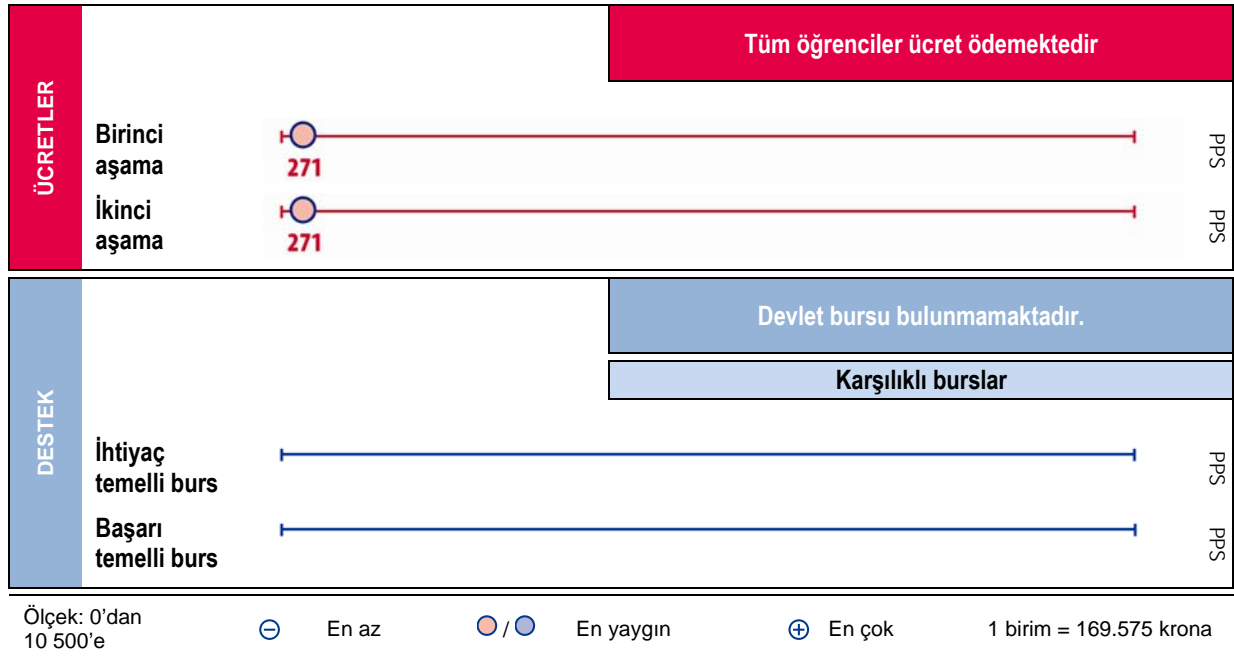
- İlk aşama için, İskoçya hükümeti, hem İskoç hem de AB öğrencileri için harç ücretini ödemektedir.
- Ücretler, Birleşik Krallık'ın diğer bölümlerinden olan öğrencilerden ve AB ülkeleri dışındaki ülkelerde bulunan öğrencilerden talep edilmektedir. Birleşik Krallık'ın diğer bölümlerinden olan öğrencilerden yıllık 1 820 sterlin ve sağlık ihtiyaçları için de 2 895 sterlin talep edilmektedir.
- Ücret ve destek sistemi, birinci aşamadaki öğrenciler için geliştirilmiştir. İkinci aşamda ise, ücretler, düzenli değildir, çalışma alanına ve yarı veya tam zamanlı olmasına göre değişiklik göstermektedir.

Destek

- **Karşılıklı ve karşılıksız olarak verilen burslar**, maddi anlamda ihtiyacı olan tüm öğrencilere verilmektedir. "Genç Öğrenciler Bursu" özellikle düşük gelir grubuna ait olan öğrenciler için 2 640 sterlin olarak verilmektedir. Bağımsız Öğrenci Bursları ise, 1 000 sterlin civarında olup 25 yaşının üzerindeki öğrenciler içindir. Diğer burslar ise engelli öğrenciler içindir.
- 2010 yılında, öğrencilerin %60'ı bu burstan yararlanmıştı. Aileleriyle yaşayan öğrenciler, yıllık en düşük 605 en yüksek de 4 107 sterlin değerindeki burstan yararlanmaktadır. Ailelerinden uzakta yaşayan öğrenciler ise, en fazla 5 067 en az da 915 sterlin değerindeki burstan yararlanmaktadır.
- **Vergi indirimi ve aile yardımları**, öğrenci destek sisteminde herhangi bir rol oynamamaktadır.

İZLANDA

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

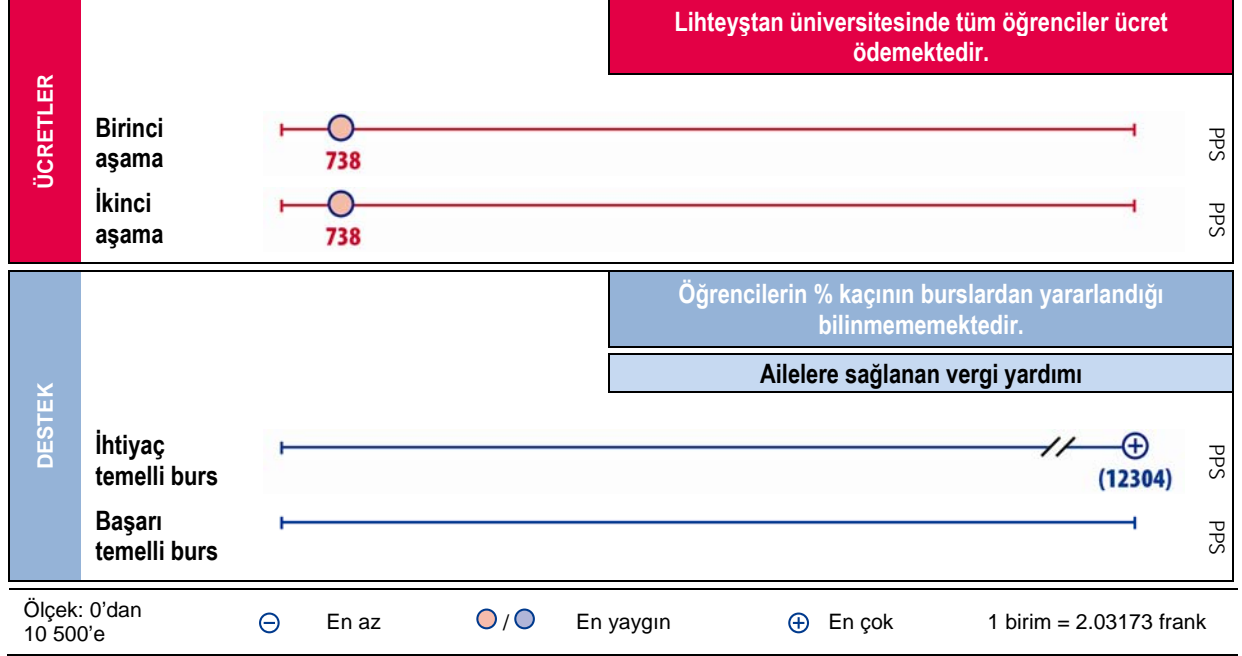
- Devlet üniversitesindeki tüm öğrenciler kayıt ücreti olarak 45 000 kron ödemek durumundadır.

Destek

- Herhangi bir burs bulunmamaktadır.
- **Karşılıklı olarak verilen burslar ise** sadece belirli bir dönemi kapsamaktadır. Miktar, öğrencinin ailesinin gelirine bağlıdır. Temel yaşam giderleri, bir öğrenci içi ortalama olarak 740 kron dur.
- Herhangi bir vergi indirimi ve aile yardımı bulunmamaktadır.

LİHTEYŞTAN

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Devlet üniversitesindeki tüm öğrenciler 1 500 frank ödemek durumundadır.

Destek

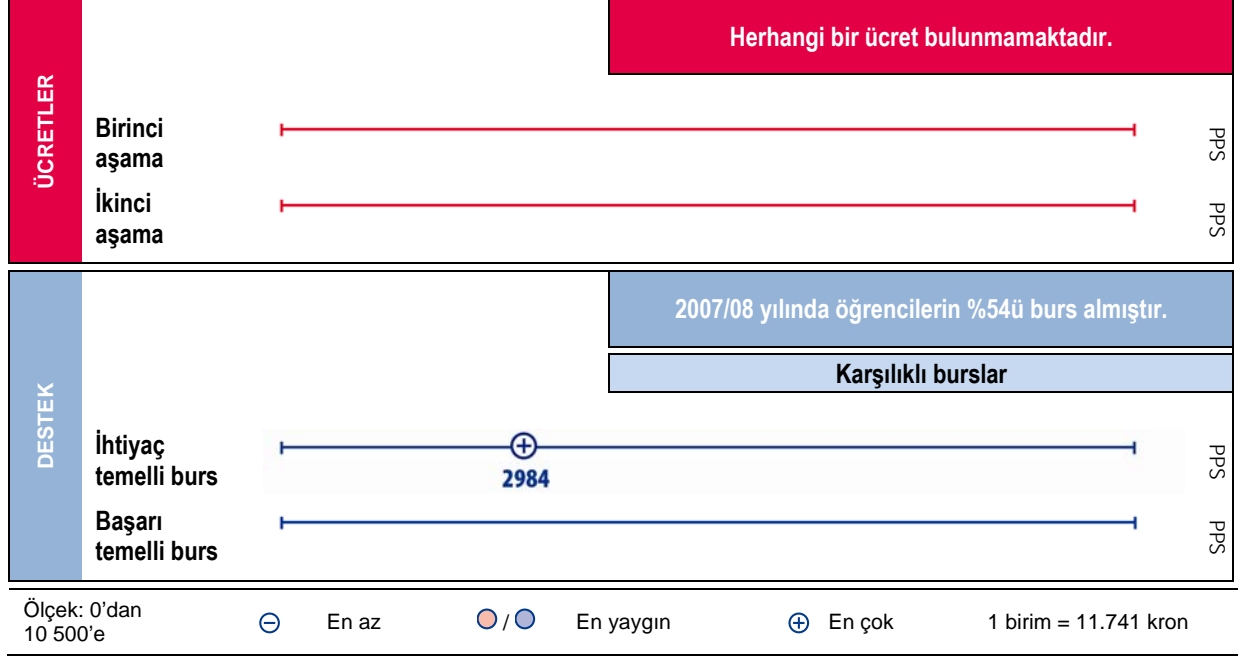
- Devlet tarafından verilen destek, hem karşılıklı hem de karşılıksız olarak verilen bursların bir birleşimi şeklindedir. En yüksek miktar, 25 000 frankken, %40ı karşılıksız geri kalanı ise karşılıklı olarak verilmektedir.
- Bursların verilmesindeki temel nokta, öğrenci ve öğrenci ailelerinin, eğitimi finanse etmesidir. Devlet tarafından verilen karşılıksız burslar, öğrencilerin gelirine göre dağıtılmaktadır. Lihteyştan vatandaşı olmak ve ülke sınırları içinde yaşamak ön koşullardır.
- Vergi indirimi**, eğitimle ilgili masraflar için 12 000 frank civarındadır.
- Herhangi bir aile yardımı bulunmamaktadır.

Planlanan reformlar

- Yüksek öğretim sistemi için ulusal fon sistemi, gelecek yıllarda tekrar gözden geçirilecektir.
- Devlet bursları üzerine hazırlanan yasa yeniden düzenlenmiştir ve karar verme sürecindedir. Bu revizyon, önlemler tarafından maddi krizin bir sonucu olarak hazırlanmıştır. Maddi destek masrafları, %25 oranında düşüş göstermiştir.

NORVEÇ

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

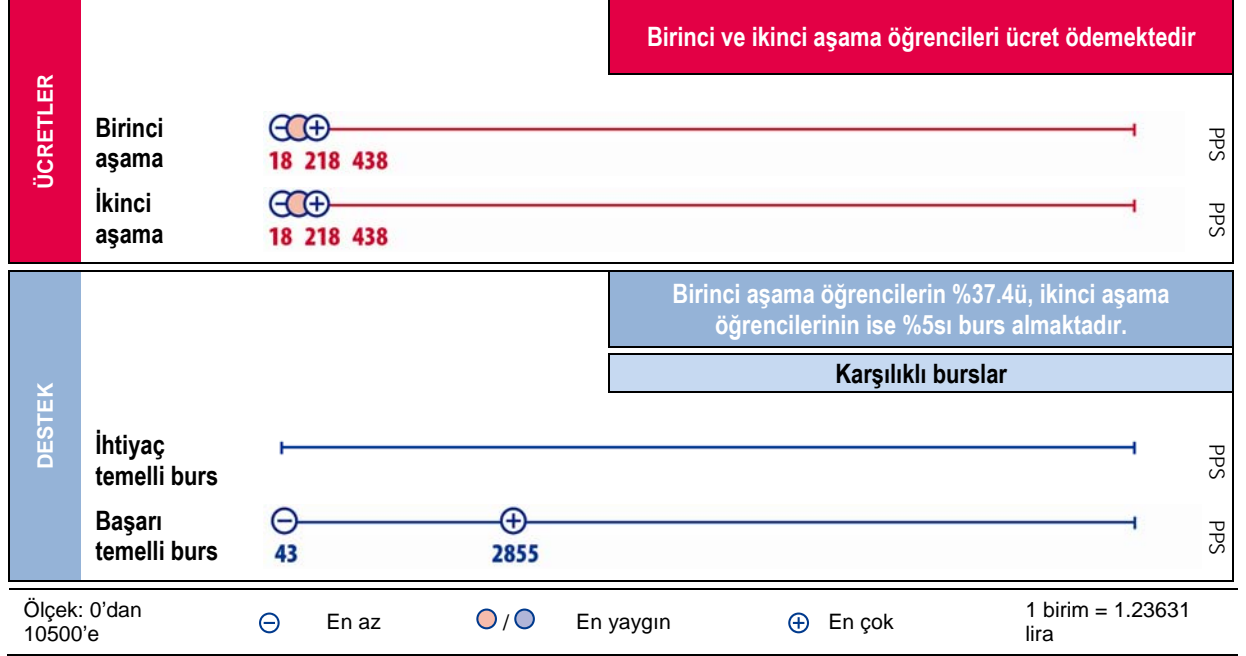
- Norveç'teki tüm öğrencilerin %85ini bünyesinde bulunduran devlet üniversiteleri öğrencilerinden ücret talep etmektedir.

Destek

- Norveçli öğrenciler, Devlet Burs Fonu tarafından verilen karşılıksız ve karşılıklı burslardan yararlanabilmektedir. Toplam destek miktarı 87 600 kron'dur. Destek ilk olarak, karşılıklı burs olarak verilmektedir. Ancak, bursun %40ı, ailelerinden ayrı yaşayan öğrencilere sağlanmaktadır. Bu öğrenciler, seyahat masrafları için de burstan yararlanmaktadır. Burs miktarları, ihtiyaçlara göre şekillenmektedir.
- Maddi destek, yurtdışındaki eğitim için verilmektedir. Değişim ve tam zamanlı öğrenciler, destekten tam anlamıyla yararlanmaktadır.
- Çocuklara bakmaktan sorumlu olan öğrenciler, her bir çocuk için maddi destek almaktadır.
- Vergi indirim ve aile yardımları**, öğrenci destek sisteminde herhangi bir rol oynamamaktadır.

TÜRKİYE

TEMEL ÖZELLİKLER

TEMEL NOKTALAR

Ücretler

- Öğrencilerin %89'sını bünyesinde barındıran devlet üniversiteleri, en az 22 TL harç ücreti talep etmektedir.
- Her devlet üniversitesi kayıt parası talep etmemektedir, maddi desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler bu durumdan muaf tutulmaktadır. Kredi ve Yurtlar Kurumundan burs alan öğrenciler de harç ücreti ödemekten muaf tutulmaktadır.
- Yarı zamanlı öğrenciler ise daha yüksek miktarlarda harç ücreti ödemektedir. İkinci öğretim diye ifade edilebilecek olan akşam dersleri öğrencilerin üniversite giriş sınavında aldıkları puanlara bağlıdır. Uzaktan eğitim ve tezsiz yüksek lisans programları ise, öğrencilerden ortalama 460 ile 2 200 tl arasında değişen harç ücretleri talep etmektedir.

Destek

- Gerek üniversite gerek devlet gerekse çeşitli kurumlar tarafından verilen üç adet burs çeşidi bulunmaktadır. Üçü de maddi ve akademik noktaları dikkate almaktadır.
- Devlet tarafından verilen harç bursu ise en yaygın olandır. Öğrencilerin, yaklaşık olarak %40'ına verilmektedir. **Karşılıklı burslar** ise, aylık olarak verilmekle birlikte yaklaşık olarak 100 avro civarındadır.
- Öğrencilere sağlanan destek, öğrencilerin tüm yaşam giderlerini karşılayacak nitelikte değildir.
- **Vergi indirimi ve aile yardımları**, öğrenci destek sisteminde herhangi bir rol oynamamaktadır.

KAYNAKLAR

Altbach, P.G., Reisberg, L. and Rumbley, L.E., 2009. *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*, Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. Paris: UNESCO.

Asplund, R., Adbelkarim, OB and Skalli, A., 2008. An equity perspective on access to, enrolment in and finance of tertiary education. *Education Economics*, 16(3), pp. 261-274.

Astin, A.W. and Oseguera, L., 2004. The Declining "Equity" of American Higher Education. *The Review of Higher Education*, 27(3), pp. 321-341.

Barr, N., 2004. Higher Education Funding. *Oxford Review of Economic Policy*, 20(2), pp. 264-283.

BFUG (Bologna Process Working Group on Social Dimension and Data on Mobility of Staff and Students in Participating Countries), 2007. *Key issues for the European Higher Education Area – Social Dimension and Mobility*. Stockholm: Government Offices of Sweden. [pdf] Available at: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/WGR2007/Socialdimensionandmobilityreport.pdf> [Accessed 1 December 2010].

Brennan, J., Naidoo, R. and Patel, K., 2009. Quality, Equity and the Social Dimension: The Shift from the National to the European level. In: Kehm, B.M., Huisman, J. and Stensaker, B. eds, *The European Higher Education Area: Perspectives on a Moving Target*. Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publishers, pp.141-162.

Browne, J., 2010. *Securing a sustainable future for higher education. An independent review of higher education funding & student finance*. London: Department of Business, Innovation and Skills.

Budapest-Vienna Declaration on the European Higher Education Area. [pdf] Available at: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Budapest-Vienna_Declaration.pdf [Accessed 17 November 2010].

Clancy, P., 2010. Measuring Access and Equity from a Comparative Perspective. In: H. Eggins ed., *Access and Equity. Comparative Perspectives*. Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publishers.

Council of the European Union. *Council Resolution on modernising universities for Europe's competitiveness in a global knowledge economy*, 16096/1/07. Brussels: Council of the EU. [pdf] Available at: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st16/st16096-re01.en07.pdf> [Accessed 24 June 2011].

De Boer, H., Enders, J. and Jongbloed, B., 2009. Market Governance in Higher Education. In: Kehm, B.M., Huisman, J. and Stensaker, B. eds, *The European Higher Education Area: Perspectives on a Moving Target*. Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publishers, pp. 61-78.

EACEA/Eurydice, 2011. *Adults in Formal Education: Policies and Practice in Europe*. Brussels: EACEA P9 Eurydice.

EACEA/Eurydice, 2010. *Focus on Higher Education in Europe 2010: The Impact of the Bologna Process*. Brussels: EACEA P9 Eurydice.

EACEA/Eurydice, 2010a. *Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe*. Brussels: EACEA P9 Eurydice.

EACEA/Eurydice, 2009. *Higher Education in Europe: Developments in the Bologna Process*. Brussels: EACEA P9 Eurydice.

Eggin, H., 2010. Introduction: Access and Equity: the Issues. In: H. Eggin, ed. *Access and Equity. Comparative Perspectives*. Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publishers, pp. 1-9.

Eggin, H. and West, P., 2010. The Global Impact of the Financial Crisis: Main Trends in Developed and Developing Countries, In: *Higher Education Management and Policy*, 22(3), pp. 1-16.

European Commission, 2011. *Annual Growth Survey 2011: Advancing the EU's Comprehensive Response to the Crisis*, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM (2011) 11 final. [pdf] Brussels: European Commission. Available at: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/en_final.pdf [Accessed 14 April 2011].

European Commission, 2010. *New Skills for New Jobs: Action Now. A report by the Expert Group on New Skills for New Jobs prepared for the European Commission*. [pdf] Available at: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=568&langId=en&eventsId=232&furtherEvents=yes> [Accessed 26 August 2010].

European Commission, 2010a. *European Disability Strategy 2010-2020. A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe*, Commission staff working document accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. SEC (2010) 1323 final. Brussels: European Commission.

European Commission, 2008. *Commission staff working paper accompanying the Report from the Commission to the Council on the Council Resolution of 23 November 2007 on Modernising Universities for Europe's competitiveness in a global knowledge economy*. COM (2008) 680 final. [pdf] Brussels: European Commission. Available at: http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/com/sec2719_en.pdf [Accessed 14 April 2011].

European Commission, 2006. *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Delivering on the Modernisation Agenda for Universities: Education, Research and Innovation*. COM(2006) 208 final. Brussels: European Commission.

EUA (European University Association), 2010. *Towards Financially Sustainable Universities II: Diversifying Income Streams*. Conference report. [Online] Available at: http://www.eua.be/Libraries/Newsletter/EUDIS_Conference_report.sflb.ashx [Accessed 14 October 2010].

Eurydice, 1999. *Key Topics in Education. Financial Support for Students in Higher Education in Europe*. Brussels: Eurydice.

Eurydice, 2007. *Key Data on Higher Education in Europe. 2007 Edition*. Brussels: Eurydice.

Eurydice, 2008. *Higher Education Governance in Europe. Policies, structures, funding and academic staff*. Brussels: Eurydice.

Fried, J. Glass, A. and Baumgartl, B., 2007. Shades of Privatness: Non-Public Higher Education in Europe. In: Wells, P. J., Sadlak, J. and Vlăsceanu, L. eds, *The Rising Role and Relevance of Private Higher Education in Europe*. Bucharest: UNESCO/CEPES.

Frølich, N., Schmidt, E.K., Rosa, M.J., 2010. Funding systems for higher education and their impacts on institutional strategies and academia. *International Journal of Educational Management*, 24(1), pp. 7-21.

Guri-Rosenbilt, S., 2010. Access and Equity in Higher Education: Historical and Cultural Contexts. In: H. Eggins, ed. *Access and Equity. Comparative Perspectives*. Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publishers, pp. 9-34.

Harman, Gr., 1994. Student selection and admission to higher education: Policies and practices in the Asia region. *Higher Education*, 27(3), pp. 313-339.

Jongbloed, B., 2004. *Funding higher education: options, trade-offs and dilemmas*. Paper for Fulbright Brainstorms 2004 – New trends in Higher Education.

Johnstone, DB., 2009. Worldwide Trends in Financing Higher Education: A Conceptual Framework. In: Knight, J. (ed.) *Financing Access and Equity in Higher Education*. Rotterdam: Sense Publishers.

Koucký, J., Bartušek, A. and Kovařovic, J., 2010. *Who gets a degree? Access to tertiary education in Europe 1950-2009*. Prague: Charles University in Prague, Faculty of Education, Education Policy Centre.

Lepori, B., et al., 2007. Changing models and patterns of higher education funding: some empirical evidence. In: Bonaccorsi, A. and Daraio, C., eds. *Universities and strategic knowledge creation*. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 85-111.

Leuven/Louvain-La-Neuve Communiqué, 2009. *The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade*. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. [pdf] Available at: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu%C3%A9_April_2009.pdf [Accessed 5 January 2011]

London Communiqué, 2007. *Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world*. [Online] Available at: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/London_Communique18May2007.pdf [Accessed 5 January 2011].

Marcucci, P.N. and Johnstone, D.B., 2007. Tuition fee policies in a comparative perspective: Theoretical and political rationales. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 29(1), pp. 25-40.

OECD, 2008. *Tertiary Education for the Knowledge Society. Volume 2.* Paris: OECD.

OECD, 2008a. *Tertiary Education for the Knowledge Society. Volume 1.* Paris: OECD.

Reichert, S., 2009. *Institutional Diversity in European Higher Education. Tensions and challenges for policy makers and institutional leaders.* [Online] Brussels: European University Association (EUA). Available at: http://www.eua.be/Libraries/Publications/Institutional_Diversity_in_European_Higher_Education.sflb.ashx [Accessed 8 October 2010].

Robertson, S., 2009. Europe, Competitiveness and Higher Education: an evolving project. In: R. Dale and S. Robertson, eds, *Globalisation & Europeanisation in Education.* Oxford: Symposium Books, pp. 65-84.

Salmi, J. and Hauptman, A.M., 2006. Innovations in Tertiary Education Funding: A Comparative Evaluation of Allocation Mechanisms. *Education Working Paper Series*, 4. Washington: Worldbank.

Stamm, M. and Viehhauser, M., 2009. Exzellenz und Equity: neue bildungstheoretische Perspektiven für ein altes Spannungsverhältnis. *International Review of Education*, 55, pp. 415-435.

Teixeria, P., 2009. Economic Imperialism and the Ivory Tower: Some Reflections upon the Funding of Higher Education in the EHEA (2010-2020). In: B.M. Kehm, J. Huisman and B. Stensaker eds. *The European Higher Education Area: Perspectives on a Moving Target.* Rotterdam/Boston/Taipei: Sense Publishers, pp. 43-60.

Tessler, L.R, et al., 2010. *Affirmative action and academic achievement in Brazil: a comparison of two models* [pdf] Available at: <http://www.oecd.org/dataoecd/49/57/46130202.pdf> [Accessed 5 January 2011].

Usher, A. and Cervenán, A., 2005. *Global Higher Education Rankings 2005.* Toronto: Educational Policy Institute.

Varghese, N.V., 2010. *Running to Stand Still. Higher Education in a Period of Global Economic Crisis.* Paris: IIEP, UNESCO.

TERİMLER DİZİNİ

Ülke kodları

EU-27	Avrupa Birliği
BE	Belçika
BE fr	Belçika – Fransız Topluluğu
BE de	Belçika – Almanca konuşan Topluluk
BE nl	Belçika – Flaman Topluluğu
BG	Bulgaristan
CZ	Çek Cumhuriyeti
DK	Danimarka
DE	Almanya
EE	Estonya
IE	İrlanda
EL	Yunanistan
ES	İspanya
FR	Fransa
IT	İtalya
CY	Kıbrıs
LV	Letonya
LT	Litvanya
LU	Lüksemburg
HU	Macaristan
MT	Malta

NL	Hollanda
AT	Avusturya
PL	Polonya
PT	Portekiz
RO	Romanya
SI	Slovenya
SK	Slovakya
FI	Finlandiya
SE	İsveç
UK	Birleşik Krallık
UK-ENG	İngiltere
UK-WLS	Galler
UK-NIR	Kuzey İrlanda
UK-SCT	İskoçya
EFTA/EEA ülkeleri	Avrupa Ekonomik Alanı'nın üyeleri olan Avrupa Serbest Ticaret Birliği'nin üç ülkesi
IS	İzlanda
LI	Lihteynştayn
NO	Norveç

İstatistiki Kodlar

: Veri yoktur

Tanımlar

Yaş, Engelli Durumu, Etnik Köken ve Cinsiyet: Ayrımcılığın yasaklandığını dikkate alarak birbirlerine yasal olarak bağlı kavramlar.

Özerklik:

Tam özerklik, yüksek öğretim kurumunun eğitimle ilgili kararları yalnız başına alması anlamına gelmektedir. Ulusal ve yerel düzeydeki eğitim otoriteleri tarafından çizilen sınırlar çerçevesinde alınan kararlar, yüksek öğretim kurumunun yönetsel anlamdaki özerkliğini kısıtlamamaktadır.

Sınırlı özerklik, dört tane ayrı durumdan oluşmaktadır:

- Yüksek öğretim kurumları, eğitim otoriteleriyle birlikte karar almaktadır veya onay için öneride bulunmaktadır;
- Yüksek öğretim kurumları, yüksek öğretim otoriteleri tarafından belirlenen seçenekler dahilinde karar almaktadır;
- Yüksek öğretim kurumları, düşünülmekte olan kararların bazılarında özerktir, ancak yine de kararların alınması sürecinde eğitim otoritelerine başvurmak zorundadır.
- Yüksek öğretim kurumları prensipte özerktir, ancak resmi teamülleri takip etmek durumundadır.

Özerkliğin olmaması, eğitimle ilgili tüm kararların eğitim otoriteleri tarafından alınması demektir. Ancak, yüksek öğretim kurumlarına sürecin işleyişiyle ilgili olarak zaman zaman danışmak mümkündür (Eurydice 2009, s. 81).

Yüksek öğretim kurumlarını doğrudan finanse etme: Devlet ajansı tarafından eğitim kurumlarına aktarılan ödemeler, eğitim kaynaklarını satın alma sorumluluğunu içermektedir.

İdari ve akademik personelin istihdamı: Yüksek öğretim kurumlarının personeli işe alma ve işten çıkarma konusunda sahip olduğu özerliği ifade etmektedir.

Avrupa bütçesi: Doğrudan AB bütçesinden ayrılan miktardır. Çerçeve Araştırma fonu, yaşam boyu öğrenme programlarından gelen fonlar, resmi teklifler veya yapısal fonlar şeklinde ifade edilebilecek olan fonlardır.

Ücretler/Katkılar: Öğrencilerden tarafından ödenen paraların tamamı yüksek öğretime katkı olarak nitelendirilmektedir. Bu katkılar, harç ücreti veya kayıt ücreti şeklinde olabilmektedir.

Bütçe formülleri: Fonları doğrudan kurumlara aktaran formüllerdir. Kullanıldıkları etkenlere göre değişiklik göstermektedir. Bunlar arasında öğrenciler veya personellerin girdileri de bulunmaktadır (Salmi ve Hauptman 2006, s. 10).

Coğrafi yer: Bireyin kökeni veya özel ilgi veya destek gerektiren yüksek öğretim kurumunun yerini ifade etmektedir. Kırsal alanlardaki kurumlar, diğer kurumlardan daha çok maddi yardım almaktadır.

Yüksek öğretimden yararlanma hakkı: Her çocuğun yüksek öğretimden yararlanmasını mümkün kılmak için hazırlanan yasal bir düzenleme.

Yüksek Öğretim bütçesi: Aşağıdaki sınıflandırmalarda devlet bütçesinden masraflar.

- **Eğitim malzemeleri ve hizmetleri:** Öğretmen, okul binalarının bakımı, öğretim malzemeleri, ders kitabı, ve yüksek öğretime kayıt gibi çeşitli konuları içermektedir.
- **Araştırma ve geliştirme:** Eğitim kurumlarında sürdürülen tüm araştırma ve geliştirme projelerine ilişkin harcanan kaynak.
- **Eğitim dışı:** Öğrencilerin eğitim dışında ihtiyaç duydukları her türlü harcama.

Bu sınıflandırmalara ilişkin yapılan harcamalar, yüksek öğretimin hem içinde hem de dışında yapılmaktadır (UNESCO, OECD ve Eurostat 2009, s. 11-14).

Dolaylı fonlar: Eğitim kurumları tarafından kullanılmak üzere devlet tarafından alınan eğitim kaynakları (UNESCO, OECD ve Eurostat 2009, s. 61). Diğer bir deyişle, devlet otoriteleri tarafından sağlanan fon, her zaman maddi olarak değil aynı zamanda bina veya ekipman desteği şeklinde de sunulmaktadır. Ayrıca, doğrudan personele ödenen maaşlar dolaylı bir fon şeklinde algılanmaktadır.

Girdi temelli mekanizmalar: Yüksek öğretimin talep yönüne odaklayan mekanizmalar.

Karşılıklı burslar: Geri ödenen maddi yardım. Bu burslar, bir çok şekilde verilmektedir. Devlet verilen miktarın geri ödenmesi konusunda öğrencilere çeşitli seçenekler sunulmaktadır. Öğrencilerin bursu geri ödemesini garanti altına almak için çeşitli maddeler bulunmaktadır (Salmi ve Hauptman 2006, s. 43).

Yüksek öğretim kurumları için devredilmiş tahsisler: Devlet tarafından yüksek öğretim kurumlarına aktarılan bütçeleri ifade etmektedir. Devlet ile yüksek öğretim kurumları arasındaki işbirliği sonucunda karar verilmektedir. Hesaplanmaları ise, bir önceki yıldaki miktara, öğrenci ve personel sayısı gibi çeşitli koşullara dayanmaktadır. İlgili tahsisler, formül oluşturmaktansa otomatik bir şekilde düzenlenmektedir (Lepori ve ark. 2007, s. 87-88).

Performans temelli mekanizmalar: Fon mekanizmaları, kurum tarafından istenen veya ulaşılan sonuçlarla yakından ilgilidir. Mezun sayısı gibi çıktılara dayanmasının yanında belirli özelliklere sahip personel ve öğrenci sayısı da temel alınmaktadır. Performans temelli mekanizmalar, performans sözleşmeleri, performans detayları, eğitim ve öğretimdeki sonuçlar şeklinde ele alınmaktadır (Salmi ve Hauptman 2006, s. 16).

Özel yatırım: Özel kaynaklardan sağlanan fonların devlet üniversitelerine yatırılması. Özel kaynaklar, bireyler, özel dernekler ve bağış kurumları olabilmektedir. Bu yatırımlar, sözleşmeler şeklinde olmaktadır. Yüksek öğretim kurumu ve yatırım sahibi arasındaki kesin faydalar detaylı bir şekilde belirtilmektedir. Bağışlar, ya belirli bir amaç dahilinde ya da koşulsuz olarak yüksek öğretim kurumlarına yapılmaktadır. Karşılıklı burslar, faizli olarak yüksek öğretim kurumu tarafından geri ödenmek durumunda olan nakdi yardımlardır. Son olarak, özel-devlet ortaklıkları, hem devlet üniversiteleri hem de özel teşebbüsler arasındaki kolektif işbirleridir.

Devlet otoriteleri: Yasalar çerçevesinde çeşitli konular üzerinde karar verme hakkı bulunan yapı. Bu yapı bakanlık olabileceği gibi bakanlığın veya herhangi bir idari otoriterin bir ajansı da olabilir.

Devlet bursları: Öğrencilere sağlanan ve geri ödemek durumunda olmayan nakdi yardımlar (Salmi ve Hauptman 2006, s. 3).

Devlet üniversitesi: Yüksek öğretimle ilgili bir alanda bulunan ve devlet kurumları tarafından yönetilen bir kurumdur. Bu çalışmada, "devlet üniversitesi" kavramı UOE veri toplama bankası tarafından tanımlanan iki çeşit kurum türünü içermektedir.

- "**devlet kurumu**", devlet tarafından yönetilen ve üyelerinin büyük bir çoğunluğu yine devlet tarafından atanan resmi kurumlardır.
- "**devlete bağlı özel yüksek öğretim kurumları**", devlet kurumu olmayan bir dernek veya üyelerinin kamu kuruluşlarınca oluşturulmadığı bir yapı tarafından seçilenlerin bir araya geldiği kurumlar (UNESCO, OECD ve Eurostat 2009, s. 34-35).

Satınalma Gücü Denkliği: Ulusal para biriminde belirtilen kura dönüştürülen ve farklı ulusal satın alma gücü denkliğine yeterli olan ulusal para birim oranları.

Satınalma gücü standardı: Avrupa Birliğinde kullanılan kura ilişkin ülkeler arasındaki kur farklılıklarını azaltmak için kullanılan miktarları belirleyen ortak başvuru kaynağı. Ekonomik durum, satınalma gücü standartları tarafından belirlenen ulusal kurlardaki orjinal değerlerini bölmek suretiyle ortaya çıkmaktadır. Satınalma gücü standartları, tüm ülkelerdeki hizmet ve malların aynı miktarda alınmasına olanak tanırken, ulusal kurlardaki farklı miktarlar, fiyat seviyesine bağlı olarak çeşitli ülkelerdeki hizmet ve malların aynı fiyat ve miktarda alınmasını gerekli kılmaktadır.

Amaç temelli fonlar: Yüksek öğretim kurumlarının masraflarının doğrudan belirli işlevler, görevler ve amaçlarla ilişkili olduğu masraf sınırlandırmalarını temel alan fon biçimi (Salmi ve Hauptman 2006, s. 9; Lepori ve ark. 2007, s. 88). Bu çeşit bir fon, rekabetçi süreçler yoluyla dağıtılmaktadır. Ayrıca, hedeflenen bütçe olarak da algılanmaktadır (cf. Technopolis 2010, s. 11).

Farkedilen yüksek öğretim kurumu: Devlet, devlete bağlı özel ve özel kurumlar öğrencilere lisans derecesi vermektedir.

Ulusal, bölgesel veya yöresel seviyedeki temsilciler: Meclis, seçilmiş bir konsey veya başka bir yönetim kuruluna işaret etmektedir.

Sosyo-ekonomik statü: Bireylerin veya ailelerin ekonomik ve toplumsal durumlarının gelir, eğitim ve meslek açısından ekonomik ve sosyolojik olarak değerlendirilmesi. Bir ailenin sosyo ekonomik durumunu incelerken, gelirin büyük kısmını getirenin eğitim ve meslek durumun doğrudan ele alınmaktadır. Bu noktadan hareketle de, bireylerin gelirlerinin eğitim konusundaki öncelikleri sosyo-ekonomik durum olarak ele alınmaktadır (Koucký, Bartušek ve Kovařovic 2009, s. 14-16).

İdari belgeler: Yüksek öğretim kurumlarının ilgili yasaları, düzenlemeleri veya önerileri içeren çeşitli belgeler. Program içeriği, yüksek öğretim kurumlarının idari olarak yönetilmesine işaret etmektedir. Yüksek öğretimin genel yapısını oluşturmak için çeşitli idari belgeler de bulunmaktadır.

İdari belgeler: Yüksek öğretim kurumlarının ilgili yasaları, düzenlemeleri veya önerileri içeren çeşitli belgeler. Program içeriği, yüksek öğretim kurumlarının idari olarak yönetilmesine işaret etmektedir. Yüksek öğretimin genel yapısını oluşturmak için çeşitli idari belgeler de bulunmaktadır.

Teşvik paketi: Ordudan polise kadar çeşitli konulardaki harcamaları yapan ve ekonomik gerilemenin düzeltilmesi ve ekonomik iyileşmeye geçilmesi için önemli adımlar olarak değerlendirilen harcamalar (Wikipedia, 2010).

Vergi kredisi: Ödenecek vergilerin azaltılması yoluyla vergilerde rahatlama gidilmesi. Bu, çoğunlukla, vergi ödeyen bireylere bağlı olarak değil genel olarak vergide bir indirim şeklinde olmaktadır (Özgür Sözlük, 2010).

Vergi kesintisi: Vergilendirebilir gelirin azaltılması yoluyla sağlanan vergi rahatlama. Vergi kesintisinin bir biçimi de, bireyin gelirin vergiye maruz kalmadığında vergi yardımı veya vergi kesintisi konusunda olanaklar sunulması şeklinde olmaktadır. Bu, bireylere vergisiz ürün almayı sağladığı vergi mükelleflerinin vergi payını değiştirebilmektedir. Bir diğer biçimi ise, belirli masrafların, vergilendirebilir gelirden düşürülmesi şeklindedir.

Vergi indirimi: Bir çeşit vergi temelli yardım şeklidir.

Ücretlerin ödendiği gösteren belgeler: Öğrencilere verilen bu belgeler, arza göre belirlenmektedir. Bu durumda, öğrenciler, belirli bir miktardaki paranın yüksek öğretim masrafları için kullanıldığını gösteren kuponlar almaktadır. Öğrenciler, bu belgeleri kayıt oldukları kurumlara götürmek suretiyle bu hizmetten yararlanmaktadırlar. Kurumlar bu noktada, devlet gerekli bedeli tahsil ederek bu süreci sonlandırmaktadırlar (Salmi ve Hauptman 2006, s. 28).

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1:	Yüksek öğretime kayıtlı bayan öğrencilerin oranı, ISCED 5-6, 2008	17
Şekil 1.2:	Yüksek öğretimdeki bayan öğretmenlerin oranları ISCED 5-6, 2000-2008	18
Şekil 1.3:	Öğrencilerin durumlarının izlenmesi, 2009/10	22
Şekil 1.4:	Geleneksel olmayan öğrenciler için yüksek öğretime giriş yolları	25
Şekil 1.5:	Yüksek öğretim sektöründeki informal öğrenme ve önceki öğrenme deneyimlerini geçerli hale getirme konusunda ortaya atılan yasal çerçeveler, 2009/10	26
Şekil 1.6:	Avrupa'daki yarı zamanlı eğitim kavramının tanımı, 2009/10	28
Şekil 1.7:	Yarı zamanlı öğrencilerin katılım oranları, ISCED 5-6, 2008	28
Şekil 2.1:	2000 yılıyla karşılaştırıldığında yüksek öğretime kayıtlı öğrenci sayılarındaki eğilimler, 2000-2008	32
Şekil 2.2:	18-34 yaş gruplarında yüksek öğretime katılım oranlarındaki genel eğilimler, 2000-2008	33
Şekil 2.3:	2010-2015, 2010-2020 ve 2010-2025 yılları arasında 18-34 yaş grupları için gözlemlenen nüfus değişiklikleri	34
Şekil 2.4:	GSMH'nin yüzdesi olarak yüksek öğretime harcanan tüm kamu bütçesi	36
Şekil 2.5:	Yüksek öğretimin devlet bütçesindeki en önemli amaçları, 2009-2010	37
Şekil 2.6:	Yüksek öğretim kurumları için en önemli bütçe mekanizmaları	38
Şekil 2.7:	toplumsal boyuta ilişkin noktaları geliştirmek için bütçe formüllerinin kullanılması, 2009/10	39
Şekil 2.8:	Toplumsal boyuta odaklanan performans temelli mekanizmalar	40
Şekil 2.9:	2008/09'dan 2009/10'a yüksek öğretim bütçesinde yaşanan değişiklikler	41
Şekil 2.10:	2009/10'dan 2010/11'a yüksek öğretim bütçesinde yaşanan değişiklikler	42
Şekil 2.11:	Yüksek öğretimde teşvik paketlerinin benimsenmesi, 2009/10	43
Şekil 3.1a:	Harç ödeyen ve burs alan birinci ve ikinci aşamadaki öğrencilerin oranları, 2009/10	45
Şekil 3.1b:	En yaygın ödenen birinci ve ikinci aşamadaki eğitim harçları, 2009/10	47
Şekil 3.2:	Birinci ve ikinci aşamadaki öğrencilerin harç durumlarını belirlemede kullanılan ölçütler, 2009/10	49
Şekil 3.3:	Birinci ve ikinci aşamadaki öğrenci desteklerinin temel biçimleri, 2009/10	50
Şekil 3.4:	Birinci ve ikinci aşamada bursların dağıtılmasına yönelik ölçütler, 2009/10	52
Şekil 3.5:	Birinci ve ikinci aşamada sağlanan karşılıklı bursları belirlemedeki ölçütler, 2009/10	53
Şekil 3.6:	Vergi yardımları ve ailelere yönelik diğer destek türleri, 2009/10	54
Şekil 3.7:	Yüksek öğretimde öğrencilere sağlanan maddi yardımın tüm kamu harcamaları içindeki yeri, 2000-2007	56

EĞİTİM, SES-GÖRSEL VE KÜLTÜR

P9 EURYDICE

Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1140 Brussels
(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>)

Editör

Arlette Delhaxhe

Yazarlar

David Crosier, Simon Dalferth, Viera Kerpanova, Teodora Parveva

Tasarım ve Grafik

Patrice Brel

Koordinatör

Gisèle De Lel

ULUSAL EURYDICE BİRİMLERİ

BELÇİKA

Unité francophone d'Eurydice
Ministère de la Communauté française
Direction des Relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/002
1080 Bruxelles
Contribution of the Unit: Joint responsibility (Eurydice Unit and *Direction générale de l'Enseignement non obligatoire et de la Recherche scientifique* (Kevin Guillaume))

Eurydice Vlaanderen / Afdeling Internationale Relaties
Ministerie Onderwijs
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II – laan 15
1210 Brussel
Contribution of the Unit: Noël Verduyck (Head of the Division of Higher Education), Erwin Malfroy (Staff member of the Division of Higher Education), Dries Moorkens (Staff member of the Division of Higher Education)

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Agentur für Europäische Bildungsprogramme VoG
Postfach 72
4700 Eupen
Contribution of the Unit: Johanna Schröder

BULGARİSTAN

Eurydice Unit
Human Resource Development Centre
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Contribution of the Unit: Joint responsibility

ÇEK CUMHURİYETİ

Eurydice Unit
Institute for Information on Education
Senovážné nám. 26
P.O. Box č.1
110 06 Praha 1
Contribution of the Unit: Marcela Máchová; external experts:
Vladimír Roskovec (Centre for Higher Education Studies),
Jiří Dobíšek (Ministry of Education, Youth and Sports)

DANİMARKA

Eurydice Unit
Danish Agency for International Education
Bredgade 36
1260 København K
Contribution of the Unit: Joint responsibility

ALMANYA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Project Management Agency
Part of the German Aerospace Center
EU-Bureau of the German Ministry for Education and
Research
Heinrich-Konen-Str. 1
53227 Bonn

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Project Management Agency
Part of the German Aerospace Center
EU-Bureau of the German Ministry for Education and
Research
Rosa-Luxemburg-Straße 2
10178 Berlin

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Graurheindorfer Straße 157
53117 Bonn
Contribution of the Unit: Brigitte Lohmar

ESTONYA

Eurydice Unit
SA Archimedes
Koidula 13A
10125 Tallinn
Contribution of the Unit: Expert: Heli Aru (Adviser, Ministry of
Education and Research)

İRLANDA

Eurydice Unit
Department of Education & Skills
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Contribution of the Unit: Brian Power (Higher Education),
Laura Casey (Higher Education, Department of Education &
Skills)

YUNANİSTAN

Eurydice Unit
Ministry of Education, Lifelong Learning and Religious Affairs
Directorate for European Union Affairs
Section C 'Eurydice'
37 Andrea Papandreou Str. (Office 2168)
15180 Maroussi (Attiki)
Contribution of the Unit: Lina Mimousi

İSPANYA

Unidad Española de Eurydice
Instituto de Formación del Profesorado, Investigación e
Innovación Educativa (IFIIE)
Ministerio de Educación
Gobierno de España
c/General Oraa 55
28006 Madrid
Contribution of the Unit: Flora Gil Traver (Coordinator);
expert: José Ginés-Mora Ruiz)

FRANSA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement
supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Contribution of the Unit: Nadine Van Der Tol;
expert: Pierre Fallourd

Hirvatistan

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
Donje Svetice 38
1000 Zagreb

ÍZLANDA

Eurydice Unit
Ministry of Education, Science and Culture
Office of Evaluation and Analysis
Sölvhólgötu 4
150 Reykjavík
Contribution of the Unit: Margrét Harðardóttir,
Ásgerður Kjartansdóttir

ITALYA

Unità italiana di Eurydice
Agenzia Nazionale per lo Sviluppo dell'Autonomia Scolastica
(ex INDIRE)
Via Buonarroti 10
50122 Firenze
Contribution of the Unit: Alessandra Mochi;
expert: Carlo Finocchietti (*Centro Informazione Mobilità
Equivalenze Accademiche – CIMEA*)

KIBRIS

Eurydice Unit
Ministry of Education and Culture
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nicosia
Contribution of the Unit: Christiana Haperi;
experts: Despina Martidou-Forcier, Panikos Giorgoudes,
Alexis Rotsidis, Rodoula Efstathiou, Department of Higher
and Tertiary Education, Ministry of Education and Culture

LETONYA

Eurydice Unit
Valsts izglītības attīstības aģentūra
State Education Development Agency
Valņu street 1
1050 Riga
Contribution of the Unit: Joint responsibility;
expert: Agnese Rusakova (University of Latvia)

LİHTENŞTAYN

Informationsstelle Eurydice
Schulamt
Austrasse 79
9490 Vaduz
Contribution of the Unit: *Informationsstelle* Eurydice /
Schulamt des Fürstentums Liechtenstein with inputs from the
International Office/University of Liechtenstein

LİTVANYA

Eurydice Unit
National Agency for School Evaluation
Didlaukio 82
08303 Vilnius
Contribution of the Unit: Experts: Rimvydas Labanauskis,
Jolanta Navickaitė

LÜKSEMBURG

Unité d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation
professionnelle (MENFP)
29, Rue Aldringen
2926 Luxembourg
Contribution of the Unit: Germain Dondelinger

MACARİSTAN

Eurydice National Unit
Ministry of National Resources
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Contribution of the Unit: Krisztina Olasz (Coordination);
experts: Tamás Móri, András Derényi

MALTA

Eurydice Unit
Research and Development Department
Directorate for Quality and Standards in Education
Ministry of Education, Employment and the Family
Great Siege Rd.
Floriana VLT 2000
Contribution of the Unit: V. Grech (Registrar, University of
Malta), M. Schiavone (Chairperson of the Student
Maintenance Board), M. Azzopardi (Director, Directorate for
Lifelong Learning)

HOLLANDA

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
IPC 2300 / Kamer 08.051
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
Contribution of the Unit: Joint responsibility

NORVEÇ

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Department of Policy Analysis, Lifelong Learning and
International Affairs
Akersgaten 44
0032 Oslo
Contribution of the Unit: Joint responsibility

AVUSTURYA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur
Ref. IA/1b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Contribution of the Unit: Joint responsibility

POLONYA

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Contribution of the Unit: Anna Smoczynska;
Stawomir Kapralski (University expert)

PORTEKİZ

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação
Gabinete de Estatística e Planeamento da Educação
(GEPE)
Av. 24 de Julho, 134 – 4.º
1399-54 Lisboa
Contribution of the Unit: Cristina Jacinto (Deputy Director,
Directorate-General for Higher Education), Ana Mateus
(Director, Division of Recognition, Mobility and International
Cooperation at the Directorate-General for Higher Education)

ROMANYA

Eurydice Unit
National Agency for Community Programmes in the Field of
Education and Vocational Training
Calea Serban Voda, no. 133, 3rd floor
Sector 4
040205 Bucharest
Contribution of the Unit: Veronica – Gabriela Chirea in
cooperation with experts from:
▪ Ministry of Education, Research, Youth and Sports:
Ion Ciuca (Director), Elena Vîlcea (Expert),
Margareta Marin (Expert), Victor Iliescu (Expert),
Ovidiu Solonar (Expert)
▪ Executive Unit for Financing Higher Education,
Research, Development and Innovation: Ana - Cristina
Moise (Expert)
▪ Romanian Bologna Follow-Up Group Secretariat:
Ligia Deca (Head of the Secretariat)

İsviçre

Foundation for Confederal Collaboration
Dornacherstrasse 28A
Postfach 246
4501 Solothurn

SLOVENYA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Sport
Department for Development of Education (ODE)
Masarykova 16/V
1000 Ljubljana
Contribution of the Unit: Experts: Meta Dobnikar,
Janja Komljenovič (Ministry of Higher Education, Science
and Technology)

SLOVAKYA CUMHURİYETİ

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Svoradova 1
811 03 Bratislava
Contribution of the Unit: Joint responsibility;
expert: Jaroslav Juriga (Ministry of Education, Science,
Research and Sport of the SR)

FİNLANDİYA

Eurydice Finland
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Contribution of the Unit: Joint responsibility

İSVEÇ

Eurydice Unit
Vocational Training & Adult Education Unit
International Programme Office for Education and Training
Kungsbrolan 3A
Box 22007
104 22 Stockholm
Contribution of the Unit: Joint responsibility

TÜRKİYE

Eurydice Unit Türkiye
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Contribution of the Unit: Osman Yıldırım Uğur, Bilal Aday,
Dilek Gülecyüz

BİRLEŞİK KRALLIK

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough SL1 2DQ
Contribution of the Unit: Sigrid Boyd

Eurydice Unit Scotland
International Team
Schools Directorate
Area 2B South
Mailpoint 28
Victoria Quay
Edinburgh
EH6 6QQ
Contribution of the Unit: Gerard Madill (Expert)

EACEA; Eurydice

Avrupa'da Yüksek Öğretimin Modernleşmesi: Toplumsal ve Mali Boyutlar

Brussels: Eurydice

2011 – 116 p.

ISBN 978-92-9201-234-2

doi:10.2797/75792

Tanımlayıcılar: yüksek öğretim, eşit fırsatlar, eğitime erişim, öğrenci katılımı, eğitime katılım oranı, cinsiyet eşitliği, harç ücretleri, finansman, maddi destek, eğitim masrafları, dezavantajlı altyapı, önceki öğrenim deneyimlerinin akredite edilmesi (denklik verilmesi), eğitim reformu, tartışma, karşılaştırmalı inceleme, Türkiye, AÖTD (Avrupa Özgür Ticaret Derneği), Avrupa Birliği

